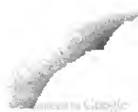

De Oorlog in Zuid-Afrika

Google

DE OORLOG IN ZUID-AFRIKA.

EERSTE TIJDVAK.

De Oorlog in Zuid-Afrika.

EEN BESCHRIJVING

DOOR

Dr. W. VAN EVERDINGEN.

Met een inleidend woord

VAN

Dr. H. J. KIEWIET DE JONGE.

Eerste Tijdvak: Van 11 October 1899—Maart 1900.

MET DRIE KAARTJES.

„Dat vrije volk zijn wij!"....

DELFT,
J. WALTMAN JR.
1902.

„Liever géén leven dan een leven zonder een vrij land!"

President KRUGER, in de zitting der vereenigde Volksraden van de Zuid-Afrikaansche Republiek, op 2 October 1899.

„Maar ik zie op een Hooge Hand boven ons, en indien Engeland zóó sterk was, dat het mij tot stof kon vermorzelen, dan zou ik, met Hare Hulp, liever vermorzeld worden dan mijne vrijheid op te geven."

Generaal JOUBERT, 19 Maart 1879, te Kleinfontein.

„Onze zaak is recht. Ik heb het geloof, niets geschiedt zonder den wil van den Allerhoogste en dat Hij, die onze vaderen zoo wonderbaarlijk heeft geholpen, zich over ons zal ontfermen. Ieder geval, Zijn wil geschiede."

President STEIJN, in de zitting van den Volksraad van den Oranje-Vrijstaat, op 22 September 1899.

De schrijver vraagt mij een woord tot inleiding. Alsof hij, de leerling van Fruin, het behoefde voor wie zijn studie kennen over Paulus Buys, het behoefde voor de ontelbare anderen, die op dezen oorlog zullen blijven staren, ook lang nadat hij geëindigd is, als op een geweldig stuk uit eigen leven.

Ik heb dit boek zien worden uit enkelen hartstocht om het te schrijven, met hooge versmading van elk bejag. Dien trek draagt het zichtbaar voor wie lezen kan, want het is een persoonlijk boek. Dat weet de schrijver, maar ook dat het vak dat hij beoefent, de geschiedenis, voor alles zelfbedwang en zelfverloochening eischt; ook dat van dezen oorlog nog geen zuivere geschiedenis kan worden geschreven. En toch heeft hij het gedaan, omdat hij niet anders kon; de bekoring was hem te machtig.

Niet dat dit boek versmaad zal worden door wie later met koelen zin, met klaren blik op ontsloten geheimen, de ware geschiedenis van den grooten Zuid-Afrikaanschen vrijheidsoorlog zal neerschrijven. Integendeel ook hem zal het van

grooten dienst kunnen zijn. Maar het is bedoeld voor ieder en zijn doel heeft het bereikt. Op prettige wijze volgen telkens de tafereelen elkaar op, nu de aandacht vestigende op Transvaal, dan op Vrijstaat, dan op Natal, dan op Kolonie of elders; in kort bestek van tijd doorzweeft de nog zoo frissche herinnering heel Zuid-Afrika, rustig, duidelijk alles herkennende.

Aan den voet der bladzijden staan bronnen vermeld, meest zulke bronnen als geschiedschrijvers gewoon zijn niet te versmaden, maar met groote omzichtigheid te gebruiken. Onder het lezen echter van den tekst is het een onafgebroken rij dagbladberichten vooral, heirleger ééndagskinderen, die den opmerkzamen lezer, als meer gezien, voorbijtrekken. Hadden ook die alle bij name moeten worden genoemd? Zeker zou dit den lateren onderzoeker veel moeite hebben bespaard, maar in overeenstemming met ook des schrijvers oordeel over den volbrachten arbeid, is de schijn zelfs vermeden van strenge wetenschappelijkheid. Het is een boek geworden, niet voor de studeerkamer, al bezit deze tot nu toe over dit deel van den oorlog geen beter, maar voor den Nederlandschen stam. Het vinde dan ook zijn weg in ons land en in Vlaanderen, in Oost en West, in Amerika, kortom waar Nederlanders wonen, als uiting van een geestdriftig stamgenoot, die meer kon geven dan menig ander, en die alles gaf wat hij kon.

H. J. KIEWIET DE JONGE.

DORDRECHT, April 1902.

Ten koste van stroomen bloeds voert Engeland dezen Oorlog!.... Met een bloedend hart werd menige bladzijde van dit werk geschreven!....

Waarom de arbeid dan ondernomen?

Om te getuigen van vurige belangstelling, van warme waardeering, van innige sympathie voor onze arme, zwaar beproefde Stamgenooten!

Om te gewagen van hun grootschen Strijd en zijn bedrijven gedurende zoo langen, bangen tijd!

Om te getuigen — ook van onverzwakt geloof in de zegepraal hunner Zaak..... Gods Zaak, zeggen de Boeren!

Want nog altoos oordeelen wij, als wij — langen tijd geleden — elders neerschreven: „Wij versagen niet: hun moet de zege zijn in 't eind — wij hebben er nog nimmer aan getwijfeld..... Zij hebben het Recht en het Geloof, dat bergen verzet, aan hun zijde!"

. . . .

. . . .

Oorspronkelijk is dit werk — in artikels — in 't weekblad „De Soldatenkrant" verschenen. In boekvorm gebracht, is de beschrijving van het I^e^ tijdvak van den Oorlog in deze uitgave volledig opnieuw bewerkt. Wij verhelen ons niet, dat onze poging om dergelijken arbeid te leveren noodzakelijk een onvolmaakte moest wezen: ware het alleen reeds,

omdat, hoezeer ook met allen ernst, volle toewijding en stipte nauwgezetheid ondernomen, dit werk den stempel der historie nog niet dragen kan! Immers liggen de daarin beschreven gebeurtenissen, waar de Oorlog nog altoos voortduurt, nog veel te kort achter ons. Toch hopen we, dat — voorzoover het nu reeds mogelijk is — onze beschrijving een geregeld verhaal, een betrekkelijk juist beeld moge geven der oorlogsbedrijven van 11 October 1899 tot Maart 1900. Tevens hopen wij, dat deze onze langdurige, moeitevolle arbeid, die nimmer iets anders beoogde dan liefde en belangstelling te wekken voor een Volk, dat zoo heel en al van Nederlandschen Stam toont te wezen, ook als zoodanig worde opgevat en eenige waardeering moge vinden. Later hopen wij dan op dezelfde wijze te beschrijven: eerst den oorlog tot October 1900 en daarna de guerilla. Geve God, dat het gruwlijk bedrijf spoedig eindige en den Boeren van Zuid-Afrika Eer en Gerechtigheid, Voorspoed en het Behoud der Vrijheid en Onafhankelijkheid verzekere!....

Een enkel woord over de methode bij het raadplegen van bronnen toegepast. Over 't algemeen duiden slechts aanhalingsteekens op het citeeren van anderer woorden. In zaken van min of meer gewicht, bij uitspraken en oordeelvellingen, wordt de bron vermeld. Het zal duidelijk wezen, dat wij, dus handelend, bedoelden den lezer niet noodeloos te vermoeien met te veel noten onder den tekst.

En de bronnen zelf? Behalve de tallooze berichten, brieven en beschrijvingen, die bladen als Volksstem, Randpost, Express, N. R. Ct., Algemeen Handelsblad, Utrechtsch Dagblad, Telegraaf e. a. het publiek in zoo ruime mate geboden hebben, bewezen rapporten, gedenkschriften, schetsen en dergelijke uitgaven ons belangrijke diensten.

. . . .

. . . .

Moge dan ons werk er toe bijdragen bij alle Nederlanders het besef meer levendig te doen worden, dat der Boeren Zaak *onze Zaak* is! Waarlijk, die overtuiging doordringe ons allen! Moge — ten slotte — ons werk ertoe

bijdragen den lezers een beeld te vormen van het Strijden en Lijden, van den heerlijken Moed en den fieren Vrijheidszin der Boeren van Zuid-Afrika, in hun taaie worsteling tegen een overmachtig en overmoedig Wereldrijk! Moge het mede opwekken tot het steeds nauwer aanhalen van de banden, die alle loten van den Nederlandschen Stam aaneenstrengelen! . . . .

ROTTERDAM, April 1902.

Dr. W. VAN EVERDINGEN,
Leeraar M. O.

INHOUD.

KRIJGSTOERUSTINGEN. — DE GRENZEN OVER.

Den 9[en] October 1899 had de Regeering der Zuid-Afrikaansche Republiek haar ultimatum naar Engeland gezonden. Reeds den volgenden dag liet Minister CHAMBERLAIN weten, dat Engeland de eischen, daarin vervat, weigerde te overwegen.[1]) Zoo brak dan aan den avond van den 11[en] October 1899 de oorlog uit. Onmiddellijk sloot de Oranje-Vrijstaat zich aan bij de zoo fel gelasterde en bedreigde zuster-republiek. Hoewel de Vrijstaat met Engeland in volle vriendschap leefde, hoewel Engeland getracht had, de Vrijstaters van hun eens plechtig gegeven woord aan de broeders benoorden de Vaalrivier af te brengen: toen te Bloemfontein het regeeringstelegram uit Pretoria aankwam, waarin het uitbreken van den oorlog werd medegedeeld, seinde President STEIJN eenvoudig terug: „Wij zijn gereed!"

Tot verbazing der Engelschen bleek de Zuid-Afrikaansche Republiek volkomen toegerust tot den strijd. Gedurende de eerste dagen van October waren reeds tal van Boeren-commando's per spoor naar Zandspruit gevoerd, waar de opperbevelhebber, generaal JOUBERT, lag, die vandaar naar Volksrust liet voortrukken, toen de oorlog uitbrak. Zij waren hier op de grens van Natal, dicht bij de historische slagvelden van Amajuba en Laingsnek. Het was duidelijk, dat een inval in Natal het eerst zou worden gedaan, dat de Boeren niet zouden dralen, punten van zoo groot gewicht ten spoedigste te bezetten. Inderdaad rukten zij in groote massa's den 12[en] October Natal binnen, bezetten er de eerste plaats, Charlestown, en plaatsten posten en stelden kanonnen op bij enkele belangrijke passen, kopjes of tunnels. Dienzelfden dag rukten evenwel ook eenige commando's, die aan de

[1]) Zie voor den tekst van ultimatum en antwoord: bijlage I.

Westergrens, onder generaal PIET CRONJÉ, gelegerd waren, voorwaarts en braken ten Noorden en ten Zuiden van Mafeking den spoorweg door Bechuanaland op. Zoowel Mafeking, dat door kolonel BADEN-POWELL, als Kimberley. dat door kolonel KEKEWICH verdedigd werd, moesten zoo snel mogelijk van het verkeer met het Zuiden (de Kaapkolonie) en het Noorden (Rhodesië) worden afgesloten. Een paar dagen na Mafeking, was dan ook Kimberley voor goed aan zich zelf overgelaten. Hierbij traden de Vrijstaters voor het eerst op het oorlogsterrein, onder hoofdcommandant WESSELS.

Er gebeurde dien eersten dag, 12 October, nog meer. De Boeren bij Mafeking zagen dien dag de bij de Engelschen, in Zuid-Afrika, zoo geliefde witte vlag reeds wapperen! Eigenlijk was dat meer geluk dan wijsheid! Kolonel BADEN-POWELL zond namelijk een locomotief met 2 wagens uit Mafeking Noordwaarts, blijkbaar om het vernielen van den spoorweg te beletten. De Boeren openden op korten afstand een goed gericht vuur op den machinist en deze maakte zijn machine los en snelde terug, de wagens achterlatende. Deze werden toen met kogels doorboord, tot opeens een vreeslijke ontploffing volgde! De wagens waren met dynamiet gevuld en sprongen in duizend stukken .... zonder één Boer te treffen. Het mooiste was echter, dat de spoorbaan zelf over een aanzienlijken afstand vernield werd. Dien eigen avond kwam een gepantserde trein bij helder maanlicht uit Mafeking, en bij

12 October '99. Kraaipan.

Kraaipan, ten Zuiden dier stad, gekomen, openden de Engelschen in den trein een onregelmatig vuur op de Boeren. Daar kwam de trein op een gedeelte van den weg, dat opgebroken was. Opeens stond hij als een muur zoo vast in het zand gewoeld. Wel bleef het Engelsch detachement den ganschen nacht doorschieten, maar toen het weer dag werd, zagen zij het wanhopige van hun toestand in en — heschen de witte vlag. Zij hadden een tiental gewonden, onder wie de bevelhebber, kapitein NESBITT. De rest, een dertigtal, gaf zich over. Een paar dagen later — de Boeren hadden geen verliezen te betreuren gehad — herhaalde zich dit spelletje; maar nu hadden de Boeren één doode en eenige gewonden.

Het verlies der Engelschen werd niet bekend. Dit eerste succes was behaald door generaal DE LA REIJ, „Oom Koos", die eerlang tot de beroemdste Boerenbevelhebbers zou behooren!

Behalve de groote commando's, die naar de Westergrens oprukten, werden er kleinere gezonden naar het Noorden, om de grenzen van Rhodesia, en naar het Oosten van de Republieken, om de grenzen van Swazieland en Basutoland te bewaken.

Terwijl de opperbevelhebbers der Boeren — commandant-generaal JOUBERT van de Transvalers en de hoofdcommandanten PRINSLOO, WESSELS en GROBLER, van de Vrijstaters — hun plannen gingen uitvoeren, wist men volstrekt niets van de plannen des Engelschen opperbevelhebbers. Dit ging ook moeilijk — gesteld al, hij hadde ze bekend gemaakt! — daar hij dien gedenkwaardigen 12en October nog..... in Engeland vertoefde. Wel was er in Natal een beproefd veldheer als bevelhebber, Sir GEORGE WHITE, maar zijn chef, Sir REDVERS BULLER, — die zijn sporen in menigen veldtocht in Egypte en Zuid-Afrika verdiend had, en daarom als leider van de Britsche strijdmacht in Zuid-Afrika was aangewezen — vertrok eerst den 14en October uit Engeland, om na een snellen overtocht van 16 dagen, den 30en te Kaapstad aan wal te stappen.

Vervolgen wij, wat er aan de Westergrenzen geschiedde. Toen de Boeren zich zelven voor onverwachte aanvallen uit het Zuiden gevrijwaard hadden, door Mafeking af te snijden van het verkeer per spoor, trokken zij nader om de stad en begonnen haar te beschieten. Bij een nachtelijken uitval van de bezetting bemerkten de Boeren, tot hun groote verontwaardiging, dat de Engelschen gesteund werden door een honderdtal gewapende Kaffers. Wel bleek het later, dat zij door de officieren, met de revolver in de hand, tot vechten gedwongen waren, maar dat kon de wandaad der Engelschen slechts verergeren. Nimmer toch was in Zuid-Afrika door

blanken, in den oorlog tegen blanken, gebruik gemaakt van de hulp der kleurlingen: dat was altoos voor hoogst onzedelijk en — gevaarlijk gehouden. Wel leed het Boerenleger ditmaal geen verliezen, maar de Regeering der Zuid-Afrikaansche Republiek achtte het feit zelf van genoegzaam gewicht, om nog dienzelfden dag, 18 October, bij de consuls te Pretoria, protest aan te teekenen tegen deze hoogst afkeurenswaardige daad. Zij had den volgenden dag hetzelfde kunnen doen — en sedert is het wanbedrijf gedurig en overal voorgekomen — ten opzichte van een gevecht, heel in het Noorden aan de Limpopo, de grensrivier tusschen de Republiek en Matabielenland (Rhodesië): onder de gewonden der Engelschen bevonden zich twee Kaffers.

Wat Kimberley betrof, een der bitterste vijanden, dien de Boeren bezitten, Cecil Rhodes, het hoofd van de oppermachtige De Beer's Mij., om van zijn andere, niet minder geduchte „betrekkingen" en „hoedanigheden" nu maar te zwijgen, liet zich gewillig mede opsluiten door de Boeren.

Hoe ging het intusschen in het Oosten?

Generaal Joubert verzuimde niet, gebruik te maken van den voorsprong, dien zijn troepenmacht had, doordat de Boeren den kamp begonnen waren: hij rukte van het Noorden gestadig Zuidwaarts en zijn voorhoede bezette den 14en October zonder slag of stoot Newcastle. Een enkel staaltje om te toonen, dat de oprukkende Boeren nog zeer zeker van dezelfde onverzettelijke, taaie kracht van vroeger waren. Bij Volksrust zouden 60 ossen een zwaar kanon op een „koppie" trekken: het ging niet, maar toen 300 Boeren trokken, ging het wel. En toen zij Natal inreden, hing er een zware mist, regende het soms uren lang, onweerde het bij vlagen, zoodat de manschappen „papnat" werden, maar — geen gemor werd gehoord.

Inmiddels was een andere afdeeling Boeren uit Standerton, in het Zuiden van Transvaal, den Vrijstaat binnengerukt en trok van Vrede linksaf óók op Newcastle aan. Deze colonne, onder generaal Kock, kwam den 16en October aldaar aan.

Een derde colonne, gevormd door commando's, eveneens meest uit het Zuiden der Zuid-Afrikaansche Republiek, moest van de districten Utrecht en Vrijheid Westwaarts rukken, om zich te stellen onder generaal LUCAS MEIJER, die in last had, op Dundee aan te rukken.

Eindelijk zou nog een vierde afdeeling onder generaal ERASMUS de Buffalo-rivier overtrekken en evenzeer Westwaarts op Newcastle aanrukken. Deze afdeeling kwam terzelfder tijd als de voorhoede op de plaats van bestemming aan. Een dag na generaal KOCK kwam ook generaal JOUBERT te Newcastle, dat weder per spoor te bereiken was, daar de N. Z. A. Spoorwegmaatschappij, op last der Regeering, de baan in orde gebracht had. Tot nu toe had men van de Engelsche troepen niets bemerkt, totdat juist op den morgen van de aankomst des opperbevelhebbers, het gerucht zich verspreidde, dat „imperiale" troepen te Dannhauser (ten Zuiden van Newcastle) werden aangevoerd.

Waar kwamen die troepen vandaan?

Er lagen op dat oogenblik ongeveer 13000 Engelschen in Natal, verdeeld over twee kampen: het eene tusschen Dundee en Glencoe, het andere te Ladysmith.[1]) Het bevel over het eerste kamp werd gevoerd door generaal Sir WILLIAM PENN-SYMONS, over het tweede door generaal Sir GEORGE WHITE, opperbevelhebber in Natal. Vooral het laatste kamp was sedert jaren door de Engelschen versterkt, voorzien van alle benoodigdheden, voorraden enz. Generaal JOUBERT vreesde derhalve voor een aanval uit het kamp te Glencoe. Hij gaf bevel aan een der commando's onder generaal KOCK, verder naar het Zuiden te trekken. Alzoo geschiedde, maar van den vijand werd niets bespeurd. Men rukte in den volgenden nacht verder en hoewel verkleumd van koude, wegens een gedwongen oponthoud, bleef de stemming van het korps uitstekend. Voegen wij hier nog aan toe, dat de

---

[1]) Volgens de Engelschen „overtrof toen der Boeren-krijgsmacht in Natal verre, in getalsterkte, die der Engelsche troepen." (Ambtelijke Rapporten van Lord ROBERTS, openbaar gemaakt in Febr. 1901.) Het tegendeel was waar! Het getal Boeren was aanzienlijk lager.

Vrijstaatsche commando's inmiddels Oostwaarts de grens overgetrokken waren, door Van Reenen's pas, en dat zij nu in de Drakensbergen stonden.

EERSTE GEVECHTEN.

Het eerste treffen in Natal vond den 19[en] October plaats.
19 October '99. Besters. Bij Besters, tusschen Van Reenen's pas en Ladysmith, aan de spoorlijn, ontmoetten 50 Vrijstaters 150 Natalsche karabiniers. De laatsten hadden een maxim bij zich, doch zagen zich na een kort gevecht genoodzaakt, met een verlies van eenige zwaar gewonden, terwijl een officier gewond en krijgsgevangen werd, op Ladysmith terug te trekken. De Boeren hadden één doode. De Vrijstaters, die nu uit de Drakensbergen afdaalden, waren dus in de gelegenheid ongehinderd verder Oostwaarts te trekken, op Ladysmith aan.

Die gewichtige stad was ook het doel van de voorhoede der Transvaalsche commando's, welke met zonsopgang van dien dag een belangrijke stelling, de Biggarsbergen, naderde. Die voorhoede, onder generaal Kock, omvatte ook het Hollandsche vrijwilligerskorps — waarover straks meer. Andere commando's — waaronder dat van Pretoria, onder generaal Erasmus — vergezeld door het grootste gedeelte der artillerie, onder overste Trichardt, commandant van het korps, waren van Newcastle Oostwaarts gerukt en hadden zich aangesloten bij generaal Lucas Meijer. Zooals reeds gemeld is, zou deze colonne het pad naar Dundee inslaan. Het zijn de wederwaardigheden van dit leger, die ons het eerst zullen bezighouden. Voor deze colonne was de 19[e] October een gewichtige dag. De bevelhebber toch ontving 's middags bericht, dat een sterke vijandelijke krijgsmacht op een heuvel boven Dundee lag. Er werd krijgsraad gehouden en besloten, dat men den eigen dag, na zonsondergang, op het Engelsche kamp zou afgaan, in drie afdeelingen,

die onafhankelijk van elkaar zouden marcheeren, zich later zouden vereenigen en dan gezamenlijk het kamp zouden aanvallen. Generaal MEIJER voerde zelf den linkervleugel aan, generaal ERASMUS zou het centrum leiden; de rechtervleugel stond onder overste TRICHARDT en commandant GROBLER. Aldus herinnerde de opmarsch sterk aan den aanval op Amajuba. Den geheelen nacht rukte men voort, doch een zware mist deed het plan van aanval geheel mislukken. Alleen generaal MEIJER bereikte het afgesproken punt. Hij bezette Talana-kop, ten Oosten van Dundee, en bij 't aanbreken van den dag, toen de mist optrok, bleek het Engelsche kamp duidelijk te onderscheiden op een paar mijl afstands. De Engelsche voorposten weken terstond bij het zien van den vijand op hun kamp terug en zoo begon

Het gevecht bij Dundee of Talana-kop.

Generaal Sir WILLIAM PENN-SYMONS voerde zelf zijn troepen, 20 October '99. ongeveer 3000 man sterk, tegen de Boerenmacht, slechts 700 man tellende, aan. Het kon verwondering baren, dat generaal LUCAS MEIJER den slag aanvaardde. Immers, dat de Britsche bevelhebber het bezetten van Talana-kop niet lijdzaam kon aanzien, is begrijpelijk: zijn troepen, zijn officieren, waarschijnlijk hij zelf, verlangden vurig naar een treffen met den vijand, „wiens roer immers niet meer gehanteerd, wiens oog niet meer gericht werd door de mannen van '81."[1]) Had generaal MEIJER niet moeten terugwijken voor de overmacht? Toch niet. Het was een feit, dat er reeds eenige ongerustheid bij zijn burgers ontstond, veroorzaakt door de afwezigheid der andere commando's.[2]) Daarenboven kon een forsche aanval hier waarschijnlijk wonderen doen voor het zelfvertrouwen der Boeren.....

---

[1]) Zoo meenden de Engelschen inderdaad; wij komen er later op terug.

[2]) Generaal ERASMUS o. a. verbood zijn mannen ten strengste — hoewel hij in de nabijheid stond — om, zoolang de mist hing, vooruit te rukken. Hij vreesde namelijk voor verdwalen, waardoor de Engelschen hun den terugtocht konden afsnijden: „Als die vijand ons omsingel, is dit klaar met ons." (D. S. VAN WARMELO: Mijn Commando- en Guerilla-commando-leven. Amsterdam, 1901.)

Zoo begon dan het gevecht, dat ingezet werd met een artillerie-duel, zooals nooit te voren in Zuid-Afrika gezien en gehoord was. De Engelschen waren, wat hun geschut betrof, vèr in de meerderheid, daar zij 3 batterijen in positie konden brengen en de Boeren hoogstens één. Daarenboven bleken de Engelschen de beste positie voor hun geschut te hebben, hadden zij de afstanden nauwkeurig opgemeten en werden hun stukken uitstekend bediend. Terwijl dan de kanonnen zonder ophouden bulderden, verspreidden zich de Boeren volgens hun oude, veelbeproefde gevechtswijze in een lange linie en begonnen met hun Mausers een moorddadig geweervuur op den vijand. Wel vielen hier en daar enkelen hunner, als het ware overdekt door den regen van granaatscherven en geweerkogels, die „de boomen doorboorden, de klippen met lood verfden en het gras drenkten met menschenbloed", doch de Boeren-kanonniers bleven hun stukken met heldenmoed bedienen, en de opnieuw neerdalende mist werd roodgekleurd door de vlammen der artillerie! Bijna 10 uren lang werd aldus geworsteld zonder dat de burgers weken! Generaal MEIJER handhaafde zijn stelling. Midden in de bestorming der Engelschen, toen de strijd op 't heetst was, trok een escadron lansiers met een maxim uit het kamp, trok den heuvel om en hoopte den Boeren den terugtocht straks af te snijden. Dat werd evenwel gemerkt en 16 Boeren besloten de Engelschen te verjagen! Zij vielen hen onstuimig op het lijf en bestookten ze op korten afstand met een maxim zoo geducht, dat de lansiers in wilde vlucht terugrenden — met achterlating van hun kanon! Een der Boeren was doodelijk getroffen, maar ook een officier was, op de vlucht op zij gereden, van 't paard gerukt en doodgeschoten.

Naarmate de middag vorderde, werd de mist dikker; het scheen, dat de strijders op schaduwen schoten — en nog duurde „het helsche samenspel van kanonnen en maxims" aan beide zijden voort. Evenwel, de duisternis ging vallen, de munitie van de Boeren raakte op, toen aan generaal MEIJER gemeld werd, dat tot tweemalen toe in 't Britsche

kamp de witte vlag was opgestoken! Duisternis had echter belet dit teeken te onderscheiden, dat den Boerenbevelhebber duidelijk maakte van hoeveel uitwerking zijn vuur moest geweest zijn.

Reeds besloten nu terug te trekken (want ook de Engelschen waren blijkbaar niet van zins langer te vuren), kreeg generaal Meijer een boodschap van generaal Symons, waardoor de vreeslijke strijd inderdaad beëindigd werd: de Engelsche bevelhebber liet weten, dat hij gaarne zijn dooden en gewonden wilde vervoeren — en dat hij zelf ernstig gewond was. Generaal Meijer willigde het verzoek, dat hem zelven even welkom was, oogenblikkelijk in, en van weerszijden maakte men een aanvang met het vervoeren der gesneuvelden en gekwetsen. De Boeren waren naar den voet der heuvels teruggetrokken, de Engelschen naar Dundee.

De Boeren bleken zeer zware verliezen geleden te hebben. Nimmer te voren toch vielen zoovele dierbare levens tegelijk tegen den Britschen overweldiger: 41 mannen waren gesneuveld en 91 gewond. Maar zij hadden hun leven duur verkocht: de vijand had 39 dooden en 171 gewonden..... ten minste zoo luidde de opgaaf uit het Engelsche kamp. In waarheid bedroeg het verlies evenwel ontzaglijk veel meer: 293 dooden, 171 gewonden en dan — waren ongeveer 250 man krijgsgevangen gemaakt door de Boeren! Zoo overstemde vreugdegejuich over de feitelijke nederlaag van de Britsche wapenen het smartelijk treuren om eigen verliezen. Hoe moet deze verbijsterende getallenreeks verklaard worden? Wat het aantal dooden betreft, wel is waar vonden de Boeren slechts een 40-tal dooden in een verlaten landhuis, doch toen zij later de stad Dundee bezetten, troffen zij daar nog de lijken van 250 Engelsche officieren en soldaten aan, nog onbegraven, door de haast waarmede het leger gevlucht was! Maar die krijgsgevangenen? Hoe en waar werden zij overmeesterd door de Boeren? Want generaal Meijer's mannen hadden de handen vol gehad op den Talana-kop en de bevelhebber was dan ook geheel onkundig van dit wapenfeit

gebleven. De zaak had zich aldus toegedragen. Tijdens den slag was aan een escadron huzaren onder kolonel MÖLLER, met 4 secties bereden infanterie, opgedragen den rechtervleugel der Boeren om te trekken. Zij waren echter teruggeslagen, verdwaalden en stieten op..... commandant TRICHARDT, die, evenals generaal ERASMUS, te laat voor den slag kwam, maar dichter bij stond. De Engelsche ruiters, waarbij nog karabiniers waren gekomen, werden door overste TRICHARDT in een veekraal gekeerd en met een kanon beschoten. Na het verlies van eenige dooden en gewonden, gaven zij zich over en ving de Boerenoverste aan ze te ontwapenen. Hun kamp, vertelden zij hem, was heel en al uit elkaar geschoten. Als men ten slotte bedenkt, dat de Engelsche bevelhebber, generaal SYMONS, doodelijk gewond was, zal men erkennen, dat het eerste ernstig treffen in Natal een succes was voor de Boeren. Des te meer valt het te betreuren, dat, door welke oorzaken dan ook, de overwinning geen beslissende was, zooals zij anders zeker geweest ware!

Middelerwijl rukte het hoofdleger, onder commandant-generaal JOUBERT, ook verder Zuidwaarts op Dundee aan. Wij vermeldden reeds, dat de voorhoede onder generaal KOCK den 19en in de Biggarsbergen was gekomen, op weg naar Ladysmith. Bij zijn korps bevond zich ook

Het Hollandsche vrijwilligers-korps.

Wij willen hier een en ander meedeelen van de kleine heldenschaar, die zoo roemvol de eer van ons volk heeft opgehouden, op wie wij, Nederlanders, allen met recht trotsch mogen zijn, en wier wel en wee, sedert het uitbreken van den oorlog, door ieder rechtgeaard Hollander met levendige belangstelling gevolgd is.

Den 28en September had de Uitvoerende Raad der Zuid-Afrikaansche Republiek verlof verleend tot de oprichting van een vrijwilligers-korps, bestaande uit Nederlanders en

oud-Nederlanders. Den 3^{en} October was dit geschied en stoomden de 160 officieren en manschappen met 130 paarden naar de grenzen, waar zij den 5^{en}, te Zandspruit, aankwamen; 10 muilezelwagens, 60 muilen en 10 drijvers behoorden ook tot hun korps. Commandant was Jan Lombaard, lid van den Eersten Volksraad, een Transvaler, die zich beroemd gemaakt had in den vrijheidsoorlog van '81. Onder dezen was eigenlijk bevelhebber van de bereden afdeeling: kapitein Versélewel de Witt Hamer, oud-officier van het Nederlandsche leger en lid van den Tweeden Volksraad. Onder hem stonden de officieren: luitenants Dr. Coster (Nederlander, gewezen staatsprocureur der Zuid-Afrikaansche Republiek), De Jonge (Nederlander, gewezen secretaris van het departement van onderwijs der Zuid-Afrikaansche Republiek), Jhr. Goldman, Nijenes, Lesturgeon, Bunk en Van Rijsse, allen Nederlanders. Op den laatste na, behoorden allen tot de cavalerie-afdeeling, ruim 100 man sterk, in 4 pelotons verdeeld, met luitenant Bunk als luit.-adjudant. De eerstvolgende dagen werden besteed met het houden van oefeningen, het in orde brengen van wapenen en zadeltuig, het houden van krijgsraad door de chefs met de andere commandanten en veldkornetten der Boeren-commando's. Dit duurde tot den 13^{en}, toen de oorlog reeds was uitgebroken. De infanterie-afdeeling trok toen met 9 van de wagens, 't kampmateriaal enz. naar Laingsnek; de cavalerie der Hollanders, die een vliegende colonne zou uitmaken, kreeg de opdracht verbinding te zoeken met de colonne-Kock, die Natal reeds binnengerukt was. Deze colonne bestond uit het Johannesburgsche commando onder commandant Ben Viljoen, het Duitsche vrijwilligers-korps onder kolonel Schiel en een 80-tal Vrijstaters.

De Hollanders trokken dien dag dus de grens over en waren de eersten, die Charlestown, en ook de eersten, die den 14^{en} Newcastle binnentrokken! Eerst eenige uren te voren had de bezetting de stad verlaten, toen de Hollanders het waagstuk volbrachten, na een zeer zwaren tocht Newcastle te bezetten. Want een waagstuk was het, met zulk een

geringe macht, ver vóór het hoofdleger, na een korte verkenning, bezit van de vijandelijke stelling te nemen. Twee dagen later kwam generaal KOCK er ook en sloot het Hollander-korps zich bij hem aan.

Toen generaal KOCK dien morgen door de Biggarsberg-passen was gekomen, werd er halt gehouden. Men was nu in het district, waarvan Ladysmith de hoofdplaats is. Het Johannesburg-commando, onder commandant BEN VILJOEN, trok evenwel weer spoedig verder, kwam in den namiddag bij het station Elandsfontein op de spoorbaan, en trof daar juist een wegstoomenden trein, bestemd voor Dundee, aan, waaruit men op de Boeren schoot, zoodat een hunner gewond werd. Terstond braken zij de baan op en — de volgende trein, óók met een militair geleide, viel hun als buit in handen. 't Was een „vee- en dranktrein" in hoofdzaak — maar niet alleen slacht- en trekvee en drank, (de laatste werd kort daarop uitgestort) ook kleederen, zadels, meel en paardenvoer hield hij in. Om het belang, dat de Engelschen moesten hebben bij zulk een aanzienlijken voorraad levens- en oorlogsbehoeften, was het te voorzien, dat zij de Boeren niet ongestoord in het bezit van den trein zouden laten. Commandant VILJOEN rapporteerde zijn vangst dus aan generaal KOCK en deze besloot onmiddellijk op te rukken.

Wij mogen ons niet verhelen, dat hiermede éen misslag begaan werd. Kunnen wij reeds niet voldoende verklaren, waarom commandant VILJOEN zoo vooruit rukte, terwijl de andere commando's achter bleven [1]) — nog minder te verdedigen was het, dat de colonne-KOCK ten laatste toch in haar geheel zoo ver vooruit rukte, zonder verband met het hoofdleger in Natal, terwijl de Biggarsbergen generaal KOCK een uitmuntende positie boden, om, versterkingen afwachtend, voeling te houden met het achter hem aanrukkend leger.

---

[1]) Een lid van het Hollander-korps, dat meegevochten heeft, spreekt van „naijver der veldkornetten, waardoor men te ver doordrong."

„Het was stoutmoedig om met 700 à 800 man en twee stukken zoo ver voorwaarts te gaan, maar het was geen krijgsmansbeleid" ....

Er werd dus opgerukt, nog denzelfden dag, en men rustte eerst laat in den avond onder een aanhoudenden, doordringenden regen, die oorzaak was — er waren nog geen tenten — dat 's nachts weer opgezadeld werd. Zoo kwam generaal KOCK 's morgens vroeg, van den 20en October, bij het station Elandslaagte, slechts een goed uur sporens van Ladysmith, het hoofdkwartier des vijands. Daar ging luitenant COSTER de spoorlijn Noordwaarts opbreken op drie plaatsen en hiermee was de verbinding tusschen de gewichtige punten Dundee en Ladysmith verbroken, zonder dat men last had gekregen van de Engelschen. Des middags vond de generaal een paar K. M. verder een kop, die beter stelling aanbood voor zijn colonne, dan 't vlakke veld vóór het station. Aan den voet van een berg in de nabijheid sloeg het Hollander-korps zijn bivak op. Aldus verliep een dag, die voor velen der aanwezigen de laatste was, welke zij hier op aarde zouden beëindigen! Geen spoor van den vijand was bespeurd, hoewel het detachement, dat de rails opgebroken had, de derde breuk dicht bij de laatste halte vóór Ladysmith, bij Modderspruit, gemaakt had.

Toen brak de noodlottige 21e October aan. Tot recht verstand van de beteekenis en vooral van het verloop der gebeurtenissen op dezen en den volgenden dag diene, dat de legermacht der Boeren in Noord-Natal aldus verdeeld was: generaal MEIJER lag ten O. van Dundee, dat nog altijd door generaal YULE (opvolger van generaal PENN-SYMONS) bezet was; generaal ERASMUS stond ten W. van die stad; ten Z. W. van Dundee, bij Waschbank, commandant WEILBACH; ten O. van Elandslaagte, een 20 mijlen van den laatste verwijderd, generaal KOCK, wiens commando nu in het vuur zou komen.

De slag bij Elandslaagte.

21 October '99. Het was ongeveer 7 uur in den morgen. Eenige manschappen van het Hollander-korps gingen voer voor de paarden aan het station, uit den buitgemaakten trein, halen. Juist kwamen daar de twee wagens aan, die nog tot de uitrusting van het korps behoorden en o. a. de tenten moesten medebrengen, die uit Volksrust waren nagezonden. Daar klonk opeens, tot verbazing van de meesten der colonne, een kanonschot en met den uitroep: „Opzaâl jongens, die rooibaatjes is net achter die koppie!" rende een dépêche-rijder het lager der Boeren in! Hoe was dat mogelijk? Ongemerkt hadden de Engelschen per trein troepen uit Ladysmith tot aan de plaats, waar de lijn was opgebroken, aangevoerd, en deze hadden even ongemerkt een kopje achter het station bezet, vanwaar hun geschut de Boeren opeens zoo donderend deed opschrikken. De wagens aan 't station, de gevangenen aldaar, alles werd in den steek gelaten; men ving de paarden op, zadelde ze en reed den berg om. Intusschen waren er acht Engelsche granaten gevallen, alle neerploffende in het kamp der Hollanders, behalve de eerste, die door de goederenloods van het station in den ambulancewagen drong, wat evenwel blijkbaar een vergissing was, want er werd niet verder dien kant uit gevuurd. Terstond zocht men nu, aan de andere zijde van den berg, een positie voor zich en de twee kanonnen, welke laatste goed werden opgesteld: na een 40-tal schoten uit 't Boerengeschut trok de Engelsche artillerie terug; reeds een der eerste schoten had een munitiewagen getroffen en 't was duidelijk, dat het vuur der Boerenkanonnen den Engelschen veel kwaad gedaan had. Daarentegen was geen der Hollanders of Boeren gewond. De laatsten waren terstond, nadat de eerste kanonschoten gehoord waren, door generaal Kock in gevechtstelling geplaatst achter de kopjes, waar zijn lager zich bevond, en waarheen de Hollanders en de artillerie gekomen waren. De Duitschers onder kolonel Schiel, de Hollanders onder commandant Lombaard en kapitein De Witt Hamer

stonden nu op de rechterflank, de Johannesburgers onder veldkornetten JOUBERT en PIENAAR op de linkerflank; de artillerie was in het centrum opgesteld. Er behoefde evenwel niet gevochten te worden, daar de vijandelijke macht teruggetrokken was.

Zoodra het vuren ophield, kreeg veldkornet PIENAAR zoomede het Hollander-korps bevel, de stellingen van den vijand te gaan verkennen. Het zal toen ongeveer 11 uur geweest zijn. Behoedzaam van kop tot kop trekkende, kwam men eindelijk aan een bergrand, vanwaar de Engelsche troepen duidelijk vielen waar te nemen. Niet minder dan 3 treinen stonden achter elkaar manschappen, paarden en kanonnen te ontladen! Hoewel de artillerie der Boeren nog trachtte, ze te bereiken met haar granaten, bleken de troepen op dien afstand veilig en zoo moesten de 800 man kalm aanzien, dat een overmacht van Engelsche soldaten, eenige duizenden sterk, zich gereed maakte hen aan te vallen. Toch had men geen vermoeden, dat men dienzelfden dag nog met den vijand in botsing zou komen; wanneer dan inmiddels de hoofdmacht genaderd zou zijn (generaal JOUBERT lag nog te Dannhauser), kon een voldoend aantal Boeren den vijandelijken troep weerstaan. Er werd een voorpost achtergelaten, nl. de Johannesburgers onder veldkornet PIENAAR, de overigen trokken terug en men ging zich te goed doen aan de met de wagens medegekomen, van huis gekregen, brieven, pakjes en kistjes. Slechts kolonel SCHIEL en veldkornet JOUBERT, ieder met een aantal manschappen, bleven actief en reden een eind vooruit om den getroffen munitiewagen te vermeesteren. Daarmede begonnen de schermutselingen reeds, want bereden Engelsche vrijwilligers kwamen het hun lastig maken, zoodat zij op de hoofdstelling terugtrokken. Het bleef toen verder rustig en oogenschijnlijk was de vijand dus niet van zins weer aan te vallen.

Doch de rust was van korten duur. Ongeveer te 3 uren donderde plotseling een kanonschot en toen men in groote haast de gevechtsstelling ging innemen — ook de voorposten hadden alarm geslagen — kwam het Hollander-korps te liggen

in 't midden bij de twee kanonnen, achter een hoogen kop. Met een geweldige macht viel generaal FRENCH, van de cavalerie, de Boeren aan, omtrent wier sterkte hij, door de schermutseling van 's morgens en door een ballon, die hij opgelaten had, ingelicht was. Niet minder dan 6000 à 7000 man, (o. w. 4000 lansiers) met een twintigtal kanonnen en maxims, wierpen zich op de 800! Het was van den aanvang geen worsteling om het leven, maar om den dood, een begeerte om het leven zoo duur mogelijk te verkoopen!.... En het is wel eigenaardig, dat onze Hollanders, die hier voor het eerst in het vuur kwamen, een voorbeeld van zulk een worsteling hadden in het allereerste gevecht, dat er in den strijd om onze vrijheid tegen de Spanjaarden geleverd is..... [1])

Toen het eerste schot gevallen was en de twee stukken der Boeren in positie gebracht waren, ontbrandde in een oogwenk een vreeslijk artilleriegevecht. De Engelschen richtten goed, maar wat hoog, ofschoon de springende granaten en granaatkartetsen rechts en links vooral vele der Hollanders troffen, gelukkig zonder ze ernstig te verwonden. Wel werd al spoedig een der twee stukken (zij waren in '96 op Jameson buitgemaakt!) ontredderd. Zij hadden anders goed werk verricht: telkens waren hun projectielen midden in de aanrukkende linie-regimenten neergekomen en hadden menig gelid neergeveld. Doch altijd weer kwamen nieuwe gelederen de gevallene vervangen, zonder dat het geweervuur der Boeren ze kon tegenhouden, want de afstand was nog te groot. Ook de Engelsche cavalerie kwam intusschen aanrukken en toen deze en de infanterie op ruim 2000 yards (pl. m. 1800 M.) genaderd waren, openden de Boeren en de Hollanders een vernietigend vuur op haar, doch kregen ook zelven van de Engelschen de volle laag. Toch gingen zoowel de cavalerie als de infanterie tot twee malen toe terug voor het vuur der Boeren, om evenwel opnieuw vooruit te rukken en, door hun geweldig en overstelpend geschutvuur

[1]) Wij bedoelen de overrompeling bij Oosterweel (bij Antwerpen), op 13 Maart 1567, nog vóór den oorlog dus.

gedekt, de Boeren van nabij onder schot te nemen. Toen moesten dezen wel retireeren, althans die van den linkervleugel, welke 't meest getroffen werden en zij trokken zich naar rechts terug. Daar lagen de Hollanders, verscheidene reeds gewond, want het regende nu maxim- en geweerkogels. Daarop beval commandant LOMBAARD zijn mannen óók terug te trekken, maar één voor één. Het werd niet goed verstaan en allen tegelijk gingen terug, waarop de commandant gelastte weer vooruit te gaan.... en niemand weigerde. De oude positie werd dus weer ingenomen, terwijl de vijand in een wijden, halven cirkel de Boerenstellingen ging omsluiten. Op dat oogenblik gebeurde iets noodlottigs! Het vijandelijk vuur was het hevigst aan den linkervleugel, en het was juist aan die zijde, dat ten ongeveer 5 ure een afdeeling cavalerie op de Boeren kwam aansnellen — in hun oogen Engelsche ruiters, die zij terstond onder vuur namen. Het bleek evenwel het Duitsche cavalerie-korps van kolonel SCHIEL te wezen, die zonder den aard van het terrein en den toestand van den slag te kennen, naar den linkervleugel kwam oprijden! Bijna onmiddellijk vielen de bevelhebber en een aantal zijner manschappen door het vuur der Engelschen en hierop moest het overschot wel wijken: er waren onder hen, die nog geen patroon verschoten hadden! Doch — al was deze nederlaag van den dapperen kolonel SCHIEL en zijn korps zeer betreurenswaardig — dit was nog niet het ergste. Het retireeren op dien linkervleugel veroorzaakte bij een deel der daar gelegerde Johannesburgers, „uitschot van eenigszins verbasterde Afrikaners" [1]) — Boeren noch uitlanders — zulk een paniek, dat zij op de vlucht sloegen. Hoe ook commandant LOMBAARD riep: „Blijft toch menschen, al mijn Hollanders zijn nog boven!" — hoe ook generaal KOCK trachtte ze tot hun plicht te brengen, het hielp niets, op enkelen na, vlogen zij naar beneden en vluchtten. Hun wijken maakte een hachelijke zaak hopeloos! Maar wie versaagden, niet de Hollanders, die bleven, omdat hun commandant bleef. En

[1]) Zoo betitelden verscheidene leden van het Hollander-korps dat gedeelte van het Johannesburg-commando.

toch waren zij toen reeds omsingeld, zoo goed als de dappere Boeren zelven onder hun braven, ouden generaal KOCK. Want in hun flanken kwamen de Schotsche Hooglanders en de lichte infanterie oprukken. Weer een noodlottige vergissing kwam den ondergang van het moedig korps verhaasten. Zoodra de Boeren hen hadden zien aankomen, begonnen zij te schieten, doch, daar de Schotten gekleed waren als in gewoon Boeren-costuum (zegt een ooggetuige), meende men op een anderen kop, dat het inderdaad Boeren waren en werd den schietenden toegeroepen: „Schiet nie, kerels, hulle is ons vrinden!" Daarop werd het vuur gestaakt en konden de Engelschen ongehinderd nader komen en de glooiende helling der kopjes gaan beklimmen. Het was ongeveer 6 uur, het begon al te schemeren, de munitie raakte op en van alle kanten kwam de vijand nu opzetten — ook in den rug, want opeens riep een veldkornet: „Vlucht kerels, die rooinek valt ons in den rug!" Terzelfdertijd viel het eenig overgebleven kanon der Boeren den Engelschen in handen en nog altoos ten prooi aan het vreeslijk geschut- en geweervuur van den vijand, zocht ieder een goed heenkomen en vluchtte de kopjes af, die reeds door den vijand met maxims bestreken werden.... De slag was verloren: den ganschen, bangen dag hadden Boer en Engelschman in bittere koude en kletterenden regen elkaar bevochten en ten slotte zegevierde de vijand volkomen. Zeker, maar, naar het eenstemmig getuigenis der Engelschen zelven, hadden zij diep ontzag gekregen voor het moedig, heldhaftig gedrag hunner tegenstanders. Als leeuwen hebben ook de Hollanders gevochten, als echte jongens van JAN DE WITT hebben zij door hun kranige houding den dank van alle Nederlanders verdiend, de bewondering van hun krijgsmakkers in Nederlandsch-Indië en den lof van de heele wereld ingeoogst, opnieuw getuige afgelegd van de taaie kracht van onze Hollanders. Niet het minst evenwel heeft hun houding er toe bijgedragen, de stemming der Boeren en van hun Regeering ten opzichte der Hollanders — in en buiten hun vaderland — ten eenenmale in oprechte geestdrift en erkentelijkheid te verkeeren,

waardoor de band tusschen hen en ons belangrijk nauwer is toegehaald. „Den avond vóór den slag zonden de Hollanders een brief naar de Imperial Light Horse — lichte bereden infanterie, waarin ook de Johannesburger Uitlanders dienden [beruchter nagedachtenis!] — het verlangen uitdrukkende met hen op het veld kennis te maken, en vragende waaraan zij herkend zouden worden...."[1]) Wij mogen met recht fier zijn op zulke mannen, die de eer van den Nederlandschen Stam hebben hooggehouden! Een eeresaluut aan allen, in het bijzonder aan hen, die het leven lieten in dezen strijd voor de rechtvaardige zaak hunner Stamgenooten — zij hebben niet te vergeefs geleefd!

Mochten wij het relaas van den slag kunnen besluiten, met alleen nog te spreken over de geleden verliezen. Helaas! eerst staat ons nog te beschrijven, aan welke afgrijslijke wreedheden voornamelijk de lansiers (van het 5e regiment, uit Britsch-Indië) en de dragonders zich hebben schuldig gemaakt, toen de eigenlijke slag voorbij was. Het viel hun niet moeilijk, de Boeren en Hollanders bij massa's gevangen te nemen, omsingeld als zij waren door bereden troepen. Doch het ellendig gespuis uit Londen's achterbuurten, dat in het Engelsche leger als vrijwilliger dienst neemt, opgezweept door den laster, dien burger en soldaat in Engeland en Zuid-Afrika sedert vele maanden ongestoord over de „stupid Boers" hadden hooren uitstorten — voorzeker ook niet weinig verwoed door den hardnekkigen tegenstand, dien dezen geboden hadden — wist van geen genade, van geen barmhartigheid of menschlijkheid, evenmin van de regelen, die gelden in den oorlog tusschen beschaafde volken. Zij waanden zich zeker verplaatst in dien gruwlijken veldtocht van een paar jaren geleden tegen de woeste, geharde bergstammen van Voor-Indië en begonnen een geduchte charge, een hemeltergende slachting onder de gewonden en gevangenen, zonder dat een hunner officieren ze heeft

[1]) Mr. G. Vissering, Een Hollander in Zuid-Afrika. Amsterdam, 1900.

(kunnen?) weerhouden! Wij behoeven hier die weerzinwekkende feiten niet nader aan te duiden; ieder heeft van de schanddaden dezer huurlingen eener natie, die zich immers zoo gaarne de christelijkste, machtigste en beschaafdste ter wereld — denkt, kunnen lezen. Ware de duisternis niet — verergerd door dikken mist — den verslagenen ter hulpe gekomen, bijna niemand hunner zou het ontkomen zijn. Nu bleven er van het commando van 700 à 800 man nog een 350 over: de rest was gedood, gewond (en meest meegevoerd door den vijand) of krijgsgevangen (en bovendien verwond door de lansiers). Is het wonder, dat de Boeren, anders zoo lankmoedig, wild zijn geworden over dergelijke wreedheden en dat velen toen gezworen hebben geen lansier of dragonder meer te zullen sparen? En niet alleen het ruw gevoel van wraak, ook de innige overtuiging, dat Engeland voor dit alles boeten zou en vernederd worden, heeft onzen Land- en Stamgenooten daarginds ten troost gestrekt bij de herinnering aan dien dag der gruwelen. Bovendien zond de Transvaalsche Regeering een protest aan de consuls te Pretoria, omdat klaarblijkelijk de conventie van Genève geschonden was, die immers zekere voorschriften geeft omtrent de behandeling van gewonden, enz. Te vergeefs! Doch de voldoening, die de Boeren zelven zich verschaft hebben, reeds een paar weken na dezen slag, is er een geweest, waarbij de Mausers een voorname rol speelden! Wij komen hierop later terug: de lansiers hadden sedert vrij wel afgedaan in Natal!

Gaan wij nu de geleden verliezen na, dan staan wij verwonderd, dat de Boeren er nog zoo betrekkelijk goed waren afgekomen. Het is een feit, dat de Engelschen in den beginne de bestorming der kopjes voor zulk een roemruchte daad hebben beschouwd, dat zij durfden zeggen: „de bestorming van den Dargai-heuvel (in den straks genoemden Indischen veldtocht) was kinderspel, hiermede vergeleken." Dan moet het — want de Engelschen hebben daar voor een heet vuur gestaan! — nogal gespannen hebben, waarbij wij tevens opmerken, dat door deze verklaring de uitbundigste

lof aan de wakkere verdedigers wordt toegezwaaid. Denken wij daarenboven, aan welk geschut- en maximvuur de Boeren, zonder ophouden, hadden blootgestaan gedurende vier uren! Toch bleef het verlies zwaar en wie waren er al niet onder? Generaal JAN KOCK, de dappere grijsaard, die op zijn 12e jaar reeds voor zijn volk gestreden had, in dien merkwaardigen, doch rampzaligen slag bij Boomplaats (28 Aug. 1848), was doodelijk gewond en krijgsgevangen. Hij stierf tien dagen later — tengevolge der onmenschelijke behandeling van de Engelschen, te Ladysmith ondervonden. De generaal werd eerst den volgenden morgen door een der zijnen op het slagveld gevonden, beroofd van al zijn bezittingen, zelfs van al zijn kleederen en zoo had hij den ganschen nacht gelegen. Generaal WHITE kwam naar hem zien, beloofde hem te zullen doen vervoeren naar de Boeren en vervulde die belofte niet! Men liet den generaal en zoovele andere gewonden zonder eten of drinken, allen beroofd van hun kostbaarheden of andere bezittingen..... En dan te weten, dat er geen schreeuw van gerechte verontwaardiging is opgegaan uit Engeland over zooveel barbaarschheid, aan weerloozen gepleegd!.... Zelfs 't Roode Kruis moest het ontgelden.... Onder de gesneuvelden waren voorts commandant PRETORIUS, een welbekende figuur onder de Boeren, en eenige andere hunner officieren.

Van het Hollander-korps waren twee officieren gesneuveld: Dr. HERMAN COSTER en CARS G. DE JONGE, beiden Nederlanders, beiden helden, strijdende, de eerste voor de verheffing van den Nederlandschen naam, de ander voor de Nederlandsche taal in „Nederduitsch Zuid-Afrika." Men kent beider geschiedenis. DE JONGE had, als secretaris van het Onderwijs-departement der Zuid-Afrikaansche Republiek, altoos pal gestaan voor onze taal in den geduchten strijd met het Engelsch. „Eéne gedachte is de vurige bezieling geweest van zijn zoo gewelddadig afgesneden, jong,[1]) werkzaam leven. Hij heeft de nationaliteit, het eigen wezen van

[1]) Hij was, evenals Dr. COSTER, eerst 34 jaar.

het volk, tot hetwelk hij met woord en daad gesproken heeft: „Uw volk is mijn volk; uw God is mijn God!" willen bevestigen achter de sterke borstwering der eigene taal, der eigene levensgedachte." Toch was hij miskend geworden: met één stem meerderheid had de Eerste Volksraad hem, feitelijk ten gevolge van een misverstand nopens zijn houding in zekere zaak, zijn ontslag gegeven, waartegen President KRUGER met nadruk gewaarschuwd had. Weemoedige gedachte!.... En nochtans trok hij mede te velde tegen den Engelschman, dien hij tot nu toe met al zijn eerlijke, Hollandsche kracht, in den geestelijken strijd weerstaan had... „Voorwaar, de woeste lansiers, die hem, den zwaargewonde, de lans in het trouwe hart joegen en hem door hun paarden lieten vertreden, waren als door een onbewusten drang gedreven, toen zij dezen zoon van Holland, maar die het volle burgerrecht in de Republiek door zijn uittrekken tegen woeste Kaffers en de JAMESON-boekaniers verworven had, naar het hart staken".... [1])

En Dr. HERMAN COSTER! De nobele, de hoogst begaafde, de geestdriftige Nederlander, die het, 30 jaar oud, tot de hoogste Staatsambten in de Zuid-Afrikaansche Republiek gebracht had! Wie kent niet de meesterlijke, liefdevolle, fijne schets, door vriendenhand geteekend, [2]) van dat heerlijk leven van Dietschen stam, al te vroeg aan de zijnen, zijn Volk, zijn Land, ontrukt?.... Zijn gewichtig ambt had hij na een paar jaar neergelegd, omdat hij de vrijheid, de absolute vrijheid te lief had, dan dat hij „zich gelukkig kon voelen op den zetel van een ambtenaar." Hij had toen reeds een schitterende loopbaan achter zich. „Naast Dr. BRILL werd hij de meest geziene Hollander in geheel Zuid-Afrika genoemd. Zelfs in Engeland sprak men zijn naam met eere uit." Doch er was iets uit zijn ambtelijke loopbaan, dat hem hinderen bleef — meer, dan het verschil van overtuiging, dat hij met den President in zake belangrijke wetten gehad had. De President

[1]) H. J. EMOUS, in Neerlandia, orgaan van het Algemeen Nederlandsch Verbond, van Januari 1900.

[2]) Mr. G. VISSERING, Een Hollander, enz.

had zich eens, in het vuur van het debat, eenigszins geprikkeld, maar zonder de minste beleedigende bedoeling, een ongunstig oordeel over de Hollanders laten ontvallen. [1]) COSTER werd tot in 't diepst van zijn ziel gegriefd, hij, wiens voortdurend streven geweest was, den naam van Nederland en de Nederlanders te verheffen..... Nooit vergat hij ze meer, ofschoon hij den President en zijn nieuw Vaderland bleef hoogachten en liefhebben — evenals DE JONGE. Hij was onder de eersten, om een vrijwilligerskorps der Hollanders te vormen. Zijn peloton was het best, het mooist in orde. Vol zorg voor anderen en zonder eenig vertoon — zoo bereidde hij zich tot den strijd toe. Hoe brandden hij en de zijnen van verlangen om de aartsvijanden te ontmoeten! „Den volgenden dag zagen zij hun wensch vervuld; onder een noodweer hielden zij met eenige honderden, meest vrijwilligers, uren lang stand tegen een bijna tienmaal grooter aantal beproefde vijanden. O! die woorden, zij hebben COSTER gebonsd door het hoofd, zij werden hem een hartstochtelijke krijgsroep: Als er oorlog komt, kruipen de Hollanders.....

Hij werd vooraan gevonden met een kogel door het hoofd....." [2])

„In hen sprak de geest van een DE RUYTER, van een VAN SPEYK," zoo is in Zuid-Afrika gezegd. Waarlijk, het Vaderland is trotsch op zulke zonen! Hun nagedachtenis blijve immer in eere!

„Te Elandslaagte hebben Holland en Zuid-Afrika elkander teruggevonden." [3])

. . . .

. . . .

Onder de dooden noemen wij ten slotte een Duitscher, graaf HEINRICH VON ZEPPELIN — want ook de leden van het

[1]) „Wat, jelui Hollanders, je hebt makkelijk praten: als er oorlog komt, dan kruipen jullie thuis achter je lessenaars, maar wij Boeren moeten het uitvechten!"

[2]) Zooals men weet, is er in ons land een HERMAN-COSTER-fonds ingesteld, te zijner nagedachtenis en „om te werken in zijn geest, ter bevestiging van de banden tusschen Zuid-Afrika en Nederland." Ook is er te Leiden, waar hij gestudeerd heeft, een eenvoudige gedenksteen opgericht.

[3]) EMOUS, in Neerlandia, t. a. p.

Duitsche korps, hoe ongelukkig ook als geheel, door dien mislukten aanval, hadden zich kranig gehouden. Graaf ZEPPELIN had, bij de nadering der Gordon-Hooglanders, geen ander wapen meer dan zijn sjambok (rijzweep), waarmede hij op zijn vijanden lossloeg, tot hij, door tientallen bajonetten getroffen, neerviel en den laatsten adem uitblies.

Tot de gewonden behoorden o. a. kolonel SCHIEL, bevelhebber van het Duitsche korps (bovendien krijgsgevangen), luitenant NIJENES van de Hollanders (idem), en Dr. KAKEBEEKE (die mede het Hollander-korps had helpen oprichten).

Krijgsgevangen waren, behalve, zooals reeds gemeld, generaal KOCK en anderen, ook kapitein VERSELEWEL DE WITT HAMER, aanvoerder van het Hollander-korps te velde, luitenant-adjudant BUNK, enz. De commandant van het korps, JAN LOMBAARD, kwam ongedeerd uit den slag. Het getal der gevangenen, hoewel reeds aanzienlijk, zou nog veel grooter geweest zijn, indien niet, zooals reeds vermeld werd, de zware duisternis verdere vervolging verhinderd had. Er was nog een andere oorzaak aan te wijzen. Velen, reeds krijgsgevangen gemaakt, ontvluchtten, door zich behoedzaam van de wagens, waarmee zij naar Ladysmith vervoerd werden, te laten afglijden: zij konden gemakkelijk ontsnappen, omdat hun bewakers.... dronken waren.[1]) En tegen dergelijk volk hebben van de edelsten, de besten van een eerlijk, braaf volk moeten strijden!

Alles te zamen genomen bedroegen de verliezen der Boeren: ruim 40 dooden, ongeveer 100 gewonden en 200 gevangenen.[2]) Die der Engelschen, in aanmerking genomen, dat het getal hunner vijanden in den slag zoo klein geweest was, waren even aanzienlijk: ruim 40 dooden en meer dan 200 gewonden. Opmerkelijk groot, zoo in dezen slag, als

---

[1]) Toen President KRUGER van die avontuurlijke ontsnapping hoorde, zei hij: „als de Hollanders niet meer met het roer kunnen overwinnen, doen zij het door de whisky bottle." Kapitein DE WITT HAMER ontkwam ook eerst, maar viel kort daarna weer in 's vijands handen.

[2]) De Hollanders kwamen op de lijst voor, met een getal van omstreeks 9 dooden, 20 gewonden (o.w. 12, die krijgsgevangen waren) en 30 gevangenen, dat is een verlies — de vermisten meegerekend — van meer dan 60 man op de ongeveer 105, die aan den slag deelnamen.

bij Dundee (en in den vorigen oorlog), was weer het aantal getroffen officieren en onderofficieren der Engelschen. De verhouding tusschen dezen en de verliezen aan manschappen was als van 1 : 2. [1]) Waren de verliezen aan menschenlevens aan weerskanten groot, de Boeren verloren bovendien bijna hun geheele uitrusting, kanonnen, wapenen, en den door hen veroverden trein. Ook waren de meeste hunner paarden door het Engelsch granaatvuur gedood.

De krijgsgevangenen werden naar Durban vervoerd en vandaar per troepenschip naar Simonsstad, bij Kaapstad. Die reis liet aldoor veel te wenschen over, ook ten gevolge van zwaar weer. Sedert verbleven de gevangenen op het Engelsche oorlogsschip „Penelope" in de Simonsbaai, en leidden daar een eentonig, geestdoodend leven, dubbel zwaar voor mannen, wier werk altijd in het vrije veld en tusschen de bergen gelegen had. Over 't algemeen werden zij zeer streng van de buitenwereld afgezonderd gehouden; een groot verschil was er tusschen hun behandeling en die der Engelsche gevangenen te Pretoria. Gelukkig deden de Afrikaanders uit den omtrek, en ook de Nederlanders, veel om het lot der gevangenen te verzachten.

Zoo hadden dan de Boeren de nederlaag geleden — maar de Engelschen volstrekt geen beslissende overwinning behaald, ofschoon zij er zich niet weinig op lieten voorstaan. Zij zouden het zelven kort daarop ondervinden: vier dagen later reeds vielen zij daar de Vrijstaters aan — en verloren het. Inderdaad was slechts de voorhoede der Boeren den 21[en]

---

[1]) Hierbij dient opgemerkt, dat de grootere strijdlust der officieren en het plichtsgevoel van dezen en de onderofficieren, voor een niet gering deel, oorzaak zijn van het buiten verhouding groot aantal gewonden en gesneuvelden onder hen, ook in volgende slagen. Er is nog een oorzaak van gewicht aan te wijzen. „Het is een feit, dat verreweg de meeste recruten straffen hadden ondergaan, vóór zij in de gelederen traden." (Verslag van den inspecteur-generaal v/h Engelsche militaire gevangeniswezen over 1900). „Zoo wordt het duidelijk, waarom na elk gevecht van eenige beteekenis het verlies aan officieren, procentsgewijze beschouwd, zooveel hooger is dan dat der minderen. Voorwaar, het is geen benijdenswaardig lot om mannen in het vuur te brengen, die (een Engelsch hoofdofficier zegt het) grootendeels, vóór zij in dienst kwamen, kennis met de gevangenis hadden gemaakt." (Kolonel C. de Wit, Militaire beschouwingen, in de N. R. Ct. van 8 November 1901.)

October verslagen — ten deele vermoord.... En die Boeren, het waren niet alleen mannen van middelbaren leeftijd: tot hun verbazing vonden de Engelschen er knapen en grijsaards onder. Zeker, immers heel het volk trok ten strijde: „Wij keken" — schreef een braaf Engelsch officier naar huis — „toen het gevecht geëindigd was, naar de gekwetsten om en ik kwam bij een ouden Boer met een witten baard. Hij lag achter een rotsblok en steunde op zijn ellebogen .... Hij kreeg met moeite lucht en het kon niet lang meer met hem duren. Toen ik mij over hem heenboog, verzocht hij me naar zijn zoon, een jongen van dertien jaar, die aan zijn zijde gevochten had, te zien. Ik voldeed aan zijn verlangen en onder een hoop gekwetsten vond ik den armen jongen dood en droeg hem naar zijn vader. Gij weet wel, dat ik niet weekhartig ben! Maar toen de oude Boer zijn doode kind zag, moest ik mij afwenden. Hij drukte het lichaam tegen zich aan en zuchtte zóó, dat mijn keel als toegeschroefd was. Op dat oogenblik zag ik eerst hoe verschrikkelijk de oorlog is. Toen ik omkeek, was de oude Boer dood, maar hij hield de koude hand van zijn dooden jongen stevig vast ...."

O, God! .... Vervloekte oorlog! ....

De terugtocht van generaal YULE.

23-26 Oct. 99. Op dienzelfden dag kreeg het kamp tusschen Glencoe en Dundee den aanval te weerstaan van der Boeren hoofdmacht. Immers den 21en October kwam generaal JOUBERT ten Oosten van Dundee en legerden zich zijn commando's bij de stad. Wat bleek nu tot verbazing der Boeren? Dat de terugtocht van generaal MEIJER, na den slag bij Dundee, feitelijk het begin van een zegetocht was. Het Engelsche leger onder generaal YULE, dat ongetwijfeld heel en al gevangen genomen ware, zoo generaal MEIJER, door de andere bevelhebbers ondersteund, krachtig had doorgezet, had althans een geduchten stoot ontvangen — ook wat zijn moreel, zijn vertrouwen en weerstandsvermogen betrof. Bij den eersten aanval van

generaal Erasmus, liet generaal Yule zich uit zijn kamp jagen. Nadat de Boeren-generaal een stelling had ingenomen op den Impati-berg, ten Noorden van het Engelsche kamp, opende hij vandaar een geweldig vuur uit zijn groote kanonnen op den vijand, die hevig ontstelde van het geboem uit de zware stukken veldgeschut — zoo zwaar, als hij zelf ze niet bezat. Juist was generaal Yule bezig zijn kamp te verplaatsen — er viel een zware regen, zijn mannen werden doornat en waren doodmoe van het gevecht van den vorigen dag — toen de eerste granaten der Boeren in zijn kamp vielen. Zij waren zoo juist gericht, dat generaal Yule terstond bevel gaf het kamp te ontruimen. Reeds vielen er dooden en gewonden en dra was de vlucht algemeen; ook onder de bewoners van Dundee, die zich evenzeer bedreigd bevonden. In het open veld, buiten het bereik der Boeren-kanonnen, bij de wagens der Engelsche troepen, werd dien ganschen, kouden nacht gekampeerd door burger en soldaat, in doornatte kleederen, terwijl van slapen geen sprake was. Toen de dag aanbrak, voelden zij zich verlicht — om terstond weer den klank van het geschut des vijands te vernemen. Hoe onheilspellend evenwel de dag ook begon, er kwam een opbeurende tijding: bij Elandslaagte waren de Boeren uiteen gejaagd; men ving een vluchteling der Boeren op, hield hem gevangen en hoorde hem uit. Zelfs zond generaal Yule een afdeeling huzaren met geschut uit, om den vluchtenden den terugtocht af te snijden — wat echter niet gelukte. Integendeel noodzaakte de onverwachte komst der Boeren-artillerie aan den Noordkant van den Impati-berg, waardoor de spoorweg bedreigd werd, den Engelschen bevelhebber een batterij stelling te doen nemen en te doen vuren. Dit was evenwel te vergeefs, daar overste Trichardt van de artillerie (behoorende tot het commando van generaal Erasmus) zijn granaten zoo goed tusschen de vijanden liet springen, dat zij zich genoopt voelden, opnieuw buiten het bereik dezer projectielen te vluchten. Dat duurde zoo den geheelen Zondag. Wel zegt een Engelsch ooggetuige: „dat het mooi was, het goedgemikte artillerie-vuur van den vijand

gade te slaan," maar daartoe zullen de troepen niet veel tijd en lust gehad hebben. Gedurig toch, de artillerie schermutselende, de cavalerie verkennende, de infanterie al sjouwende met de transportwagens, werden zij bezig gehouden door de Boeren, die dit licht konden volhouden, daar zij zelven niet ernstig bestookt werden. Doch de Engelschen raakten op: reeds waren de paarden in geen drie dagen afgezadeld, had het meerendeel der soldaten in dagen geen rust of slaap genoten. Daarom gaf generaal YULE des avonds last tot den terugtocht uit het kamp en uit Dundee. En aldus ving, Maandagmorgen 23 October, te 3 uren, de merkwaardige terugtocht van generaal YULE aan, vlak langs het Boerenkamp, door Dundee, langs den Helpmakaarweg, over Beith. De troepen dachten niet anders, of er zou een nachtelijke aanval plaats hebben — en generaal YULE had reden ze in dien waan te laten, omdat het verre van zeker was, dat de Boeren hem met rust zouden laten.

Wij willen echter, alvorens generaal YULE op zijn tocht te volgen, eerst zien wat de Boeren aanschouwden, toen de Engelsche veldheer verdwenen was. Want zoo weinig vermoedden de Boeren, dat hun vijand vertrokken was, dat zij dien morgen nog eenige granaten in het kamp wierpen, en generaal ERASMUS de bezetting sommeerde, zich binnen twee uren over te geven.... Toen was generaal YULE al eenige uren onderweg, gebruik makende van den dikken mist. Nu werd Dundee door de Boeren bezet en het kamp der Engelschen doorzocht. Uit alles bleek, hoe overhaast de Engelschen hadden moeten vluchten. Het kamp was letterlijk volmaakt in orde — alleen de bewoners ontbraken. Een enorme buit viel den overwinnaars in handen: paarden, munitie, levensmiddelen (genoeg om hun heele leger een paar weken te onderhouden) — alles vroeger opgestapeld, om het te kunnen uithouden, indien men van de gemeenschap met het Zuiden werd afgesneden — tenten, kaarten, telegrafische toestellen, 160 spoorwagens met locomotieven, enz. De Boeren vonden het vleesch nog in de potten, op de schalen en borden; de

pantoffels in de tenten gereed staan; de tafels compleet gedekt; koffers half ingepakt. Grappig was het te zien, hoe weelderig de officierstenten waren ingericht: bij het servies waren zelfs de vingerglazen niet vergeten, en er hingen ook keurige rokken met mooie knoopen voor de bedienden. Het waren maar niet de eerste de beste soldaten, die hier vertoefd hadden, maar keurcorpsen waartoe o. a. behoorden de Royal Irish Fusiliers. Hun trommen droegen aan weerszijden van het wapen 7 namen van veldslagen, waarin het korps zich onderscheiden had. „Het 15e vak" zegt een ooggetuige, „zal wel open blijven, denk ik." In een gevonden brief stond, dat de Boeren „Joden, Hottentotten, ja, Ieren waren." Wat een ironie, dat die officier van een Iersch korps den brief moest achterlaten in handen van soortgelijke Ieren! Dezen vonden er verder de 250 lijken van Engelsche soldaten. Ook de 150 gewonden, waaronder de stervende opperbevelhebber, generaal PENN-SYMONS, door de Boeren nog zoo goed mogelijk verpleegd en twee dagen later bij hen gestorven en door generaal ERASMUS met militaire eerbewijzen begraven. Treffend was ook het vinden van een kinderlijkje in een van de huizen van Dundee: de ouders hadden geen tijd gehad, hun kind te begraven, want ze waren gevlucht voor de Boeren.

Doch misschien de belangrijkste vondst nog waren een aantal papieren, die gevonden werden, zoowel in de tenten, als op de lijken, bv. op dat van den gesneuvelden adjudant van generaal PENN-SYMONS. Onomstootelijk toch bewezen die, dat Engeland sedert het begin van 1896 (dus nà den JAMESON-inval) de verovering van Transvaal, zoowel als van den Oranje-Vrijstaat, op het oog had, want er werden gevonden: rapporten omtrent wegen, verkenningen enz.; omtrent de bevolking der republieken; hun weerkracht (en daarin de bewering, dat de Boeren niet meer zulke goede schutters waren als in '80/'81); en ten slotte kaarten van hun landen — alles uit de jaren 1896, '97 en '99. De hand van Sir REDVERS BULLER kwam er ook in voor. Hoe gelukkig voor de Boeren, dat zij den oorlog dus begonnen waren en dat de „wandeling naar Pretoria", zooals zoovele Engelschen meenden, dat de

aanstaande veldtocht mocht betiteld worden, al na 10 dagen zoo ruw en haastig door hen moest worden afgebroken! Ook zal men begrijpen, dat de Boeren achteraf grooten spijt hadden, toen zij bemerkten, dat het heele Engelsche leger zoo licht had kunnen worden gevangen genomen. Want uit alles bleek, dat het een uiteengeslagen, zwakke bende was, die aan een forschen aanval geen ernstigen tegenstand had kunnen bieden. Edoch, het welslagen der Boeren was reeds groot: Dundee, belangrijke voorpost van Ladysmith, bezet, na hevigen strijd tegen een machtigen vijand, die ten slotte hals over kop vluchtte, met groot verlies aan officieren en minderen. Met nieuwen moed toog het Boeren-leger Zuidwaarts en nu werd het parool: naar Ladysmith!

Voor generaal Yule ging de tocht naar Ladysmith — langs een omweg. De spoorweg toch was opgebroken, de straatweg door de Waschbank-vallei bezet — door de Boeren. Dus werd de langere, veiliger route over Beith gekozen, met de cavalerie en de bereden infanterie aan het hoofd der colonne. Niets verbrak de eentonigheid van dien nachtelijken tocht en 's morgens kwam generaal Yule bij de aansluiting der Waschbank- en Helpmakaarwegen te Beith, waar gerust werd tot 's avonds laat. Toen werd de tocht hervat en nu trok men op Waschbank-rivier aan en kreeg een paar heel angstige uren. Men stelle zich voor een pas, dien 50 man met gemak tegen een leger konden verdedigen en een leger, dat eigenlijk geen leger meer was en dien pas moest passeeren! Maar generaal Yule had geen andere keuze: hij was verplicht alles te wagen en, afwijkende van den tot nu toe gevolgden grooten weg, zich een doortocht te zoeken over de Biggarsbergen door Van Tonder's pas, al moest hij daarvoor de marschorde van zijn troep ook totaal verbreken — en de kans loopen door den vijand opnieuw te worden aangevallen..... De zes mijlen, die de pas lang is, moeten den bevelhebber wel veel langer zijn voorgekomen...... Gelukkig voor hem waren de Boeren daar niet te zoeken en de gidsen zeer betrouwbare en ervaren mannen. Kortom,

in den loop van den 24en October, bereikten de troepen Waschbankrivier, waar opnieuw halt gehouden werd voor den nacht. Daar deed zich een onverwacht incident voor! Generaal YULE en zijn mannen hoorden hevig kanonvuur in de richting van Elandslaagte. Terstond werd uit alle wapens een colonne gevormd, om den vijand af te weren, wellicht den weg af te snijden, doch zij keerden vrijwel onverrichter zake terug naar de hoofdmacht, daar blijkbaar de vijand reeds door andere troepen werd bezig gehouden.

Inderdaad, dien dag had het derde belangrijke gevecht plaats en wij breken dus de beschrijving van generaal YULE's terugtocht af voor:

Het gevecht bij Rietfontein.

Na de bezetting van Dundee en het Engelsche kamp aldaar — een „parade-kamp" is het sedert genoemd om zijn volmaakt onveilige ligging, in het midden eener vlakte, door bergen omringd — waren de Boeren Zuidwaarts gerukt door de Waschbank-vallei. Denzelfden dag, dat generaal YULE de terugtocht aanvaard had, kwamen de Boeren te Elandslaagte, dat zij opnieuw en nu voorgoed bezetten. Ook hier viel hun een enorme voorraad aan levensmiddelen, maar vooral aan steenkolen, in handen, zoodat weken achtereen, te Dundee en hier, rappe handen bezig waren met het verzenden der door den vijand achtergelaten goederen. In verband hiermede mag niet onvermeld blijven, dat de Nederlandsch Zuid-Afrikaansche Spoorweg-Maatschappij zich in die dagen grooten lof verwierf wegens de buitengewoon kranige wijze, waarop zij het vervoer van troepen, paarden en goederen naar de grenzen regelde. [1]) Bovendien werd zij met de exploitatie der Engelsche lijn in Natal belast, nadat deze hersteld was. [2]) En naarmate de eischen van den dienst,

24 October '99.

[1]) Zij was hiertoe immers volgens hare concessie verplicht.

[2]) Van veel gewicht, omdat het Noorden van Natal het voornaamste kolendistrict was.

door het dieper in Natal doordringen van de Boeren, zwaarder werden, is de Spoorwegmaatschappij meer geprezen. Hulde ook aan deze landgenooten, die Hollandsche werkkracht, volharding en organisatie ginds geofferd hebben voor hun nieuw vaderland, toen het in gevaar kwam! [1])

De Boeren waren dus te Elandslaagte. Toen generaal WHITE te Ladysmith daarvan kennis kreeg, en tevens vernam, dat generaal YULE van Dundee over den Helpmakaarweg naar hem toe kwam, voorzag hij, dat deze colonne, Ladysmith naderende, de Boeren ontmoeten zou. Dit vermoeden werd nog versterkt door een bericht omtrent een beweging der Vrijstaters. Dezen zouden hun geschut bij Besters, op de uitloopers van een kop, geplaatst, en hun commando's in de buurt vereenigd hebben, met het doel de Boeren te Elandslaagte de hand te reiken. Een aanval op generaal YULE's flanken moest veel kans van slagen hebben en daarom besloot generaal WHITE den volgenden morgen een troepenmacht uit te zenden, om de Vrijstaters, zoo noodig, in bedwang te houden.

In den vroegen morgen van den 24[en] October trok generaal FRENCH met een cavalerie-brigade, waaronder het befaamde 5e regiment lansiers, uit Ladysmith Noordwaarts tot aan Modderspruit. Op de cavalerie volgde infanterie en artillerie, de eerste onder kolonel IAN HAMILTON, die bij Elandslaagte eveneens het voetvolk had aangevoerd. Alles te zamen waren de Engelschen ongeveer 6 à 7000 man met 13 kanonnen sterk, behalve een aantal maxims. De Vrijstaters, die hier den eersten gewichtigen slag leverden, stonden onder generaal ANDRIES CRONJÉ en waren ongeveer 1000 man sterk. Zij hadden slechts één kanon. Het kanon der Boeren opende het gevecht met een hevig vuur op de lansiers en tegelijk geraakten de andere cavalerie-patrouilles, op de flanken opgesteld, met de Boeren-voorposten slaags. Die cavaleristen stegen af en bezetten lage kopjes vóór en

---

[1]) Men weet, hoe de Engelsche Regeering zich, in hare woede over dat alles, op de Maatschappij gewroken heeft.... Maar de rekening is nog niet vereffend!. , De strijd is nog niet beslist!...

langs de stellingen der Vrijstaters. Het kanon vuurde toen op de aankomende artillerie en infanterie en trof een batterij en eenige munitie-wagens, zoodat de Engelschen erkenden, dat „het geschut" des vijands op 4 K. M. „verwonderlijk juist" gericht werd. Het bleek, dat de Boeren twee hooge heuvels en den nek tusschen dezen bezet hielden. Daarvóór liep een lager bergrug, evenals de eerste evenwijdig met den spoorweg, en daartusschen lag een effen vlakte, die de Engelschen moesten doortrekken om de stelling der Vrijstaters te kunnen bestormen. Die vlakte eindigde in het Zuiden in een dal, dat naar de hoeve Rietfontein voert — vandaar de naam van het gevecht. Het was aan dien kant, op den linkervleugel der Engelschen, dat de bereden Natalsche karabiniers stonden, die, naar het schijnt, den Boeren beletten dien linkerflank om te trekken. Generaal French liet den lageren bergrug door zijn infanterie en artillerie bezetten en toen begon een geweldige kanonnade van alle Engelsche stukken tegelijk op „het Boeren-geschut." Zoodra generaal Cronjé dit gewaar werd, liet hij het kanon in veiligheid brengen en de kanonniers begonnen met hun Mausers mee te schieten. Toen de Engelschen zagen, dat het vijandelijk „geschut tot zwijgen gebracht was," kwam hun infanterie, aan beide flanken door de cavalerie gedekt, opzetten. Zich uitspreidend compagniesgewijze, kwamen de verschillende regimenten langzaam voorwaarts en drongen het vlakke tafelland in, nog altoos op eerbiedwaardigen afstand van de Boeren. Toch ontdekten dezen den vijand, die van de zorgvuldig verdekt opgestelde Vrijstaters zelven hoegenaamd niets te zien kreeg — maar wel van hun kogels, die al dood en verderf kwamen brengen. Tot ongeluk voor de Engelschen toch, bood de rook van hun zwart buskruit (zij gebruikten daar voor hun geschut niet eens rookzwak kruit) den Boeren — buitendien zoo scherp van gezicht — uitnemend gelegenheid, hun positie onder vuur te nemen. Ook kwam de uitgestrekte vuurlinie, van den eenen tot den anderen kop, den Boeren goed te stade. Uren lang bleef de toestand onveranderd: de Engelsche troepen kwamen

niet nader, bleven evenwel voortdurend blootgesteld aan het vijandelijk geweervuur. Eindelijk besloot generaal FRENCH tot de bestorming over te gaan. Nu toonden de Vrijstaters hun vuurdiscipline en hun voortreffelijke schietkunst: zoowel de infanterie als de cavalerie kwamen onverlet tot op een paar honderd pas.... toen de Mausers begonnen te spreken en niet zacht ook! Vreeslijk was de uitwerking: de infanterie, in drie linies opgetrokken, dwaalde, verstrooid en in één linie, terug over het vlakke veld. De cavalerie ondervond hetzelfde: van een peloton, dat voorop reed, kwamen 3 man — zegt een ooggetuige — terug; een tweede reed voor en slechts één ruiter ontkwam; daarop stormde een escadron voorwaarts en in een oogwenk lag er zulk een afgrijslijke muur van gedoode en gewonde ruiters en paarden opgeworpen, dat de achtersten verplicht waren te retireeren. Uit was het met de gedwongen bedaardheid van de Boeren, met de schijnbare kalmte en het flegma, die de eigenschappen van onzen Stam zijn. Ieder Boer werd een held en in zijn nu onbedwingbare, onstuimige krachtsontwikkeling bedreef hij daden, der vermelding waard. Eén krijgt een kogel door 't been; hij gaat rechtop staan en blijft schieten, tot een tweede schot door zijn schouder gaat en hij zich moet laten verbinden. Een ander wil heel niet schuilen en blijft het gansche gevecht overeind staan. Weer een ander wordt door een granaatscherf aan 't hoofd licht verwond: wat nood! hij veegt zoo nu en dan het bloed eens van de oogen en schiet door, zoo hard hij kan. Er is geen onderscheid tusschen commandant en mindere, tusschen rijk en arm, tusschen hoog en laag!....

De Engelschen werden tot den terugtocht gedwongen. Noch hun „dum-dumkogels" [1]) noch hun schandelijk misbruik maken van de witte vlag, hadden gebaat. De Vrijstaters

[1]) Kogels met stalen mantel, waarvan de verharde spits is afgenomen. Het waren echter geen eigenlijke dum-dums, maar (uitzetbare) kogels van „munitie merk IV": kogels met holle spits; in tegenstelling van merk II: met vaste spits. Tegen het einde des jaars — misschien reeds vroeger — werd merk IV ingetrokken en vervangen door merk II. Doch een feit is het, dat vele soldaten toen de punten van hun vaste-spitskogels afvijlden, om ze uitzetbaar te maken!

ontdekten namelijk, dat midden in den slag troepen onder bedekking van de witte vlag in de verte voorbij trokken, ja, dat een deel ervan zelfs deelnam aan het gevecht.[1]) De lansiers hadden getracht de Boeren van achteren te bestormen, doch waren telkenmale met groot verlies teruggeschoten. Ook het kanon had nog weer een krachtig teeken van leven gegeven: er kwam een trein aanstoomen, met een witte vlag „in top", die een door de Boeren vernielde brug zou gaan herstellen. Een paar schoten van het kanon — en de trein verdween.

Het verlies der Boeren was gering: 8 dooden, 6 zwaar- en 16 lichtgewonden. Dat der Engelschen heette 12 dooden en 104 gewonden te bedragen. Hoeveel ernstiger reeds dan dat der Boeren, moet hun verlies toch veel grooter geweest zijn. Want een rapport van generaal CRONJÉ zegt o. a.: „Uren lang was de vijand bezig zijn dooden en gewonden met treinen weg te voeren en daarna vonden wij, op het door hen verlaten slagveld nog 90 dooden."

Doch erkend moet worden — een zeer belangrijke zaak! — dat deze slag, ondanks de zware verliezen, generaal FRENCH toegebracht, voor generaal YULE den weg naar Ladysmith open hield!....

Keeren wij nu terug tot diens aftocht. Tot het laatst was de marsch zwaar en uiterst afmattend. Aan den avond van dien 24en October beletten hevige regens de manschappen weer rust te nemen, en 's morgens vroeg ging het weer voorwaarts, tot halt gehouden werd aan de Zondagsrivier, waar gerust werd. Tegemoet getrokken door een colonne uit Ladysmith, kwam generaal YULE dan eindelijk op den 26en behouden in de stad aan.... De tocht had hem zelven zóó aangegrepen, dat hij vergrijsd en geknakt naar Engeland vertrok. Wat zijn manschappen betrof: vele soldaten hadden den tocht niet ten einde kunnen brengen. Denzelfden dag toch, dat generaal YULE Ladysmith bereikte, ging generaal

---

[1]) Het waren troepen, die van Dundee kwamen — zeggen de rapporten. Waarschijnlijk dus de colonne, door generaal YULE op het vernemen van kanonvuur in de richting van Elandslaagte afgezonden.

MEIJER met een aanzienlijke macht op weg, om hem nog in te halen. De voorsprong was echter te groot en generaal MEIJER kwam eerst 's avonds van den 26en aan de Zondagsrivier. Maar op dien marsch stuitte men telkens op de lijken van Engelsche soldaten, die achtergelaten waren.....

Gedurende eenige dagen had er geen belangrijk wapenfeit om Ladysmith, nu voor langen tijd middelpunt der krijgsbewegingen in Natal, plaats. Generaal JOUBERT rukte met de laatste afdeelingen der Boeren Zuidwaarts en vereenigde zich den 29en October met de Vrijstaatsche commando's, die ten W. van de stad gelegerd waren, onder hoofdcommandant PRINSLOO. [1]) Ladysmith was nu aan alle zijden, uitgezonderd ten Zuiden, ingesloten. De stad en de legerkampen van generaal WHITE lagen geheel omsloten door hooge bergen of heuvels (koppen), die bezet werden door de verschillende korpsen van zijn legermacht. Daaromheen in wijden kring legerden zich nu, eveneens op de heuvels, de Boeren. Een dier heuvels kreeg reeds spoedig vermaardheid: Lombardskop, ten Oosten der stad. Om zijn gunstige ligging, daar hij de stad voor een groot deel bestrijkt, had deze berg, van den aanvang van 't beleg af, de meest verwoede aanvallen der Engelschen te verduren. Reeds den 28en October hadden de Engelschen een uitval naar dezen kop gedaan, evenwel zonder succes.

Den volgenden dag toonde de komst van generaal JOUBERT, dat het den Boeren ernst werd met de belegering eener stad, „welker val", zooals zij terecht bij het begin van den veldtocht verklaard hadden, hun „den oorlog half zou doen winnen." Generaal WHITE besloot nu een forsche poging te wagen zich de belegeraars van het lijf te werpen, eer zij zich voor goed om de stad hadden vastgelegd. Deze poging was de aanleiding tot:

---

[1]) Deze stond in Natal; hoofdcommandant GROBLER ging naar de Kaapkolonie; Kimberley werd belegerd door hoofdcommandant WESSELS.

De(n) slag bij Modderspruit.

Wederom zou generaal FRENCH den aanval leiden, een uitval naar het Noorden en naar het Oosten. Om de laatste beweging grooter kans van slagen te geven, rukte den nacht te voren een colonne van ongeveer 2000 man, onder kolonel CARLETON, in N. O. richting de stad uit, voorzien van kanonnen en maxims, met het doel, zich aldaar op een kop te nestelen en de Boeren bij den grooten aanval in den rug te vallen. Inderdaad kwam de kolonel ongemerkt op den heuvel. 30 October '99.

Bij het krieken van den dag trok generaal FRENCH uit. Alles te zamen kwamen er in dezen slag 8000 Engelschen in het vuur, onder het opperbevel van generaal WHITE zelven. Zijn artillerie, eenige batterijen sterk, bezette terstond een stelling in het Noorden, vanwaar zij een hevig vuur op de Boeren opende. Die stelling was Nicholsonsnek[1]) en de Boeren begrepen in een oogwenk van hoeveel gewicht dit feit was. Zij stelden er hun kanonnen tegenover en een geschutstrijd ontbrandde, die een paar uren duurde. Nu eerst kwam de meerderheid van de Boeren-kanonnen schitterend aan het licht. Het geschut der Boeren werd veel juister gericht en was ten deele van het beste type — zooals men weet, zwaar belegeringsgeschut van Creusot[2]) — en het vuurde, in een betere positie, 5 schoten tegen het Engelsche 3! Overste TRICHARDT en zijn kanonniers bleven, ondanks den regen van granaten en granaatkartetsen, die over hen heen kwam, bedaard en onverschrokken richten en vuren. De uitwerking van hun vuur was erger voor de Engelschen dan omgekeerd, want na eenige uren ontruimde de Engelsche artillerie haar stellingen, met achterlating van enkele stukken. De Boeren gaven hun positie ter wille daarvan niet prijs en dus kwamen de Engelschen later weer in 't bezit van hun stukken.

---

[1]) Naar die plaats is de slag ook genoemd: verder naar den Lombardskop, naar Ladysmith zelf en naar Farquhar's hoeve, bij den Lombardskop gelegen.

[2]) Van 15,5 c.M. Het zal bekend wezen, dat over het Boerengeschut (behalve in militaire tijdschriften) o. a. door den kapitein der artillerie C. J. M. COLLETTE een en ander geschreven is: in de Avondpost (Dec. 1899) en in Eigen Haard (Jan. 1900).

Intusschen had generaal JOUBERT, zoodra de aanval begonnen was, zijn leger in slagorde aldus opgesteld: op den rechtervleugel lagen de generaals SCHALK BURGER en LUCAS MEIJER en commandant WEILBACH; op den linkervleugel commandanten ERASMUS en VAN DAM (deze met de kloeke Johannesburgsche politie [1]) en de Vrijstaters onder bevel van generaal CRONJÉ, onder wien stonden commandanten NEL, STEENKAMP, DE WET — CHRISTIAAN DE WET! toen nog onbekend, nu wereldberoemd! — en anderen. Het centrum stond onder generaal ERASMUS, broeder van den commandant van dien naam.

Er kon nog geen sprake wezen van geweervuur: de afstand was voor de Mausers te groot; alleen de artillerie bleef aan het woord. De vijand nam een nieuwe stelling in en richtte opnieuw zijn stukken op de Boeren, wier geschut andermaal groote uitwerking had. Tegen den middag gingen zij dan ook hun veelbeproefde gevechtswijze in toepassing brengen: de stellingen der Engelschen bestormen, door, van klip tot klip kruipend of springend, de kopjes te beklimmen. Generaal MEIJER op den rechtervleugel, door generaal BURGER gesteund, waagde een storm. Het gelukte hun de stelling te nemen, de Engelschen te verdrijven en van uit de hoogte „tot grooten angst der Engelschen in Ladysmith te kijken."

Omstreeks dienzelfden tijd was ook op den linkervleugel door de Boeren de zege behaald. Kolonel CARLETON had zich, zooals men weet, op een kop genesteld om de Boeren in den rug of de flanken te kunnen vallen. — Hij maakte hierdoor dezelfde fout als Sir GEORGE POMEROY COLLEY, in den nacht van 26 op 27 Februari 1881, toen hij tegenover het Boerenkamp den Amajuba bezette. — Want, toen de dag aanbrak, werd zijn positie gezien en de berg door de Boeren omringd. De Vrijstaters van den eenen kant, de

---

[1]) Over dit kranige korps, het eenige goed gedrilde en gedisciplineerde van het Boerenleger, en dat gedurende den geheelen oorlog met roem gestreden heeft, leze men: S. VAN LIER, De Johannesburgsche politie vóór en in den oorlog, N. R. C. van 24 en 25 Januari 1901. Commandant VAN DAM — nu krijgsgevangen — was Hollander van geboorte, doch reeds jong naar Zuid-Afrika gegaan en door zijn huwelijk verwant o. a. aan de familie van generaal PIET CRONJÉ.

Transvalers van den anderen, vingen de beklimming aan, al vielen enkele mannen dood of gewond neer. De Engelschen, niet vermoedende, dat zij ook in den rug besprongen werden, hielden slechts de Vrijstaters in het oog, die daardoor wel de meeste verliezen leden, maar ook duchtig onder den vijand huis hielden. De Engelsche bezetting besloot te wijken. Te laat! Zij stieten eerst op generaal ERASMUS en toen zij, om hem te ontwijken, den anderen kant opvlogen, ontmoetten zij commandant VAN DAM en zijn politie-mannen! Den vijand snel insluitende, richtten dezen zoo'n moorddadig vuur op de Engelschen, dat kolonel CARLETON de witte vlag heesch. Na een verlies van een paar honderd manschappen aan dooden en gekwetsten gaf hij zich met ongeveer 1200 man over. Ook een batterij berggeschut viel in handen der Boeren[1]), evenals een maxim en tal van geweren. Is het wonder, dat die kop door de Boeren van zeker commando, er vlak tegenover gelegen, sedert dien tijd „Klein-Amajuba" genoemd is?

Gaan wij het verlies aan dooden en gewonden in heel den slag na, dan komen wij, naar vertrouwbare berichten, tot een getal van 800 man. Met de gevangenen samen dus 2000 man. [2]). Daarbij moet nog verklaard, dat de Boeren de gewonde Engelschen, die zich overgaven, niet gevangen hielden — wat de Engelschen wel deden. Het verlies der Boeren bedroeg 11 dooden en bijna 150 gewonden. [3])

De Engelschen hadden den slag verloren, hoe manhaftig zij ook gestreden hadden. Gevangenen, die in Egypte tegen de Derwisjen gevochten hadden, betuigden, dat zij nooit voor zulk een heet vuur gestaan hadden. Waarschijnlijk moest die betuiging hun vlucht naar Ladysmith, toen zij teruggeslagen waren, ook goed maken. Want het is een feit, dat zij „als sprinkhanen de stad in vluchtten, en in de straten

---

[1]) Men weet, dat de Engelschen deze en nog meer nederlagen later hebben toegeschreven aan het op hol slaan van muildieren enz., die helaas altoos den kant van den vijand uitgingen.....

[2]) Officieele Engelsche opgave: 1250 man.

[3] Onder hen was commandant VAN DAM.

op strepen stokflauw lagen." [1]) Het is een weemoedige gedachte, dat generaal KOCK, die daar toen lag te sterven, van dit alles kennis kreeg. Op zijn vraag, of het groote kanon, dat hij hoorde gonzen met zijn granaten, het „Fransche kanon van zijn land" was, mocht hij een bevestigend antwoord krijgen. Zoo werd nog tijdens zijn leven generaal KOCK's nederlaag door de zijnen gewroken.....

Nog een enkel woord over den slag. Treffend zijn de bewijzen, door beide partijen gegeven omtrent de barmhartigheid, door de Boeren tegenover gewonden en krijgsgevangenen betoond. Hoe verbluft waren de Engelsche officieren na den slag door de waarachtige naastenliefde der Boeren! Hoe sterk verschilde die met de wreedheid, door vele Engelschen na Elandslaagte begaan! En de krijgsgevangenen? Hoe waren de Boeren en hun krijgsmakkers, die bij Elandslaagte gevangen genomen waren, te Pieter-Maritzburg, Durban en Kaapstad ontvangen? Velen schaamden zich niet, de weerloozen uit te jouwen en te bespotten, en dezen moesten het lijdelijk aanhooren, dat Kaffers, juichende over den val hunner, niet langer geduchte, meesters, uitriepen: „Julle Boeren, waar is julle passe?" Hoe onbeschoft hadden zich ook vele uitlanders voor 't uitbreken van den oorlog gedragen! Tegenover de kalme waardigheid, waarmede de Boeren dat dikwijls rare volkje, meest Engelschen, lieten vertrekken, dorsten enkelen hunner, bij het afrijden der stikvolle treinen, den achterblijvenden Boeren toe te roepen: „Ons zeg niet dag ver julle, ons zeg tot over een maand, dan kom ons terug om julle nek in te trap!" En dan reden ze weg — de helden! [2]). En hier tegenover sta de houding der Boeren, al die maanden vóór

[1]) Een ander ooggetuige zegt, al even schilderachtig: „Wij konden van onze positie zien, hoe de vluchtende vijand, wanneer de bommen boven hem barstten, telkens een oogenblik „maalde", alsof hij niet wel bij zijn positieven was, en dan weer „koers vatte"."

[2]) Een gevat en toch onschuldig wederwoord was het volgende. Bij hun overhaast vertrek, moesten die vluchtelingen de beperkte ruimte, zelfs van open goederenwagens, met Kaffers deelen. Toen riep iemand tot een bekend Engelschman onder hen: „Ik wensch u geluk, ge zult nu voor twee volle dagen en nachten gelijke rechten hebben!" Zooals men weet, was dat een der eischen der Engelschen.

den oorlog; in de dagen, vóór de krijg uitbrak; in de eerste weken, dat hij gevoerd werd. En de Engelsche krijgsgevangenen? Hoe kwamen dezen te Pretoria aan? Duizenden wachtten hen aan het station op — maar het bleef doodstil: een indrukwekkende betooging van beschaafde lieden. Niemand dacht er aan den gevangen vijand te beleedigen. Ja toch, een paar bengels boven op een loods begonnen te schreeuwen, maar daar sprong een Boer in de nabijheid op en hij riep: „Pas op, dat jij niet den overwonnen vijand beleedig, anders skiet ik jou van die dak!"....

Nog eenmaal trachtte generaal White door een uitval den benauwenden cirkel, dien de Boeren om hem heen trokken, te verwijden. Hij deed die poging den dag na de gevechten bij Modderspruit, den 31[en] October. Na een kort gevecht werd hij genoodzaakt op de stad terug te trekken. Toen ook deze uitval niet geslaagd was, moest hij zich op een beleg voorbereiden, waarbij hij telkens zou trachten door aanhoudende uitvallen naar bepaalde punten den vijand afbreuk te doen, wellicht uit zijn stelling te verdrijven.

Zoo ving dan het beleg van Ladysmith aan — onzaliger gedachtenis!.... Nimmer had het daartoe moeten komen. Eén forsche aanval op de Engelschen, toen zij den 30[en] in paniek op de vlucht sloegen bij Modderspruit — en de Boeren waren meester geworden van de Ladysmith beheerschende stellingen. Van hoe onberekenbaar gewicht de val dier stad op den ganschen oorlog zou geweest zijn — het zal ons in het vervolg duidelijk worden. De Boeren zagen het later ook zelven zeer goed in.....[1])

---

[1]) „Het beleg van L. hnd niet moeten zijn. Den 30[en] October hadden wij van ons voordeel gebruik moeten maken. Hadden wij den vijand terstond achtervolgd, toen hij in wanorde op den vlucht ging, dan hadden wij waarschijnlijk de posities met gemak genomen, die noodzakelijk waren voor de onmiddellijke overgave van L. Het zou een opoffering van menschenlevens gekost hebben, maar zeker niet zoo groot, als die wij gemaakt hebben gedurende het geheele beleg. En dan hadden wij al de manschappen, die noodig waren om L. te belegeren, elders als aanvallende partij kunnen gebruiken. Instede van ons voordeel op te volgen, gingen wij ons op ons gemak voor een beleg gereed maken. En intusschen maakte de vijand van de gelegenheid gebruik om zich goed te verschansen. De meeste burgers waren er dan ook tegen, dat wij L., toen het dorp eenmaal goed verschanst was, met geweld zouden nemen." Van Warmelo, Mijn Commando- enz.

Natal verlatende, gaan wij nu de eerste gevechten in andere streken van het ruime oorlogsveld beschrijven.

Beginnen wij met wat er aan

de Noordergrens van de Z. A. Republiek

voorviel. Zooals men weet, grenst de Republiek in 't noorden aan Rhodesië, het land van de Chartered Company. Dicht bij de grens — die door de Limpopo- of Krokodilrivier gevormd wordt — lag Tuli, aan een kruispunt van wegen, die door 't land naar alle windstreken voeren. Het was dus een belangrijk punt en werd door een fort beschermd. Daar, waar de weg uit het Zuiden de rivier snijdt, lag de Rhodesdrift. Op dit punt werd in October en begin November een paar malen gevochten tusschen Boeren en Engelschen. De eersten, onder commandanten FERREIRA, SAREL ELOFF enz., gingen, omstreeks 23 October, uit Pretoria langs de Noorderlijn van den spoorweg, naar Pietersburg en rukten met geschut vandaar naar de grens. De Engelschen vormden een vrijwilligerskorps onder kolonel PLUMER. Deze trachtte een paar malen de Boeren terug te drijven, wat hem niet gelukte. Hij kreeg in het geheel een tiental dooden, eenige gewonden en verloor eenige gevangenen, o. w. een officier. De Boeren hadden een vijftal gewonden en twee burgers waren gesneuveld door verraad, gepleegd door Engelschen, die een witte vlag opstaken en vervolgens 2 Boeren, die op hen afkwamen, doodschoten. Het einde was, dat de Boeren in 's vijands gebied bleven.

Van

de Westergrenzen

valt meer te vermelden. Nadat het beleg geslagen was voor Kimberley en Mafeking, werden kleinere plaatsen, als Vrijburg, Taungs, Belmont e. a. zonder tegenweer door de Boeren bezet en daarmede de spoorweg langs de grenzen van beide republieken op verscheidene plaatsen in bezit genomen. Slechts bij één plaats viel, den 24^{en} October, een

kort doch scherp gevecht voor, bij Riverton. De Engelschen verloren ongeveer 25 dooden en gewonden en werden teruggeslagen, doch de Boeren verloren hun bevelhebber, commandant BOTHA en nog één doode, en hadden een enkelen gewonde. Van belang was het, dat zoovelen openlijk voor de Boeren partij kozen in deze streek: Britsch Bechuanaland. Tegelijkertijd vaardigden de Presidenten der beide republieken proclamaties uit, waarbij de krijgswet werd afgekondigd in die districten van de Kaapkolonie, Griqualand-West en Britsch Bechuanaland, welke door de Boeren bezet werden.

Een enkel woord over de belegering van Mafeking. De stad werd verdedigd door kolonel BADEN-POWELL met een duizendtal soldaten. Mafeking ligt op vlak terrein en was omringd door ongeveer tien forten, terwijl ook de plaats zelve versterkt was. De meeste forten waren onder den grond, zooals het grootste, het Kanon- of Baviaansfort. Den laatsten naam droeg het, omdat er telkens een man van de bezetting in een paal klom, om de stellingen der Boeren te verkennen. Wat dit fort zoo sterk maakte, was de bedekking aan de bovenzijde: spoorstaven, waartegen de granaten niet veel vermochten. De Boeren, ongeveer 5500 in getal, onder generaal PIET CRONJÉ, hadden eenige veldwerken om de stad liggen. Zij moesten echter met twee ernstige bezwaren kampen. Ten eerste lag Mafeking hooger dan de versterkingen der Boeren, zoodat het geschutvuur der laatsten minder uitwerking had, dan anders het geval zou wezen. Daarenboven werd de vesting doorsneden door tal van onderaardsche gangen of loopgraven, die als bomvrije ruimten dienst deden, zoodat men geen mensch in heel Mafeking te zien kreeg. De Engelschen waren wel met reden voor de vijandelijke granaten bevreesd. In het laatst van October kreeg generaal CRONJÉ uit Pretoria een der zware, Fransche stukken gezonden. Sedert schoot de Boerenartillerie allengs vrijwel de stad — de huizen zijn anders laag en verspreid gebouwd — in brand. Doch er was nog een tweede en grooter bezwaar, dat een bestorming en mogelijke verovering door de Boeren in den weg stond. De Boeren — wij komen

Beleg van Mafeking. I.

er nog vaak op terug — waagden zich slechts zeer zeldzaam aan een gevecht, waarbij zij groote kans liepen gedood te worden, door zich bloot te geven aan het vijandelijk vuur. En zoo ergens, dan zouden zij voor Mafeking die kans in belangrijke mate loopen; daarenboven, om de stad heen lagen overal dynamiet-mijnen, zeiden de Boeren.

Nog een bijzonderheid van de eigenaardige gevechtsmethode bij Mafeking, doet ons van een paar uitvallen in October melding maken. Die bijzonderheid was, dat de bezetting nooit overdag een uitval waagde. Dan werkte zij uitsluitend met artillerie of deed de maxims ratelen: zoodra slechts een hoofd zich boven de verschansingen der Boeren vertoonde, had de maxim er al op geschoten. Daardoor zijn nog de meeste gewonden aan hun zijde gevallen. De eigenlijke uitvallen werden 's nachts gedaan. Een daarvan had plaats in den nacht van den 27en op den 28en October. Deze was gericht op een fort, ten Westen van de stad gelegen. Niet lang te voren was een dergelijke uitval, waarbij van het geweer alleen als schietwapen gebruik gemaakt was, mislukt, ten koste van een paar dooden en gewonden. Nu besloot kolonel BADEN-POWELL de bajonet te laten opzetten en dan te chargeeren. De Engelschen naderden de voorposten, die hen, omdat zij Hollandsch spraken, voor Boeren hielden, totdat zij bemerkten met den vijand te doen te hebben. Zij vluchtten toen naar de schansen terug, op de hielen gevolgd door de Engelschen. Een hevig gevecht ontstond, dat drie uren duurde en tot uitslag had, dat de Engelschen met verlies van een zestal gesneuvelden en een onbekend aantal gewonden moesten wijken. De Boeren hadden één doode en drie gewonden, zooals een der ooggetuigen medegedeeld heeft.[1])

Beleg van Kimberley. I.

Wat Kimberley betreft, dat ongeveer onder dezelfde omstandigheden belegerd werd door de Boeren: er valt over October niets belangrijks van te melden!

---

[1]) In Engeland is dit gevecht genoemd: „de fameuze bajonet-aanval uit Mafeking," Over het opsnijden der Engelschen, meer bepaald van kolonel BADEN-POWELL, spreken wij later nog wel.

BELEG VAN LADYSMITH. I.

Keeren wij terug naar Natal. Een aanzienlijke strijdmacht, eenige duizende Boeren sterk, omsloot, in 't begin van November '99, Ladysmith. Zij waren gelegerd op Lombardskop, Bulwana (Buffelskop), Platrand, Middelkop, Riflemans Ridge (Schutterskop), Wagenberg, Telegraafberg, Surpriseheuvel, Pepworthheuvel en Limietheuvel.

Op zich zelf beschouwd, was het beleg zeker merkwaardig. Immers, een welgeoefende, weluitgeruste legermacht van ongeveer 10 à 12000 man, met een 50-tal stukken geschut, benevens een marine-brigade met zeer zwaar geschut, werd van nu aan tot een werkeloosheid gedoemd, die voor den toestand der Engelschen in Natal hoogst gevaarlijk zou worden. Want het getal soldaten, die op dat oogenblik in Natal beschikbaar waren, was uiterst gering, zoodat de Boeren zich den kostbaren tijd, die verloopen moest vóór de Engelschen versterkingen konden krijgen, te nutte konden maken om nieuwe, belangrijke punten te bezetten. Een andere vraag was het, hoe de Boeren zich zouden houden gedurende de belegering, indien zij vasthielden aan hun, wel is waar beproefde, doch in dit geval minder doeltreffende tactiek, van zooveel mogelijk zich tot een verdedigende houding te bepalen? En hun eigenaardige, militaire(?) organisatie? Zoude zij in dergelijken strijd geen teleurstellingen moeten brengen? Hoe zou de samenwerking der verschillende commando's zijn en de uitvoering van bevelen? . . . . Op al deze vragen zal het vervolg dezer beschrijving een antwoord geven. Eenmaal tot het opbreken van 't beleg genaderd, zal het van belang zijn na te gaan, in hoeverre de eigenaardigheden der Boeren invloed op den gang van zaken hebben geoefend. Zeker is het, dat men zich aan die zijde, al spoedig na den aanvang van het beleg, van tal van bijzondere opvattingen en uitleggingen der burgers bewust was. Doch evenzeer zij hier reeds verzekerd, dat vaak menig, in den beginne onvoorzichtig of onverstandig gewaagd bedrijf, in het eind toch

slaagde door de ferme houding, het bewonderenswaardig beleid van vele burgers. [1])

Nog iets merkwaardigs was de artillerie der Boeren, het wapen, dat het meeste werk verricht heeft! En de artilleristen! Dezen — allen, op enkele uitzonderingen na, Boeren — waren ongeëvenaarde meesters in 't bedienen hunner kostbare stukken. In 't schatten van afstanden op ongelijk en gelijk terrein en in het richten hadden de Boeren, naar het oordeel van Hollandsche, Fransche en andere officieren, huns gelijken niet.

Nutteloos werd geen projectiel verschoten. „Nee dokter", zei een artillerist tot een Hollander, die er eens om vroeg, „ons doe dat nie. Net nou, als ons zoo'n klompie Engelschen bij elkaar ziet, zet ons die bom in en — weg is die klompie rooies"! Daarenboven — zei een ander: „die luitnant het nie order gege' om te skiet, en als ons nie skiet nie, dan skiet hulle ook nie"! En dat „hulle" anders ook vervaard juist konden schieten, bewezen reeds in November de terreinen, waarop de verschillende Long Toms der Boeren in batterij stonden. Bij dergelijke artillerie-duels vooral trad nog een andere, uitnemende eigenschap der Boeren op den voorgrond: hun onverstoorbare kalmte, hun weerstandsvermogen, hun taaiheid, gedurende den strijd zelven. Een paar voorbeelden uit de eerste dagen van het beleg. In den slag bij Modderspruit, werd Long Tom, die daar dichtbij geplaatst was, aan een vreeslijke kanonnade blootgesteld. Een Duitsch dokter, die er de gewonden verbond, sneuvelde, een der officieren werd zwaar gewond. Maar kalm gingen de kanonniers hun gang, laadden, richtten, schoten — met stalen zenuwen zich dwingend tot altoos even juiste en vaardige bediening. Wie viel, werd weggedragen en door een ander vervangen en dat bleef zoo doorgaan, terwijl het terrein om het stuk doorploegd was door granaten, die stukken van de verschansing wegrukten. Het andere geval betrof een Boer met „klein

[1]) „De moeilijkheden, waarmede wij door 't gebrek aan organisatie te kampen hadden, stonden de uitvoering van de plannen der generaals in den weg. Gelukkig waren vele burgers zeer gewillig en wanneer er gevochten moest worden, trokken deze meestal uit eigen beweging uit. En er werden dikwijls door het initiatief van sommige burgers wonderen gedaan." VAN WARMELO, Mijn Commando- enz.

geweer". Een Vrijstater liep met zijn hand tusschen zijn vest. Hij had een gaatje vóór in 't vest, zoo wijd als een pink dik is, achter in ook een, naar vier kanten opengescheurd, en daaronder op zijn baatje een groote bloedvlek. „Wat mankeer"? vroeg iemand. „Nee," zei hij, „ik zal een paar dagen bij die huis blij en dan draai ik weer om zoo na toe. Ek het een ko'el door 'ehad, maar hij het achteren weer uit 'ekom." Wat een kerel! De zaak was voor hem doodeenvoudig: „ek kom net even huistoe, en ga weer gauw gauw omdraai voor'n toe"....

Wij komen nu tot het beleg zelf. Den 2den November werd ook de gemeenschap van de stad met het Zuiden afgesneden. Gestadig deed het garnizoen uitvallen; aldus kon het actief blijven en het vertrouwen op de zegepraal zijner wapenen behouden. En de Boeren wachtten „tot de schildpad zijn kop uitstak" [1]) en sloegen dan toe — als zij er kans toe zagen.....

Reeds dienzelfden dag nog beproefde generaal WHITE een vergeefschen uitval tegen het kamp der Vrijstaters, die aan de Zuidzijde gelegerd waren, bij Bestershoeve. Den volgenden dag, 3 November, werd de aanval herhaald. De gelegenheid om den Boeren een gevoelig verlies toe te brengen, scheen gunstig. Er waren berichten ingekomen, dat de Vrijstaters „huistoe" gingen en dus naar het Westen aftrokken. Generaal WHITE besloot hun den weg af te snijden en opende dus op de kopjes bij Dewdrop, ten Z. W. van Ladysmith, waar zij in een vaste stelling lagen, een hevig geschutsvuur. Zoo begon

De uitval naar Dewdrop.

Kolonel BROCKLEHURST leidde den uitval en liet eerst een paar uur lang de artillerie werken. Toen meenden de Engelschen — zegt een Engelsch ooggetuige — dat de Boeren vrijwel verdelgd zouden wezen. De Natalsche vrij- 3 Nov. '99.

[1]) Zooals President KRUGER het eens had uitgedrukt.

willigers zouden nu de kopjes nemen. Zij kropen voorzichtig vooruit, lagen telkens een poos stil en sprongen eindelijk te voorschijn, in het front van 's vijands stelling. Daar knetterde opeens 't geweervuur der Vrijstaters, de Engelschen stonden terstond stil, weifelden een oogenblik . . . . Daar zagen zij hier en daar en overal de hunnen vallen en — in het volgend oogenblik gingen zij terug! Een Transvaalsch commando kwam nog aansnellen, en nu trokken zich de troepen der Engelschen, te zamen ongeveer 4000 man, bereden en onbereden, terug [1]). Hoe die terugtocht moet geweest zijn, kunnen wij nagaan uit het slot van 't Engelsch verslag. Van drie zijden werden de vluchtenden door granaatvuur bestookt, maar: „wij waren in een stemming, dat granaten noch iets ter wereld ons schelen kon!" . . . .

Twee dagen later had een gebeurtenis plaats, wij bekennen het, een ontzettende, een gruwlijke gebeurtenis. Wij bedoelen namelijk:

De vernietiging van het 5e Lansiers.

5 Nov. '99. Het geval droeg zich als volgt toe. Den 5den November deed het 5e regiment lansiers een uitval op de brandwacht (veldwacht) der Boeren, ongeveer 25 man, waarschijnlijk aan de Zuidwestzijde der stad. De Boeren trokken zich voor de overmacht terug, al vechtende, zoodat de lansiers werden bezig gehouden. Intusschen trok een andere afdeeling Vrijstaters achter de lansiers om en rukten 200 Transvalers aan, om de brandwacht bij te staan. Nu werden de lansiers ingesloten, zoodat ontkomen onmogelijk was. Met die zekerheid besloten de Vrijstaters, „bijna allen bekende scherpschutters," zegt een Transvaler, het vizier op 300 pas te stellen. De lansiers reden langs een sloot op, niets vermoedende, gereed voor een charge, waarbij alles immers voor hun geduchte lansen zou vallen! Op driehonderd

[1]) Officieel hadden de belegerden een verlies van nog geen 30 dooden en gewonden. Maar de straks genoemde ooggetuige verzekerde in korten tijd al 25 gewonden te hebben zien binnen dragen, ongerekend de dooden en de verliezen der andere, bereden troepen.

pas gekomen, werd het bevel: Vuur! gegeven. In een oogwenk lagen de voorste gelederen neergeschoten, bliksemsnel volgden de achterrijdende, zoodat een muur van lijken het voortdringen der andere belette. De lansiers versaagden — wellicht voor de eerste, zeker voor de laatste maal huns levens! Want de Vrijstaters versaagden niet en bleven doorvuren! De lansiers, ziende dat alles verloren was, staken de witte vlag op, maar — om er een verraderlijk gebruik van te maken. Nauwlijks zagen de Vrijstaters dat, of er was geen sprake meer van genade. Tevergeefs ontplooiden de ten doode opgeschrevenen nogmaals de vlag..... De Mauserkogels — die op zulk een korten afstand door een paar gelederen heengaan! — voltooiden hun gruwzaam werk en van de lansiers bleven er slechts 5 over — die gespaard werden. Zij werden naar Ladysmith teruggezonden, om generaal WHITE te gaan melden, wat er van hun korps geworden was[1].....

Geduchte schutters, die Boeren!.... Is het wonder, dat Engelsche gevangenen meedeelden, hoe onder hun makkers het verhaal ging, dat de Boeren in staat waren, een vlieg van iemands neus te schieten? Is het wonder, dat de „Takharen" in den slag bij Modderspruit maar 6 à 7 patronen verschoten zouden hebben, de jongere Boeren en de uitlanders 40 à 50, en — dat er misschien onder de 6 à 7 meer raakschoten zullen geweest zijn?.....

Den 9en November had een uitval naar het Zuiden plaats, gesteund door het scheepsgeschut der belegerden. Daartegen brachten de Boeren eveneens hun zware, Fransche kanonnen in actie, waardoor 's vijands werken aan die zijde gedeeltelijk vernield werden en een zijner stukken gedemonteerd.

Die uitval ontleent zijn belangrijkheid voor onze beschrijving echter nog aan iets anders: aan den commandant der Boeren, die den uitval afsloeg:

[1]) Dit feit — zegt men — is van weerskanten lang stil gehouden: van Boerenzijde, omdat men de witte vlag niet meer ontzien had; van Engelschen kant, omdat de paniek onder de soldaten voor 't moordend vuur der Mausers daardoor ten zeerste verergeren zou.

Generaal LOUIS BOTHA.

Ook hij was tot dien tijd vrijwel onbekend — evenals die andere, sedert lang wereldberoemde helden: De Wet en De la Reij! Nu wij den tegenwoordigen commandant-generaal voor 't eerst noemen, zij hier met een paar woorden aangegeven, wie deze jonge veldheer, uit 't district Vrijheid, was[1]). In den eersten vrijheidsoorlog had hij meegestreden en werd hij gewond; in den Zoeloe-oorlog had hij zich bijzonder onderscheiden — ondanks zijn jonge jaren, waardoor hij het nog slechts tot assistent-veldkornet gebracht had. Hooger geklommen, stond hij in den aanvang van dezen oorlog onder generaal Lucas Meijer, onder wien commandant Louis Botha den slag bij Dundee meemaakte. Tengevolge van de inspanning, die de jacht op generaal Yule, na de ontruiming van Dundee, veroorzaakte, werd generaal Meijer ziek. Hij moest volstrekte rust nemen en nu werd Louis Botha tijdelijk zijn opvolger als vechtgeneraal. Zijn commando lag ten Zuiden van Ladysmith, aan de zijde dus — een omstandigheid van merkwaardig veel belang! — vanwaar eenmaal het ontzettingsleger verwacht kon worden. Zoo was dus vanzelf aan generaal Botha de taak opgedragen, om de Zuidelijke stellingen zoo sterk mogelijk te maken tegenover den dreigenden opmarsch der Engelschen van de kust. „Met bewonderenswaardigen, tactischen blik" deed hij dit en aldus werd de held der volgende, beroemde slagen geboren.... de 35-jarige veldheer, in wiens handen eens — hoe spoedig reeds! — het behoud van 't Vaderland zou rusten!

Het toeval dan wilde, dat dienzelfden dag een aanval der Boeren op een Engelsche positie plaats had, waardoor een paar groote gebreken in de organisatie der Boeren, juist door generaal Botha later zoo meesterlijk genezen, aan het licht zouden komen. Het was:

De aanval op de Rooirandjes.

9 Nov. '99. Het bevel tot dien aanval op een kop, aan de Noordzijde van „het dorp" gelegen, was reeds den vorigen dag door gene-

[1]) Het volgende is voornamelijk ontleend aan: Frederik Rompel, Uit den tweeden Vrijheidsoorlog. Schetsen en Portretten. Amsterdam, (1900).

raal ERASMUS, van het Pretoria-commando, gegeven. De burgers „waren zeer gewillig, want die positie was nog niet verschanst." [1]) Uitdrukkelijk was gelast „vóór dagbreek" aan den voet der randjes te wezen. Maar het was al goed en wel dag, toen de burgers in de donga (rotsspleet) kwamen, vanwaar zij naar den voet van het kopje moesten trekken — een afstand van 700 pas, over vlak terrein..... voor Boeren dubbel onaangenaam, afkeerig als zij waren van storm loopen.[2]) Feitelijk was de aanval derhalve reeds mislukt, want alles hing af van de tijdige aankomst aan den voet en de kans daartoe was reeds voorbij. Toch slaagden de Boeren er met veel gevaar en moeite in, om bij troepjes uit de donga aan den voet te komen, zich daar achter mierhoopen dekkend tegen de hagelbuien van kogels, die de vijand, van het plan op de hoogte gekomen, op hen afzond. Nog had de aanval kunnen slagen, als de artillerie tijdig aan den strijd was komen deelnemen, zooals ook bevolen was. Doch ook dit gebeurde niet op tijd en toen het kanon eindelijk ging vuren, hield het — waarom, wisten de Boeren zelven later nog niet eens — al spoedig op..... Zoo bleven de burgers negen uren in vreeslijke hitte werkeloos liggen, altoos het gevaar loopend bij de minste beweging van achter de beschermende mierhoopen weggeschoten te worden. Dat gevaar was zeker groot voor wie — zooals inderdaad gebeurde — van vermoeienis in slaap vielen!.... „Gelukkig, dat de vijand niet goed schoot, anders was er niet veel van ons overgebleven." Nu hadden zij slechts twee gewonden. Eindelijk, eindelijk, tegen den avond, slaagden de burgers er onder dekking van hun geschutvuur in, zich terug te trekken..... niet voornemens op die wijze „weer de spits af te bijten. Op die manier verloren wij ons vertrouwen in [de commandanten],

---

[1]) Wij ontleenen het verhaal van dien aanval aan: VAN WARMELO, Mijn Commando- enz.

[2]) Dat bleek, na den afloop, ook weer uit het volgend gezegde van een Boerencommandant tot een Hollander, die aan den aanval had deelgenomen: „Zoo, ouwe kaaskop, jij het zwaar gekrij', maar julle mot nie meer dat doen nie, al kommandeer wie jou ook. Julle is dapper [stoutmoedig] kerels!" Zie ook: C. PLOKHOOY, Met den Mauser. Persoonlijke ervaringen in den Zuid-Afrikaanschen Oorlog. 2e druk, Gorinchem, 1902.

die, in de eerste plaats, onbekwaam waren om een goed plan van aanval te beramen, en, in de tweede plaats, nooit bij een gevecht tegenwoordig waren"......

Den 14en November kregen de Vrijstaters weer een kans, want de Engelschen kwamen hen bij dien uitval tot op 1000 à 1200 pas nabij. Na een paar uren moest de vijand als altoos met zwaar verlies terug, op zijn vlucht gedurig door Long Tom beschoten. Het bombardement van dien dag was vreeslijk geweest: uren ver had men het gebulder der kannonnen van weerskanten gehoord. Intusschen, reeds vier malen had „de schildpad zijn kop uitgestoken" en telkens was hij, gevoelig geraakt, weer onder zijn schild teruggekropen. Toevalligerwijs[1]) werd later bekend, hoe groot de verliezen van generaal WHITE in die twee weken van November waren: 860 man gedood of gewond. Zoodat, met Modderspruit meegerekend, generaal WHITE binnen 3 weken na zijn formeele insluiting reeds meer dan 1650 man aan dooden en gewonden verloren had. [2])

Een week later werd het derde zware stuk der Boeren-artillerie opgesteld, ditmaal aan de Zuidwestzijde. Bovendien werd de eerste Long Tom één K. M. nader bij de stad gebracht[3]) waardoor het stuk slechts 4 K. M. verwijderd was en het bombardement dus, naar het oordeel der Boeren, heviger uitwerking zou krijgen. Met 3 zware en een twintigtal minder zware kanonnen, die voortdurend in actie bleven, lagen de Boeren nu om de stad. De kanonnen werden echter niet uitsluitend gebruikt ter vernieling van de stad: met goed succes slaagde men erin om vee, dat buiten Ladysmith liep te grazen, naar zich toe te drijven..... door eenige granaten

[1]) Generaal WHITE zond n.l. in December uittreksels uit zijn militair dagboek aan generaal JOUBERT, met verzoek ze door te zenden aan het Departement van Oorlog te Londen. Terzelfder tijd liet hij generaal JOUBERT bedanken voor het doorlaten van 150 gewonden van Dundee, die de Boeren niet gevangen wilden houden — zooals de Engelschen wel deden.

[2]) Officieele opgave: 375 man!

[3]) Overste TRICHARDT, van de artillerie, nam bij die gelegenheid, naar men verhaalt, de Engelschen geducht beet. Het kanon werd 's nachts uit zijn stelling gehaald en in de ledige verschansing een.... boomstam gelegd! 's Morgens was Long Tom al 6 uren op weg, toen de Engelschen op den boomstam gingen vuren, in de meening, dat het de mond van het kanon was! Zie ook: PLOKHOOY, t. a. p.

tusschen het Engelsche kamp en de beesten te werpen! Nog een ander eigenaardig gebruik werd door de Boeren van hun groote kanonnen gemaakt. Zij bemerkten namelijk, dat de Engelschen hun hospitaal wel is waar naar een veiliger plek buiten de stad verplaatsten, doch tevens de Roode Kruisvlaggen op kerken, die voor hospitaal gediend hadden, lieten wapperen. En dit niet alleen: zij vernamen, dat er in die bedehuizen munutie geborgen lag. Vandaar hun kloek besluit om er op te schieten. Hun vuur werd zeer scherp beantwoord: van een bijzonder protest echter van generaal WHITE, nopens dit schieten, heeft men nooit gehoord. Even zonderling was ook de volgende ontdekking. De Boeren merkten op, dat er geregeld 's nachts een trein uit Ladysmith naar het hospitaal- en burgerkamp van generaal WHITE reed. De verklaring hiervan door Kaffers gegeven, was, dat de hitte en de stank in de stad zoo ondragelijk werden, dat officieren en manschappen bij beurten in het neutrale kamp gingen slapen!

Den 24^{en} November, 's nachts, kwam een locomotief uit de stad op de Boeren af, doch de machine ontspoorde, toen zij op een plaats kwam, waar de Boeren de rails hadden opgebroken en in positie gelegerd waren. Het was een ietwat geheimzinnige historie: er was niemand bij, hoewel de Boeren de machine, zooals 's morgens duidelijk bleek, flink onder vuur genomen hadden.

Den 30^{en} November had een zwaar bombardement plaats. Deze dag had een zeer belangrijke kunnen worden! Reeds geruimen tijd werd gedacht over een aanval op de stad, een bestorming, die door het vuur van alle kanonnen ondersteund zou worden. Die aanval nu was op den 30^{en} November bepaald. Reeds om vier uur 's morgens begon een zware beschieting door de Long Toms, de houwitsers en het snelvuurgeschut. Het plan was, dat de Vrijstaters en het Pretoria-commando, terzelfdertijd van de West- en de Zuidzijde, een aanval zouden ondernemen op een Platrand, ten Westen van Ladysmith. Evenwel, het wederom niet of niet op tijd aanwezig zijn van de betreffende commando's ver-

ijdelde het plan[1]) — dat, om de kans van veel offers te zullen vergen, generaal JOUBERT waarschijnlijk toch niet aanstond..... Slechts een tweetal afdeelingen, meest Ieren van een vrijwilligers-korps, deden een aanval aan de Oostzijde. Zij bezetten onder een vreeslijk vuur een kopje, dicht bij Lombardskop, dat een sterk verschanste stelling der Engelschen bestreek. Maar nauwelijks waren de Engelschen verjaagd, of de Ieren kwamen onder zulk een maxim-vuur, dat zij verplicht waren terug te trekken. Onder bescherming van den Long Tom slaagde deze manoeuvre, zonder dat de Ieren verliezen leden.

Na 't mislukken van den aanval verluidde in het Boerenlager, dat generaal JOUBERT alle krachten wou sparen voor den aanval, die uit het Zuiden van Natal verwacht werd, tot ontzet van Ladysmith. Was die aanval afgeslagen, dan kon een algemeene aanval op de stad door de Boeren ondernomen worden.....

Het noemen van het Iersche vrijwilligers-korps brengt ons er toe de geschiedenis van het Hollander-korps nog even na te gaan. Immers na November wordt het niet meer afzonderlijk vermeld.

De Hollanders na Elandslaagte.

Te midden van den rouw, waarin Pretoria bij het vernemen van de verliezen in den slag bij Elandslaagte gedompeld werd, had het Afrikaners en Hollanders oprecht goed gedaan te zien, met hoeveel geestdrift de achtergebleven Hollanders zich voor de opengevallen plaatsen aanmeldden. Het korps had — wij hebben het vroeger opgegeven — een verlies geleden van ongeveer 60 man op de 105, die aan den slag

---

[1]) Trouwens, ook het volgende is hierbij te overdenken: „Toen wij, bij Platrand gekomen, bevonden, dat het beloofde aantal manschappen er niet was, reden wij vandaar weg, heel tevreden, dat wij den aanval niet gewaagdhadden!" VAN WARMELO, Mijn Commando- enz. Die bekentenis van een burger van 't Pretoria-commando zegt, dunkt dus, genoeg omtrent de stemming der Boeren zelven ten opzichte van dergelijke aanvallen.

hadden deelgenomen. Van de 55 leden van het korps (afdeeling velddienst), die niet hadden meegevochten, gaven zich terstond na den slag een veertigtal op, om de gevallen broeders te vervangen en dertig hunner vertrokken alras per trein naar het front. Evenwel, mocht ook commandant LOMBAARD in zijn rapport aan de regeering verklaard hebben, dat de Hollanders met lof zich gedragen en met heldenmoed gestreden hadden,[1]) generaal JOUBERT had andere plannen met hen. Zij hadden getoond één voortreffelijke eigenschap der Boeren niet voldoende te bezitten: kalmte. Zij hadden zich te veel opgewonden bij het zien vallen hunner kameraden en daarmede hun koelbloedigheid verloren, waardoor meer offers gevallen waren, dan anders het geval zou geweest zijn. Zoo was het trouwens met alle vrijwilligers-korpsen. Dies had de opperbevelhebber bevel gegeven de Hollanders bij een aanval niet meer in de voorhoede te plaatsen. Intusschen werden de manschappen voor allerlei belangrijke diensten gebruikt — een bewijs van het vertrouwen, dat men te Pretoria in hen stelde — voor de veiligheid, de bewaking der spoorlijnen en bruggen, ook wel der krijgsgevangenen. Daarop stuitte ook de reorganisatie van het korps af. En, hoe meer het bleek, dat de Hollanders bij de spoorwegen, de telegrafie, heliografie, posterijen, ambulances, bij den inlichtingendienst, de genie (o. a. het doen springen van spoorbruggen) en andere belangrijke takken van dienst, op het oorlogsterrein onwaardeerbaar waren — hoe minder neiging de regeering toonde ze opnieuw als strijdmacht te organiseeren. Toch gaven in het laatst van November een 80-tal Hollanders zich op, om weder een korps onder commandant JAN LOMBAARD te vormen. Intusschen was het Duitsche korps inderdaad gereorganiseerd en versterkt door de toetreding van Hollanders, Hongaren, zelfs van Franschen en Russen. Ook het Iersche korps, dat zich bij Modderspruit onderscheiden had, bleef in wezen en van het

[1]) In eigen kring had de commandant van de Hollanders nog verklaard: „hulle is niks nie parmantig, maar banja goedleersch en als een mens zeg: Kijk, julle mot zóó maak, dan maak hulle zóó!"

Scandinavische zullen wij later nog vernemen. Een Hollander-korps echter is er niet meer naar het front vertrokken. Wel lagen er bij alle commando's op het oorlogsveld, zoowel in Natal als in 't Oosten en 't Zuiden, Hollanders. Te gelegener tijd zullen wij nog gewagen van pogingen, maanden later aangewend, om weer een Hollander-korps op te richten.

HET VOORTRUKKEN DER BOEREN IN NATAL.

De opperbevelhebber van het Engelsche leger in Zuid-Afrika, generaal Sir Redvers Buller, die 30 October te Kaapstad voet aan wal zette, beschikte toenmaals slechts over een luttel aantal troepen in Natal: de overige waren gedood, gewond, gevangen — of te Ladysmith ingesloten. Evenwel, dat de troepen reeds grootendeels verloren waren, was niet het eenige nadeel. Voor het prestige van het Britsche wereldrijk was 't veel erger, dat de Boeren nu gelegenheid kregen, om dieper in Natal, zoo uitstekend voor de verdediging hunner Oostergrenzen geschikt, door te dringen. En zij maakten daar duchtig gebruik van!

Den 1en November bezetten zij Pomeroy (ten O. van Ladysmith) en verschillende punten in Zoeloeland. Een paar dagen later — zij kondigden intusschen de krijgswet in het district Opper-Tugela af — dwongen zij de Engelschen over de Tugela terug te trekken en 't dorp Colenso te ontruimen. De groote Tugela is, naar men weet, een vrij breede en waterrijke rivier, die, waar de spoorweg van Ladysmith naar het Zuiden haar bereikt, een breedte heeft van ongeveer 165 M., met steil oploopende oevers. Even ten Zuiden van de spoorbrug, die beide oevers verbindt, ligt Colenso. Behalve de spoorbrug, de Colenso-brug genaamd, is er meer naar het Westen een wagenbrug, de Bulwer-brug geheeten.

Het bezit van Colenso moest voor de Boeren derhalve van het grootste gewicht wezen. Den 6en November nam

een commandant der Vrijstaters bezit van het dorp, dat geheel verlaten was, evenals het fort, aan den Noordelijken oever gelegen. Men verzuimde niet, na versterking gekregen te hebben, terstond een begin te maken met het opbreken der spoorlijn ten Z. van de plaats, waardoor een aanval uit het Zuiden bemoeilijkt werd, terwijl het belegeren van Ladysmith voor de Boeren veiliger was, sedert zij wisten niet van dichtbij door de Engelschen te kunnen worden bestookt. Inderdaad, generaal WHITE was nu wel volkomen ingesloten! Slechts enkelen slaagden erin de stad nog te verlaten. Wij noemen onder hen ook generaal FRENCH, die naar Durban wist te ontsnappen en vandaar naar Kaapstad ging. Zijn diensten als cavalerie-generaal konden in de Kolonie beter gebruikt worden dan te Ladysmith, waar 4 regimenten cavalerie tot volslagen werkeloosheid gedoemd waren.

Hoe het mogelijk was, dat de Engelschen de Boeren een zoo gewichtige stelling als Colenso lieten vermeesteren, begrepen de laatsten volstrekt niet. De stad had een vrij sterke bezetting, werd door een sterk fort beschermd en kon toen nog gemakkelijk uit het Zuiden worden gesteund. Het eenige teeken van leven gaf de vijand bij het opbreken der spoorlijn; toen kwam een gepantserde trein de Vrijstaters opjagen, maar hij moest voor hun hevig vuur terug. Blijkbaar achtte men zich in Natal nog niet sterk genoeg om troepen zoover naar het Noorden te zenden. Wel zetten in die dagen de Engelsche oorlogsschepen te Durban een landingsbrigade met 20 zware kanonnen aan wal.

Nog niet sterk genoeg, zeiden we. Inderdaad, de lang gewachte versterkingstroepen uit Engeland kwamen dagelijks nader bij de Kaap. Men had zich in het moederland gehaast, om onmiddellijk, nadat de oorlog was uitgebroken, alle beschikbare troepen te mobiliseeren en naar Zuid-Afrika te zenden. Den 9en November kwam het eerste van een 40-tal transportschepen, die Engelsche troepen overbrachten, te Kaapstad aan; evenals een aantal volgende schepen, werd het doorgezonden naar Natal. In een paar dagen werden aldus 14.000 man, in ruim acht dagen 27.000 man te Kaap-

stad of Durban ontscheept. Terzelfdertijd besloot de regeering nog een legerkorps te mobiliseeren.... Verpletteren zou zij de overmoedigen!....

Intusschen rukten de Boeren met beleid en behoedzaamheid verder. Evenwel, zij waagden zich eerst Zuidelijker, toen door hen bij Colenso geschikte stellingen waren ingenomen. Gewis, men zou hiervan later als van onneembare stellingen gewagen! Daarna werd de spoorweg Zuidwaarts een eind weegs opgebroken, vervolgens een belangrijke viersprong, ten N. O. van Estcourt, bezet: Weenen. Zij stuitten eerst op Estcourt. Daarheen was de bezetting van Colenso gevlucht; van daaruit werden de Boeren sedert door de Engelschen bestookt. Behalve schermutselingen met Engelsche dragonders en bereden Natalsche karabiniers — gevechten, die van nu aan voortdurend om Estcourt plaats vonden — viel den 15^en^ November voor:

Het gevecht met den gepantserden trein bij Estcourt.

15 Nov. '99. Vroeg in den morgen zagen de Boeren een trein van 14 wagens, met de locomotief in het midden, van Estcourt aanstoomen. De vreemde samenstelling en de staalplaten, hier en daar met schietgaten doorboord, gaven ras de zekerheid, dat men met een pantsertrein te doen had.[1]) Men liet hem passeeren, wetende, dat hij een eind verder toch stoppen moest, omdat de weg opgebroken was. Intusschen werden op en onder de rails klippen gelegd. Aan iederen kant van den weg stelden zich een 30-tal Boeren op. De trein kwam terug, de machinist kon de steenen niet zien en dus liep zijn trein over de klippen. De eerste wagens kwamen er over, de machine ook, maar toen gingen er drie wagens tegelijk ondersteboven. In de verwarring van het oogenblik slaagde de machinist er in met de eerste wagens zijn machine los te krijgen en terug te stoomen. Maar de andere waren

[1]) Volgens ooggetuigen was de vrees voor die treinen belangrijk verminderd, toen men de ervaring opdeed, dat de schietgaten.... waterpas geboord waren. Zoo toch kon er slechts op grooten afstand door gevuurd worden.

er slecht aan toe. Wel trachtten de kanonnen van Estcourt de belaagde Engelschen bij te staan, maar de afstand was te groot. Uit den trein werd intusschen geschoten op de Boeren, die niet naderbij waren gekomen. Opeens kwamen de Engelschen, 70 man tellende, voor den dag en werden tot hun verbazing van twee zijden door de bij den weg opgestelde Boeren beschoten. Nadat zij een 15tal dooden en gewonden gekregen hadden, gaven de anderen zich, onder twee officieren, over. Een kanon en een maxim vielen onder meer den Boeren in handen. Dezen hadden slechts drie lichtgewonden. [1])

De verkenningstocht om Estcourt.

Daar, te Estcourt, lag generaal HILDYARD, die er het bevel voerde over de 2e brigade der 1e divisie, 2000 man sterk. Met het oog daarop werden eenige afdeelingen Boeren, ook van geschut voorzien, om de stad saamgetrokken. Generaal JOUBERT kwam terzelfdertijd met 2000 man van Ladysmith, om de streek romdom Estcourt in persoon te verkennen. Daarvoor was een gewichtige reden. Men vernam, dat het leger bestemd tot ontzet van Ladysmith in aantocht was. Dit was de 2e divisie, onder generaal CLERY, met 10.000 man van Pieter-Maritzburg op marsch. De verkenningstocht van generaal JOUBERT kon dus met reden ondernomen worden. Ten Zuiden van de stad, te Mooirivier, lag generaal BARTON met 2000 man. Met dezen en met generaal HILDYARD had generaal JOUBERT, die afwisselend dag en nacht voorttrok, in die dagen min of meer ernstige gevechten. Maar de Boeren, die zich hier en daar verschansten, ten O. en ten Z. van Estcourt, tot zelfs in de buurt van Weston, bleven den Engelschen de baas. Zij slaagden er zelfs in den spoorweg een eind voorbij Estcourt op te breken. Generaal HILDYARD bleef intusschen voeling houden met generaal BARTON te Mooirivier, die den 21en November een aanval van generaal JOUBERT te verduren kreeg. Hevig onweer en zware mist

[1]) Ook hier had de Johannesburgsche politie een ruim aandeel in den strijd gehad.

deden het gevecht onbeslist blijven. In verstandhouding met generaal HILDYARD viel generaal BARTON twee dagen later de Boeren weder aan, bij Willow Grange. Er werd verwoed gevochten. Generaal HILDYARD bezette een berg, die echter zoo steil was, dat hij er zijn kanonnen niet op kon plaatsen, zoodat hij hem weer ontruimen moest. Tegelijk verdreven de Boeren op den linkerflank de Engelschen door geschutvuur, waarna de vijand terugweek naar zijn kwartieren. De Engelschen hadden een 65 dooden en gewonden, de Boeren 4. Ook waren een Engelsch officier en eenige manschappen gevangen genomen. Het gevolg van dit treffen was, dat de Boeren grooter vrijheid van beweging kregen, waarvan zij ruim gebruik maakten. Zij verspreidden zich in kleine afdeelingen over heel het bergland tusschen Estcourt, Greytown, Pieter-Maritzburg, Weston en de Drakensbergen. Te Mooirivier maakten zij zich van een rijken buit, 300 kostbare volbloeds uit de stoeterij van het gouvernement, meester. En altoos verrasten zij den vijand door hun ongelooflijke snelheid van beweging: er waren dagen, dat zij met geschut, trein enz. een afstand van 65 K.M. over dat moeilijk terrein aflegden. Ten slotte naderde generaal JOUBERT zoo dreigend de omstreken van Pieter-Maritzburg, dat de voorposten van generaal CLERY op die stad terugvielen.[1]) Intusschen liet generaal SCHALK BURGER, die tijdens de afwezigheid van generaal JOUBERT, assistent-commandant-generaal was, den 23en November de spoorbrug bij Frere „opblazen". De 45 M. lange brug werd volslagen in tweeën gebroken.

Een veel langere en gewichtiger brug zou nog volgen. Generaal JOUBERT toch naderde het einde van zijn verkenningstocht. Hij had de streek om Estcourt volledig verkend[2]) en bevonden, dat de Engelschen ernstig aan den opmarsch naar Ladysmith dachten. Inderdaad, er kwam in Natal druk

---

[1]) „De tocht bracht schrik tot in Durban toe, zoodat vele inwoners met vrouw en kinderen hun toevlucht namen op de schepen in de haven." Jhr. C. G. S. SANDBERG, De zesdaagsche slag aan de Boven-Tugela, in de Gids van April 1901.

[2]) Hij bezeerde zich onderweg zoo ernstig, dat hij later in het hoofdkwartier verpleegd moest worden.

militair leven. Generaal BULLER, die op den ongeluksdag van Modderspruit te Kaapstad geland was, vertrok op dien van Willow Grange naar Natal, waar hij 25 November aankwam. Hij vertrok terstond van Durban naar het Noorden, om de leiding van den veldtocht op zich te nemen. Er kwam nu een aanmerkelijke voorwaartsche beweging in de Engelsche troepen. Generaal HILDYARD, nu met 10.000 man, rukte van Estcourt naar Frere — waar hij de spoorbrug vernield vond. Generaal BARTON trok van Weston (Mooirivier) naar Estcourt en zijn plaats werd ingenomen door generaal CLERY. Generaal JOUBERT was toen reeds in een wijden boog teruggetrokken naar Weenen en vandaar naar Colenso. Daarop ging hij de Tugela over en gaf last tot het „opblazen" van de Colenso-brug, welker vernieling den 28en November plaats vond. Op 5 plaatsen totaal gebroken, door de zeer zware electrisch ontstoken ladingen volslagen vernield, was de 165 M. lange brug voor goed onbruikbaar gemaakt. De wagenbrug werd ongerept gelaten en in goed verdedigbaren staat gebracht: zij was zoo noodig snel genoeg te vernielen.

Nu begonnen zich de Boeren geducht op den Noordelijken oever te verschansen. Bijzonder kwam hun hierbij te stade, dat de vijand reeds vroeger, overal in deze streek, verdedigingswerken had opgeworpen, die den Boeren nu zonder slag of stoot in handen vielen. Hoe zouden ze hun later te pas komen!....

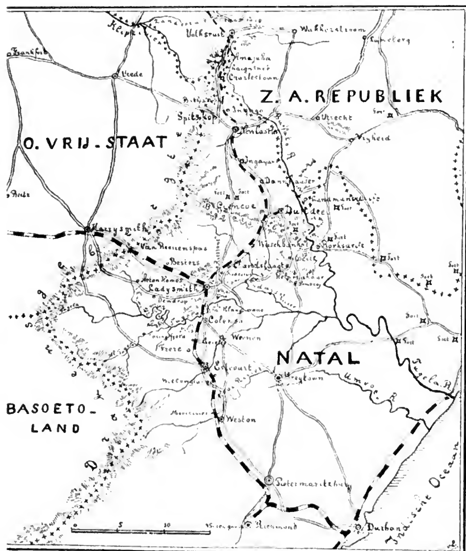
Intusschen mocht nergens de waakzaamheid tegenover 's vijands hinderlagen worden nagelaten. Dat de Engelschen overal hun vertrouwden hadden, ook daar, waar de Boeren nu meester waren, bewees het volgende. In den nacht van 30 November trachtte men van Engelsche zijde een brug te vernielen. Men slaagde hierin niet, zoodat twee uren later de brug (bij Elandslaagte over de Zondagsrivier) weer geheel hersteld was. Het punt was anders goed gekozen, omdat de verbinding voor de Boeren met Transvaal er mede bedreigd werd.

Ten slotte zij hier vermeld, dat vele Natalsche Afrikaanders zich reeds als Transvaalsche burgers lieten „inzweren" of „op kommando" gingen — een getal van omstreeks 300 in deze maand.

OPSTAND IN DE KAAPKOLONIE. I.

Intusschen was het in de Kolonie lang niet rustig gebleven. Reeds 4 dagen na het uitbreken van den oorlog, den 15[en] October, schreef een jong Afrikaander uit de Kolonie, namens een groot aantal hunner, een brief uit Pretoria naar een blad te Kaapstad, waarin hij aller vurige begeerte om voor de heilige zaak der vrijheid te strijden vertolkte. Volgens hen toch gold het niet alleen de vrijheid der republieken, maar die van „het groot, dierbaar, Afrikaander ras". Leverde deze brief reeds een bewijs, hoe het hart van vele jonge Afrikaanders warm klopte voor de broeders in het Noorden, in November zouden zij toonen, dat wie in de Kolonie bleef, daarom nog niet geacht kon worden Engelands zaak voor te staan. Evenwel, van een algemeenen opstand in de Kolonie kon nog moeilijk sprake zijn. Het zou blijken, dat velen bereid waren alle gevaren met de Boeren te deelen, hetzij door hun bij te vallen, hetzij door hun bij den inval in de Kolonie tegemoet te komen. Doch de meesten konden bezwaarlijk of wilden voorhands niet. Zij konden moeilijk, omdat de aanwezigheid der Engelsche troepen in hun land (en er kwamen er dagelijks meer bij), de enorme afstanden, en het gemis aan een talentvol leider, een deugdelijke organisatie van den opstand in den weg stonden. Zij wilden niet, omdat verbeurdverklaring hunner goederen en gevangenneming van hen zelven de onmiddellijke gevolgen moesten zijn van een stap, die voor de Boeren van geen gewicht kon wezen, zoolang geen algemeene, georganiseerde opstand de Engelsche troepenbewegingen naar de Aar en Noordelijker gelegen stations aan de Westergrenzen bemoeilijkte.

HET GEVECHTSTERREIN IN NATAL.

Toch konden zij wel iets doen. Toen de Boeren de Kaapkolonie in het begin van November binnentrokken, de Oranjerivier op verschillende plaatsen overstekende, kondigden zij overal de krijgswet af en stelden er voorloopig overheidspersonen aan. Daarmede werden de inwoners, voor zoover zij den Boeren genegen waren, uit hun moeilijke positie gered, want nu konden zij, opgekommandeerd door de Boeren, zich later beroepen op het feit, dat zij door overmacht gedwongen handelden. Ontkend kan ook niet worden, dat overal, waar de Boeren binnentrokken, de Afrikaanders — mannen en vrouwen, klein en groot — hen met gejuich inhaalden. Hierbij dient vermeld, dat dit alles plaats vond in de Noordelijke districten, zooals wij nu gaan zien.

Reeds den 1en November trokken commando's Boeren onder generaal SCHOEMAN over de Oranjerivier, bij Bethulië en Norvalspont.[1]) Zoodra zij in 's vijands land stonden, sneden zij de voornaamste spoorwegverbindingen af en vernielden meer of minder de spoorbruggen. Op hun nadering en wegens de dreigende houding der Koloniale Boeren trokken zich toen de garnizoenen van Stormberg en Nauwpoort — belangrijke kruispunten van spoorwegen! — terug. Achtereenvolgens bezetten de Boeren nu Aliwal Noord, Burgersdorp, Colesberg en Venterstad. Toen rukten zij dieper de Kolonie in, zoowel naar het Oosten als het Zuiden. Ten Oosten van Aliwal Noord bezetten zij Lady Grey en Barkly Oost, ten Zuiden van Burgersdorp Stormberg. De Boeren braken nu de lijn vandaar naar het Westen op en eveneens die naar het Zuiden; spoorbruggen op de verbindingslijn naar het Westen vernielden zij en Steijnsburg, aan die lijn gelegen, werd bezet.

Zoover gekomen, begingen de Boeren een groote fout: zij verzuimden het door de Engelschen reeds lang verlaten

---

[1]) Iemand schreef later over den inval bij Norvalspont: „Mag men de verhalen gelooven, dan kropen eenige honderden onzer strijders op handen en voeten, met hun geweer op den rug, over de 1400 voet lange spoorwegbrug, uit vrees van door het gezicht in de diep onder hen ruischende rivier „dronk" of duizelig te worden. Het is zeker jammer, dat een bekwaam afnemer [photograaf] die merkwaardige passage van „de(n) federale(n) Rubicon" niet voor de huidige en latere geslachten heeft vereeuwigd."

Nauwpoort te bezetten, waar zij de verbinding met De Aar, gewichtig hoofdstation aan de hoofdlijn van Kaapstad konden afsnijden..... Om niet te spreken van een andere hoofdlijn, naar Port Elisabeth, die juist over Nauwpoort loopt!..... De Engelschen draalden niet hiervan partij te trekken: 19 November bezetten zij onder generaal FRENCH Nauwpoort weer.

Terzelfdertijd begon het te Dordrecht, Oostwaarts van Stormberg, onrustig te worden en eveneens te Sterkstroom, Zuidwaarts daarvan. De generaals FRENCH en GATACRE, die te Hanover en Queenstown hun hoofdkwartier hadden, moesten erkennen, dat de opstand dreigende afmetingen begon aan te nemen. Zij rukten dan ook op en vestigden hun hoofdkwartier, op het einde van November, te Nauwpoort en te Sterkstroom, vanwaar zij verkenningen deden, die hun toonden, dat zij naar alle zijden in hun bewegingen belemmerd werden door de houding der Koloniale Boeren, gesteud door de burgers uit de republieken. Tevergeefs trachtte Minister SAUER, die, hoewel Afrikaander, de Kolonie buiten den strijd wenschte te houden, op een vergadering te Dordrecht zijn gevoelens aan de Koloniale Boeren op te dringen. Het verging hem, als te verwachten was: den Engelschgezinden sprak hij niet overtuigd genoeg, den echten Afrikaanders onvaderlandslievend — en zij stoorden zich dan ook niet aan hem.

BELEG VAN KIMBERLEY. II. POGINGEN TOT ONTZET. I.

De Rijksregeering was terzelfdertijd door de gebeurtenissen in het Noordwesten der Kolonie zeer onaangenaam getroffen. Het beleg van Kimberley werd ijverig volgehouden en menige uitval van kolonel KEKEWICH afgeslagen. In tegenstelling met Ladysmith was het terrein hier veel vlakker, hoewel hier en daar hooge kopjes lagen, zooals Tarantaal-

kop, ten N. O. van de stad, waar der Boeren-hoofdkwartier gevestigd was. Behalve van de kopjes werd de stad belegerd door forten en verschansingen, zoodat gevechten veelvuldig plaats vonden. Ook om Kimberley lagen dynamiet-mijnen, om de belegeraars op eerbiedigen afstand te houden. Zoowel de Transvalers als de Vrijstaters hadden geschut bij zich, waaronder zwaar belegeringsgeschut van Krupp. Met deze kanonnen werd geschoten onder leiding van den commandant der Vrijstaatsche artillerie, majoor ALBRECHT, Duitscher van geboorte, die zijn naam als uitstekend artillerist met eere droeg. Eerst tot 6 K. M., later tot 4 K. M. afstands van de stad genaderd, richtte hij zijn vuur met verwonderlijke juistheid en — naar het getuigenis der belegerden zelven met moorddadige uitwerking. Ook Fransch geschut (van Creusot) deed hier dienst: evenwel geen Long Toms. In het bijzonder, wanneer de Boeren nieuwe stellingen dichterbij innamen, trachtte kolonel KEKEWICH, die over 2000 man geregelde troepen, met een twintigtal stukken geschut, in de stad het bevel voerde, den vijand te verdrijven, waarbij de Engelschen groote verliezen leden. Zulke gevechten hadden 3, 11 en 16 November plaats. In het eerste gevecht staken de Engelschen — naar het getuigenis van het hoofdkwartier der Boeren — twee malen de witte vlag op..... maar slechts met de bedoeling een betere stelling in te nemen. Overigens leden de Engelschen in de stad voortdurend zwaar van het bombardement.

Toch was het de schuld der Rijksregeering niet, dat Kimberley in November nog niet ontzet was.... Want tot het ontzet van die stad werden reeds toen ernstige pogingen gedaan.... Hoe dat kwam? Omdat Kimberley — door de diamantmijnen, door de groote voorraden edelgesteente, in de kelders bewaard, en niet het minst door de tegenwoordigheid van den almachtigen diamantenkoning, CECIL RHODES, die zoo grooten invloed op de Engelsche Regeering had — voor het leger in het Westen voornaamste doelwit wezen moest, trots de tegenkanting van deskundigen, die de onder-

neming roekeloos en betrekkelijk overbodig noemden. Immers, de enorme afstand van Kaapstad tot Kimberley, 1041 K.M.,[1]) deed den tocht, al vóór hij ondernomen werd, zeer gewaagd lijken. En overbodig noemde men het een stad te gaan ontzetten, die bevrijd zou worden, indien eenmaal de Engelsche legers een inval in den Oranje-Vrijstaat deden, waarbij het hoofdzakelijk zou aankomen op de divisie cavalerie — omdat het Zuidelijk gedeelte van den Vrijstaat uit één groote vlakte bestaat, met verspreide heuvelruggen. Zoodra de belegeraars gevaar liepen van twee zijden te worden ingesloten, zouden ze hoogstwaarschijnlijk het beleg moeten opbreken. Ten spijt van deze verstandige redeneering, oordeelde de Engelsche regeering zeker, dat men Sir CECIL RHODES niet langer dan strikt onvermijdelijk was de ongemakken van een beleg mocht laten verduren en derhalve moest de taak van het leger vóór alles zijn: Kimberley te ontzetten!

Die taak was opgedragen aan generaal Lord METHUEN, bevelhebber van de 1e divisie, wier 2e brigade in Natal lag. De 1e brigade, ongeveer 13000 man sterk, onder den bevelhebber der divisie, werd samengetrokken te Oranjerivier, aan den Zuidelijken oever der rivier, aan den grooten spoorweg, die Kaapstad met Kimberley verbindt. De Engelschen draalden niet lang hun krachten te meten met de Boerencommando's, die langs de Vrijstaatsche grenzen gelegerd waren, teneinde een inval te keeren. Nog vóór generaal METHUEN met zijn staf uit Kaapstad te Oranjerivier was aangekomen, had het eerste gevecht plaats:

Het gevecht bij Kafferskop.

10 Nov. '99. Een colonne onder kolonel GOUGH, bereden troepen, waaronder het 9e regiment lansiers, kreeg in last een verkenning te doen ten Noorden der rivier. Zij had een rijdende batterij bij zich en kon derhalve aanvallend optreden. Dicht bij

[1]) Ter vergelijking zij hier de afstand Amsterdam—Maastricht opgegeven: 240 K. M.

Belmont gekomen, bij Kafferskop, stuittte men op de Boeren, die station Belmont en den Kafferskop bezet hielden. De Boeren hadden slechts één kanon, dat na eenige schoten onklaar werd en weggehaald moest worden. Bij de nadering der Engelschen stelden de Vrijstaters zich rechts en links op kopjes op. De vijand viel nu achtereenvolgens de verschillende posities aan. Van het eerste oogenblik, dat de ruiters onder schot kwamen, werden zij door salvo-vuur der Boeren ontvangen, dat zijn uitwerking niet miste. Nochtans waren zij te zamen waarschijnlijk geen honderd man sterk, verdeeld over eenige stellingen. Zoo lagen er 12 vóór een kopje, in een holte van het terrein, toen de lansiers een charge op hen deden. Op 2000 pas zagen zij „natuurlijk" (zooals een van die 12 het genoemd heeft) de charge komen, de lansiers eerst stappend en toen dravend. Op 600 pas brandden de 12 los en tot driemalen toe werden de lansiers teruggeschoten. Toen trok de heele colonne terug. In den namiddag werden haar dooden en gewonden in ambulance-wagens van het slagveld weggevoerd: naar schatting een honderdtal. De Boeren hadden 2 lichtgewonden, ondanks de verzekering van dien Vrijstater, dat de Engelsche artillerie goed was; slechts hun maxim schoot niet ver genoeg en deed dus geen kwaad.... Intusschen kon generaal METHUEN, die 2 dagen later te Oranjerivier aankwam, zich, nadat hem de uitslag van deze „verkenning" gerapporteerd was, voorbereiden op hardnekkigen tegenstand.

Den 16^{en} November ging de voorhoede de Oranjerivier over, den dag, waarop men te Kimberley een verwoeden uitval deed met infanterie, cavalerie en artillerie. Met opzet noemen wij dien uitval weer. Kolonel KEKEWICH toch, van de plannen van generaal METHUEN reeds onderricht, poogde, terstond na diens opmarsch de krachten en de aandacht zijner vijanden te verdeelen en af te leiden, om aldus saam te werken met het ontzettingsleger. Hij ontwikkelde eenige dagen lang groote bedrijvigheid en onophoudelijk vielen er schermutselingen voor, bepaaldelijk nadat de Boeren de oude De Beers'

mijnen, ten N. O. der stad, bezet hadden. Er werd hevig gevochten en telkens vielen officieren en manschappen onder het vuur der Mausers. De Boeren leden slechts onbeduidende verliezen.

Den 21en November bereikte generaal METHUEN het eerste station ten Noorden der rivier, Witteputs, en zijn voorposten raakten met de Boeren slaags. Zijn divisie zag er geducht uit: de kern werd gevormd door de garde-brigade onder generaal COLVILE, het keurkorps van het Britsche rijk. Dan telde zij onder haar beste manschappen Indische troepen, Engelsche soldaten, gehard in den voortdurenden strijd tegen de Indische bergstammen. Voorts een marine-brigade, die zware scheepskanonnen met zich meevoerde, welker kaliber het grootste was, dat de Engelschen bezaten. Daartegenover konden de Boeren slechts een paar duizend man stellen, wier voorhoede bij Belmont lag — zooals de verkenning van den 10en November reeds deed vermoeden. Evenwel, ook de Boeren begrepen van hoeveel belang het was den vijand langs dezen weg op te houden, en er werd aan verschillende commando's elders last gegeven zich geheel of gedeeltelijk naar de streek ten Zuiden van Kimberley te begeven. Daartoe behoorde ook een groot deel van het Boerenleger, dat Kimberley insloot. Juist omstreeks dien tijd ontvingen de belegeraars aanzienlijke versterking uit het Noorden. Generaal PIET CRONJÉ, die 370 K. M. verder Noordwaarts het beleg van Mafeking leidde, kreeg order om naar Kimberley te trekken. Toen nu generaal METHUEN zijn opmarsch begonnen was, werden generaal CRONJÉ en ook generaal DE LA REIJ met hun commando's naar Jacobsdal, ten Zuiden van Kimberley, gedirigeerd. [1])

Nog waren deze commando's niet ter plaatse verschenen, toen generaal METHUEN bij Belmont op de voorhoede der Boeren stiet.

---

[1]) Dat ook generaal DE LA REIJ naar het Zuiden vertrok, bewees, „dat er geen samenwerking was onder de commando's ten Zuiden van Kimberley." Hij zou er de eendracht herstellen, hier, en later elders..... Helaas was hij bij het gevecht van Belmont nog niet aanwezig. FRED. ROMPEL, Uit den tweeden Vrijheidsoorlog.

Toen begon:

Het gevecht bij Belmont.

De Boeren lagen op een reeks van kopjes, waarvan de Kafferskop de hoogste was, die zich dwars vóór de aanrukkende Engelschen in den weg stelde. Van twee zijden viel generaal METHUEN de Boeren aan. Ondanks den weergaloozen moed der gardes, die woest tegen de heuvels opstormden, moesten de aanvallers tot twee malen toe terug. Tot in den middag werd de geweldige overmacht des vijands op eerbiedigen afstand gehouden. Ten slotte was de overmacht te sterk. Nadat de Boeren zich allengs hadden teruggetrokken op den Kafferskop, slaagde de vijand er in den heuvel in te sluiten, evenwel zonder dat het vuur der Boeren één oogenblik zweeg. Toen begonnen de troepen zich over een afstand van 15 mijlen uit te spreiden en begrepen de Boeren, dat zij gedwongen waren terug te trekken. Tot hun grooten spijt moesten zij eenige hunner zwaargewonden achterlaten. De Boeren trokken in meesterlijke orde terug; zij hadden de colonne opgehouden en haar aanzienlijke verliezen toegebracht: er kon geen sprake van zijn in deze stellingen den vijand den doortocht te betwisten. „Voortdurend dapper vechtende, koel en bedaard blijvende," weken de Boeren achterwaarts en namen hun wagens en hun kanonnen met de munitie mede. Toch dreigde hun toen nog een ernstig gevaar. De lansiers kregen in last den terugtrekkenden den pas af te snijden. Maar de manoeuvre slaagde niet: zij moesten den Boeren het pad vrij laten. „Wij waren gedwongen hen weg te drijven" — met die sobere woorden deelde generaal DE LA REIJ later aan de regeering mede, hoe de Boeren zich door de lansiers hadden heengeslagen. De Boeren hadden ongeveer 30 dooden en gewonden en omtrent 30 gevangenen verloren, deels gewonden. Zoo gaf zich een vader over, omdat hij zijn 16-jarigen zwaargewonden zoon niet verlaten wilde. Arme knaap, ook van hem kon getuigd worden: de tijden gaven meer wonden dan jaren! Hij stierf in 's vaders armen.... Voorts hadden de Boeren vele paarden verloren. 23 Nov. '99.

Schandelijk gedroegen zich Engelsche soldaten: een toeschouwer verklaarde, dat de wreedheid dier kerels zoo ver ging, dat zij de gesneuvelden met de bajonetten in de hoogte wierpen, over hun schouders heen, „als bundels hooi”..... Ook begingen de Engelschen hier weer de misdaad, om kleurlingen, Kaffers en koelies te laten meevechten — zooals den Boeren gerapporteerd werd uit de nabijheid van het slagveld. De Engelschen telden — zoo luidde althans hun opgaaf — 50 dooden, 247 gewonden en 18 „vermisten,” d. w. z. door de Boeren gevangen genomenen. Onder de gewonden behoorde generaal FETHERSTONE HAUGH.

Blijkbaar had de geduchte tegenstand der Boeren den Engelschen bevelhebber verrast. Hoewel hij den vijand verdreven had uit diens stellingen, gaf hij den volgenden dag nog geen bevel Noordwaarts te rukken. Waarschijnlijk keerde hij na den slag, die hem zooveel gewonden bezorgde, terug naar het kamp aan de Oranjerivier. Ook was generaal METHUEN voorzichtiger geworden; hij liet den 24en November een verkenning doen om de stellingen der Boeren uit te vorschen. Zij brachten den veldheer een bloedig bewijs van 's vijands waakzaamheid: een officier was gesneuveld. Waar had men de Boeren gevonden? Slechts 15 K.M. ten Noorden van Belmont.

Van Belmont af Noordwaarts strekt zich een groote vlakte uit, zooals blijkt uit de naam van het station, dat zich halfweg bevindt: Graspan. Ten Zuidwesten van dit station, aan de overzijde van den spoorweg, bevond zich een laag randje. Op die kopjes waren de Boeren gelegerd, toen de colonne van generaal METHUEN opnieuw met hen in botsing kwam. Toen werd geleverd:

Het gevecht bij Graspan of Rooilaagte.

25 Nov. '99. De generaals CRONJÉ en DE LA REIJ, die nu 't bevel voerden, hadden, evenals generaal METHUEN, meer manschappen dan bij Belmont onder hun bevel. De stelling was in het voordeel der Engelschen en hun geschut talrijker en in beter conditie om den Boeren afbreuk te doen. Den vorigen dag

hadden de laatsten den spoorweg over een aanzienlijke lengte opgebroken, doch blijkbaar was de baan 's nachts hersteld, want achteenvolgens brachten 7 treinen het leger aan Graspan-station. Toen werden de regimenten over de vlakte naar de vijandelijke stelling gezonden en opende het geschut der Boeren het vuur. Het werd door de Engelschen beantwoord, nadat zij op het effen terrein de beste plaats van opstelling hunner stukken hadden uitgekozen. Toen begon de bestorming — met het zelfde gevolg als bij Belmont. Echter, niet zoo dra zagen de Engelschen hoezeer de stormende troepen werden neergemaaid, of zij richtten al hun stukken op het randje, waar de Boeren gelegerd waren. Te vergeefs namelijk had generaal DE LA REIJ trachten gedaan te krijgen, dat de meeste burgers zich zouden opstellen niet op de kopjes, doch op eenigen afstand ervóór in „slooten" (loopgraven), waardoor de trefkans voor den vijand zooveel kleiner moest worden. Generaal CRONJÉ hield aan zijn ouden stelregel vast en de gevolgen bleven niet uit — evenmin als bij Belmont..... Wegens de groote verliezen, die zij leden, werden de Boeren gedwongen hun posities te verlaten. Zij trachtten nogmaals op een ander kopje stelling te nemen, maar de maxims verdreven hen ook vandaar. In de grootste orde trokken de Boeren niettemin terug, sloegen zich wederom door de lansiers heen, verloren geen wagen of stuk geschut en weken Noordwaarts. Hun verliezen waren zwaar: een 50tal gedood en ongeveer evenveel gewond. De Engelschen hadden — naar zij meldden — 24 dooden, 166 gewonden en eenige vermisten. Het meest had de marine-brigade geleden, die al hare officieren op een paar na verloor, onder wie de aanvoerder, de kommandant van H. M. „Powerfull"; meer dan 100 man van het totaal verlies kwam op rekening dier brigade.

Het is merkwaardig te hooren, hoe blufferig generaal METHUEN in het officieel rapport, dat hij naderhand over deze twee slagen uitbracht, over de houding zijner troepen sprak: „Ons verlies was in beide gevallen groot, en het heeft mij overtuigd, dat, als een vijand maar dapper genoeg is, hij in staat kan

zijn, het uit te houden tegen een groote overmacht; en het strekt onzen mannen zeer tot eer, dat niets hen kan tegenhouden"!..... Het tweede gedeelte van dezen zin lijkt ons min of meer raadselachtig..... Daarenboven zal het blijken, dat de Boeren den Engelschen veldheer drie dagen later den ganschen dag tegenhielden, ja, veertien dagen later, voor goed den pas naar het Noorden afsneden!

Wij zijn evenwel nog niet van den 25en November af. Er had dienzelfden dag, een eind meer Noordwaarts, een ander gevecht plaats, dat zeer nauw verband hield met het gevecht bij Graspan. Wij bedoelen

de(n) uitval van kolonel SCOTT-TURNER uit Kimberley.

25 Nov. '99. Den vorigen dag slaagde generaal METHUEN erin heliografische gemeenschap met Kimberley te krijgen. Aldus werd toen afgesproken, dat kolonel KEKEWICH een krachtige poging zou wagen zich door de belegeraars heen te slaan. Slaagde hij erin, dan werden de vijanden van generaal METHUEN's opmarsch tusschen twee vuren gebracht. Werkelijk werd de uitval ondernomen en de uitslag was voor de Boeren een harde les om waakzamer, minder zorgeloos te zijn bij de belegering. Kolonel SCOTT-TURNER zou den uitval ondernemen. Des nachts trok hij uit, bezette enkele goede stellingen met infanterie en artillerie, en liet 's morgens vroeg op 200 pas losbranden op het Bloemhof-commando, dat niets vermoedde! Want, zooals door de Boeren erkend is: „de vijand was onder onze menschen, alvorens er gevuurd werd. Verregaande zorgeloosheid en het niet opvolgen van orders zijn oorzaak van de verrassing der onzen door den vijand." Met dat al, de Boeren waren er slecht aan toe en konden daarenboven niet terstond hulp krijgen. De Engelschen vuurden zonder ophouden door, totdat generaal DU TOIT, die 1½ uur verder lag, met 100 man de 300 Boeren in hun benarde positie ter hulpe snelde. Reeds was één van de versterkingen der Boeren door de Engelschen veroverd, toen het generaal DU TOIT gelukte, na een allerverwoedst gevecht, den vijand terug te

drijven naar Kimberley. Wel was het verlies der Engelschen waarschijnlijk groot (zij spraken echter slechts van een 30 dooden en gewonden) maar de Boeren leden in verhouding nog zwaarder verliezen. Zij hadden 10 dooden en 18 gewonden en 33 man, onder wie 8 gewonden, aan gevangenen verloren! Voorzeker, zij boetten duur voor hun zorgeloosheid — en het zou nog zoo vaak geschieden, omdat immers de vechtwijze, het leven in het lager en heel het optreden der Boeren zoo afweek van den dienst in de Europeesche legers.....

De slag bij Modderrivier. (Tweerivieren.)
28 November '99.

Zoo was dan generaal Methuen andermaal bij zijn opmarsch door de Boeren opgehouden — meer naam mocht het niet hebben, want zij moesten terugtrekken! Intusschen kreeg men het te Kimberley vrij kwaad en zag men er in angstige spanning naar het verlossingsleger uit. Hierbij denke men niet aan hongersnood, ziekten of wat niet al: daarvan was nog geen sprake. Doch de kolenvoorraad voor de pompmachines, die het instroomende water uit de diamantmijnen moesten wegmalen, raakte uitgeput en, mochten steenkolen en hout gaan ontbreken, dan liepen de maatschappijen dagelijks belangrijke schade. Dat wist men in Engeland en aan de Kaap ook zeer goed. Tot elken prijs moest generaal Methuen Noordwaarts, altoos verder Noordwaarts.

Zoo liet hij dan, den dag na het aldaar geleverde gevecht, weer verkennen ten Noorden van Graspan. Weer beschoten de Boeren met succes de lansiers, die hun te dicht naderden: een der officieren werd gewond. Den 27[en] liet kolonel Kekewich uit Kimberley een verkenning doen naar het Zuiden: daar was het veiliger voor de soldaten, want zij zaten in een gepantserden trein, die echter spoedig terugkeerde, na op een commando geschoten te hebben.

Ditmaal mocht de verkenningsdienst wel buitengewoon goed zijn ingericht. Generaal Methuen naderde de Modderrivier, die juist bij de spoorwegbrug de Rietrivier opneemt,

en van het Oosten naar het Westen de geheele streek doorsnijdt. Die brug was door de Boeren — naar Engelsch getuigenis — „opmerkelijk handig" vernield, doch generaal METHUEN achtte dit bezwaar niet van overwegend belang, omdat hij vernomen had, dat de rivier overal doorwaadbaar was..... Zoo rukte dan, den 27^{en} November, de geheele Engelsche legermacht van Graspan naar Klokfontein, waar men zich dicht bij Modderrivier-station bevond, ten Noorden van de rivier gelegen.

Tot recht begrip van den nu komenden, gewichtigen slag diene men zich een goed beeld te vormen van de stellingen der Boeren. Zooals wij reeds opmerkten: de spoorweg kruist de rivier, waar de Modder- en de Rietrivier samenvloeien. De Boeren waren gelegerd aan den Zuidelijken oever der Modderrivier, ten Westen van het station, en ook aan den Westelijken oever der Rietrivier, die bij de samenvloeiing bijna een rechten hoek met den anderen stroom vormt, wat de stelling uitermate sterk maakte! Van de gunstige ligging hunner stellingen hadden de Boeren gebruik gemaakt om ze geducht te versterken. Zij hadden verschansingen opgeworpen en loopgraven gemaakt, die hen zooveel mogelijk voor het vijandelijk vuur moesten beveiligen. Majoor ALBRECHT, commandant van de Vrijstaatsche artillerie, die vóór Kimberley gelegen had, bevond zich met licht en zwaar geschut in de stelling. Generaal PIET CRONJÉ was opperbevelhebber. Generaal DE LA REIJ voerde het bevel op den linkervleugel, over de Transvaalsche legermacht. De Vrijstaters, zonder bepaalden hoofdcommandant, stonden op den rechtervleugel.

Het klinkt bijna ongelooflijk en toch was het de volle waarheid: van al die toerustingen was den Engelschen opperbevelhebber niets bekend! Of juister: wel was hem door een Kaffer bericht, dat Modderrivier sterk bezet was door de Boeren — generaal METHUEN heeft dat zelf erkend — doch er kwamen geruststellende verklaringen uit den omtrek, zoodat..... hij de Boeren mijlen ver ten Noorden van de rivier waande. Een Engelsche verkenner echter, die

's middags van den 27en berichtte, dat er uit een oogenschijnlijk verlaten hut op hem geschoten was, bracht de zorgelooze gerustheid des generaals toch aan het wankelen. Hij besloot dus met een paar stafofficieren zelf een verkenning te doen, waarbij hij de beschadigde brug tot op een twee, drie honderd Meter naderde. Ongedeerd kwam generaal METHUEN in zijn kamp terug: alles scheen kalm en verlaten, geen mensch, geen dier haast was te zien, geen versterkingen duidden op de aanwezigheid des vijands. En daaruit besloot de generaal: waar hij geen vijanden zag, daar waren ook geen vijanden.....

Zoo werd dan om 4 uur in den morgen van den 28en November het kamp opgebroken. Nog slechts 40 K. M. scheidden het ontzettingsleger van Kimberley: nog weinige dagen en de stad zou ontzet wezen!.....

Bij de nadering der rivier begon de Engelsche artillerie, op den uitersten rechtervleugel tegenover de Rietrivier opgesteld, haar granaten te werpen. Terstond werd het vuren beantwoord; krachtig en met groote juistheid schoot het Boeren-geschut op 's vijands kanonnen. Vooral de licht verplaatsbare maxims der Boeren, die eenige schoten per seconde deden — pom-poms noemden de Engelschen ze al spoedig, naar het geluid, dat ze maakten — hadden veel voor op de 15-ponders der Engelschen, die slechts twee maal in de minuut schoten.

Evenwel, het zou weldra blijken, dat voor de Boeren het artillerie-vuur slechts bijzaak was. Zij beoogden en bereikten met het krachtig geschutvuur op hun uitersten linkervleugel een belangrijk doel: bijna de geheele Engelsche artillerie werd naar dien kant gezonden en bleef daardoor ver van de hoofdstelling der Boeren. Dáár liet generaal METHUEN toen juist zijn infanterie attakeeren! Na het artillerie-duel gaf hij last aan de Schotsche garde, onder generaal COLVILE — de 1e brigade — om door de vlakte naar de rivier te marcheeren. Generaal COLVILE rukte vooruit en naderde den oever — toen plotseling vlak vóór de oprukkende manschappen een ontzettend en „gruwlijk goedgericht"

geweervuur losbrandde! „De Mauserkogels scheerden met zacht trillend gefluit bij duizenden over de vlakte", en, als door een donderslag getroffen, viel de helft van de compagnie, die de voorhoede uitmaakte, neer. Hun maxim bleef staan: alle manschappen er omheen waren neergeschoten! Zoo waren de troepen op de vlakte hulpeloos aan het meedoogenloos vuur der Transvalers blootgesteld. Terstond lieten alle soldaten zich plat op den grond vallen, terwijl de kogels zonder ophouden boven hun hoofden bleven doorsuizen. Meer dan 1500 M. vielen ze neer en wondden zelfs officieren van den generalen staf, die toch meer dan 2 K.M. buiten de vuurlijn moesten blijven! Zoo was in een oogwenk heel de garde-brigade van generaal Colvile tot staan gebracht. Tevergeefs trachtte de opperbevelhebber een troepenmacht te formeeren, om de garde ter hulpe te snellen tegenover den vreeslijken vijand, onzichtbaar voor de Engelschen, doch zelf hen scherp beloerend en vernietigend. Er kon geen sprake zijn van dergelijke poging, want „een voortdurende regen van kogels veegde de vlakte over haar gansche uitgestrektheid schoon." Zou de rechterflank nog iets uitvoeren, dan behoorde de artillerie de vijandelijke stelling eerst onder vuur te nemen. Zoo werd dan ook gedaan, ondanks de verbazende moeilijkheden, die het verplaatsen der stukken opleverde: de Boeren schoten telkens de bespanningen der kanonnen neer! Een granaatvuur, dat uren duurde, kon evenwel de kracht der Mausers blijkbaar slechts weinig verminderen, want ongestoord bleven de Boeren àl neerschieten, wat zich ook maar even op de vlakte bewoog.

Het was een helsch tafereel in den vollen zin des woords. De zon brandde gloeiend heet op de Boeren in hun schansen — maar meer nog op de soldaten, die daar den ganschen dag, onbeweeglijk, zonder eenige beschutting tegen de kogels en den zengenden zonnegloed, lagen te versmachten van den dorst en te sterven van uitputting. En wee de roekeloozen, die water trachtten te halen, wee de krankzinnigen, die zich aan den strijd poogden te onttrekken! Wie het

wagen dorst zich op te richten, werd onverbiddelijk door het geweervuur der Boeren getroffen. Het moet een afschuwlijk schouwspel hebben opgeleverd, toen desondanks vele dier ongelukkigen, half waanzinnig van dorst, naar een waterwagen snelden, om zich, het kostte wat het wilde, zij het ook slechts met één druppel te laven. Slaagde men er al in een enkelen wagen naar het front te brengen, dan was die daad toch overbodig: geen der dorstenden kon genieten van het lauwwarme vocht, want met de flesch of kroes aan de lippen vielen zij neer — doodgeschoten! Maar nog afschuwlijker was het, toen honderde officieren en manschappen, letterlijk uitgeput van een strijd, die reeds meer dan tien uren aan den gang was, en in een temperatuur, die tot 110 graden gestegen was, te midden van het eeuwigdurend gebulder der kanonnen en 't gekletter der geweerkogels, in slaap vielen, volstrekt buiten staat nog deel te nemen aan het gevecht....

Terwijl de rechtervleugel aldus onbeschrijflijke ellende leed, had de linkervleugel eenig succes. Na den middag, toen de aanval op den (Transvaalschen) linkervleugel was opgegeven, werd de Engelsche linkerflank in beweging gesteld, om den rivierovergang, de drift van den Modderdam, te forceeren. Daarmede werd aan de Vrijstaters gelegenheid gegeven hun scherpschutterskunst te toonen. Generaal METHUEN zelf leidde de troepen naar een heuvelrug, die op de drift uitliep, doch werd door zulk een heftigen tegenstand der Boeren verrast, dat hij zich moest terugtrekken. Daarenboven werd hij zelf in de dij gewond en moest daardoor de leiding van den slag afstaan. De 9e brigade — want zij manoeuvreerde op deze zijde van het slagveld — bleef intusschen niet stil liggen, maar trachtte onder kolonel POLE-CAREW voort te rukken. En inderdaad, op den uitersten rechtervleugel der Boeren slaagde een afdeeling van 400 Engelschen er laat op den middag in, den oever in échelons te naderen. Toen trokken zij over den stroom en met eenige genie-soldaten versterkt, verschansten zij zich op den rechteroever, zonder door de Boeren verdreven te worden..... De Vrijstaters maakten zich schuldig aan grove nalatigheid in het vervullen van

hun plicht. Wat er de reden van was: gemis aan een vertrouwd commandant, vermoeidheid, vrees of ontevredenheid, wij weten het niet, maar dit is zeker: terwijl de Transvalers ondanks de ontzettende uitputting van dien dag moedig bleven doorstrijden, gingen zeer velen der Vrijstaters laat in den namiddag „bij klompies" uit hun stellingen bij de drift, staken de rivier over en verstrooiden zich in het lager. Het was het commando van het district Fauresmith — aldus oorzaak, dat de slag feitelijk verspeeld werd.....

Zoodra de Engelschen bemerkten, welk groot voordeel behaald was, besloten zij op hun linkervleugel een nieuwen aanval te doen. Maar nu kwamen de Transvalers van den anderen vleugel toesnellen, om ook hier den vijand terug te drijven, dubbel zwaar, omdat zij hun eigen positie nog volstrekt niet konden prijsgeven. Maar het was generaal De la Reij, die de Boeren hier commandeerde! Hoe fel ook bestookt, de Boeren slaagden erin zich den vijand van 't lijf te houden. Een oogenblik stond het hachelijk: de Engelschen waren er in geslaagd, den Boeren-generaal met 1600 man te omsingelen, „doch, vóór zij gelegenheid hadden het cordon nauwer toe te halen, waren hij en de zijnen reeds weder vrij. Het „daar moet ons los skiet" was onder zijn leiding met zulk een snelheid uitgevoerd, dat de kranige manoeuvre bijna geen menschenlevens had gekost."[1]) Bijna op hetzelfde oogenblik trof ook het Engelsche leger een groot ongeval. De chef van den generalen staf van generaal Methuen, kolonel Northcott, zijn „rechterhand", werd doodelijk gewond en oogenblikkelijk hield de voeling op, die de opperbevelhebber met zijn brigades onderhouden had. Waarschijnlijk ten gevolge van zijn eigen kwetsuur niet eens onderricht van de vermeestering der drift, gaf generaal Methuen zelfs aan zijn linkerflank last om van de rivier terug te trekken..... Ook de Vrijstaatsche artillerie had toen een moeilijk oogenblik doorstaan. De Engelschen waren zoo nabij gekomen, dat majoor Albrecht dringend aan generaal De la Reij

---

[1]) Frederik Rompel, Uit den tweeden Vrijheidsoorlog.

om hulp liet vragen, daar zijn grof geschut gevaar liep vermeesterd te worden. De bedekking had hem in den steek gelaten! Terstond liet generaal De la Reij zijn broer roepen en beval hem met 300 man de stukken te gaan halen. De opdracht werd uitgevoerd en — de stukken waren gered.

Het bevel van generaal Methuen om terug te trekken, was het begin van een tijdelijke staking der vijandelijkheden, veroorzaakt door de physieke uitputting der strijdenden en door het gebrek aan leiding bij de Engelschen. Een tijd lang toch waren de 2 brigades volkomen aan zich zelf overgelaten, daar er geen bevelen van het hoofdkwartier kwamen: het eenige bevel, dat overgebracht werd, was een waarschuwing aan de 9e brigade, die bij de drift lag, om — niet te schieten op de 1e! De eigenaardige gesteldheid van het terrein kon hiertoe alleszins aanleiding geven. Het werd intusschen donker en generaal Colvile, die het opperbevel op zich genomen had en zich nog altijd op den rechtervleugel nabij de rivier bevond, overwoog wat hem nu verder te doen stond. Hij besloot terug te trekken, doch tevens, om den aftocht van het voetvolk te kunnen dekken tegen het moordend vuur der Mausers, de artillerie met volle kracht opnieuw te doen vuren. Andermaal braakten de Engelsche kanonnen hun projectielen op de verschansingen uit. De infanterie trok nu terug; slechts op den uitersten linkervleugel kampeerde de afdeeling van kolonel Pole-Carew nog op den Noordelijken oever der rivier.....

Daar kwam plotseling de onbegrijpelijke order van generaal Cronjé, den opperbevelhebber der Boeren, om de positie te ontruimen. „Woedend riep generaal De la Reij uit: Maar zie jelui dan niet, dat wij het slagveld behouden hebben? Oom Piet, hardnekkig als altijd, bleef evenwel op zijn stuk staan".....[1]) Het retireeren van het Fauresmith-commando maakte z. i. een langer standhouden onmogelijk. Zoo trokken beide legers voor elkaar terug!....

[1]) Rompel.

De Boeren verloren bij hun terugtocht zoo min als ooit hun kalmte: toen eenige tot het laatst volhardende Vrijstaters naar de Transvalers trokken, om hun te vragen, wat zij dachten te gaan doen, antwoordden dezen bedaard: „de beste is, dat ons ook maar trek!" De aftocht van de Boerenmacht had dien nacht in alle stilte en in de beste orde plaats, zonder dat de hoofdmacht van generaal METHUEN er, naar men denken kan, op verdacht was. Immers den volgenden morgen maakten de Engelschen zich gereed om van het behaalde voordeel gebruik te maken, en de Boeren met grooter kans op welslagen uit hun verschansingen te verdrijven — maar deze bleken ontruimd en de Boeren halverwege Spijtfontein teruggetrokken! Voor de Boeren was de terugtocht des te nadeeliger, omdat zij in hun vroegere stellingen overvloed van water hadden en in hun nieuwe, ongeveer 4 mijlen van de rivier, slechts weinig. Zij konden toen ook zien, hoe de Engelschen bezig waren met het nog sterker maken der verschansingen aan de rivier.

„Mijn zoon is er gesneuveld" — zoo verhaalde generaal DE LA REIJ later aan onzen zegsman — „maar dit verlies heeft mij niet zooveel tranen gekost als het opgeven der Tweerivierenstellingen. Waren wij er gebleven, dan hadden de Engelschen zich gedwongen gezien tot aan Groot-rivier [Oranjerivier] terug te trekken; want tusschen Modderrivier-statie en de Oranjerivier is geen voldoende water voor zooveel menschen en dieren. Waren zij eenmaal zoover terug, dan hadden wij gemakkelijk een vereeniging kunnen bewerken met onze strijdmachten onder GROBLER en HENDRIK SCHOEMAN te Colesberg"....[1])

De Boeren betreurden het verlies van ongeveer 30 dooden en gewonden. Onder de dooden was — wij hoorden het reeds — de oudste zoon van generaal DE LA REIJ, die, zwaar gewond, den volgenden morgen overleed. In aanmerking genomen, dat de Engelsche kanonnen zooveel granaten verschoten hadden, zou men verwacht hebben, dat

[1]) ROMPEL.

het aantal gedoode en gewonde Boeren veel grooter was. Opnieuw bleek hier, hoe weinig uitwerking artillerievuur onder zulke omstandigheden had. Wel zou men dat evenwel verwacht hebben van het Mauservuur der Boeren. Naar Engelsch getuigenis toch waren de soldaten daarmede weggemaaid, bij rijen letterlijk, en de Boeren-rapporten stemmen daarin overeen. „Het aantal dooden", zeggen deze, „moet geweldig geweest zijn, vooral, toen de Engelschen tot op zes treden der Boeren-verschansingen gekomen waren"! Toch heette het, dat het getal dooden der Engelschen slechts 72 bedroeg! Blijkbaar was het cijfer der honderdtallen hierbij weggevallen, want het was in beslisten strijd met de verslagen der Engelschen zelven over den slag. Het getal gewonden zou 396 bedragen hebben, terwijl eenige soldaten „vermist" werden. Voor de garde, die zoo vreeslijk gehavend werd, toen zij over de vlakte kwam opmarcheeren, luidde de officieele opgave: 30 dooden en 165 gewonden.

Sprekende over de dooden en gewonden van beide legers, mogen wij niet verzuimen, met een enkel woord te spreken over:

De behandeling der Boeren-ambulances door de Engelschen.

Na den slag, 's morgens van den 29en November, gingen de ambulances der Boeren, 7 dokters met 28 verplegers, naar het tooneel van den strijd en vernamen daar, dat zij door de Engelschen allen als krijgsgevangenen beschouwd werden. En waarlijk, trots alle protesten, werden de Roode-Kruis-mannen dien avond opgesloten in een allersmerigst hok, dat door schildwachten bewaakt werd. Dien geheelen dag en den volgenden werd verzuimd, den gevangenen, ja zelfs den gewonden, behoorlijk voedsel te brengen, slechts een weinig werd hun na lang vasten verstrekt, eerst uit hun eigen wagen, toen door de Engelschen. Vervolgens werden allen, dokters, verplegers en gewonden, in veewagens geplaatst, later verwisseld voor 3e klasse rijtuigen, waarmee zij naar De Aar, op weg naar Kaapstad, vervoerd werden. Daar werden zij eenvoudig in het gevangenishok, met boeven samen, opgesloten; den heelen dag met wat koffie uit emmers,

en brood uit zakken, als voedsel.[1]) In niet eens schoongemaakte veewagens ging de reis toen verder naar Kaapstad, ofschoon minstens 10 ledige personen-rijtuigen in den trein meereden. Is het wonder, dat een der gewonden, die 36 uur zonder voedsel en water had doorgebracht, en wien geneeskundige hulp van eigen doctoren door de Engelschen geweigerd was, onderweg overleed? „Laat die verd... de Boer maar doodgaan", dat was het antwoord aan de dokters, toen zij verzochten hem te mogen helpen! In Kaapstad aangekomen, werd hun medegedeeld.... dat alles een grove vergissing was en zij zoo spoedig mogelijk teruggezonden zouden worden! Nadat de chefs der (Vrijstaatsche en Transvaalsche) ambulances een eed hadden afgelegd, dat zij inderdaad tot het Roode Kruis behoorden en geen wapens droegen, werden allen dienzelfden avond nog, 2 December, teruggezonden, de dokters nu in 1e klasse-, de helpers in 3e klasse-rijtuigen. De gewonden bleven als gevangenen in het hospitaal achter! Zoo kwamen zij weer te Modderrivier terug en nu moesten zij maar zien, hoe zij bij het lager der Boeren zouden komen. Hun wagens, materiaal enz. waren doodeenvoudig voor goeden prijs verklaard en kregen zij niet meer terug. Aldus vonden hen dien 3en December de Boeren, te voet, na die onmenschelijke behandeling, ieder met zijn bundel op den rug, naar het lager sukkelend, tot zij door de Boeren werden opgenomen en veilig in het hoofdkwartier gebracht.

Wat de Engelschen tot deze schandelijke daad bewogen heeft, werd nooit opgehelderd. De Boeren gaven er deze verklaring aan, dat de vijand ze als gijzelaars had vastgehouden, bevreesd, om terstond na den 28en November weer slag te moeten leveren, vóór er versterkingen waren aangekomen. Zeker is het begrijpelijk, dat een Vrijstaatsch blad naar aanleiding van dit feit, den oorlog betitelde als een „van een onbeschaafde natie (Engeland) tegen een klompje fatsoenlijke witmenschen (de Boeren)".

---

[1]) Toen zij in den vuilen tronk zaten, zei een officier tot de wacht: „Schop ze weg, als ze zich bewegen en schiet ze neer, als ze bij de deur komen". (Uit een officieel rapport).

Keeren wij tot den dag van den slag bij Modderrivier terug, dan moeten wij ten slotte nog vermelden, dat men te Kimberley dien dag opnieuw een uitval deed. Hoewel de Engelschen erin slaagden eenige schansen der belegeraars stormenderhand te veroveren, werden zij met groot verlies teruggeslagen. Zij hadden een verlies van ongeveer 55 dooden en gewonden. De aanvoerder, kolonel SCOTT-TURNER, die immers ook den aanval van den 25en zoo dapper geleid had, was gesneuveld, getroffen door een granaat, die hem onthoofdde.[1])

Aan het einde van ons verslag omtrent den strijd bij Tweerivieren gekomen, moeten wij nog vermelden, hoe de houding der Vrijstaters beoordeeld werd, niet alleen door hun bladen (die zich zeer teleurgesteld en verontwaardigd betoonden), maar vooral door hun leiders. Den dag na den slag zond President STEIJN een uitvoerig telegram, waarin zij heel wat over hun houding moesten hooren. Daaruit bleek o. a., dat wel is waar slechts 1000 Vrijstaters hadden meegevochten, doch dat zeer vele anderen tijdens den slag in hun lagers gebleven waren. Nadrukkelijk wees de nobele President STEIJN dezen op hun onverantwoordelijke houding, waaruit voor hen en de zuster-republiek het groote gevaar van onder te gaan in de zware worsteling om de onafhankelijkheid zou geboren worden. Drie dagen daarna bezocht de President zelf een der lagers en bracht een woord mede van President KRUGER, die met de hem eigen pittigheid van uitdrukking den burgers aan hun plicht herinnerde: „in geen geval moeten wij het land overgeven, zelfs als het ons de helft onzer menschen zou kosten".....

En toch zouden zich vele burgers nog zoo vaak aldus gedragen! Het was een der schaduwzijden van der Boeren commando-leven.....

---

[1]) Hij stond te Kimberley volgens de Kaffers bekend als „een banja goeie bakleijer, baas!"

BELEG VAN MAFEKING. II. — DERDEPOORT.

Wanneer wij nu den blik richten op het zooveel meer Noordwaarts gelegen Mafeking, dan moeten wij verklaren, dat de beschrijving van het beleg slechts van enkele, veel minder belangrijke feiten verslag kan geven. Het beleg toch vorderde in November niets, hoewel de Boeren de stad voortdurend bombardeerden. Zooals wij vroeger meldden, was een voorname reden hiervan, dat de ligging der stad en de tallooze bomvrije loopgraven, waarin de bezetting zich schuil hield, den Engelschen veilige dekking boden. Ofschoon de belegerden hierbij afkeurenswaardig handelden, valt het niet te ontkennen, dat de belegering eenigermate haar vermakelijke zijde had. Zoo liet kolonel Baden-Powell niet minder dan 6 Roode-Kruis-vlaggen boven de stad waaien. Dit werd verklaard met de bewering, dat één gebouw diende voor vrouwen en kinderen, een ander voor gevangenen, verscheidene voor gewonden — hoewel generaal Cronjé den Engelschen bevelhebber drie malen aanmaande, hen allen buiten het dorp op een veiliger plaats te brengen. Het fraaiste hiervan was wel, dat vlak vóór het zoogenaamde hospitaal een fort met loopgraven en al stond, waarop de belegeraars niet konden vuren uit vrees van de Roode-Kruis-vlag te raken. Niet minder vermakelijk was het feit, dat zich over dag nimmer een mensch in Mafeking liet zien. Zoodra het geschutvuur der Boeren aanving — vooral dat van het Fransche kanon — kropen „de Rooies net als konijnen onder den grond", zooals in dien tijd eens van Boerenzijde geschreven werd. Vandaar, dat het bombardement zoo weinig uitwerking had. Verder behoorde het doen springen van tallooze dynamietmijnen tot de taak der Boeren. Slechts een enkele maal waagde de bezetting een stouten uitval om den belegeraars, in 't bijzonder hun geschut, nadeel toe te brengen. Zoo had den 7^{en} November een hevige aanval plaats, die echter door generaal Cronjé's mannen met behulp der artillerie werd afgeslagen.

Ziende, hoe weinig het beleg aldus vorderde, vingen de Boeren aan dezelfde taktiek als de Engelschen toe te passen. Zij gingen versterkingen opwerpen, telkens nader tot de stad, evenals dáár met rails gedekt — zonder dat de Engelschen erin slaagden ze te vernielen. Op het einde van November waren de Boeren daarmede de stad zoo dicht genaderd, dat hun naaste versterking slechts 700 M. van Mafeking verwijderd was. Toen werden de verliezen in Mafeking ernstiger: nu konden de Boeren tot in het dorp met hun Mausers schieten. Ook kreeg men daar terzelfdertijd de eerste verschijnselen, dat het beleg lang begon te duren: er kwam koorts onder de bevolking en het drinkwater begon schaarsch te worden. De Boeren maakten evenwel toch geen haast met de verovering en onttrokken zelfs, zooals men weet, een aanzienlijk deel der belegeraars aan het beleg: 4000 man, onder generaal Cronjé zelven, kregen last zich Zuidwaarts naar de Modderrivier te begeven. Slechts een 1500 Boeren, onder generaal Snijman, bleven met de artillerie voor Mafeking liggen. Het gelukte hun niet lang daarna eenige versterkingen der Engelschen te nemen, waarbij dezen, volgens hun eigen opgave, vrij zware verliezen leden. Tot het einde van November hadden de Boeren nog slechts zeer geringe verliezen geleden. Als bijzonderheid zij hier nog vermeld, dat zich bovenal een korps Scandinavische vrijwilligers aan Boerenzijde onderscheidde.

Was het voor de Boeren te bejammeren, dat zij zoo werkeloos om Mafeking moesten liggen — nog veel meer te betreuren was dit, als men weet, hoe geheel anders dit had kunnen wezen onder flinke leiding. Doch die ontbrak helaas! .....

Valt er derhalve van Mafeking niets bijzonders te vermelden, des te meer van de Noordwestergrens. Op het einde dezer maand vond bij Derdepoort, tegenover Sequani (Sekwaansstad), beide aan de Marico gelegen, een afschuwlijk feit plaats. Deze gebeurtenis is bekend geworden als:

De aanval der Kaffers, onder bevel van Engelsche officieren, bij Derdepoort.

25 Nov. '99. Ten Oosten van Mafeking ligt in Transvaal het district Rustenburg. Dwars hierdoor loopt de Marico, een zijrivier van de Limpopo, die de Noordergrens van de republiek vormt. Te Derdepoort lag een commando Boeren, ongeveer 40 man sterk, uit het district Rustenburg, alsmede een detachement politie, ter bewaking van de grens, met het oog op de talrijke en geduchte Kafferstammen, die aan de overzijde der rivier woonden. De voornaamste hiervan waren die van de opperhoofden KHAMA, LINCHWE en SEGUL. Vooral de Kaffers van het eerste hoofd golden voor de strijdhaftigsten van het Noorden, voor wie alle andere stammen zeer bevreesd waren; zij telden ongeveer 6000 man.

Op den 25en November, bij 't aanbreken van den dag, werden de inwoners van Derdepoort en het commando Boeren gewekt door het geratel van een maxim. Het bleek, dat 300 Engelsche ruiters aan de overzijde der rivier geposteerd waren, die met hun karabijnvuur de maxim, in hun midden opgesteld, ondersteunden. Tegelijkertijd deden de Kaffers, die over de rivier gekomen waren, op bevel der Engelsche officieren, een aanval op de daar wonende burgers. In een oogenblik waren een achttal mannen, ja zelfs twee vrouwen, door het wild gespuis vermoord. Daarna namen zij nog een 20-tal vrouwen en kinderen als gevangenen mede, joegen ze door de rivier heen en brachten ze naar Sequani. Terwijl dit alles in het dorp zelf plaats vond, had het Boeren-commando stelling genomen, om de maxim onder kruisvuur te nemen en tevens (er was geen kanon aanwezig) de ruiters onder schot te krijgen. Binnen een half uur had het blijkbaar uitstekend gerichte geweervuur van commandant KIRSTEN en zijn 40-tal mannen zulk een uitwerking, dat de Engelsche ruiters op de vlucht sloegen — met achterlating van de maxim. De Boeren kwamen dit echter eerst te weten, toen de Kaffers het stuk reeds weder aan de Engelschen hadden teruggebracht.

Zij meenden toen, dat de aanval gedaan was. Zij droegen nog geen kennis van den moord, die door de Kaffers reeds gepleegd was op rustige burgers en verwachtten slechts een hernieuwden aanval der blanke vijanden. Evenwel, nauwelijks waren de Engelschen afgetrokken, of er werd op een hoorn geblazen en — in een oogwenk daagden van alle zijden honderde, ja duizende Kaffers op: het dappere commando zag zich omsingeld! De Kaffers schoten „wonderlijk goed, op dezelfde wijze als de Boeren, en hun schot was prachtig, oneindig veel beter dan dat van de Engelschen" — zoo getuigde later commandant KIRSTEN zelf. Maar de Boeren gaven geen krimp en hielden den ongelijken strijd manmoedig vol, tot om tien uur 's morgens de Kaffers met een verlies van minstens 100 dooden naar hun stad terug vluchtten. De Engelsche helden hadden dien barbaarschen strijd bedaard aan de overzijde der Marico staan aanzien. De Boeren, die tot hun geluk hun positie op kopjes hadden kunnen innemen en daardoor veilig voor de overmacht hadden kunnen vuren, verloren één doode door de Kaffers (een lid van den Volksraad) en eenige gewonden in het laatste gevecht. Bovendien hadden de Kaffers echter gelegenheid gevonden gedurende den strijd de politie-mannen, die zich elders bevonden, te overrompelen en er een 9-tal van te dooden. Zoodat alles te zamen de Boeren een verlies leden van 20 dooden en ettelijke gewonden, behalve de weggevoerde vrouwen en kinderen. De laatsten kwamen echter kort daarop terug. De bevelvoerende Engelsche officier gaf den Boeren kennis, dat hij de gevangenen zou terugzenden naar een plek, waar de Boeren ze konden afhalen, zooals inderdaad geschiedde. [1])

Was reeds het feit op zich zelf schandelijk, dat aldus Kaffers tegen blanken in het vuur gebracht waren, niet minder afkeurenswaardig was het zeker wel, dat het juist de Engelschen waren, die deze wandaad bedreven. Hadden zij toch niet van den aanvang af de Boeren beschuldigd

---

[1]) Echte veedieven als ze zijn, hadden de Kaffers ook meer dan 100 stuks vee van de Boeren ontvoerd.

Kaffers te laten meevechten? En nooit hadden zij die lage beschuldiging kunnen bewijzen — totdat zij bij deze gelegenheid een daad bedreven, die de eerste van een reeks nimmer uit te wisschen, donkere bladzijden in de geschiedenis van dezen oorlog vormen zou. Immers de aanval der Kaffers was geheel geleid en uitgevoerd door Engelsche officieren. De zwarten werden gedwongen de rivier over te steken, onder bedreiging, dat anders de maxim hun de huid wat kittelen zou. De bevelvoerende officier schreef in zijn brief ter begeleiding der vrouwen en kinderen: „dat de Kaffers in last hadden, geen vrouwen en kinderen te vermoorden (mannen wel?!), doch dat zij tot zijn leedwezen uit den band geraakt waren." In ieder geval bekende deze officier eerlijk, dat hij de Kaffers gebruikt had: een ander, die het officieele rapport over dezen aanval opmaakte, liet er de geschiedenis met de Kaffers uit weg..... Het behoeft hier niet meer gezegd, hoe verontwaardigd de Boeren en hun vrienden overal elders waren, toen deze aanval bekend werd. Te Pretoria stelde men er wederom de vreemde consuls mede in kennis, opdat zij hun regeeringen zouden inlichten omtrent de oneerlijke wapenen, waarmede Engeland den strijd dorst te voeren. Middelerwijl beraamde de Transvaalsche regeering het plan om den Kaffers een gevoelige straf toe te dienen — want ook nu was het goed gezien zich zelven recht te verschaffen..... Van eenig protest der mogendheden vernam men ook ditmaal nimmer.....

LEGERSTERKTE. — BELEG VAN LADYSMITH. II. — OPMARSCH VAN GENERAAL BULLER.

Zoo zijn we dan genaderd tot de maand December 1899, die voor de Boeren de schitterendste zou worden door krijgsbedrijven, welke heel de wereld zouden verbazen.

Sterkte van het Engelsche leger in Zuid-Afrika.

Laat ons eerst vermelden, hoeveel troepen de Engelschen toen tegenover de Boeren konden stellen. In Natal bevond zich de 2^{e} brigade der 1^{e} divisie, onder generaal Hildyard, omstreeks 2000 man; de 2^{e} divisie, onder generaal Clery, omstreeks 10.000 man; een brigade der 3^{e} divisie, onder generaal Barton, omstreeks 2000 man. De 4^{e} divisie behoorde ook in Natal thuis, namelijk die van generaal White, oorspronkelijk omstreeks 10.000 man sterk, evenwel opgesloten in Ladysmith en derhalve aan de legermacht, die tegen de Boeren moest opereeren, onttrokken. In de Kaapkolonie lagen de bevelhebber der 3^{e} divisie, generaal Gatacre, met omstreeks 4000 man en generaal French met 3000 man, van dezelfde divisie. Aan de Westergrens, bij de Modderrivier, lag de bevelhebber der 1^{e} divisie, generaal Methuen, met omstreeks 13.000 man (hij telde ook de garde-brigade onder zijn troepen). Voorts werd kolonel Kekewich met 2000 man in Kimberley belegerd en kolonel Baden-Powell in Mafeking met 1000 man. Kolonel Plumer ten slotte stond met een legertje in het Noorden, om Mafeking te ontzetten. Hierbij behooren nog gevoegd te worden de vrijwilligers-korpsen, bereden en onbereden, bestaande uit Kaapsche hulptroepen, Johannesburgsche en Natalsche vrijwilligers. Alles te zamen, ruw geschat en zonder de verliezen, die reeds geleden waren, een 40.000 man. De sterkte der Boeren-commando's te schatten is zeer moeilijk, doch het staat vast, dat de Boeren over zulk een getal niet konden beschikken. Wel is waar kon hun getal nog wat worden opgevoerd, doch geenszins in verhouding tot dat van de Engelsche heirscharen. Immers, omstreeks half December kwamen de troepen der 5^{e} divisie, die uit Engeland afgezonden waren, in Natal aan, wat een vermeerdering met weer 10.000 man beteekende, onder generaal Sir Charles Warren. En op het oogenblik, dat deze divisie in Zuid-Afrika landde, gingen de eerste bataljons der 6^{e} divisie, tot wier mobilisatie reeds einde November besloten was, scheep. Bevelhebber hiervan was generaal

Kelly-Kenny, die ook bereden infanterie — waaraan zeer groote behoefte bestond wegens de eigenaardige vechtwijze der Boeren — tot zijn beschikking kreeg. Terzelfdertijd besloot de Engelsche regeering, die al maar regimenten tot brigades, en brigades tot divisies samenbalde, om er de Boeren mede te verpletteren, tot de vorming eener 7e divisie, onder generaal Tucker, wiens troepen begin Januari werden ingescheept. Dat wil zeggen, dat — toen ten slotte een 8e divisie, onder generaal Sir Leslie Rundle, gevormd en in reserve gehouden werd — de Engelsche troepenmacht in Zuid-Afrika meer dan verdubbeld stond te worden! Kwamen al die divisies eenmaal te zamen, dan zouden ongeveer 90.000 soldaten de Boeren trachten te onderwerpen. Wij mogen hierbij niet verzwijgen, dat generaal Joubert reeds in den aanvang van den oorlog berekende, dat Engeland omstreeks 85.000 man geregelde troepen in het veld zou kunnen brengen; [1]) dat is dus ongeveer het getal, dat in December door de Engelsche regeering als voorloopig maximum werd aangenomen..... Want het zou blijken, dat de regeering, toen dit aantal nog lang niet voldoende bleek, met ongehoorde inspanning, beleid en vindingrijkheid, tot nog meer troepenzendingen besloot! Hier zij echter opgemerkt, dat bijna alle geregelde troepen toen reeds verzonden waren.

Beleg van Ladysmith. II.

Terwijl generaal Buller zijn opmarsch naar de belegerde veste voorbereidde, hield generaal White den strijd tegen de belegeraars dapper vol. Ook de Boeren waren vol moed en van hun zelfvertrouwen tegenover de Engelschen gaven eenigen hunner den 6en December een treffend bewijs. Het betrof een gevecht, dat plaats vond bij Ladysmith. Zes burgers van een Transvaalsch commando ontmoetten onderweg 100 Natalsche karibiniers met twee maxims. Zij vluchtten

[1]) In een brief van 27 October '99 aan een Duitscher, die, tijdens zijn verblijf in Transvaal, veel met den opperbevelhebber had omgegaan.

niet, maar begonnen een geregeld gevecht, waarin zij na 4 uren vechtens de overwinning behaalden! De Engelschen trokken met groot verlies af en lieten twee gevangenen in handen der Boeren achter.[1])

Toen kwam de beurt evenwel aan generaal WHITE. Want niet alleen de verregaande zorgeloosheid aan der Boeren kant[2]) — ook de stoutmoedigheid en vermetelheid van den Engelschen aanvaller waren oorzaak van het welslagen van

De(n) nachtelijke(n) uitval tegen het Boeren-geschut op Lombardskop.

Sedert een dag of 10 stond Long Tom op Lombardskop, aan den voorrand van een platten, steilen heuvel, vanwaar men Westwaarts een vrij uitzicht had op de vlakte, waarin Ladysmith lag. Dat kanon „op te blazen" was het doel van den uitval. Generaal Sir ARCHIBALD HUNTER, chef van den staf van generaal WHITE, leidde den aanval. Op Lombardskop stonden nog meer kanonnen dan Long Tom: een houwitser van 12 cM. en minstens één (draagbare) maxim. De wacht bij dit geschut werd gevormd door 16 man, terwijl daarenboven aan weerszijden van den kop 25 man lagen en achter den berg een lager van 250 man. En toch geschiedde het, toen 's nachts tegen 12 uur het alarm geslagen werd: „de Engelschen komen!" — dat dezen al op den top van den kop waren, vóór de Boeren het hadden kunnen beletten! Op 10 pas afstands openden zij het vuur op de wachten, die verbluft wegtrokken en de kanonnen in handen des vijands lieten. Onder luide hoera's en trompetgeschal deden genie-soldaten hun werk: terwijl de andere troepen den berg bezet hielden en verdedigden, brachten zij dynamiet in de monding van Long Tom en den houwitser, ontstaken het en — het 7/8 Dec. '99.

[1]) Hoe ongeloofljk dit verhaal moge schijnen — het is historisch! — het zal geenszins vreemd voorkomen aan ieder, die de geschiedenis van Zuid-Afrika, zij het slechts in hoofdtrekken, kent. Men denke eens aan '80/'81 en — aan '96 (JAMESON)!.... Wij geven later nog meer voorbeelden!

[2]) „Het opblazen van de kanonnen bij Ladysmith is een van die episodes van den oorlog, waaraan wij met schaamtegevoel terugdenken." (VAN WARMELO, Mijn commando- enz.)

vernielingswerk was geschied! In 10 minuten tijds was dit gebeurd; zij namen de maxim mede en onder bedekking der duisternis waren zij reeds vertrokken, toen de toegesnelde Boeren nog meenden, dat zij boven waren..... Slechts 3 zwaar gewonden hadden zij in den steek gelaten. Hun heele verlies bleek later een 14-tal dooden en eenige gewonden te bedragen; onder de laatsten een officier. Ook de Boeren hadden een paar gewonden gekregen, die zij nog bezig waren te vervoeren, toen de tijding kwam — het was intusschen licht geworden — dat op een geheel ander punt, tegen Pepworth's heuvel, ten N. der stad, lansiers een uitval waagden. Hoewel het scheepsgeschut van de stad den aanval krachtig ondersteunde, slaagde deze niet, want het Pretoria-commando was op zijn hoede en sloeg de lansiers met groote verliezen terug. De Engelschen hadden alleen de telegraafdraden weten door te snijden, maar betaalden het met een verlies van 70 dooden en gewonden. De Pretorianen hadden één doode en één gewonde.

Dit alles was gebeurd in den nacht van 7 op 8 December. Algemeen waren de Boeren vol bewondering over de kranige wijze, waarop de Engelschen dit stout bedrijf hadden bestaan. Nog was echter ook hun bevreemding en teleurstelling over het vernielen der kostbare stukken niet geweken, toen een tweede uitval plaats had:

De nachtelijke uitval tegen het Boeren-geschut op Surprise-heuvel.

10/11 Dec. '99. Ditmaal zou overste Sir CHARLES METCALFE met 500 Rifles den aanval op een, ten N. W. der stad gelegen berg, waarop een houwitser van Krupp stond, wagen. Omstreeks 1 uur in den nacht hoorden in de nabijheid liggende „brandwachten" de Engelschen boven op den kop hoera schreeuwen. Wederom was het hun gelukt de wachten te verschalken en bij de weinige aanwezige artilleristen op te duiken, die terstond gevangen genomen of gewond werden. Toen werd hetzelfde werk van Donderdagnacht gedaan: in een oogenblik was de houwitser „opge-

blazen". Maar nu ging het verder niet zoo voorspoedig als in dien nacht. De Boeren van de omliggende commando's — o. a. het Pretoria-commando — waren beter op hun hoede en sneden den Engelschen, toen zij naar beneden kwamen, den terugtocht af. Het was een allergevaarlijkste onderneming. De nacht was pikdonker, het terrein afschuwlijk: overal om den kop heen bosschen, onder aan den voet ondiepe slooten, groote rotsblokken, hoog gras, doornstruiken en prikkeldraad-versperringen![1]) Daarbij waren de Engelschen ver in de meerderheid, want er waren misschien 50 Boeren op den kop, toen de 500 Engelschen terugtrokken. En de Boeren bevonden zich toen in een hachelijken toestand. Terstond na het alarmsignaal waren zij naar den kop gesneld, de bosschen in en toen zonder dralen naar boven, om de terugkeerenden te stuiten. Dat was maar een klein troepje: de rest, drie of vier compagnieën, bleek op den kop te zijn opgesteld, om den terugtocht der overigen te dekken. Zoo bevonden de Boeren zich, vóór zij het wisten, tusschen die afdeelingen in. Er werd van beide kanten hevig geschoten, evenwel slechts kort, want de Engelschen kregen al spoedig het bevel: „ophouden met vuren, bajonetten op!" De Engelschen, afgaande op het hevig vuren van alle kanten, verkeerden waarschijnlijk in de meening, dat het aantal vijanden veel grooter was, waartoe de stikdonkere nacht niet weinig bijdroeg. Men kan zich voorstellen, hoe de Boeren te moede waren toen zij — zóó dicht bevonden zich vriend en vijand bij elkaar — duidelijk dat bevel hoorden geven. Zij zagen vlak vóór zich een donkere massa; zij hoorden 't eigenaardig getik van het opzetten van een paar honderd bajonetten en — zij konden niet hooren, of, wie vlak langs hen kwamen, Boeren of Engelschen waren! Want er waren Pretoria-„menschen", die Engelsch, en Engelschen (namelijk Afrikaanders van Johannesburg), die

[1]) „Wij sprongen in onze posities, al struikelende en vallende over de klippen, niet wetende wat er gaande was en elk oogenblik de khaki's vóór ons verwachtende. Wij zagen de vuurvlammen van de geweren en van de ontploffende kogels en hoorden het geknal van de schoten en het door elkaar schreeuwen...." (VAN WARMELO.)

Hollandsch spraken. Hun eenige kans op redding was zich zoo stil mogelijk te houden. Hoewel een enkele door de bajonetten getroffen werd, hoewel de Engelschen soms over een Boer heenliepen, zonder het te bemerken,[1]) hadden zij zoo'n haast, dat hun terugtocht den Boeren overigens geen verliezen berokkende. De Vrijstaatsche artillerie loste nog eenige schoten op den vijand, doch — trof in het donker bijna de Boeren! De Engelschen stieten daarna nog eenmaal op een klompje Boeren, zoodat zij ten slotte dien nacht een 30-tal dooden, 17 gewonden en 10 gevangenen verloren hadden. De Boeren hadden 5 dooden en evenveel gewonden.

De krijgsraad der Boeren hield zich terstond bezig met het opsporen der oorzaken van die noodlottige verrassingen. Want reeds dadelijk na den eersten uitval schreef men uit Pretoria, hoe algemeen vermoed werd, dat de noodige waakzaamheid niet betracht was. Inderdaad had de werkeloosheid der Boeren om Ladysmith noodlottige gevolgen. Het maakte hen zorgeloos; de tucht, toch al niet groot, verslapte nog en — men waakte 's nachts niet voortdurend. „De rooineks kwamen toch niet en de nacht was er om te slapen" — zoo dachten de meesten, die brandwacht hadden. Daarenboven was er verraad in het spel.[2]) Later eerst werd het helder, dat overal in de Boeren-lagers verraders en spionnen rond-

---

[1]) Een troepje van 8 Boeren (eigenlijk 7, want één sneuvelde al spoedig) had het aardig warm. Nadat zij telkens op groepjes Engelschen gestooten waren, waarbij een 17-jarige een Engelschman zelfs krijgsgevangen maakte, marcheerde een afdeeling van 200 of 300 man rakelings langs hen. Toch schoten zij er nog op en vonden later 22 dooden en gewonden, de meeste twee- of meer malen (één zelfs zevenmaal!) getroffen.

[2]) Wat den tweeden aanval betreft, meenen wij eenige aanwijzing van verraad in het volgende te lezen: „Een paar dagen, nadat een Long Tom op Umbulwanakop, Oost van Ladysmith, opgeblazen was, waarschuwde ik onzen veldkornet, dat de vijand bezig was, om in onze nabijheid 's nachts te spionneeren. Wij konden op de wacht duidelijk de zadelklappen en het hinniken van paarden vóór ons hooren. Ik voorspelde een herhaling van de gebeurtenis op Umbulwanakop. De veldkornet beloofde, dat de wacht dien nacbt verdubbeld zou worden".... (VAN WARMELO). En later zegt deze schrijver: „Wie eigenlijk zijn plicht op de wacht verzuimd had, heeft men nooit kunnen uitvinden..... Wij hebben reden om te vermoeden, dat er meer dan eens door onze burgers verraad is gepleegd." Zie ook: PLOKHOOY, Met den Mauser.

waarden. Vooral in de Afrikaander-ambulances waren zoogenaamde „verplegers" niets anders dan Engelsche spionnen, door het Roode Kruis, teeken van barmhartigheid, voor alle verdenkingen gevrijwaard.[1] Nog een andere oorzaak kwam aan 't licht, een nieuw bewijs van de trouweloosheid der Engelschen. Op zijn herhaald verzoek aan generaal JOUBERT, had generaal WHITE verlof gekregen zijn hospitaal een eind buiten de bebouwde kom van Ladysmith te plaatsen, op een terrein, dat als neutrale grond was afgebakend. Wat durfden nu de Engelschen herhaaldelijk te doen? Niet alleen voortdurend officieren en manschappen daar 's nachts in veiligheid brengen; niet alleen vandaar uit berichten door de Boeren-voorposten heen verzenden; hoogstwaarschijnlijk hebben zij op dat terrein ook hun expeditie voor den eersten nachtelijken uitval in gereedheid gebracht. Want dat terrein bevond zich in de onmiddellijke nabijheid van den Lombardskop. Dat neemt echter niet weg, dat de Boeren den aanval op, althans de vernieling van hun kanonnen hadden kunnen tegengaan. Zoo dacht ook de krijgsraad en hij veroordeelde den commandant van het lager, dat met de bewaking van Lombardskop belast was, tot ontslag uit den dienst, evenals een veldkornet. Twee officieren van de staatsartillerie, waaronder een hoofdofficier, werden voor eenige maanden in hun ambt geschorst. De beschadigde kanonnen werden naar Pretoria gezonden, waar men erin slaagde de stukken te herstellen.[2]

Vermelden wij nog, dat de Engelschen in den nacht van 14 December opnieuw met lansiers en andere troepen aan den voet van Lombardskop verschenen. Maar de Boeren waren nu op hun hoede: bijna het geheele Heidelberg-commando stond op brandwacht en hun Mausers deden den vijand spoedig afdeinzen.

---

[1]) Reeds hadden de Boeren een zoogenaamd hospitaal bij Dundee opgeruimd, waar de 150 gewonden, door de Engelschen bij de vlucht van generaal YULE achtergelaten, door eigen dokters verpleegd werden. Het was gebleken, dat er nog 2 zieken waren en de rest volkomen gezond was — en braaf hielp spionneeren! Dat was liefst in den rug der Boeren....

[2]) Zelfs Long Tom, van wiens loop een deel werd afgenomen.

Overigens viel er in deze maand bijna niets bijzonders voor. Een paar malen werden uitvallen beproefd, die echter telkens werden afgeslagen, zooals den 18en en den 22en December het geval was. Dat het in de stad benauwd ging worden, bewezen de opgaven van het groot getal typhuslijders, van wie velen het aantal dooden binnen de veste gingen vermeerderen.

Intusschen was begonnen:

De opmarsch van generaal BULLER.
(Pogingen tot ontzet. I.)

Generaal Sir REDVERS BULLER vertrok 5 December naar Frere om het commando op zich te nemen, en hiermede begon de opmarsch van zijn gansche strijdmacht. Den 7en December was hij zoover gevorderd, dat hij zich in heliografische gemeenschap kon stellen met generaal WHITE te Ladysmith. Weliswaar bevond generaal BULLER zich nog ten Zuiden van de Tugela, op een afstand van ruim 30 K. M. van de belegerde stad, doch het bergachtig terrein liet toe, dat men elkaar seinen kon geven. Generaal WHITE deed geruststellende mededeelingen aangaande den toestand in Ladysmith, wat generaal BULLER noopte zijn troepen te verzamelen in het kamp te Chieveley, ten Noorden van Frere. Den 13en December rukte generaal BULLER Noordwaarts en besloot tot den aanval op de Boeren, die hem den weg naar Ladysmith versperden.

Zoo kwam het tot den beroemden slag bij Colenso, waar generaal BULLER zich voor 't eerst met generaal BOTHA zou meten.....

DE SLAG BIJ COLENSO.
15 December 1899.

Den 13en December werd het scheepsgeschut een eind Noordwaarts gebracht. Toen begon een kanonnade op de

vermoedelijke stellingen der Boeren, terwijl de cavalerie, om het terrein te verkennen, inmiddels dichter naar Colenso oprukte. De Boeren noch hun stellingen waren te bekennen; evenmin beantwoordden zij op last van generaal BOTHA met een enkel schot de kanonnade, hoe geducht er ook met lyddiet-granaten geschoten werd. De houding der Boeren gedurende die twee dagen — want den 14^{en} December werd er nog zwaarder gevuurd[1]) — was bewonderenswaardig. Zulk een helsch schouwspel — dat de sterkste zenuwen aantast, de oogen verblindt, de ooren verdooft — twee lange dagen te beleven en er kalm onder te blijven, het was een houding, die terecht allerwege bewondering wekte.[2]) Den 13^{en} December was er bovendien hevig geschutvuur gehoord bij Ladysmith, waaruit de Boeren opmaakten, dat

---

[1]) Een ooggetuige zegt: „ik geloof niet, dat men een cirkel van 100 M. middellijn kan trekken, waar geen granaat gesprongen is."

[2]) Ziehier een levendige beschrijving van den indruk, dien de lyddiet-granaten op iemand maakten. „En ik heb nog niets gezegd van de langzaam aankomende, als speenvarkentjes schreeuwende „Kafferkindertjes", de lyddietbommen, die met geweldigen onwederslag uit elkaar barstten, roode stof, zwarte en gele rook in omgekeerden kegelvorm, hóóg opwerpend..... Ik zal bij benadering een idee geven van de sensatie der barstende lyddietbommen. Bij benadering zeg ik, omdat ik geen knaleffect tot mijn beschikking heb, en ook alleen den knal van lyddiet zelf zou moeten gebruiken om de rechte werking voor te stellen. Maar iedereen heeft in zijn leven wel eens een zwaar onweder bijgewoond; iedereen kent het gevoel, dat iemand doortrilt, wanneer een zware knetterende donderslag, vlak boven zijn beschuttend dak, de ruiten doet rinkelen, en den grond aan 't dreunen maakt. Denkt dan daarbij het sussende regendroppelen weg en gelukt u dat, dan kunt gij zeggen, dat ge u een voorstelling hebt kunnen maken van het onweer van een springende lyddietbom."

„Bij de herinnering aan zoo'n donderslag zult ge misschien ook nog het gevoel kunnen oproepen, dat daarbij over u kwam: niet direct streelend voorwaar, zelfs iet of wat zenuwontrustend, ondanks het beschuttende dak boven uw hoofd en den kalmeerenden rustig-stemmenden invloed van uw gezellige kamer. Welnu, verplaats u dan te midden van den storm der door de lucht geslingerde projectielen, der stukken rotssteenen, der scherven van de bom zelf, en bedenk, dat deze sensatie u niet één enkelen keer of bij lange tusschenpoozen, maar aanhoudend uren achter elkaar, met een tusschenruimte van enkele minuten slechts, telkens weder wordt opgedrongen, dat die inslaande bliksem steeds door en niet al te ver van u verwijderd, den grond treft — hoe zouden de meesten en vooral zij, wier beroep het militaire leven niet is, zich voelen, wanneer zij die onweerslagen onafgebroken boven zich hooren losbarsten? Effectief bleef de uitwerking ver beneden de verwachting; moreel is zij soms ontzettend; en hierop komt het après tout toch aan; anders zou een slag nooit gewonnen kunnen worden, tenzij alle strijders aan de eene zijde totaal buiten gevecht waren gesteld." (Jhr. C. G. S. SANDBERG, De zesdaagsche slag enz. Gids van April 1901.) Wij komen later nog terug op de uitwerking — ook effectief — der lyddiet-granaten: bij het ontzet van Ladysmith in Febr. 1900.

generaal WHITE zich gereed hield, den aanval van generaal BULLER te ondersteunen, een overweging, die hun toestand des te ernstiger maakte. Desondanks bleef de houding uitmuntend: geen man versaagde, geen schot werd gelost. Dien dag was het bombardement, volgens der Boeren oordeel, eigenlijk meer het vuren van „peilschoten": het zoeken naar de stellingen der Boeren, voor 't berekenen der afstanden. Doch den 14en December was het een geregelde kanonnade van ongeveer 50 stukken. Intusschen voerde de cavalerie een demonstratie op de wijde vlakte links van den spoorweg uit. Tegen den avond zagen de Boeren ver weg twee kampen opslaan, waaruit telkens troepen-afdeelingen naar den Zuidelijken oever oprukten.

Waar bevonden zich de Boeren-stellingen? Deze vraag is van groot gewicht. Want aan hun uitnemend gekozen stellingen hebben de Boeren de glorierijke overwinning goeddeels te danken gehad. Het terrein ten Noorden der Tugela is zeer bergachtig, tot vlak aan den linkeroever. De andere zijde heeft ten Westen van Colenso een open vlakte, zooals reeds gezegd, doch verder dien kant op is het land weer heuvelachtig; in nog hooger mate echter Oostwaarts van den rechteroever af, rechts van Colenso, waar het terrein zich verheft tot een hoogen kop, die in de vlakte oprijst: de Hlangwane-berg of Boschkop. De rivier heeft steile oevers. Er waren twee bruggen over: de Bulwer- (of wagen-) brug en de Colenso-brug, welke laatste (de spoorbrug) door de Boeren vernield was — zooals wij reeds gemeld hebben. De strategische waarde van dit gevechtsterrein hadden ook de Engelschen ingezien. Zij hadden er immers aan den Noordelijken oever tal van versterkingswerken aangelegd en de Boeren vonden hier dus uitmuntende verschansingen. Doch juist, omdat de Engelschen zoo nauwkeurig met deze werken op de hoogte waren, hadden de Boeren er hun hoofdstelling niet van gemaakt! Zij verlegden er geen steen in, maar trokken Zuidelijker en verschansten zich sterk, vlak aan de rivier, op de eerste hoogten aan den linkeroever.

Zij namen op die randjes, 150 voet boven de vlakte verheven, achter groote klippen drie posities in: één vlak over Colenso en de vernielde spoorbrug; één ten Westen hiervan en één weer ten Westen daarvan. Ten Zuiden der eerstgenoemde stelling lag, ook door hen bezet, Fort Wylie. Deze drie posities lagen langs den Noordelijken oever der Tugela. De vernuftige wijze, waarop de Boeren hun loopgraven, onder persoonlijk toezicht van generaal BOTHA, hadden aangelegd, gevoegd bij de minder doeltreffende constructie der Engelsche projectielen, was oorzaak van de geringe verliezen, die de Boeren van de tweedaagsche kanonnade op hun stellingen geleden hadden: enkele dooden en gewonden.

Maar de Boeren hadden nog meer stellingen. Zij hadden ook aan de overzijde der rivier stellingen ingenomen. Het meest naar links bevond er zich een ten Zuiden van de rivier, tegenover de tweede der straks genoemde posities van den Noordelijken oever. Dan lagen er Boeren in verschansingen rechts van de spoorbrug; voorts een eind Noordoostwaarts (de rivier maakt daar een groote bocht naar het Noorden), ongeveer ter hoogte van de eerstgenoemde Noordelijke stelling; en dan lagen er Boeren op den Hlangwane-berg, die de rivier en al de stellingen der Boeren flankeerde. Het geheel vormde een zeldzaam sterke stelling: „de sterkste van Natal" — zeiden later de Engelschen. Van Oost naar West had de gevechtslinie der Boeren een lengte van ongeveer 8 K.M., bezet door ongeveer 3000 man, terwijl een paar duizend Boeren in reserve gehouden werden in het Westen, met het oog op een uitval van generaal WHITE. Achter de posities lagen eenige kanonnen: Krupps, Nordenfeldts en Maxims, ook een paar Fransche (12 cM.) stukken. In de meest Noordelijke positie aan den rechteroever stond een zwaar Fransch kanon (Long Tom van 15 cM.)

Na de enkele woorden, die wij reeds aan

Generaal LOUIS BOTHA,

den opperbevelhebber der Boeren, wijdden, wenschen wij

nu, vóór de beschrijving van den slag, die hem opeens aan de verbaasde wereld zou doen kennen als een der bekwaamste Boeren-aanvoerders, een korte karakterschets van generaal BOTHA in te vlechten, gegeven door den kloeken oud-Nederlander, die hem als adjudant heeft mogen dienen en hoogachten — en vereeren! .... [1])

Geboren in den Oranje-Vrijstaat, district Vrede, als zoon van een schapenboer, begon de toekomstige veldheer zijn maatschappelijke loopbaan „op bloote voeten, als herdersjongen over de kudden zijns vaders. Scholen bezocht hij weinig of niet, want de onderwijzers waren schaarsch en veelal niet van de besten in die dagen. En toch heeft de generaal een flink, duidelijk schrift, en spreekt en schrijft hij goed Hollandsch en Engelsch. Hij heeft het zich zelf geleerd." Hoe hij meevocht in den strijd van '80/81; later als veldkornet, onder LUCAS MEIJER, in den Zoeloe-oorlog; hoe hij daarna commandant werd, wij vermeldden het reeds. Hij werd ook lid van den Eersten Volksraad voor Vrijheid, waarvoor zijn generaal ook zitting had. Zoo trad hij in 's Lands vergaderzaal en toonde er zijn bijzondere, innemende eigenschappen. „Zijn vriendelijkheid en zijn geduld zijn zoo onuitputtelijk, dat zij dikwijls de verbazing wekten zelfs van de van nature toch reeds uiterst geduldige Boeren. En in die eigenschappen ligt veel van zijn kracht, want een van de minst vergefelijke fouten acht de Boer ongeduldigheid, „haastigheid", zooals hij zegt. Maar geduld is het niet alléén bij LOUIS BOTHA; met zijn bezadigdheid paart hij een helder en vlug oordeel, ja een groote scherpzinnigheid. Als veldheer overziet hij in één blik het terrein, zelfs zoo het hem geheel onbekend is, en weet hij er dadelijk op de beste wijze van partij te trekken. Geen verhevenheid, loopje, rots-partijtje, niets ontsnapt zijn gezicht, alles omvat hij bij den eersten oogopslag."

„Hij weet bijna niet wat vermoeienis is. Roep hem na den zwaarsten dag, na dagen zelfs van afmatting, uit zijn

[1]) Jhr. SANDBERG, De zesdaagsche slag enz.

verdienden slaap, al heeft hij zich slechts nauwelijks ter ruste begeven, en men vindt hem dadelijk geheel bereid om, alsof hij nog niets achter den rug had, de grootste vermoeienissen weder te doorstaan. Hoe vaak is hij zich niet persoonlijk gaan overtuigen, of de door hem gegeven bevelen wel behoorlijk waren opgevolgd! Dagen en nachten bij een te verwachten aanval hield hij zich daarmede bezig, of het goed weer was of stormde, of hij het zonder gevaar kon doen, dan wel onder den hevigsten kogelregen gedurende het gevecht zelf. Maar als generaal, zooals bij ons de generaals zijn, gevoelde hij zich in de eerste plaats burger, een gewoon burger, een gemeen soldaat — en dan eerst generaal. Dat was het grootste geheim van zijn succes bij zijn medeburgers en tegenover den vijand."

„Zonder eenig uiterlijk teeken, dat hem van de gewone burgers onder zijn bevelen onderscheidt, moest hij aanvankelijk dikwijls ervaren, dat men hem vroeg, waar generaal Botha te vinden was.[1]) Heel spoedig echter bemerkte ik, dat de Boeren, die wij tegenkwamen of voorbijreden, hem elkander aanwezen, zoo ter sluiks, maar met genoegen: „Dat is hij. — Wie? — Man, ons generaal, Lewies Botha, ken je hem dan niet?"

„Maar zijn roem maakte hem niet hooghartiger. Steeds zou hij, wanneer hij van vriend of bewonderaar iets bijzonders had gekregen, het met ons allen deelen, zoodra hij maar vermoeden kon, dat onze rantsoenen schraler waren. Een goed chef en een best vriend. Bij allen eenvoud het type van een gentleman."

En van iemand anders, die generaal Botha van nabij kent,[2]) voegen wij hier nog aan toe: „Hij is slank en buigzaam van gestalte, heeft een energiek gelaat, een paar groote oogen, die vaak staren, als trachten zij te zien, waar

---

[1]) Dezelfde hierboven aangehaalde schrijver geeft daarvan vermakelijke staaltjes in zijn: Instantané's uit den Zuid-Afrikaanschen Oorlog, in de Gids van Augustus 1901.

[2]) Frederik Rompel, Uit den tweeden Vrijheidsoorlog.

anderen reeds lang de grens hunner gezichtseinder hebben bereikt, een blond baardje en dito knevel, en een mond, die zich gauw tot een glimlach plooit. Zijn burgers achten hem om zijn welwillendheid, zijn onvermoeide werkkracht en zijn groote tactische bekwaamheden. Zijn woord is hun een wet. Zij doen voor hem alles met liefde en toewijding en streven er naar hem naar den zin te zijn. Opmerkelijk is het, dat, waar de Boer heel spoedig en bij voorkeur spreekt van Oom PAUL [KRUGER], Oom PIET [CRONJÉ], Oom CHRISJAN [DE WET] en Oom KOOS [DE LA REIJ], geen enkel burger eraan denkt Oom of Neef LOUIS te zeggen. De tegenwoordige commandant-generaal heet eenvoudig LOUIS BOTHA...."

Hoe was hij in dezen slag opperbevelhebber geworden? De commandant-generaal, generaal JOUBERT, was, naar wij reeds meedeelden, van het front teruggekeerd naar het hoofdkwartier en vandaar naar Volksrust, om te genezen van een ongemak, hem op den verkenningstocht naar Estcourt overkomen. Zijn plaats als waarnemend-commandant-generaal nam toen generaal SCHALK BURGER in. Deze droeg nu het opperbevel over de Tugela-stellingen aan generaal BOTHA op.

Het behoeft na het bovenstaande wel geen betoog, dat onder zijn leiding — zooals we reeds met een enkel woord meldden — de verschillende posities uitnemend gekozen en bezet waren. Het zou later blijken, dat de commando's inderdaad zoo uitmuntend verdeeld waren, „dat op geen enkel punt versterkingen behoefden gezonden te worden. Met zeldzaam juisten blik had de jonge generaal de plaatsen ontdekt, waar de Engelschen zouden kunnen trachten der Boeren verdedigingslijn te verbreken."

Keeren wij nu terug tot de kanonnade, die den komenden strijd voorafging. Het zou blijken, dat de taktiek van generaal BOTHA, om zich onder dat geweldig vuur volmaakt stil te houden, volledig slaagde. Niet alleen bleven de Engelschen daardoor in den waan, dat de Boeren zich in de oude

(Engelsche) stellingen verschanst hadden, maar bovenal: na twee dagen lang zooveel granaten boven dien Noordelijken oever te hebben doen springen, kon, naar hun oordeel, geen levende ziel zich daar meer bevinden. De Boeren waren dan òf gedood, òf gevlucht. De Boeren bemerkten, dat de Engelschen die laatste opvatting waren toegedaan, want hun kanonvuur ging te slotte 3 en 4 K.M. over de Boeren heen! En toch had het standhouden der Boeren in die helsche uren, waarin nooit eenig leger, naar deskundigen later opmerkten, het zou hebben uitgehouden, al ware het in volmaakte krijgstucht opgegroeid, zijn oorzaak niet allereerst in de buitengewone dapperheid dier mannen of hun vertrouwen in de leiders. Zijn onwankelbaar vertrouwen, dat God met hem is, gaf den Boer denzelfden moed, neen, gaf hem een veel geweldiger weerstandsvermogen tegen bezoekingen en rampen, dan eigenlijke soldaten ooit kunnen verwerven. [1])

Zoo brak de 15e December aan, de dag, dien generaal BULLER bestemd had voor den geweldigen aanval. Zijn stellingen lagen ongeveer 5 K.M. van die der Boeren verwijderd. Bijna 23.000 man had hij onder zijn bevelen en minstens 8 batterijen geschut: Armstrongs, licht marinegeschut, maxims en andere stukken; daarenboven 4 scheepskanonnen (van 15 c.M.), vurende met lyddiet-granaten. Als leider van den aanval was generaal CLERY aangewezen, de bevelhebber der 2e divisie.

Het plan was, de rivier over te trekken bij een paar driften links van Colenso; het dorp zelf tot dit doel te bezetten en zich meester te maken van de rijbrug (Bulwerbrug), die nog ongeschonden was. Zoodra de overgangen der rivier geforceerd waren, zouden pontons (die op wagens meegevoerd werden), in de Tugela gelegd worden, om de artillerie en de troepen over te brengen. Na het veroveren der randjes

---

[1]) Een knaap van 16 jaar werd bang onder het bombardement. Later verklaarde hij: „Toen mijn officier ver mij zeg: „kerel sta! geen bom kan ver jou raak", toen heb ik zoo maar ver hem geloof." Zoo gaf de een zijn vast geloof aan den ander.

en kopjes aan dien oever, zou men voorwaarts rukken op Ladysmith aan, dat immers niet ver weg lag.... [1])

Om dit doel te bereiken, zou onder bedekking van het geschut een aanval in drie colonnes plaats hebben. Generaal HART zou den linker-, generaal HILDYARD den rechtervleugel der infanterie aanvoeren; generaal LYTTELTON het centrum commandeeren. Het zware scheepsgeschut, meer achterwaarts geplaatst, zou elke stelling der Boeren onder vuur kunnen nemen en dus iedere beweging der aanvalscolonnes steunen. In twee linies, van 13.000 en 10.000 man, zou de aanval plaats grijpen. De cavalerie, aan de flanken geplaatst, zou den aanval der infanterie ondersteunen en tevens, wanneer men de rivier genaderd was, de kanonnen dekken....

Zooals het plan aangaf (de Boeren vonden het later bij een gesneuveld officier), begon de aanvallende beweging bij het aanbreken van den dag. Het zware scheepsgeschut opent tegen 5 uur in den morgen het vuur op Fort Wylie, terwijl de andere batterijen nog naar de posities der Boeren zoeken en de afstanden moeten vinden. Intusschen worden onder bedekking der artillerie, wier veldbatterijen vóóruit rijden, de cavalerie en de infanterie in breede, diepe rijen naar de vlakte gezonden, nog wel ver van de rivier verwijderd, maar toch al in drie colonnes oprukkende, geweldige massa's, die als een golvende zee komen opzetten. De artillerie meent blijkbaar nog, dat de stellingen der Boeren een eind achter de heuvels moeten gezocht worden, want zij zendt haar granaten in alle richtingen ver weg over de rivier. Toch blijft der Boeren artillerie zwijgen, en geen geweerschot geeft aanwijzing omtrent de posities van den onzichtbaren vijand. Aldus komt het leger nader over de wijde, open vlakte en nu zal de colonne van generaal HART aan den linkervleugel zich ontplooien. Het is ongeveer 7 uur en gedurende bijna 2 uren zijn hier de vermoedelijke stellingen der Boeren door

[1]) De noodlottige vergissing, die generaal BULLER hierbij waarschijnlijk maakte, om den afstand van de brug te Colenso tot Ladysmith veel te kort te schatten, lag aan de kaarten, die hij moest gebruiken. De afstand bedroeg niet 3½ mijl, zooals de eene schaal opgaf, maar 12½ mijl, zooals de andere schaal der kaarten aanwees!

twee batterijen veldgeschut beschoten, wier vuur niet beantwoord is, terwijl geen Boer zich doet zien. Evenmin kan er sprake zijn van 't ontdekken hunner verschansingen, hoezeer generaal HART de rivier reeds tot op een paar honderd Meters genaderd is. Hij zal den stroom door de Breideldrift overtrekken....

De Dublins in de voorhoede zijner brigade bereiken den oever — als plotseling een vreeslijk, overstelpend en alles vernietigend kartetsvuur van over de rivier ze neerslaat, ze uiteenwerpt, bliksemsnel, terstond gevolgd door het gefluit van duizende Mauserkogels. Het is een kommando Vrijstaters, die, wel verre van achter de heuvels geposteerd te zijn, hun eigenlijk lager op den kop 's nachts verlaten hebben en in aarden verschansingen, langs de rivier opgeworpen — met gras en takken aan 't oog onttrokken — den niets vermoedenden Engelschman op vijfhonderd Meter neervellen. Als de Dublins neerslaan, rukken de Connaught Rangers voorwaarts, om hetzelfde lot te ondergaan: de drie kanonnen — waaronder een veertigponder [1]) — door de Boeren schuins links achter hun verschansingen, de drift bestrijkende, opgesteld, gaan onverpoosd tegen de colonne te keer en de Mausers ratelen zonder ophouden. Eenige Boeren, die te paard op den kop blijven heen en weer trekken, brengen de Engelschen in den waan, dat hun commando daar nog ligt. Te vergeefs richten de 63e en de 64e veldbatterij hun vuur uitsluitend op de drie stukken der Boeren. Zij kunnen ze niet tot zwijgen brengen en moeten het aanzien, hoe het voetvolk, letterlijk zonder eenige bedekking, bij iederen voetstap wordt neergeveld. Hoe dichter een compagnie bij den oever komt, des te geweldiger wordt het vuur des vijands, dat wolken van stof doet opdwarrelen, want de Engelschen zijn gedoemd om plat op den buik te liggen en zoo voort te kruipen — en te sneuvelen. En geen Boer is te zien, geen hoofd vertoont zich gedurende langer dan een paar seconden boven de verschansingen. Eindelijk slaagt een handvol dappere

[1]) Voor dit stuk o. a. hadden de Boeren rookzwak kruit, waardoor het voor de Engelsche artillerie hoogst moeilijk was de stelling van dat kanon uit te vinden.

Dublins erin, de rivier in te gaan, doch — nieuwe vreeslijke verrassing: waar een doorwaadbare plaats moet wezen, staat een paar Meter water![1]) De meesten verdrinken, naar beneden getrokken door 't gewicht hunner bepakking, geweer en munitie, en de weinigen, die er het leven afbrengen en den anderen oever bereiken, moeten — om het overstelpend vuur uit een stelling, die zij meenden dat slechts zwak bezet zou wezen — terug.....

Toen kwam het bevel van generaal Clery aan de brigade om te retireeren. Gedurende $2^1/_2$ uur had generaal Hart zijn manschappen als sneeuw voor de zon zien wegsmelten door het gruwlijk vuur van een nog altoos onzichtbaren vijand. Nu de terugtocht begon, zeer langzaam, met groote omzichtigheid — want de mannen moesten het vlakke veld weer over — rukte de halve brigade van generaal Lyttelton van het centrum op, om generaal Hart's manoeuvre te dekken. Het was toen, dat laatstgenoemde bevelhebber zijn zwaarste verliezen leed, vooral door den 40-ponder, die hem met zijn granaatkartetsen bleef vervolgen, zelfs toen de brigade eenigszins buiten schot gekomen was. De eenige batterij, die het Boeren-geschut, naar 't oordeel der Engelschen, krachtig had kunnen beschieten, de batterij maxims, richtte haar vuur zonder ophouden op Fort Wylie.

Hoe was het intusschen met de andere colonne gesteld? Want, met uitzondering van een afdeeling, die op den uitersten rechtervleugel der Engelschen opereerde — waarover nader — werkten het centrum en de rechterflank in één aanvalscolonne samen. Zoodra de slag begonnen was, hadden de Boeren zich afgevraagd, waar de hoofdaanval zou plaats hebben. Zij zelven verwachtten dien op het eenige zwakke punt van hun stellingen: den Hlangwane-berg, ten Oosten van Colenso, vanwaar men immers meester werd

[1]) De Boeren hadden waarschijnlijk even beneden beide driften de rivier afgedamd, om haar ondoorwaadbaar te maken. De Engelschen dachten ook, dat zij door Kaffers bij verkeerde plaatsen gebracht waren. Volgens een geheel andere lezing was het trouwens niet eens de rivier zelf, maar slechts een spruit, een zijriviertje, waar zij aankwamen.

van de stellingen langs de rivier. Daarom lagen uitgelezen afdeelingen Boeren op dien kop en daarom was immers, ten Westen van de bergstelling, rechts van den spoorweg, op de vlakte een schans opgeworpen. Aldus hadden zij hun linkerflank trachten te beschermen — doch zij bleef zwakker dan eenige andere positie. Angstig wachtten derhalve vooral de Europeesche officieren, die zich bij de Boeren bevonden, [1]) de bewegingen der colonne af.

Omstreeks zes uur was de aanval op dit punt begonnen: drie batterijen geschut, twee veldbatterijen en een batterij snelvuurgeschut van de marine reden door de vlakte, rechts van den spoorweg, op de rivier aan. Zij waren meer dan $1^1/_2$ K.M. vóór de infanterie, die ze steunen moest. Op 800 M. van de rivier gekomen, terwijl de zware scheepskanonnen onverpoosd op de stellingen der Boeren gericht bleven, gaf kononel Long, die met kolonel Hunt de stukken commandeerde, last de 12 Armstrongs in positie te stellen; de scheepsbatterij was nog iets achter. Tot nu toe had geen enkel schot de aanwezigheid der Boeren in hun verschansingen en op de kopjes verraden. Daar klonk opeens één geweerschot van achter Colenso: blijkbaar het sein, om los te branden! Duizende Mausers tegelijk werden op de ongelukkige artillerie gericht, die onder hun bereik gekomen was. In een oogwenk waren de meeste artilleristen, nog vóór de stukken in batterij gebracht waren, dus nog vóór één schot afgevuurd was, neergeschoten, de paarden eveneens en hulpeloos trachtte hier en daar een enkel man zijn stuk te bedienen. Het was een ontzettend schouwspel: uit de schansen ten Noorden der rivier, van Fort Wylie en uit de schans, ten Zuiden, bij de spoorbrug, werd een aanhoudend kanon- en geweervuur onderhouden op de 14^e en de 66^e veldbatterij. Slechts een paar schoten konden zij lossen. Gelukkiger was de marine-batterij, die een 400 M. meer achterwaarts was opgesteld, bij een donga [kloof], welke zij juist bezig was over te trekken, toen het vuren begon. Hoewel evenzeer

[1]) Vooral kolonel De Villebois-Mareuil moet hier genoemd worden, die later, zooals men weet, voor de Boeren-zaak den heldendood gestorven is.

aan een zware beschieting blootgesteld, was het deze batterij mogelijk in actie te blijven. Niet alzoo de veldbatterijen. Nadat achtereenvolgens de kolonels LONG en HUNT gewond en zes andere officieren gedood of gewond waren; de kanonniers bij hoopen op en naast de stukken lagen, evenals de bespanningen, allen dood of zwaar gewond, werd bevel gegeven — het was nu ongeveer 7 uur — om in de donga terug te trekken. De stukken bleven onbeheerd staan, de sluitstukken werden niet medegenomen, omdat immers de infanterie een nieuwen aanval zou dekken, waarbij de kanonnen weer dienst moesten doen.[1]) De marine-batterij bleef nog tot half tien doorvuren, toen de manschappen bevel kregen terug te trekken.

Niet lang vóór de Armstrongs verlaten werden — een wonderlijk schouwspel, zoo dicht bij den vijand twaalf kanonnen, met hun caissons, eenzaam op de wijde vlakte te zien staan! — was de aanval der infanterie in 't centrum begonnen. Nu zou een einde komen aan de spanning, waarin men zich aan Boeren-zijde bevond omtrent den eigenlijken aanval des vijands. Geloofde men tot hier toe aan een demonstratie tegen Colenso — waarbij de infanterie op eerbiedigen afstand van der Boeren vuur bleef — om een beslissenden aanval te verbergen op den Hlangwane, tegenover den linkerflank der Boeren, weldra bleek het, dat, wat men voor een offensieve verkenning hield (met 't oog op de manoeuvre van kolonel LONG's batterijen), een regelmatige frontaanval was om de Bulwerbrug te bemachtigen.....

In uitgebreide slagorde rukte de brigade van generaal HILDYARD, links van den spoorweg langs de heuvelreeks, recht op de brug aan. Achter deze stak de Iersche brigade de vlakte over, rechts van den spoorweg, achter de nu zwijgende veldbatterijen. De beweging werd ter linkerzijde gesteund door generaal LYTTELTON, ter rechterzijde door generaal BARTON; de batterijen van kolonel LONG, die hiertoe ook aangewezen waren, werden noode gemist. Breed en

[1]) Volgens een ander verhaal weigerden de manschappen de sluitstukken mee te nemen, waarop een officier op hen insloeg — evenwel te vergeefs.

diep spreidden zich de infanterie-massa's uit, ongehinderd rukten zij voorwaarts; de Queens en de Devons vormden de voorste bataljons. Toen zij op 1500 M. gekomen waren, opende het geschut van de Boeren een moordend vuur op de massa's. Vooral de groote maxims der Boeren deden hun afschuwlijk werk maar al te goed. Het was onmogelijk voor de Engelsche batterijen, zelfs voor de zware marinestukken met hun lyddiet-granaten, om dat geschut het zwijgen op te leggen. De soldaten sloegen in massa neer, ongedekt marcheerende door open terrein. Maar wie er vielen, werden gevolgd door anderen, al moesten die zich over hen heen een weg banen. Zoo ging het verder: hoe dichter bij de rivier, hoe langzamer zij voortkwamen..... tot zij nog geen 1000 M. van de Boeren verwijderd waren. Toen, dicht bij Colenso gekomen, dat de voorhoede tot elken prijs moest trachten te bezetten, begon ook hier dat vreeslijk, alles vernietigend vuur der Mausers, te vreeslijker, omdat immers ook aan deze zijde van Colenso, aan den Zuidelijken oever, een verschansing was opgeworpen. Op 600 M. schoten de Boeren daar op de Engelschen! „Rondom de infanterie-massa's stegen kleine stofwolkjes op, alsof er hagel viel bij een onweersbui, en de gelederen werden gedund, het élan verzwakte en verdween". De Queens en de Devons mochten als helden voorwaarts willen stormen, slechts enkelen konden in Colenso komen en dat bezet houden. Overigens waren zij tot niets in staat, integendeel, zij vluchtten terug tot bij hun kamp toe. De eerste linie was voor goed verbroken en opgelost; zich dekken — het dichtst bij verleende de spoorwegdijk eenige dekking — was het algemeen parool! Daar stieten zij op de tweede linie, die nu zou oprukken. Maar zij, die reeds op het veld van dood en verschrikking hadden rondgezworven, waren niet meer in den slag te drijven, hoewel generaal BULLER voor geen middel terugdeinsde om ze daartoe te dwingen. Tevergeefs toch liet hij een halve batterij op de vluchtende infanterie in actie brengen, te vergeefs de lansiers het bevel toekomen op de vluchtelingen in te

slaan.....[1]) Niet alleen was er geen vermindering te ontwaren in het vuur der Boeren, maar de storm, die daar op de vlakte rondloeide en alles neersloeg, was tot een waren orkaan aangewakkerd: alle stukken, die de Boeren bezaten, daverden zonder ophouden, en boven alles uit klonk het zware Creusot-kanon, dat van ver weg zijn honderd-ponders over de vlakte donderde! Niet minder dan 17 kanonnen werden op dien geweldigen reus gericht en trachtten hem te vermorzelen: te vergeefs!

De slag was verloren — het werd den opperbevelhebber duidelijk. Doch eensklaps rees een schrikbeeld op voor zijn oogen: hoe zou hij de verlaten stukken terug krijgen? Van nu aan werd het een strijd, een verwoede strijd om de kanonnen! De kanonnen terug te brengen, de twaalf kostbare stukken met hun caissons uit de handen des vijands te redden, dat werd nu het doel van een aantal dappere Engelschen, onversaagde helden, die, te zamen of alléén, op de batterijen injoegen. Het was een woest, zonderling schouwspel. De Boeren konden de stukken niet gaan halen, omdat de Engelsche artillerie met haar granaten de wagenbrug bestreek; de Engelschen konden ze niet terug krijgen, omdat het vijandelijk kanon- en geweervuur alles neerschoot, wat zich bij de stukken waagde. Toch moest het onmogelijke beproefd: een regiment cavalerie rende op de stukken aan. Nog vóór zij de kanonnen bereikten, wierp het Boerengeschut 9 granaten onder de huzaren: „deze negen projectielen" — zegt een Fransch officier — „vielen in het regiment, alsof zij er met de hand in waren geworpen." Er volgde een onbeschrijflijke verwarring, paarden zonder ruiters vluchtten overal heen: het regiment was uiteengespat en wat er over was gebleven, vertrok in tegenovergestelde richting. Het Engelsche geschut richtte nu zijn vuur op de wagenbrug zelf, om deze te vernielen, ten einde den Boeren te beletten de kanonnen over de rivier te sleepen.

---

[1]) Verscheidene door de Boeren krijgsgevangen gemaakte Engelsche soldaten hadden lanssteken in het been. Daarenboven zijn de vermelde feiten van allerlei kant bevestigd.

Intusschen boden zich heldhaftige officieren en manschappen aan, om met bespanningen naar de kanonnen te rennen, ze aan te haken en terug te vliegen. De generaals BULLER en CLERY kwamen zelven tot dicht bij de batterijen om den stand van zaken op te nemen, waarbij zij beiden gewond werden . . . . . Doch hier baatte geen heldenmoed, geen ontembare wilskracht om den dood te weerstaan: tot drie malen toe kwamen zij tot aan de stukken, tot drie malen werden zij neergeschoten. Slechts twee stukken met een enkelen munitiewagen werden, door bovenmenschelijke pogingen om door die vallei des doods te rijden, gered. Daarenboven was de marine-batterij — die immers een eind verder achterwaarts stond — in veiligheid gebracht. Hoewel generaal BULLER last gaf geen verdere pogingen meer te wagen, bleven toen nog een dertigtal Engelschen, artilleristen en infanteristen, waaronder kolonel HUNT en 4 andere officieren, in een donga, dicht bij de 10 kanonnen, liggen, om ze, bij het invallen der duisternis, als de Boeren zoolang van de batterijen waren af te houden, naar het kamp terug te voeren.

Zoo was de aanval door de Boeren op alle punten schitterend afgeslagen. Op het eenige zwakke punt van de verdedigingslinie toch was de aanval slechts betrekkelijk flauw geweest: tegen den Hlangwane-berg. Op den uitersten rechtervleugel der Engelschen stond de brigade van generaal BARTON: de bereden infanterie van generaal DUNDONALD, waaronder een regiment koloniale troepen. Aan den Oostkant van den berg gekomen, liet de bevelhebber afstijgen en trachtte hij een omtrekkende beweging te maken. Intusschen bombardeerde een veldbatterij den Hlangwane en bleef een regiment huzaren in reserve. Maar toen de troepen door een nauwe vallei oprukten, werd de rechterflank omgetrokken door Boeren, die naar een zijketen waren gereden en hen nu kwamen bestoken. Toen konden de Engelschen niet verder vooruit, maar evenmin terug. Want, ondanks het vuur der veldbatterij, slaagden de Boeren

erin, den vijand zoo goed onder schot te houden, dat, waar zij zich maar verroerden, de manschappen getroffen werden. Of ook geschutvuur op den Hlangwane hieraan deel had, zooals de Engelschen beweerden, kunnen wij niet uitmaken. Ten slotte kwam ook voor deze afdeeling het bevel tot den terugtocht. Maar 2 uren lang kon generaal DUNDONALD niet terug! Eerst laat in den middag was het vuur der Boeren „voldoende tot zwijgen gebracht" — zeiden de Engelschen — zoodat de aftocht kon plaats vinden. Toen werden zij evenwel opnieuw bestookt, want het is een feit, dat, evenals op den linkervleugel, de zwaarste verliezen eerst nu geleden werden.

Het was eveneens laat in den middag, toen er vrijwilligers werden opgeroepen om het waagstuk te bestaan: de 10 kanonnen met hun caissons te gaan halen. Zeer velen boden zich aan, voornamelijk van de bereden Johannesburgsche politie onder luitenant POHLMANN. Tegen 5 uur naderden dezen de kanonnen en ondanks het granaatkartets-vuur der Engelsche batterijen, slaagden zij er, na een korte, doch hevige worsteling met de bewakers in de donga, in, de stukken mee te voeren, door de rivier te sleepen en, met de gevangen genomen officieren en manschappen, onder groot gejuich naar het lager te brengen. Kolonel HUNT, een der commandanten, trok zich de ramp zoo aan, dat hij krankzinnig te Pretoria kwam.[1]) Een ander officier, die bij de stukken gebleven was, kolonel BULLOCK, van de Devons, weigerde zich over te geven. Toen werd hij met de vuist neergeslagen. Hij trok zijn revolver, waarop een slag met een geweerkolf hem opnieuw neervelde; hij werd overmand en daarop gevangen genomen. In de huizen van Colenso werd nog een groot getal Engelschen gevonden, die zich daar feitelijk verborgen hadden — om niet weer door de vreeslijke vlakte te moeten trekken. Zij werden allen krijgsgevangen gemaakt.

Generaal BULLER, na alle troepen naar het kamp te hebben laten terugkeeren, beval den tweeden nacht, volgende

1) Hij droeg toen een papier op de borst met de woorden: „Ik ben een artillerie-officier, van wien 10 kanonnen te Colenso door de Boeren genomen zijn."

op dezen voor hem zoo droevigen dag, naar het Zuiden op te breken. Gebruik makende van de juist ingetreden maansverduistering, werden de tenten „platgetrokken", en het legerkamp een mijl buiten het bereik der zware stukken van de Boeren gebracht, „terwijl de Ieren vloekten, dat men hen den verkeerden weg opzond".....

De slag bij Colenso was een schitterende overwinning voor de Boeren onder generaal BOTHA! Toch hadden de Engelschen doorslaande bewijzen van dapperheid en moed gegeven. Hun tot driemaal herhaalde charge om de kanonnen terug te halen, hun taaiheid, om aan weerszijden der vlakte zoo lang stand te houden — het dwong vriend en vijand bewondering af voor officieren en minderen.[1]) Hun verliezen waren geweldig. Den volgenden dag antwoordden er bij het appèl 3000 man niet op het afroepen hunner namen. Inderdaad, naar betrouwbare berekening bedroeg het getal dooden en gewonden 3000![2]) Een dokter van het Engelsche Roode Kruis berekende het aantal buiten gevecht gestelden zelfs op 5070 man! Dan waren een 200 man gevangen genomen, onder wie een tiental officieren, en hadden de Boeren 10 kanonnen met hun voorwagens en 12 geladen munitiewagens vermeesterd. Zij zelven hadden — hoe ongelooflijk het mocht klinken — 8 dooden en 23 gewonden.

Het kan ons niet verwonderen, dat generaal BULLER, aan den avond van den dag, den Boeren-generaal een wapenstilstand van 24 uur vroeg, om zijn dooden te kunnen begraven en de gewonden te kunnen vervoeren. Het verzoek werd toegestaan, terwijl de Boeren toezicht zouden houden op de handelingen des vijands op het slagveld. Toch werden nog vele geweren van dooden en gewonden heimelijk door Indische koelies weggehaald. Het was een der vele onbehoorlijke daden, die de Engelschen in en nà iederen veldslag

[1]) Een Nederlander vroeg aan een gewonden Engelschman, die op 't slagveld een sigaret zat te rooken, wat hem scheelde. „O niets bijzonders", zei de man, „ik ben alleen maar een been kwijt!".... („Oh, nothing particular, only my leg is off!")

[2]) Officieele Engelsche opgave: 1123 man. Naar wij van een deelnemer aan den slag vernamen, waren er Boeren, die 400 à 500 patronen verschoten hadden!

en overal zouden volvoeren![1]) De termijn van 24 uren bleek voor de Engelsche ambulances veel te kort: hoewel de Boeren zelven meehielpen, lagen 's Zondagsmorgens van den 17en nog tal van onbegraven lijken op het slagveld....

„Oom PAUL" zat als gewoonlijk op de stoep onder de veranda van zijn huis te Pretoria, toen het bericht der overwinning van generaal BOTHA kwam. Terwijl de tranen hem over de wangen rolden, bracht de vrome President slechts uit: „Dis was nie mense zen werk nie!".....

Binnen Ladysmith werd de tijding met diepe verslagenheid ontvangen. Men had er de vorige dagen het zwaar geschutvuur gehoord, op enkele heuvels den rook van springende granaten waargenomen. Een vliegende colonne met eenige batterijen, van de verdedigingslinie weggehaald, stond den 15en December in angstige spanning gereed om uit te rukken. Maar generaal WHITE gaf geen orders, hoewel de heliograaf „onophoudelijk van de heuveltoppen flitste"..... De burgerij en het garnizoen bleven onkundig

[1]) Schande over de Engelschen, die — wij merkten het reeds vroeger op — dergelijke, volstrekt onwettige, dikwijls laaghartige, handelingen pleegden onder de vlag van het Roode Kruis! Ziehier, wat een Boeren-ooggetuige verhaalt: „Twee wagens van het Engelsche Roode Kruis kwamen een vlakte in tusschen de gevechtslinies. De Engelsche kanonniers hielden op met vuren en eenige oogenblikken schepten we adem.... Daar dondert het Engelsche geschut weer.... De Engelschman had, toen hij ons zoo rustig zag staan, van de gelegenheid gebruik gemaakt en verraderlijk gevuurd. Nu stelden we ons verdekt op en tuurden scherp naar de handelingen dier Engelsche Roode Kruis-dragers in de vlakte. We schoten niet, hoewel wij lust hadden de Engelschen verraderlijk met dezelfde munt te betalen. Maar, toen één onzer door zijn verrekijker zag, dat de Engelschen, in plaats van dooden te begraven, geweren en munitie van de gesneuvelde soldaten in hun wagens borgen — toen konden onze officieren ons niet beletten even ons hart lucht te geven: we schoten op de ambulance, die zoo snel mogelijk wegvluchtte naar een veilige plek." (PLOKHOOIJ, Met den Mauser.) En een Engelsch geneesheer, eveneens ooggetuige, verklaart: „Ik herinner mij een gelegenheid, toen een generaal zijn tenten plaatste achter een compagnie hospitaal-dragers, kanonnen vóór hen zette om te schieten — en troepen en gewonen krijgsvoorraad aan beide zijden. Geen wonder, dat de Boeren op het Roode Kruis schoten!" (F. E. FREEMANTLE, Impressions of a Doctor in Khaki. London, Murray, 1901). Zooals men denken kan, heeft generaal BOTHA na den slag bij Colenso — President STEIJN heeft het ook eens gedaan — met nadruk geprotesteerd tegen die handelingen.... natuurlijk tevergeefs!

van den afloop tot 's avonds van den 16en. Dien morgen had een Long Tom 21 schoten in de stad gevuurd: een saluut — de belegerden meenden: een afscheidssaluut..... Het was zeker een juichkreet der Boeren geweest: 's avonds werd bij dagorder van generaal WHITE bekend gemaakt: „dat de eerste aanval op Colenso niet geslaagd was, zoodat de stad niet zoo spoedig ontzet zou worden, als men verwachtte....." [1])

Lord ROBERTS wordt opperbevelhebber.

Voor generaal BULLER zelven bracht 15 December een pijnlijke verrassing. Twee dagen later werd hij van opperbevelhebber in Zuid-Afrika tot den rang van bevelhebber in Natal teruggezet. Tot opperbevelhebber toch werd benoemd Lord ROBERTS of KHANDAHAR, veldmaarschalk van het Engelsche leger, een veteraan, bekend door zijn Indische veldtochten. [2]) Als chef van zijn staf werd hem ter zijde gesteld een niet minder geducht generaal uit later tijden, generaal Lord KITCHENER of KHARTOUM, die in 1898, als opperbevelhebber van het Egyptische leger, in Soedan de Derwisjen vernietigd had. Tezelfdertijd, dat de Engelsche regeering door den rampspoed harer wapenen tot deze belangrijke verwisseling van opperbevelhebbers besloot, werd door haar de laatste beschikbare reserve opgeroepen, zoowel de geregelde troepen, als de militie, de vrijwilligers en de yeomanry. Daarenboven mochten de koloniën, Canada en Australië, nieuwe contingenten hulptroepen leveren.

---

[1]) „De teleurstelling is overstelpend" schreef men uit Ladysmith destijds. Reeds den 19en werden de door de Boeren veroverde Armstrongs tegen het dorp in stelling gebracht: een nieuwe ramp!

[2]) Zijn zoon, luitenant ROBERTS, was bij Colenso gesneuveld. — Lord ROBERTS had reeds gedacht in den eersten vrijheidsoorlog tegen de Boeren te zullen vechten. Doch nauwelijks was hij, in 1881, te Kaapstad geland, of het bericht kwam, dat de oorlog geëindigd was. Hierop zou dan het telegram doelen, dat Lord ROBERTS — naar men zegt — in December 1899, na zijn benoeming tot opperbevelhebber, aan de regeering zond: „Ik neem met vreugde aan. Negentien jaar heb ik op dezen dag gehoopt!"

Nog een enkel woord over gebeurtenissen, die in December plaats vonden, in verband met den slag van Colenso. De Boeren waagden zich sedert dien dag weer verder Zuidwaarts. Zoo beschoten zij de bespanningen van batterijen, die van het kamp bij Chieveley naar Frere terugtrokken, voorwaar een eind ten Zuiden der Tugela! Om hun te beletten met geschut over de rivier te komen, vernielden daarop Engelsche lyddiet-granaten de wagenbrug bij Colenso, wat des te sneller ging, omdat waarschijnlijk de onder de brug door de Boeren gelegde mijnen sprongen. Evenwel bestookten de Boeren even hardnekkig bereden patrouilles tot in de nabijheid van het Engelsche kamp, waarbij zij tal van ruiters gevangen maakten. Zij durfden zelfs zwaar geschut over de rivier te brengen om het kamp te beschieten, en legden ten Zuiden van Pieters weer een brug over de rivier. Ook versterkten zij zich geducht op den Hlangwane-kop.

Overigens was het in Natal, gelijk overal op het oorlogsterrein, zooals we later zullen zien, tot den aanvang van 1900 betrekkelijk rustig: een gevolg van de vernietigende slagen, den Engelschen ook elders in de eerste helft van December toegebracht.

DE SLAG BIJ MAGERSFONTEIN.

(POGINGEN TOT ONTZET VAN KIMBERLEY. II.)

11 December 1899.

Wat deed intusschen generaal METHUEN?

Den 28en November had de slag bij Modderrivier plaats gevonden. Door gebrek aan samenwerking had het Boerenleger, hoezeer feitelijk overwinnaar blijvende, zich genoodzaakt gezien zijn stellingen te verlaten, aldus den opmarsch over de Modderrivier niet langer den Engelschen betwistende. Toch maakte generaal METHUEN niet aanstonds van dit onverwacht voordeel gebruik. Hij moest zijn uitgeputte troepen rust gunnen, versterkingen afwachten, de vernielde

brug over de rivier herstellen. Intusschen kon generaal METHUEN zich rekenschap geven van de vorderingen, door hem reeds gemaakt en nog te maken. Vrees, dat men in Kimberley zoo lang niet zou kunnen wachten, behoefde hij voorshands niet te koesteren. Althans — wat de voorraad aan levensmiddelen en munitie betrof. Kolonel KEKEWICH gaf namelijk te verstaan, dat men daarvan nog ruim voorzien was.

Dus wachtte de veldheer rustig de versterkingen af, die generaal FORESTIER-WALKER, bevelvoerend officier te Kaapstad, naar het Noorden zond: infanterie, artillerie en cavalerie. Evenwel, die troepen waren niet uitsluitend voor de versterking der 1e divisie bestemd. Zij moesten nog voor een ander doel gebruikt worden: de bescherming der spoorlijn tusschen De Aar en Belmont. Er waren vijandige bewegingen gerapporteerd op dit gedeelte van den spoorweg en daarmede werd generaal METHUEN's basis op het ernstigst bedreigd. Als het den Boeren gelukte hem van Kaapstad af te snijden, waren de gevolgen daarvan voor zijn leger van groot gewicht. In de eerste plaats met het oog op de voeding van zijn leger. De divisie toch van generaal METHUEN bevond zich verder landwaarts in dan eenige andere colonne: zij was ongeveer 1000 K. M. van Kaapstad verwijderd. Daar waren de groote magazijnen voor de troepenafdeelingen in de Kaapkolonie en de colonne-METHUEN. Voor deze werd alles rechtstreeks doorgezonden naar het kamp te Oranjerivier en vandaar ging een ontzaglijke voorraad dagelijks naar Modderrivier. Als men bedenkt, dat de afstand tusschen die beide plaatsen 100 K. M. is en dat er elken dag meer dan 100.000 pond aan proviand verzonden werd naar generaal METHUEN's hoofdkwartier — zal men begrijpen, dat de verbreking zijner gemeenschapslijn voor den bevelhebber der 1e divisie een hoogst ernstig gevaar opleverde.[1])

Doch hierbij bleef het niet. Was er gevaar te duchten voor den spoorweg ten Zuiden van Belmont, in de onmiddellijke

[1]) Een (Engelsch) pond is 0.45 K. G. Men kan hieruit eenigszins opmaken, met welke bezwaren de voeding van ruim 10.000 man gepaard ging. En later zou dit getal nog zoo oneindig veel grooter wezen....

nabijheid van generaal METHUEN waren de Boeren bedrijvig. In de eerste week van December was de spoorbrug over de Modderrivier hersteld, maar — 's daags, nadat de genie dit werk voltooid had, lieten de Boeren een viaduct in de lucht springen bij Graspan en sneden er de telegraaflijnen af. Het was duidelijk, dat een groot aantal Engelsche troepen zou noodig zijn, om langs den geheelen spoorweg dergelijke daden te voorkomen. Die moesten nieuw aangevoerd worden: generaal METHUEN had zijn eigen legermacht hard noodig. Immers ook zijn flanken werden bedreigd. Ongeveer 80 K.M. ten Westen van Modderrivier lag Douglas en daar stelden de Boeren in die dagen een stuk geschut op. Ten Oosten van zijn kamp lagen de stellingen der Vrijstaters, bij Jacobsdal, niet meer dan ruim 20 K. M. van Modderrivier. De toestand van het leger, dat Kimberley kwam ontzetten, was dus volstrekt niet benijdenswaard. De belegeraars evenwel waren vol moed, meer dan ooit vertrouwend op den „uiteindelijken" val der stad. En President STEIJN kwam de geestdrift der Boeren verhoogen, door een bezoek aan de verschillende lagers om de stad te brengen.

Om de Boeren, die voortdurend stoutmoediger om zijn leger heenzwermden, op voldoenden afstand zijner operatielijn terug te drijven, liet generaal METHUEN zijn patrouilles in alle richtingen de streek doorkruisen. Daarbij deden ook wel pantsertreinen dienst — die met granaatvuur ontvangen werden — of geschut, als de infanterie een aanvallende beweging ging uitvoeren, zooals den 9en December bij Graspan. De Boeren waren weer aan het vernielen van den spoorweg en trokken na eenige uren vechtens terug. Dienzelfden dag had een patrouille een ontmoeting met Boeren bij het kamp zelf, waarbij de Boeren het wonnen en een aantal manschappen des vijands gevangen namen.

Toch achtte zich generaal METHUEN dienzelfden dag sterk genoeg, om opnieuw een forschen aanval te wagen op de Boeren-stellingen. Hij kreeg dien dag een batterij houwitsers, die zijn artillerie zeer belangrijk zouden aanvullen, omdat hij tot nu toe slechts één zwaar stuk, een marine-kanon van

12 c.M., bezat. Hij kon nu een aanvang maken met het vernielen der vijandelijke stellingen door lyddiet-granaten.

Generaal METHUEN en zijn staf wisten niet beter, of de Boeren waren gelegerd bij Spijtfontein, ongeveer 15 K. M. van het Engelsche kamp verwijderd. Inderdaad deed de gesteldheid van het terrein zulks verwachten. Tusschen Modderrivier en Kimberley is het terrein over het geheel vlak, een hoogvlakte — als heel het Zuid-Afrikaansche land — die hier bijna 1000 voet boven den zeespiegel ligt. Hier en daar evenwel is de bodem bedekt met kopjes en onregelmatige heuvels; bij Spijtfontein liggen de randjes en kopjes van Scholtznek, waarvan de Scholtzkop 200 voet boven het omliggende land uitsteekt. Hier waren de Boeren gewis op terrein, uitnemend voor hun tactiek geschikt, en zij hadden er inderdaad een sterke stelling ingenomen. President STEIJN had ook dit lager bezocht en seinde zijn bevinding vol vertrouwen aan President KRUGER. Er waren nu ongeveer 6000 burgers, zoodat de Boeren met gerustheid den komenden strijd konden afwachten.....

Evenmin als bij Modderrivier zocht generaal METHUEN zijn vijanden ergens anders, dan waar hij zeker wist, dat zij zich moesten bevinden. Derhalve begon Zaterdag 9 December zijn scheepskanon, (JOE CHAMBERLAIN gedoopt!) de beschieting van de stelling bij Scholtznek en wierp er geruimen tijd zijn granaten in. Er volgde geen antwoord en zoo verkeerden de Engelschen in de meening, dat de kanonnade een geduchte uitwerking had. Den volgenden dag, 10 December, bleek dat bombardement slechts het begin van een zware kanonnade geweest te zijn. In den middag kreeg een deel der troepen bevel om uit te rukken. Twee regimenten lichte infanterie en de cavalerie moesten tot dekking dienen van batterijen, die de Boeren-stellingen van meer nabij zouden gaan bestoken. Ook de brigade Hooglanders werd voor de bescherming dezer vuurmonden uitgezonden, daar de batterij een eind weegs nabij 's vijands stellingen geplaatst werden.

Toen om 4 uren in den namiddag het scheepskanon, door

30 ossen voortgezeuld, ten Westen van den spoorweg, de overige stukken — de houwitsers, het veldgeschut en de rijdende artillerie — ten Oosten ervan waren opgesteld, begon een verschrikkelijke kanonnade. Niet minder dan 48 kanonnen bulderden tot zonsondergang tegen de versterkingen — vanwaar weer geen poging gedaan werd om het vuur te beantwoorden. Die

kanonnade van Scholtznek

10 Dec. '99. deed bij de Engelschen allen twijfel verdwijnen omtrent de mogelijkheid van der Boeren standhouden op de kopjes, waar zij tot nu toe gelegerd waren geweest. Zulk een geweldig vuur, uren achtereen van nabij op de heuvels gericht, kon geen sterveling uithouden . . . . . Volkomen juist — mits der Boeren aanwezigheid op de kopjes slechts bewezen kon worden! Hiermede zijn wij genaderd tot de vraag, hoe de Boeren waren opgesteld. Evenals bij Colenso zouden de meesterlijk gekozen stellingen der Boeren het voornaamste tot de zege bijdragen. Generaal Cronjé had een aanzienlijk deel zijner strijdmacht overgebracht van Scholtznek naar Magersfontein, een paar uren daar vandaan gelegen. Ook hier waren tal van kopjes en randjes, dichter bij de rivier gelegen, omdat de Modderrivier daar een bocht naar het Noorden maakt. Tusschen de posities te Scholtznek en te Magersfontein bevond zich een vlakte, wel is waar bestreken door het centrum en den linkervleugel der Boeren, doch niet door dezen bezet. Zoo meenden dan de Engelschen, dat zij alleen met Scholtznek te doen hadden, niets vermoedende van de geduchte stelling te Magersfontein, die hun bij den opmarsch front en flank zou vernietigen. Evenzeer vergiste zich generaal Methuen, als hij meende, dat de eigenlijke versterkingen der Boeren op de kopjes waren. Integendeel, vóór de kopjes, op eenigen afstand van den berg, waren de verschansingen aangelegd en de „slooten" gegraven. Hierbij was bedachtzaam gebruik gemaakt van oude muren van Kafferkralen, die in deze streek bij menigte werden aangetroffen. De eer van de stellingen aldus vóór de kopjes te

hebben gekozen, kwam toe aan generaal DE LA REIJ, die wederom alles gedaan had om den krijgsraad — vooral generaal CRONJÉ zelven — van de doeltreffendheid zijner tactiek te overtuigen. Ditmaal zegevierde zijn inzicht. De uitkomst gaf generaal DE LA REIJ schitterend gelijk. De vreeslijke kanonnade, op de toppen der heuvels (daarenboven slechts op een deel der Boeren-verschansingen) gericht, bracht den Boeren bijna geen verliezen toe: 5 lichtgewonden[1])....

Generaal METHUEN evenwel was van het tegendeel overtuigd. En hij niet alleen. Men had te Kimberley met vreugde het zware kanonvuur vernomen, en zich reeds van de kanonnade van Zaterdag gunstige resultaten voorgesteld. Dien dag ten minste was weer een uitval Noordwaarts gewaagd naar Kamperdam, doch de Engelschen waren opnieuw teruggeslagen. Na het ontzettend vuur van Zondag meende men te Kimberley evenwel zeker op het vurig begeerd ontzet te mogen rekenen. CECIL RHODES noodigde per heliograaf de officieren van generaal METHUEN tegen Woensdagavond bij zich ten eten!.... En de generaal liet spoorwegkaartjes naar Kimberley afgeven! Men denke niet, dat alle officieren in de blijde stemming van hun chef deelden: integendeel verwachtten vele hunner nog een scherp gevecht en zij vonden de invitatie minstens voorbarig.....

De slag.

Om 7 uur ongeveer hield de kanonnade op en een uur later reed generaal CRONJÉ, vergezeld van zijn adjudanten — waaronder een Hollander[2]) — naar Scholtznek, om de uitwerking van het vuur op te nemen en posities te verkennen. Den geheelen nacht bleef de generaal aldus werkzaam, begrijpende van hoeveel gewicht de Engelschman een aanval

[1]) „In Oom Koos zijn stellingen, waar de Transvalers en Vrijstaters [nu inderdaad] schuilden, was net één bom gevallen; terwijl de burgers in deze slooten geen last hadden gehad van de klipsplinters, die gewoonlijk meer dooden en gewonden maken dan de granaten zelf." FRED. ROMPEL, Uit den tweeden Vrijheidsoorlog.

[2]) Het is een eigenaardig feit, dat bijna alle Boeren-generaals Hollandsche adjudanten en secretarissen hadden.

op deze stellingen zou rekenen. Intusschen gloorden de wachtvuurtjes der Boeren op de randjes, in den vorm van een halve maan vóór het Engelsche leger in de verte opdoemende..... het eerste teeken van leven aldaar, en wel boven op de hoogten! Wat zullen de Engelsche officieren vreemd te moede geweest zijn, toen zij die vuurtjes zagen! Het was een donkere nacht, nog donkerder door een zwaren regen, die urenlang aanhield, doch generaal METHUEN niet verhinderde uitvoering te geven aan een plan, dat hem ontwijfelbaar, naar hij geloofde, de zege zou verschaffen over den vijand, die niet voorbereid kon wezen.....

Te middernacht liet generaal METHUEN zijn Hooglandersbrigade onder generaal WAUCHOPE uitrukken. De brigade moest post vatten ten Zuidoosten van de kopjes van Scholtznek, waar immers de hoofdstelling der Boeren was, zooals de opperbevelhebber meende — zijn vijanden ongeveer 13 K.M. in plaats van 6 K.M. verwijderd wanende! De brigade bestond uitsluitend uit Bergschotten, in hun typische kleederdracht, en onder hen bevond zich het beroemde regiment der Koninklijke Hooglanders of de Black Watch. Alles te zamen telden zij 3000 man, die, vier aan vier, met slechts een paar pas tusschen de gelederen, door gidsen geleid, in den stikdonkeren nacht vooruit trachtten te komen. Uit de formatie blijkt duidelijk, hoe vast men er op rekende de Boeren eerst vèr weg te vinden. Daar klonk opeens — het was ongeveer half vier in den morgen — een schot! Tegelijk raakten de Engelschen verward in prikkeldraad-versperringen — een uitvinding van generaal DE LA REIJ — die hun opmarsch volstrekt tegenhielden. Een oogenblik stonden de Schotten als verlamd. Toen brak een geweervuur los, geen 50 pas verder, dat bliksemsnel een vijfde der 3000 man neervelde, het magazijn der Mausers in enkele seconden leegde, een oogenblik rustte, opdat het weer gevuld kon worden, en toen weer begon — „een vuurhel voor de Hooglanders," zooals een Engelschman het genoemd heeft. Een vreeslijke slachting werd aangericht, al was een gedeelte der brigade ook onmiddellijk gevlucht — want alle tucht was

verdwenen, toen dat ontzettend vuur losbarstte. Onder de gevallenen behoorde ook de dappere aanvoerder. Generaal WAUCHOPE, zegt men, trad voor een oogenblik te voorschijn om zijn manschappen aan te vuren, en door 18 kogels doorboord zonk hij in 't volgende ter aarde. Zijn brigade werd vernietigd!....

Met den volslagen mislukten aanval der Hooglanders was de slag begonnen, om 14 uren lang met de grootste verwoedheid te worden volgehouden. Geen enkele andere slag heeft de Engelschen aldus van vóór zonsopgang tot zonsondergang zien worstelen om de overwinning!

Na den opmarsch der Hooglanders ving een geweldige kanonnade aan; de vuurmonden trachtten de posities der Boeren op de kopjes uit te vinden en wierpen uren aaneen granaten en granaatkartetsen; o. a. uit de houwitser-batterij en twee veldbatterijen, die achter de Hooglanders werden opgesteld.[1]) Met bewonderenswaardigen moed hielden de Boeren van het centrum en den linkervleugel het kanonvuur uit, bedaard afwachtende, tot de Mausers een kans zouden krijgen. Hun eigen stukken, hoe weinig ook in getal, beantwoordden met de meeste felheid 's vijands vuur.... doch slechts korten tijd, en toen hield het eene kanon voor, het andere na, met schieten op. De Engelschen meenden, dat zij ze tot zwijgen gebracht hadden; inderdaad echter werden ze behoedzaam uit de vuurlinie teruggebracht — omdat generaal CRONJÉ daarmede een tweede vernuftig plan wilde ten uitvoer leggen. Reeds waren de Engelschen in één hinderlaag gevallen: zij dachten CRONJÉ bij Scholtznek te vinden, en hij bleek bij Magersfontein te liggen. Ze zouden nu in een nog veel gruwlijker hinderlaag vallen.....

De Hooglanders waren op den linkervleugel teruggeschoten, maar het centrum en de rechtervleugel moesten nog in het vuur. Het waren de Grenadiers (de Garde) en de Gordon-Hooglanders, de ijzervreters uit den Afridi-veldtocht in Indië. Voor hen lag een open vlakte, recht naar het Noorden, naar

---

[1]) Een luchtballon bewees ook hier den Engelschen gewichtige diensten.

de Boeren-liniën leidende. Daar had generaal CRONJÉ zijn tactiek naar ingericht. Hij onderstelde, dat het zwijgen zijner kanonnen de Engelschen in den waan zou brengen, dat zij tot den storm konden overgaan, daar de artillerie des vijands niet langer aan den strijd kon deelnemen. Wilde het geweervuur der Boeren zijn vreeslijke kracht nu ongebroken doen voelen, dan behoorde men den vijand zoo dicht mogelijk te laten naderen. Hiertoe werkte mede, dat de Boeren voor een deel met geweren van ouder model (Martini-Henry's en Westley-Richards) bewapend waren. Deze toch gaven veel rook, de Mausers daarentegen weinig. Zij, die met de oudere geweren schoten, plaatsten zich, op CRONJÉ's bevel, op een hoogere rij kopjes. Op een lagere reeks, een paar honderd pas vóór de andere, lagen de Boeren met het Mauser-geweer. Wat generaal CRONJÉ vermoed had, geschiedde. Nadat het geschut uren lang over de geheele linie gebulderd had, kregen de Grenadiers en de Gordons last om te stormen. En nu kwam de koelbloedigheid der Boeren tot haar recht. Zonder één schot te lossen, zonder zich ook maar eenigszins te vertoonen, lieten zij de regimenten naderen. Toen de vijand op ongeveer 600 pas genaderd was, vuurden de Boeren van het hoogste randje met hun oudere geweren over de Mausers heen en ontdekten de Engelschen hun positie. Nog een paar honderd pas stormden zij nader — toen opeens, vlak vóór hen, op 100 à 200 pas, het scherpe gekraak der Mausers bewees, dat zij reeds in de kaken des doods gekomen waren! In een oogwenk lagen de lijken wallenhoog: al wat zich bewoog, werd neergeschoten. „Zooals de Engelsche gelederen stormden, zoo lagen zij uitgespreid op het veld". Het was het afgrijslijkst moment van den dag: ongeveer 1 uur na den middag. Het gebulder der kanonnen werd oorverdoovend. De Boeren waren in een dichten rookwolk gehuld, zóó regende het granaten op hun stellingen. Zij waren bijna verstijfd van het knielen of gehurkt zitten in hun loopgraven: reeds bijna 24 uur lagen zij daar. En in geen 20 uren hadden zij iets over de lippen gehad! Toch bleven zij hun plicht doen. „Zij vochten als helden. Zonder

baatjes, met opgerolde hemdsmouwen namen onze mannen, grijsaards en baardelooze jongelui,[1]) bedaard en kalm korrel en vuurden." Want de Engelschen gaven het nog niet op. Toen de eerste schrik en ontzetting geweken waren, stormden zij weer voorwaarts; ook zij vochten als helden, met den moed der wanhoop, en zij klommen over de lijken hunner broederen heen — om toch weer neer te vallen. En toch was de strijd ongelijk: de Mausers moesten het werk alléén doen, tegen een meer dan tiendubbele overmacht aan infanterie, gesteund door artillerie! De Boeren zagen hun vijanden ten slotte vlak bij zich. Niet meer dan 50 pas van hen af lagen den volgenden dag de gelederen der Engelschen uitgestrekt; sommigen waren eerst op 10 pas afstands, wellicht reeds juichende over hun succes, neergeschoten.....

Zoo duurde de slag tot 's avonds 7 uur, toen de duisternis er een eind aan maakte. De laatste uren hadden ook de Engelsche kanonnen bijna voortdurend gezwegen. Toen kregen de maxims der Boeren nog een goede kans, vooral op de cavalerie en de bereden infanterie van den rechtervleugel. Overigens hadden lansiers en artilleristen, bij de maxims opgesteld, nog een afschuwlijken aanblik opgeleverd: zij waren tegen hun vluchtende makkers gedirigeerd!.... Niets had echter gebaat: geen enkel korps had kunnen standhouden tegen het moorddadig geweervuur der Boeren.

Reeds in den namiddag waren de Hooglanders, voorzoover zij nog leefden,[2]) teruggetrokken, hoewel de Gordons hen nog waren komen versterken. Ondanks het overstelpend vuur der Engelsche kanonnen was die terugtocht in een wilden vlucht ontaard: de Engelsche artillerie slaagde er

---

[1]) Een Potchefstroomer van 16 jaren werd zwaar aan 't heen gewond. Hij lag 2 uren in de brandende zon, vóór men hem kon helpen. Toen hij weggedragen werd, lispelde hij zacht: „Dit is daarom niet zoo zeer nie, maar ik is vreeselijk dorst!"

[2]) Ook het toeval was hun niet gunstig geweest. 's Morgens, na dien eersten aanval, was het aan een paar honderd Schotten gelukt, op het punt, waar de Boeren zich niet geposteerd hadden, de laagte tusschen 't centrum en den linkerflank, door te dringen. Toevallig stond daar juist het zevental adjudanten van generaal Cronjé met hem zelven! Hij heval hun terstond te vuren en — na 10 minuten vluchtten de Schotten naar een berg rechtsaf.... hezet door de Boeren. „Ik geloof niet, dat er één ontkwam," schrijft een der adjudanten.

niet in een einde te maken aan het verwoede vuur, door de Boeren uit alle schansen op de terugtrekkende Hooglanders gericht.

De slag was volstrekt verloren. Hoeveel Boeren hadden eigenlijk meegestreden? Ongeveer 1000 van de 6000; zij, die op de kopjes geposteerd waren, hadden geen kans gekregen den vijand afbreuk te doen. Al het werk was verricht door de in de verschansingen onzichtbare[1]) strijders, die, half dood van vermoeidheid en honger, den vijand zóó hadden ontvangen, dat hij zich tot de vlucht genoodzaakt zag. Evenwel, nog werd een poging gedaan, om door te breken: den volgenden morgen, 12 December, toen de Boeren hun verstijfde ledematen eerst kortelings uit de schansen konden trekken, na 40 uren dienst, hervatte de vijand het vuur, eerst met geweren, later ook met kanonnen. Na een paar salvo's, die de Boeren-stukken afgaven, hield echter alle strijd op. De Engelsche legermacht ging in alle haast terug tot aan de brug bij Modderrivier en betrok daar wederom het reeds afgebroken kamp..... Het zou zeer lang duren, voor generaal METHUEN dat kamp weer verliet!.....

Het was een droevig schouwspel, dat zich dien Dinsdagmorgen voor de oogen der van nature zoo zachtaardige Boeren opdeed. Niettegenstaande de Engelsche dooden en gewonden den ganschen nacht waren weggebracht, ging de geheele dag nog voorbij met dien treurigen arbeid, hoezeer 30 ambulance- en muilwagens zonder ophouden af- en aanreden. Vreeslijk waren de verliezen der Engelschen. „Als havergerven op een afgesneden veld", zei een Vrijstater, lagen de lijken vóór der Boeren verschansingen. Alleen vóór de positie van generaal CRONJÉ lagen ongeveer 1400 dooden! Elders lagen er 300 bij elkaar, velen in allerlei

[1]) Dit was wel een voorname factor. Een Engelsch correspondent schreef: „Ik twijfel er niet aan, of er zijn manschappen, die nooit een Boer in een gevecht gezien hebben..... En men heeft tienmaal zooveel moed noodig om tegen een onzichtbaren vijand te vechten, dan tegen een werkelijke reeks van wezens van vleesch en bloed...."

houding om wat zij gemeend hadden, dat eenige dekking zou aanbieden, zooals mierenhoopen en laag struikgewas; groote kerels lagen soms bij vieren daaromheen den eeuwigen slaap te slapen..... Drie dagen lang duurde die akelige processie van het Roode Kruis en toen telde generaal CRONJÉ zelf nog minstens 100 dooden op het slagveld. Generaal METHUEN had een wapenstilstand van eenigszins langen duur voor het weghalen der dooden en gewonden aangevraagd, doch generaal CRONJÉ wilde slechts 1 dag toestaan. Maar de menschlievendheid der Boeren verlengde dien wapenstilstand stilzwijgend, toen de termijn te kort bleek; ja, de Boeren hielpen zelven mede — ten deele hiertoe gedwongen, doordat een 100-tal Engelsche dooden vlak bij hun liniën lagen en die toestand schadelijk werd voor de gezondheid. Willen wij de verliezen der Engelschen onder cijfers brengen, dan komen wij tot een getal, dat verschilt van 2000 tot 3000 dooden en gewonden.[1]) Het was zeker meer dan 2000, als men nagaat, dat door de Boeren uitgezonden tellers nog 1500 dooden telden, toen de Engelschen al een vollen dag de lijken hadden weggevoerd. Voorts waren een 50-tal Engelschen krijgsgevangenen gemaakt, onder wie ook een enkele artillerie-officier (dien de Engelschen gaarne voor een aantal Boeren-gevangenen hadden willen inwisselen, wat de burgers evenwel niet deden). Verder maakten de Boeren een groot aantal geweren, munitie en bajonetten buit.

---

[1]) Officieele opgave: 963 man. — De Transvaalsche regeering vernam uit goede bron, dat bij Modderrivier en bij Magersfontein te zamen 7000 man buiten gevecht gesteld waren. Voor wie meenen mocht, dat de opgaven der Engelsche regeering omtrent de geleden verliezen niet zóó verbijsterend-onvolledig of valsch kunnen (geweest) zijn, als wij altoos zullen beweren, volgen hier een paar bewijzen. Een Boeren-commandant noteerde, na den slag bij Magersfontein, de namen van 8 daar gesneuvelde Engelsche officieren, volgens de op hen gevonden kaarten. Op de officiëele verlieslijst kwamen er later 2 van voor! — Op 5 Oct. 1900 verscheen op die lijst de naam van een soldaat, die overleden was 10 Oct. 1899, d. i. één dag, voor de oorlog uitbrak! — Ofschoon, als in het laatste geval, aanvullingslijsten later (een jaar later!) de eerste opgaven verbeteren — vaak opzettelijk zoo lang vertraagd — blijven de getallen op die wijze immer beneden de werkelijke verliezen. — Ten slotte nog een bewijs uit den laatsten tijd. Op Kerstdag 1901 sneuvelde een soldaat van CLEMENTS' Scouts te Tweefontein. Dat feit bleek uit — een advertentie in de Times van 11 Febr. 1902! Op de „Official Casualty lists" (officieele verlieslijsten) is de naam niet voorgekomen! (Zie N. R. Ct. van 14 Febr. 1902.) Toeval of bedrog?....

Hun eigen verliezen bedroegen: 48 man gesneuveld en 71 gewond, waarvan drie doodelijk; 12 gewonden vielen in handen der Engelschen. Voorwaar is het verschil tusschen dit verlies en dat der Engelschen overweldigend. Toch was het verlies der eigenlijke Boeren nog kleiner, omdat een getal van 16 dooden en 23 gewonden (waaronder de 3 doodelijk gewonden), benevens 11 gewonde krijgsgevangenen, voor rekening kwam van een uitlander-korps, dat der Scandinaviërs. Dit legioen, een 60 man sterk, onderscheidde zich door ongelooflijke stoutmoedigheid in den slag. Het nam een stelling in, geen 50 M. van den vijand verwijderd — tegen de uitdrukkelijke orders van generaal CRONJÉ. Zij hadden 5 weken in ledigheid om Mafeking gesleten en brandden nu van begeerte zich waardige kameraden van hun stamgenooten te toonen. Zij waagden zich echter te ver in een „ruige, boschachtige plek", waardoor ze niet opgemerkt werden door de hunnen en ten slotte na zware verliezen, al hadden zij ook menigen Engelschman doen vallen, moesten retireeren. Slechts een 10-tal kwam ongedeerd uit den slag!

Ten slotte: generaal CRONJÉ zag zich genoodzaakt na den slag aan generaal METHUEN te verklaren, dat de Engelsche ambulance-wagens herhaaldelijk van plaats waren veranderd en daardoor aan de kanonnen gelegenheid hadden gegeven zich daarachter gedekt op te stellen. Hij zou voortaan de ambulance niet meer ontzien, als dergelijke, ongeoorloofde handelwijze weer plaats greep. Generaal METHUEN's antwoord was merkwaardig-onbeleefd, doch niet afdoende: „hij zou zich wel wachten, met generaal CRONJÉ, zoolang de oorlog duurde, verder te correspondeeren".

Eindigen wij de beschrijving van dezen geduchten veldslag bij Magersfontein niet, zonder opnieuw te wijzen op de waardige houding, die de Boeren na de overwinning aannamen. Er was geen zweem van gejuich, van opgewondene, luidruchtige vroolijkheid over de victorie. „Daar lag onze vijand," schrijft een der strijders, „afzichtelijk in den dood, en binnen onze liniën was er geen gejuich over de schitte-

rende overwinning, maar eer een merkbare stilte over al het vreeslijke ervan" .....

Het was de laatste slag, dien de Boeren Lord METHUEN in dit tijdvak toebrachten, maar het was er een, die hem lang, bitter lang heugen zou. De veldheer, die van oordeel was, dat, waar hij geen vijanden zag, daar waren ze ook niet, kreeg daarna geen enkele gelegenheid meer om zijn nederlagen te herstellen..... Integendeel — den 7[en] Maart 1902 had hij zelfs 't ongeluk door zijn vijanden, onder generaal DE LA REIJ, gevangen genomen te worden! Waarom gewagen wij daarvan op deze plaats reeds? Om de woorden van lof, dank en aanmoediging, die Lord METHUEN, na zijn gevoelig „ongeval", van den kant der Engelsche regeering ten deel vielen — woorden, die ons, waar zij den „held van Magersfontein" betreffen, niet alleen hoogst zonderling, maar zelfs — als wij aan de vreeslijke verliezen van zijn vroegere nederlagen denken — stuitend voorkomen [1])....

OPSTAND IN DE KAAPKOLONIE. II.

Met de beschrijving der veldslagen bij Colenso en Magersfontein, hebben wij van het oorlogsterrein, zoowel in Natal als aan de Modderrivier, alles belangrijks over December behandeld. Er volgde daar een periode van rust, die eenige weken aanhield en, na de — zij het ook te vergeefs betoonde — krachtsinspanning der Engelschen, zeer verklaar-

[1]) BRODRICK, minister van Oorlog, in het Lagerhuis, 10 Maart 1902: „Billijkerwijs dient onder de gegeven omstandigheden gezegd, dat Lord METHUEN nu twee jaren het krijgsbedrijf geleid heeft in een zeer moeilijke streek, met troepen van allerlei soort, geheel tot tevredenheid van den opperbevelhebber en zonder fouten." Waarschijnlijk met opzet werd er van twee, niet van twee en een half jaar gesproken! Doch sterker nog is 't volgende: Veldmaarschalk Lord ROBERTS, opperbevelhebber van het leger, in het Hoogerhuis, 10 Maart 1902: „Het zou niet billijk wezen, als ik, die ten volle de gelegenheid heb gehad, Lord METHUEN's krijgsverrichtingen te beoordeelen, niet mijn waardeering uitsprak voor de diensten, die hij in den geheelen oorlog bewezen had. Lord METHUEN heeft een algemeen goed begrip getoond".... (Zie N. R. Ct. van 12 Maart 1902.)

baar was. Het leger in Natal toch, teruggetrokken tot bij Estcourt, moest herstellen van de ernstige verliezen, die het den 15en geleden had, toen zoovele afdeelingen waren uiteengerukt. Het behoorde opnieuw te worden georganiseerd en daartoe moesten versterkingen worden afgewacht, waarvan de eerste troepen immers omstreeks dezen tijd aankwamen: de 5e divisie namelijk onder generaal WARREN. Wat het leger van generaal METHUEN betreft, daarvoor gold hetzelfde. Daarenboven begonnen de Boeren zijn positie aan de Modderrivier allengs in te sluiten, lieten zij den spoorweg ten Noorden ervan springen, en dat alles, zonder dat hij met zijn zwaar geteisterde legermacht in staat was de Boeren te verjagen. Slechts een enkele maal trachtte zijn artillerie of infanterie de Boeren in hun schansarbeid te storen.

Zoo komen wij dan aan de gebeurtenissen in de Kaapkolonie. Het eerst wacht ons daar de beschrijving van een wapenfeit, dat mede tot de schitterendste daden der Boeren in December gerekend mocht worden. Wij bedoelen:

GENERAAL GATACRE'S NEDERLAAG BIJ STORMBERG.
10 December 1899.

Er was, zooals wij vroeger opmerkten, in November onder de Koloniale Boeren een merkbare gisting gekomen, die tot opstand leidde. Op het einde dier maand had generaal GATACRE zijn hoofdkwartier van Queenstown tot nabij Sterkstroom verplaatst, met het doel door verkenningen in den omtrek den stand van zaken te leeren kennen. Daarbij was hem gebleken, hoezeer de Koloniale Boeren, in verstandhouding met de republikeinen, zijn bewegingen belemmerden. En geen wonder! Nadat zij in 't laatst van November Steynsburg en Stormberg (het gewichtige kruispunt) bezet hadden, rukten zij de volgende dagen, in kleine commando's, naar den kant van Dordrecht, ook van Indwe en van Molteno op, klaarblijkelijk met het doel, den Engelschen bevelhebber om te trekken, althans zijn rechterflank te bedreigen. Den 2den December werd daartoe een beslissende stap gedaan: Dordrecht werd

door de Boeren bezet en de telegraaflijnen naar West en Zuid afgesneden. Generaal GATACRE te Putterskraal moest dit voorshands nog lijdelijk aanzien, daar hij versterkingen afwachtte, alvorens een aanval te doen op deze uitgestrekte linie, door de Boeren ten Noorden, ten Noordwesten en ten Noordoosten van zijn eigen positie bezet. Hij ontving inderdaad na een paar dagen versterking, o. a. een paar batterijen veldgeschut, en bereidde nu terstond een plan van aanval voor.[1]) Hij zou 8 December des avonds van Putterskraal naar Molteno sporen met artillerie en infanterie. Vandaar zou hij langs den weg naar Steynsburg marcheeren tot aan een pad, dat recht op Stormberg aanliep. De Boeren toch waren gelegerd op het Westelijk gedeelte van den Rooikop, een hoogen berg, aan wiens voet het station Stormberg ligt, dat door den kop geheel bestreken wordt en ongeveer 14 K. M. ten Noorden van Molteno gelegen is. Nu had generaal GATACRE berekend, dat hij terecht zou komen bij de Zuidwestelijke stellingen der Boeren..... Hij zou de derde Engelsche veldheer wezen, die met zijn berekeningen volslagen dwalen zou!.....

Het was een roekeloos plan. In plaats van zich met zijn gansche strijdmacht, na behoorlijke verkenning, op den linkervleugel der Boeren te werpen, die immers zijn rechterflank bedreigden, waagde hij een aanval, zonder verkenning (de geheele tocht is een „groote verkenning" genoemd door de Engelschen!), op het centrum der vijandelijke stelling.

Door verschillende oorzaken werd het vertrek der Engelsche troepen van Putterskraal een vollen dag uitgesteld. Toch werd ook die dag niet besteed aan het zorgvuldig verkennen der posities van de Boeren. Generaal GATACRE vertrouwde uitsluitend op zich zelven en — op den gids. Het was een sergeant van de Kaapsche politie te Molteno, die zijn heele leven daar gewoond had en de streek dus perfect kende.

[1]) Men laakte te dien tijde in de Engelsche pers de „werkeloosheid" — zooals het genoemd werd — van generaal GATACRE. Dat verklaart misschien ten deele, hoe het mogelijk geweest is, dat generaal GATACRE tot zulk een overijld, ondoordacht plan van aanval gekomen is.

Zoo toegerust en voorbereid (!) ging men Zaterdagmiddag, 9 December, met den trein naar Molteno. Er was één omstandigheid, die den generaal — want hij zelf voerde de expeditie aan — tot voorzichtigheid had moeten aansporen. De troepen, die hij bij zich had, waren wel van voldoende getalsterkte — zij telden meer dan 4000 man met 2 batterijen en eenige maxims — doch zij waren lang niet frisch, omdat zij dien ganschen dag al aan 't werk geweest waren. Met dat al, men kwam te Molteno en marcheerde vandaar een paar uren te laat, om 9 uur in den avond, naar Stormberg. De veldheer meende, dat men binnen een paar uren bij de stellingen der Boeren zou komen. Zeven uren lang echter moesten de doodmoede soldaten marcheeren! Het is nooit aan 't licht gekomen, waaraan deze totale misrekening te wijten was. Van misleiding door den gids schijnt inderdaad geen sprake geweest te zijn. Of hij is te goeder trouw, in den stikdonkeren nacht (men was te laat vertrokken om van 't maanlicht profijt te trekken), verdwaald, òf de afstanden waren verkeerd berekend. Genoeg, om 4 uren in den morgen stonden de Engelschen, die nagenoeg niets zien konden,[1]) in de morgenschemering vóór de Boeren-linie! Aan welken kant? Aan den Noordwestelijken, in plaats van aan den Zuidwestelijken kant! Dat wil zeggen aan een zijde, waar de Engelsche strijdmacht groote kans liep om van den terugtocht te worden afgesneden.....

Eensklaps flikkerde er iets door de grauwe mist en barstte een salvo uit Mausergeweren los! De positie, die zoo onverhoeds door de Engelschen — onbewust! — op 10 pas afstands der Boeren-voorposten werd aangevallen, werd door ongeveer 400 Boeren met 1 stuk geschut verdedigd. Hun aanvoerders waren de commandanten Olivier en Swanepoel. Commandant Olivier had den vorigen avond bevel gegeven, dat ieder zich gereed moest houden voor een mogelijken aanval in den nacht. Toen nu de brandwachten de Engelschen zoo onver-

[1]) Volgens iemand, die den tocht meemaakte, hadden zij wel eens gestalten zien opduiken aan den horizont. Dan wachtte men, tot zij weg waren.... en ging weer verder! Geen sprake van verkenning of marschbeveiliging door bereden infanterie!

wachts vóór zich zagen, riepen zij terstond alarm en binnen weinige minuten had iedere Boer opgezadeld en naar zijn roer gegrepen, en jaagde hij naar een randje, dicht bij de legerplaats, waar de Engelschen juist zouden gaan ... stormen! Men bedenke, dat de Engelschen geen 50 pas van der Boeren lager verwijderd waren! Hoe hachelijk de strijd zich voor de Boeren ook liet aanzien: toen het vuren eenmaal begonnen was en er geen reden meer bestond, om voor een paniek der burgers te vreezen, was de toestand voor de Engelschen in één woord verschrikkelijk. Wij merkten reeds op, dat eensklaps de Mausers kraakten. Opziende bleek een berg, loodrecht als een muur, hen van den vijand te scheiden. Daar stonden de Ieren van de voorhoede (de Royal Irish Rifles) — en niemand wist, wat te doen! De manschappen niet en de officieren niet! En reeds waren verscheidene hoofdofficieren zwaar of licht gewond, zoodat de verwarring hoe langer hoe grooter werd. Terwijl de 12 Engelsche kanonnen een geweldig vuur op de Boeren openden, dapper beantwoord door het eenige stuk der burgers; terwijl van voren, rechts en links de schoten vielen, die de Engelsche gelederen dunden, werd door generaal GATACRE het bevel gegeven.... om te stormen! De manschappen, uitgeput door den vreeslijken marsch, verbluft door de onverwachte verschijning der Boeren, verschrikt door de verliezen, die de vijand bezig was hun toe te brengen, moesten nu stormen! En toch hielden vele Engelschen zich kranig, des te verdienstelijker, omdat van leiding bijna geen sprake was. Van drie zijden werden ze beschoten. Commandant OLIVIER stond in hun front en trok het vuur der Engelsche artillerie tot zich; commandant SWANEPOEL bewaakte den nek Zuidwaarts — die den spoorweg naar Molteno beheerschte — en niet zonder reden: tot tweemaal toe kwam een gepantserde trein van Molteno aanrijden, die echter teruggeschoten werd. En de derde Boerenmacht? Om 5 uur op dien Zondagmorgen kreeg generaal GROBLER, die een paar uren verder stond, bericht van den aanval en terstond reed hij met zijn 400 burgers er heen en viel de Engelschen in den rug. „De

Boeren vochten als duivels. Zij schoten op de massa als op een klomp springbokken!".....

Het was ijdele hoop, dat „stormen" dezen aanval zou doen slagen. Generaal GATACRE gaf dus eindelijk bevel tot den terugtocht, die weldra in een wilde vlucht overging. Tot geluk der Engelschen vond men, in den aanvang van den aftocht, een uitstekende plaats, door rotsen gedekt, waar zich de verspreide afdeelingen konden verzamelen. Anders — zij hebben het zelven bekend — was er niets van het leger terecht gekomen: volgens ooggetuigen waren de meeste manschappen zóó doodaf, dat zij — ook hier, bij het vuren in liggende houding, in slaap gevallen — door de officieren „wakker geschopt" moesten worden! Zoo is het weer aan de bekende zachtaardigheid der Boeren te danken geweest, dat de Engelschen op hun vlucht nog niet veel meer verliezen geleden hebben. Deze toch waren reeds belangrijk. De Boeren onder commandant OLIVIER slaagden er namelijk niet alleen in, den vijand terug te schieten, maar ook meer dan 500 man „vast te keeren". Volgens de Engelschen waren zij in hinderlaag gevallen, hoe — is nooit bekend geworden. Van vertrouwbare zijde blijkt echter, dat de Boeren aldus te werk waren gegaan. Zij beschoten afdeelingen van 50 à 60 man zóó fel, dat dezen de geweren omhoog staken ten teeken van overgave. Dan riepen de Boeren hun toe de wapens neer te werpen en zich stil te houden. Toen nu de rest gevlucht was, bleken die 500 daar nog kalm te zitten.[1]) Generaal GROBLER had nog een 60-tal gevangenen; te zamen waren het bijna 600 man, onder wie verscheidene officieren. Hoeveel dooden en gewonden de Engelschen hadden, is niet met zekerheid te zeggen. Wel vonden de Boeren ongeveer 100 Engelsche dooden en gewonden op het slagveld, een bewijs van de volkomen nederlaag van generaal GATACRE, die minstens 1/5 van zijn strijdmacht verloren had. Van zijn 12 kanonnen moest hij er

[1]) Het waren 2 halve bataljons, n.l. Ieren en Northumberlands. Die laatsten waren meest getrouwde reservisten. Dat verklaart veel.....

drie in handen der Boeren achterlaten, waarvan één geheel onbeschadigd. De Boeren hadden de bekende tactiek gevolgd: zij hadden de paarden doodgeschoten, toen de Engelschen gingen vluchten. Bovendien maakten zij 2 munitie-wagens vol patronen, honderden geweren met bajonetten, een proviand-wagen en een aantal muilen met tuigen buit. Daartegenover stond een verlies van 5 of 6 dooden, 16 gewonden, onder wie een paar zwaar gekwetsten, terwijl commandant SWANEPOEL licht gewond was, toen hij met een paar manschappen naar de positie van commandant OLIVIER opgerukt was.

Deze slag was ook in de oogen der Engelschen een groote vernedering. Zelfs met allerlei leugens en uitvluchten[1]) vervalscht, bleef de toedracht zóó het beeld eener groote dwaasheid vertoonen, dat het voor den generaal weinig goeds voorspelde. „Als men" — schreef een correspondent, liefst in 't hoofdkwartier des bevelhebbers! — „behoorlijke voorzorgen neemt, is een verrassing op marsch onmogelijk, en het volgt uit den aard der zaak, dat een officier, die niet weet te beletten, dat zijn strijdmacht overrompeld wordt, schuldig is aan verzuim"!.....

DINGAANSDAG 1899 IN ZUID-AFRIKA.

Alvorens verder te gaan — denken wij nog even terug aan die drie groote wapenfeiten in December! Is het dan wonder, dat

Dingaansdag

ditmaal door de Boeren als een bijzondere dank- en bededag gevierd werd?[2]) Nooit had de geschiedenis een 16 Dec. '99.

[1]) Zoo b.v. deze, dat men geen gebruik van het kompas had kunnen maken.... omdat de bergen daar zoo ijzerhoudend zijn, wat een belangrijke afwijking der magneetnaald veroorzaakte (?)

[2]) Zooals men zich herinneren zal, is die dag een dank- en feestdag, ter herdenking van de volledige overwinning, Zondag 16 December 1838 op den Zoeloe-koning DINGAAN bevochten.

voorbeeld te aanschouwen gegeven van dergelijke, heerlijke krachtsontwikkeling van een eenvoudig, kloek volk tegenover een machtigen, wereldbeheerschenden vijand, die in één week tijds zoo geweldig verslagen en vernederd werd! Voorwaar, de schitterende week van 9 tot 16 December zal een schande blijven voor Engeland, een roemvolle bladzijde vormen in het Geschiedboek van den Nederlandschen Stam!......

Te Pretoria bemerkte men op eigenaardige wijze, aan welke zijde op het oorlogsveld voortdurend gewonnen werd: het aantal krijgsgevangene Engelschen was sedert het einde van October nagenoeg verdubbeld! Er waren er nu ongeveer 2500, waaronder een 80-tal hoofd- en subalterne officieren. Tot nu toe waren zij op de renbaan te Pretoria ingekwartierd. Nu hun getal zoo groot werd, besloot de regeering

de Engelsche krijgsgevangenen naar Waterval

te doen verhuizen. Bij deze plaats, 25 K. M. ten Noorden van Pretoria gelegen, in een prachtige, groene vallei, werd door de Boeren een soort van dorp gebouwd, uit groote barakken van gegalvaniseerd ijzer bestaande en drie lange straten vormende. Het kamp besloeg een ruimte van 3 K.M. in het vierkant, werd electrisch verlicht en was telefonisch met Pretoria verbonden. Op elken hoek werd een bastion gebouwd, waarin een maxim geplaatst was, terwijl een omrastering van prikkeldraad alles omsloot. Ook de bastions waren electrisch met elkaar verbonden. De gevangenen waren er gemakkelijk en ruim gehuisvest, voelden er zich dan ook zeer op hun gemak en hadden zich over niets te beklagen. Wat een verschil met de wijze, waarop de Boeren-gevangenen later behandeld zouden worden! Hoe stak de handelwijze der Boeren-regeering af bij de beestachtige behandeling (liever mishandeling!), die de zich noemende beschaafde, Christelijke, Engelsche regeering weerloozen gevangenen zou doen ondergaan! Het kamp was veiligheidshalve zóó geplaatst, dat het onder het vuur lag van het fort Wonderboom, even ten Noorden van Pretoria. Ter bewaking

der gevangenen waren Boeren uit het dorp (Pretoria) en Hollanders aangewezen.

OPSTAND IN DE KAAPKOLONIE. II. (Vervolg).

Beschrijven wij nu, hoe het generaal GATACRE verder ging. Door zijn nederlaag bij Stormberg genoodzaakt terug te trekken, hield hij oorspronkelijk stand te Molteno, zag zich evenwel gedwongen nog meer Zuidwaarts terug te trekken naar Boesmanshoek, ja zelfs naar Sterkstroom, zoodat hij zich nu weer bij zijn vroeger hoofdkwartier Putterskraal bevond. Volkomen veilig gevoelde hij zich daar ook niet, want men berichtte hem de aanwezigheid van Boeren ten Zuiden van zijn kwartier! Eigenlijk was de positie van dezen bevelhebber zeer hachelijk. Hij bevond zich niet op vijandelijk gebied, zooals van de door de Boeren bezette streken in het Westen en in het Oosten verklaard kon worden. Hij opereerde in Engelsch gebied, in het Oostelijk gedeelte der Kolonie, dat voor het meest loyale [Engelschgezinde] deel ervan gold. En toch bleek al spoedig na zijn nederlaag ten duidelijkste, dat een opstand der Afrikaanders in deze districten dreigde uit te breken. Den weerslag daarvan ontwaren wij in een proclamatie, die generaal GATACRE omstreeks dezen tijd uitvaardigde. Hierin werd aan alle manlijke ingezetenen boven de.... 12 jaren verboden, binnen een afstand van 12 mijlen Engelsche kampementen te naderen. Juist in deze streek, waar men niet weten kon vriend of vijand voor zich te zien, moesten dubbele waakzaamheid betracht en dubbele voorzorgen genomen worden.....

De nederlaag van generaal GATACRE werkte ook nadeelig terug op de positie van generaal FRENCH, die meer in het Westen der Kolonie, ten Zuiden van Colesberg, stond; te Nauwpoort was zijn hoofdkwartier, zooals wij vroeger meld-

den. Immers, het belette dezen bevelhebber naar vermogen gebruik te maken van de fout, die de Boeren gemaakt hadden, door zich in dit gedeelte der Kolonie niet verder Zuidwaarts te wagen. Toch bewees reeds zijn betrekkelijk welslagen, hoezeer de Boeren in generaal FRENCH een geduchten tegenstander zouden vinden — ware het dan ook nog niet in December. Verkenningen toonden hem, dat de Boeren zich overal om hem heen bevonden. Bij Arundel, ten Noorden van Nauwpoort, vond 8 December een schermutseling plaats, waarin zijn cavalerie terug moest trekken, toen de Boeren een zwaar stuk geschut op een heuvel wisten op te stellen. Daarop volgde der Boeren overwinning op generaal GATACRE bij Stormberg, op 10 December. Generaal FRENCH, vernemende, dat zijn tegenstanders hierdoor moed kregen ook hem weer aan te vallen, rukte Noordwaarts met artillerie en cavalerie en bezette den Vaalkop, boven Arundel gelegen, op den 13^{en} — na een kort gevecht, waarin hij eenig verlies leed. Wel is waar noodzaakte het zwaarder Boeren-geschut hem die stelling weder te ontruimen, maar hij trok nu, met zijn gansche legermacht Noordwaarts en vestigde zijn hoofdkwartier te Arundel.[1]) Aldus naderde generaal FRENCH omstreeks half December de belangrijke stellingen der Boeren bij Colesberg, doel van zijn bewegingen.

Omstreeks Kerstmis was hij nog meer Noordwaarts getrokken en gelegerd bij Rensburg, dichter bij Colesberg. Daar was het, dat hem en zijn armen soldaten die waarlijk groote teleurstelling ten deel viel:

Het verlies van den Kerstmistrein bij Rensburg.[2])

25/26 Dec. '99.

Zooals zich denken laat, waren tegen Kerstmis de troepen van generaal FRENCH door bloedverwanten en vrienden in het moederland, met het oog op de groote ontberingen, die zij te velde hadden uit te staan, niet vergeten. Er waren

[1]) Een half escadron huzaren ging in die dagen fourageeren op de hoeve van een Afrikaander, toen zij plotseling — door Boeren omsingeld en gevangen genomen werden!

[2]) Ontleend aan de beschrijving in de N. R. Ct. van 27 Dec. 1900.

bij de halte Rensburg een paar treinen gearriveerd met duizende verrassingen voor officier en soldaat, waaronder vóór alles: eet- en drinkwaren. Voor een paar uren zouden allen eens kunnen smullen en de zorgen op zij zetten. Maar wat gebeurt? Door 't een of ander ongelukkig toeval ging de grootste trein, uit 38 hooggeladen wagens zonder locomotief bestaande, in den nacht van 25 December aan het rijden. Van Rensburg naar Colesberg, waar de Boeren hun hoofdlager hadden, is de weg één lange daling.... Met een zacht Zuidenwindje, dat de vaart nog versnelde, liep de trein al vlugger en vlugger heen, tot onbeschrijflijke teleurstelling der Engelsche wachten. Men kan zich de woede, de spijt, de smart der troepen voorstellen, toen zij vernamen, wat gebeurd was. Afwachten was voorloopig de boodschap en met nauw bedwingbaar ongeduld werd de dag afgewacht. Toen de morgen was aangebroken, bemerkten de arme Tommies heel, héél ver weg twee verwarde massa's: den in tweeën gebroken trein! Door het afknappen van de koppeling waren 22 wagens nog verder doorgerend en de 16 overige op een losgeschroefden rail ontspoord, zooals den verbaasden Boeren, eigenlijk het eerst een luitenant der staats-artillerie, bleek! Deze stond juist gereed een „morgengroet" aan den vijand te zenden, toen hem de zonderlinge massa in de verte, op en naast den spoorweg, in het oog viel. Een oogenblik later galoppeerden de eerste burgers, vroolijk en lustig lachend, naar den trein, weldra door een eindeloozen stroom van Boeren gevolgd. Wat een verrassing! Als kinderen gierden ze het uit van de pret, toen al die heerlijkheden in kistjes, manden en zakken uit de wagens te voorschijn gebracht werden. „Mij mastig, jong, champeen!" en tegelijk vloog de kurk van de eerste champagne-flesch, dra door meer gevolgd.... Op hetzelfde oogenblik knalde echter een schot: de Engelsche artillerie zou den buit niet ongestoord in handen der Boeren laten. Eenmaal de artillerie in werking, vielen de kanonschoten dicht achtereen en nu kwam ook de cavalerie opzetten. De lansiers naderden al meer en meer; ook een locomotief met drie wagens,

waarin een paar compagnieën infanterie, kwam aanrijden.... Toen ving luitenant Baaij zijn werk aan: op 4000 M. opende hij het vuur en nu begon een heftige kanonnade — en tusschen de twee vuren in: de etende en drinkende, lachende en tierende Boeren, die van geen gevaar wisten, zich zelven te goed doende en zakken en zadeltasschen vullende! Zelfs het ontspoorde gedeelte van den trein kreeg bezoek, een nog gevaarlijker uitstapje, want die wagens lagen een eind dichter bij de Engelschen. De Boeren-commandanten zagen maar al te goed, welk gevaar den burgers en hun eigen stellingen dreigde, indien niet met kracht aan de plunderzucht der burgers, hoe natuurlijk overigens, paal en perk gesteld werd. Wel had de artillerie de lansiers reeds doen retireeren en waren de infanteristen achter den spoordijk gevlucht — maar het aantal burgers, dat achter dienzelfden dijk, bij den trein, eenige rust ging nemen na den zwaren arbeid, werd ook onrustbarend groot! En 't regende kogels en granaatscherven op trein en burgers, van welke laatsten — ooggetuigen verzekeren het ons — sommigen meer doodsverachting toonden, dan zij tot nu toe in den slag aan den dag gelegd hadden! De bevelhebbers hadden reeds tevergeefs getracht den stroom der burgers naar den trein te stuiten, door hier en daar wachten te plaatsen bij de doorlaten in het talud van den spoorweg. Er moest oogenblikkelijk gehandeld worden, anders zou de Engelschman in de vernietiging van het Boeren-leger nog eenige vergoeding vinden voor den hem zoo wreed ontnomen trein met Kerstgeschenken..... Opeens klonk een scherpe knal: de Nordenfeldt der Boeren vuurde op den trein — en dus op de burgers zelven! De Boeren joegen terug en even daarna sloegen de vlammen uit de met hooi en stroo geladen waggons (want ook de paarden zouden hun deel van de verrassingen gekregen hebben), en staken de overige aan. Met het derde of vierde schot had de Transvaalsche artillerie er den brand in geschoten, wat in twee dagen en nachten de wagens bijna volkomen in vlammen deed opgaan. Toen de Engelschen zagen, dat de vijand den trein ging vernielen, staakten zij hun geschutvuur

en gaven het op.... Zóó liepen de Engelschen bij Rensburg op 2[en] Kerstdag 1899 hun geschenken mis.

Andere schermutselingen.

Ook op andere punten in de Kaapkolonie was er in die dagen gevochten.

Den 13[en] December had een schermutseling bij Ramah plaats, aan den rechteroever der Oranjerivier, op de grens van Grikwaland West en den Vrijstaat. Het gevecht was van gewicht, omdat het aantoonde, hoezeer de Engelschen overtuigd waren van het belang daar vasten voet te krijgen. Immers, waar de spoorlijn de Oranjerivier kruist, lag het station Oranjerivier, waar de Engelschen een flink garnizoen hadden. Slechts 16 K. M. Oostwaarts, nabij Ramah, was een drift in de rivier, de Zoutpansdrift, die bewaakt werd door een commando Vrijstaters. Reeds eenige dagen te voren waren Engelsche verspieders bij de drift gezien en daarom gingen een 20-tal Boeren er heen. Zij verwachtten den vijand van de overzijde en waren niet weinig verwonderd, toen 's middags een 50-tal Engelsche ruiters, bereden infanterie en Guides, van den Vrijstaatschen kant kwamen aanrijden. Zij verrasten de Boeren, zoodat slechts een tiental hunner gelegenheid had een positie te zoeken. De anderen waren overal verspreid. Een gevecht ontstond, waarin zich het tiental zoo dapper mogelijk weerde. Nadat de Engelschen een aantal dooden en gewonden gekregen hadden, onder wie hun aanvoerder (die sneuvelde), trokken zij terug. De Boeren hadden één doode: ook juist de bevelhebber. De Engelschen noemden deze schermutseling een verkenning en inderdaad bevonden zich kort daarop wederom een paar honderd ruiters in dezelfde streek.

Om een gansch andere reden was de schermutseling bij Labuschagnenek ten N. van Dordrecht, 29 en 30 December geleverd, merkwaardig. Laatstgenoemde plaats was sedert een paar dagen weer bezet door Kaapsche politie, behoorende tot de troepenmacht van generaal GATACRE. Hier vochten

Koloniale Boeren tegen lansiers, vrijwilligers, Kaapsche politie enz., bijgestaan door artillerie. De strijd was hevig, maar de Kapenaars hielden het uit en toen eindelijk hun kanonnen gingen meespreken, deinsden de Engelschen, onder kapitein DE MONTMORENCY, met verlies van tal van dooden en gewonden af. Het meest hadden de Boeren zich geërgerd over het feit, dat gewapende Kaffers bij menigte ook hier de Engelschen bijstonden. De Boeren vernamen, dat zij zelfs geregelde troepen-afdeelingen vormden. De Boeren hadden slechts één doode en een paar gewonden gekregen.

Nu wij over Kaffers spreken, worden we van zelf teruggevoerd naar de plek, waar deze zwarte bondgenooten ten behoeve hunner Engelsche vrienden den 25en November zoo duchtig onder de Boeren hadden huisgehouden: bij Derdepoort. Wij hebben vroeger dien aanval beschreven en zullen nu behandelen:

De tuchtiging der Kaffers bij Derdepoort.

22 Dec. 99. Zooals men zich herinneren zal, ligt Derdepoort in het Noordwesten van de Z. A. Republiek, ten N. O. van Mafeking, aan de Marico. Na hun aanval van den 25en November, hielden de Kaffers zich tot omstreeks half December rustig. Toen waagden zij nog eenmaal een poging om de Boeren te overvallen, maar dezen waren, ofschoon het nacht was, waakzaam en zij verdreven de aanvallers — wat des te gemakkelijker ging, omdat de Boeren nu over kanonnen beschikten. Toch waren de zwarten niet voorgoed afgedropen. Den 21en December wisten zij eenige burgers, dicht bij het lager op kommando liggende, te overrompelen, waarbij drie dezer gekwetst werden, een zelfs doodelijk. Nu was de maat volgemeten en de bevelvoerende generaal der Boeren, generaal VAN RENSBURG, belegde een krijgsraad. Men besloot de Kaffers „tegen dagbreek" den volgenden dag aan te tasten.

Reeds ging dienzelfden avond commandant DU PLESSIS met 100 burgers en twee maxims de rivier over, om positie te nemen aan den voet van een berg, die den volgenden

dag door de overige burgers bestormd zou worden. Men nam een grooten omweg, ten einde de Kaffers te verrassen. Om 4 uren 's morgens bereikte men een randje, waarachter commandant du Plessis stelling zou zoeken, toen.... het eensklaps bleek, dat de Kaffers voorbereid waren en schansen en loopgraven gemaakt hadden. Zij openden aan beide flanken der burgers een hevig vuur op dezen, die nog een „open mieliesland" moesten doortrekken om bij het randje te komen. Van drie zijden bestookt, moest er oogenblikkelijk gehandeld worden. Terwijl de maxims zich duchtig weerden — een ervan werd tijdelijk onbruikbaar en liep groot gevaar genomen te worden, — besloot commandant du Plessis tot elken prijs een storm tegen de schansen der Kaffers te wagen. Zoo geschiedde: de commandant ging voorop en sprong onververvaard met zijn paard over een verschansing heen, gevolgd door een veertigtal burgers. Verbaasd over deze koenheid, stonden de zwarten een oogenblik verstomd, waarop de Boeren uit alle macht begonnen te vuren. Tot hun geluk ontvingen zij ter rechtertijd krachtdadige hulp van de andere afdeeling. Deze had, gedekt door het vuur eener maxim, 's morgens vroeg den berg bestormd en, gebruik makende van de „ruigte" op den berg, de Kaffers gedwongen zich daar terug te trekken. Toen werden vele der talrijke „Kaffersteden" op den berg in lichte laaie gezet, zoodat het welslagen der Boeren op dit punt volkomen was. Intusschen hadden zij gehoord, hoe hachelijk de positie van commandant du Plessis was en dus spoedden zij zich, onder hun commandanten Kirsten en Swart, met een Nordenfeldt, naar de bedreigde plek. Met vereende krachten slaagden de burgers erin de Kaffers op de vlucht te jagen en, toen de vierkleur geheschen werd, stoven de zwarten in alle richtingen over het vlakke veld. Toen kreeg de Nordenfeldt eerst goed kans en maakte het hun geducht warm. De burgers hadden tot nu toe slechts 4 gewonden gekregen. Vervolgens werd het zware kanon op de drift in de rivier gericht, waar de Kaffers nog zeer sterk verschanst waren. Hier werd 't artillerie-vuur ondersteund door de mannen van

commandanten ELOFF en LOMBARD, die erin slaagden ook hier den vijand te verjagen. Deze aanval kostte 3 dooden en één gewonde.

Daarmede was de slag, die van 's morgens 3 uur tot 2 uur 's middags geduurd had, ten einde. Het verlies der Kaffers moet zeer zwaar geweest zijn, vooral ook door de gevolgen, die de overwinning den Boeren bracht. Niet tevreden toch met het in brand steken van zoovele Kafferdorpen, ging een commando een paar dagen later de drift over, en na met de kanonnen „aangeklopt te hebben", bevonden de Boeren, dat de zwarten overal gevlucht waren. De Kafferstad Sequani of Sekwaansstad, de voornaamste van den heelen omtrek, werd toen eveneens in brand gestoken. Daarmede was den Kaffers een zoo flinke kastijding toegediend, dat zij het voortaan niet meer waagden den Boeren overlast aan te doen.

Houding der Kaffers elders. — Houding van Portugal.

Met een enkel woord zij hier volledigheidshalve gesproken over de houding der Kaffers in het Noorden van Natal, nl. in Amatongaland en in Swaziland, dat onder de bescherming der Z. A. Republiek staat. Voor de Engelschen was het van groot belang, de Kaffers in die streken tegen de Boeren op te zetten, wat zij reeds in November met alle macht beproefd hadden. Doch de Kaffers waren wel wijzer. Hoewel vele Kaffers uit Britsch Zoeloeland (ten Z. van Amatongaland), door de Engelschen bewapend, in hun gebied kwamen, lieten zij zich niet van de wijs brengen. De Boeren bezetten voor de zekerheid een enkel fort in hun land, maar van de Kaffers ondervonden zij geen last. Het bleek den Boeren uit schrifturen, door de Engelsche ambtenaren en soldaten achtergelaten, dat de Kaffers niets met de Engelschen wilden te maken hebben.

In dit verband moet ook de aandacht gevestigd worden op de houding van Portugal. Dit rijk ging met kracht de pogingen te keer, die werden aangewend om op Portugeesch gebied de Kaffers in opstand te brengen. Natuurlijk was het ook in zijn eigen belang, die Kaffer-opstanden zoo streng

mogelijk tegen te gaan, al werd daarmede ook indirect Transvaal gebaat, dat in zijn meest Noordelijke districten onnoemelijk veel Kaffers heeft wonen. Ook in 't algemeen gesproken, was de houding van Portugal in die dagen nog welwillend-neutraal tegenover de republieken......

BELEG VAN MAFEKING. III. — BELEG VAN KIMBERLEY. III.

Van de N. W. grens naar het Westen den blik richtende, komen wij eerst tot het beleg van Mafeking en moeten dan stilstaan bij den verwoeden uitval op 26 December. Mafeking. 26 Dec. '99.

Juist een paar dagen te voren had men uit het Boerenlager vóór de stad geschreven, hoe vermoeiend het beleg was. „Er gebeurt eigenlijk ongeveer niets. De stad ziet er als uitgestorven uit, omdat alles onder den grond leeft. En toch houdt het getik en gefluit van Engelsche geweer- en kanonskogels, dag in dag uit, aan, daar er uitstekende schutters in Mafeking zijn, die voortdurend op hun post zijn, om den belegeraars nadeel toe te brengen. Dezen worden dan ook genoodzaakt, de aflossing van de bezetting der forten 's avonds te doen plaats hebben. Slechts patrouilles der Boeren gaan ook overdag rond, om Engelsche rapportgangers of Kaffers te vangen". Bevelhebber der Boerenmacht, na het vertrek van generaal Cronjé, was, zooals men weet, generaal Snijman, die met ongeveer 1500 man en een aantal lichte kanonnen — ook één zwaar stuk — het beleg voortzette. De eentonigheid van het beleg was, voor het eerst, in December afgebroken door een zware kanonnade van 't Boeren-geschut op 10 en 11 December, waarbij ook „met klein geweer" werd gevochten. Het resultaat was alleen, dat een klein fort bij de stad in puin geschoten werd. Wel lekte meer en meer uit, dat er in de belegerde veste in steeds grooter mate honger geleden werd.

Den 19[en] December werden door de Engelschen drie uur lang de stellingen der belegeraars gebombardeerd, waarop dezen antwoordden, zonder dat men elkaar belangrijke schade toebracht. Die kanonnade was het begin van een reeks maatregelen, die de Boeren waarschuwden, dat kolonel BADEN-POWELL iets bijzonders in den zin had. Er viel eenige dagen lang groote drukte in het vijandelijk kamp waar te nemen en vooral bleef niet onopgemerkt, dat de spoorweg naar Game Tree — een stelling der Boeren op eenige K.M. ten N. van de stad — dien de Boeren beschadigd hadden, door de Engelschen hersteld werd. De Boeren waren waakzamer dan ooit, hoewel hun vijanden vermoedelijk rekenden op de omstandigheid, dat de belegeraars wegens het Kerstfeest wel min of meer zorgeloos zouden wezen. Zondag en 1[e] Kerstdag gingen voorbij in doodsche stilte: de stilte, die den storm vooraf gaat. In den 2[en] Kerstnacht ging eene gepantserde trein met maxims en andere kanonnen de lijn, in de richting van Game Tree, op. Daarna kwamen drie escadrons bereden troepen, onder bevel van majoor GODLEY, terwijl nog een escadron in reserve gehouden werd. Er werd een stelling bij 't fort ingenomen en bij het aanbreken van den dag openden de kanonnen van den pantsertrein het vuur. Dadelijk daarop bestormden de afgestegen manschappen het fort, knipten het prikkeldraad door, waarmede het omrasterd was en snelden vooruit, tot zij opeens door de Mausers werden neergemaaid. „De vijand bleek veel sterker dan vermoed werd" — zoo schreef een Engelschman — „er was blijkbaar verraad in het spel; den vorigen nacht nog was het fort, dat eigenlijk maar een gewone voorpost was, versterkt." De waarheid is, dat de Boeren door de ongewone drukte gewaarschuwd waren en dat zij, met groote zelfbeheersching, met vuren gewacht hadden, totdat de Engelschen vlak bij waren: dezelfde tactiek, die al zoo vaak met den besten uitslag was toegepast! Ook nu: binnen 300 M. waren de Mausers vreeslijke wapens! Terstond vielen enkele officieren en 20 manschappen dood neder, onder wie er waren, die reeds, met de revolver in de hand, bij de schietgaten op den wal klommen, hun wapens

er doorheen staken — en sneuvelden. Opnieuw stormden de Engelschen voorwaarts, maar de Boeren achter hun wallen en de scherpschutters, die in het kreupelhout er omheen lagen te vuren, waren hun te machtig. Hoewel zij nog op andere punten de beklimming waagden, moesten zij onder bedekking van den pantsertrein terug. Zóó groot was hun verlies, dat zij met de witte vlag een wapenstilstand vroegen, om hun dooden en gewonden te kunnen oprapen. Zij hadden anders als leeuwen gevochten. Tot tweemalen toe hadden zij getracht de Britsche vlag op den wal te planten: beide malen werden de dragers neergeschoten; de vlag werd vermeesterd en als — zeldzaam — zegeteeken naar Pretoria gezonden.

Hun verlies was groot. Alleen op den wal van 't fort lagen 55 lijken, een bewijs, hoe fel de bestormers geweest waren. Bovendien voerden de ambulances nog herhaaldelijk, evenals de pantsertrein, dooden en gewonden weg. Vooral op den terugtocht, toen de manschappen weer te paard gestegen waren, hadden de Boeren hun nog groote verliezen berokkend. De Engelsche officier van gezondheid raamde het totaal op bijna 200 man! De Boeren hadden 2 dooden en 5 gewonden. Drie Engelschen waren krijgsgevangen gemaakt.[1])

Kimberley.

Wat het beleg van Kimberley betreft, telkens deden de belegerden uitvallen, hoezeer de jammerlijke uitslag van generaal METHUEN's krijgsverrichtingen den moed daartoe benam en de hoop op ontzet deed verminderen. Een uitval van 20 December was merkwaardig. Bereden troepen, van geschut voorzien, waagden zich Oostwaarts in den Vrijstaat, waarop een schermutseling met Boeren-voorposten volgde. Toen evenwel een zwaarder kanon der laatsten aan den

[1]) De Engelschen beschuldigden fluks daarna de Boeren ontplofbare kogels gebruikt te hebben. Reden hiertoe gaf het feit, dat de aard der verwondingen hierop scheen te wijzen. Inderdaad kwam dat echter door 't schieten op zoo korten afstand. (Het is namelijk een — reeds vele jaren lang bekend — feit, dat kogels, die met zeer groote snelheid organen van het menschelijk lichaam treffen, welke met vocht, of een vochtige zelfstandigheid gevuld zijn, een uitwerking daarop hebben, die te vergelijken is met een ontploffingsverschijnsel.) Integendeel namen de Boeren hun gevangenen uitzetbare geweerkogels af..... (Zie overigens blz. 34, noot.)

strijd ging deelnemen, trokken de Engelschen zich terug. Zulke gevechten gaven een eigenaardigen kijk op de wijze, waarop de Boeren het beleg volhielden: zoo'n troepenafdeeling kon, dank zij ook de gesteldheid van het terrein, een dergelijke excursie uit de stad ondernemen — en veilig terugkeeren! Hierbij dient evenwel gevoegd, dat de Boeren anders over een veel grootere belegeringsmacht hadden moeten beschikken.

Ten slotte zij vermeld, dat in Kimberley, evenals in de andere belegerde steden, hoe langer hoe meer zieken kwamen, en dat het heele Engelsche leger in den loop dezer maand de gevolgen ging ondervinden van de terecht gevreesde Zuid-Afrikaansche paardenziekte, die de werkkracht der bereden troepen oneindig veel kwaad zou doen.

. . . .

Zoo konden dan de Boeren, op Oudejaarsavond 1899, met trots en dankbaarheid op de afgeloopen drie maanden terugzien! Zij hadden de wereld verbaasd doen staan over de nederlagen, den overmachtigen vijand in weinige weken tijds toegebracht..... Vol moed zagen zij het nieuwe jaar tegemoet, gerust, ook om de uitstekende berichten, die van alle zijden over den oogst en den stand van het gewas te velde inkwamen — voorwaar een belangrijke tijding voor de strijdende burgers!....

Of zij overigens zoo gerust konden zijn, lettend op eigen en op 's vijands legermacht — en leger-inrichting?.... Wij zullen zien..... Goddank! was hun vertrouwen in de rechtvaardigheid van den strijd en de eindelijke zegepraal hunner wapenen niet verzwakt, veeleer versterkt!.....

LEGERSTERKTE. — BELEG VAN LADYSMITH. III.

Sterkte van het Engelsche leger in Januari 1900.

Welk een aanblik leverde de positie van het Engelsche leger met den aanvang van 1900! Zoowel in het Oosten als in 't Westen en 't Zuiden waren de vereenigde Boerenmachten over de grenzen gerukt en hadden zij achtereenvolgens de verschillende generaals, die tegen hen optrokken, verslagen. Naar matige berekening had het Engelsche leger reeds ongeveer 15.000 man aan dooden, gewonden en gevangenen verloren — de Boeren nog geen 1000! De aanvullingstroepen voor de Engelsche divisies hadden nog vóór 't einde van 1899 de laatste reservisten des rijks opgenomen...... Niet lang te voren had de regeering hooghartig verklaard, „voorloopig" geen reservisten noodig te hebben! Die troepen waren, zooals wij reeds vroeger opmerkten, voor de 7e divisie bestemd, onder generaal TUCKER, die dezer dagen scheep ging naar Zuid-Afrika, eenige dagen, vóórdat de 6e divisie, onder generaal KELLY-KENNY, daar landde. Ook vermeldden wij reeds, hoe tot de formatie eener 8e divisie besloten werd, die echter nog voorloopig in Engeland moest blijven, omdat de verdediging van het moederland een ernstig punt van overweging moest uitmaken. Immers, nu kwam de militie aan de beurt, waarvan slechts de reserve voor den dienst buitenslands mocht gebruikt worden. [1]) Daartoe werden ook de vrijwilligers opgeroepen en de yeomanry (manschappen, die slechts 14 dagen jaarlijks — niet eens achtereen — geoefend werden en nu bereden infanterie moesten vormen). Zonder iets te willen afdingen op den moed en de volharding, die zulke mannen aan den dag konden leggen in den strijd — en die velen hunner waarlijk betoond hebben! — zal men begrijpen, dat hun militaire waarde zeer

[1]) Wel kon de militie zelve, met haar toestemming, voor de Kanaal-eilanden en voor Gibraltar en Malta worden aangewezen. Dit gebeurde ook en maakte de daar in garnizoen liggende troepen voor Zuid-Afrika vrij.

gering was: deskundigen hebben de militie met onze schutterij, de yeomanry met de eerewachten voor de Koningin in een of ander dorp vergeleken! Met de Australische en Canadeesche hulptroepen mede, konden die nieuwe afdeelingen ongeveer 17.000 man vormen. De eigenlijke 8 divisies en andere korpsen telden oorspronkelijk — zooals wij reeds eenmaal uitrekenden — 90.000 man aan geoefende troepen (die van generaal WHITE buiten rekening gelaten). Doch hiervan aftrekkende de niet-strijders, de dooden enz., en de étappe-troepen, resp. 10.000, 15.000 en 15.000 man, bleef er een getal van omstreeks 50.000 man over. Dat was dan het aantal troepen te velde in de eerste linie. Hoe groot dat getal ook wezen mocht, December had bewezen, dat er belangrijke leemten konden ontstaan, die buitengewone maatregelen vorderden. Zoo waren na de groote verliezen, aan generaal METHUEN toegebracht, een paar duizend man étappe-troepen tijdelijk aan hun taak onttrokken, om het leger aan de Modderrivier te versterken.

Als men dit alles bedenkt, begrijpt men de rechte beteekenis van het bevel, dat, naar verluidde, de nieuwe opperbevelhebber, Lord ROBERTS, reeds aan de bevelhebbers in Zuid-Afrika deed toekomen, vóór hij nog zelf voet aan wal had gezet (hij was 23 December uit Engeland vertrokken en kwam 10 Januari in Kaapstad aan.) Dat bevel zou een algemeenen terugtocht, een „achterwaartsche concentratie" — zooals de Engelschen gewoon waren te zeggen — bedoelen, waarvan men inderdaad alleen goede gevolgen voor het gedesorganiseerde leger kon verwachten. Daarom hadden de Engelschen gegronde hoop, dat nu, onder veldmaarschalk ROBERTS en den chef van zijn staf, Lord KITCHENER, alles beter zou gaan. In hoeverre deze verwachtingen den eersten tijd vervuld konden worden, zal ons het vervolg leeren.

Beleg van Ladysmith. III.

Zien wij eerst naar den loop der gebeurtenissen in Natal. In de laatste dagen van December was generaal WARREN,

bevelhebber van de 5e divisie, van Pieter-Maritzburg vertrokken, om zich bij het leger van generaal BULLER te voegen. Het grootste gedeelte zijner troepen was daar reeds, wat voor generaal BULLER een aanzienlijke vermeerdering van strijdkrachten voor het ontzet van generaal WHITE beteekende. Want daarom concentreerden zich natuurlijk alle krijgsbewegingen in Natal: het ontzet van Ladysmith.

De Nieuwjaarsgroet[1]) van Long Tom aan het dorp zette het jaar voor de belegerden slecht in: 1 Januari werd een aantal huizen door de granaten der Boeren platgeschoten en daarenboven het hoofdkwartier van generaal WHITE. Ook op andere wijze gaven de Boeren van hun aanwezigheid blijk. De spoorlijn tot Ladysmith werd reeds langen tijd door de Boeren (nl. door de Ned. Z. A. Spoorweg-Mij, op bevel der Z. A. Republiek) geëxploiteerd. Nu bevond zich voorbij de stad, tot Colenso toe, weer een aanzienlijk gedeelte van de Natallijn (24 K. M.) in hun handen. Hoe ook dat te gebruiken? Het plan, een lijn om de belegerde stad aan te leggen, hoe gewenscht ook,[2]) moest om de groote bezwaren, die zich daarbij zouden voordoen, worden opgegeven. Toen werden waggons en locomotieven uiteengenomen, de losse deelen op ossenwagens geladen, naar de Zuidzijde van de stad gebracht, in elkaar gezet — en 3 Januari reed de eerste trein van den militairen dienst der Transvaalsche regeering tot Colenso!

Dienzelfden dag hield generaal JOUBERT grooten krijgsraad te Kliprivierdrift, ter bespreking van gewichtige plannen. Het komt ons voor, dat

1) „De artilleristen hadden er wel aan gedacht, dat het Oudejaarsnacht was. Ze hadden een bom voor den vijand gereed gemaakt en er heel netjes op gegraveerd: „Happy Newyear"! Ze waren van plan, deze gelukwensch precies om 12 uur af te zenden, de stad in. Precies om 12 uur, toen onze korporaal de wacht afloste, schoten zij die bom weg..... We dachten wel, dat de vijand zoo beleefd zou zijn, antwoord terug te zenden en werkelijk, daar riep één van onze wachters, die vlammetjes had zien flikkeren van een der vijandelijke forten: „haai, spaai!" wat beteekent: „Berg je!" (PLOKHOOIJ, Met den Mauser.).... Helaas! een tweede granaat der Engelschen scheurde dien korporaal letterlijk in stukken — verhaalt de schrijver dan verder.....

2) Het ware een groot voordeel geweest de zware kanonnen aldus naar elke gewenschte positie te kunnen vervoeren.

6 Jan. 1900. die het resultaat dier plannen geweest is, als volgt verklaard moet worden. Het beleg van Ladysmith vorderde niets. De stad alléén door bombardement te nemen — het moest nagenoeg onmogelijk wezen, omdat drie Long Toms en enkele batterijen veldgeschut met een paar maxims, over een afstand van 9 uur te paard om de stad opgesteld, tegenover een 80-tal kanonnen des vijands (waaronder het zware scheepsgeschut), generaal White niet tot de overgave konden dwingen. Ook was het bekend, dat de stad overvloedig van leeftocht en munitie voorzien was. Alleen de sterfte tengevolge van hitte en ziekte, zóó toenemende, dat de belegerden bij duizenden zouden worden weggerukt, kon tot capitulatie dwingen. Daar stond weliswaar tegenover, dat de 4e divisie aan den strijd onttrokken was, nu zij in Ladysmith opgesloten was. Doch nu het aantal troepen voor het ontzettingsleger zoo geducht vermeerderde, werd het zeer waarschijnlijk, dat de Boeren tusschen twee vuren gebracht zouden worden.

Zoo drong zich het denkbeeld, om door een krachtigen aanval een poging te doen de stad te vermeesteren, op den voorgrond. In den krijgsraad van 3 Januari zal het advies van generaal Louis Botha, naar wij meenen, zwaar gewogen hebben. Wij vermoeden dit om twee redenen. Het was algemeen bekend, hoezeer generaal Joubert zich kantte tegen het — noodeloos, naar hem voorkwam — wagen van tal van menschenlevens bij een bestorming; een voorzichtigheid, die verderfelijk zou worden voor de positie der Boeren. Voorts heeft generaal Botha zelf deelgenomen aan de bestorming van den 6en Januari, waartoe o. i. geheel overeenkomstig zijn zienswijze moet besloten wezen.

Het zorgvuldig beraamd aanvalsplan, slechts den ingewijden in bijzonderheden bekend, betrof den Platrand, door de Engelschen Caesarskamp en den Wagenheuvel genoemd. Het was een groote berg, ten Zuidwesten van de stad: de sleutel tot het bezit van Ladysmith genoemd; wie dezen rand bezet hield, kwam op geweerschotsafstand van de veste.

Generaal WHITE, die het gewicht dezer stelling reeds van den aanvang af kende, had haar geducht versterkt door 't opwerpen van verschansingen en het plaatsen van kanonnen. Waarschijnlijk 2000 man waren daar gelegerd — van welke belangrijke bijzonderheid de Boeren, naar het schijnt, niet op de hoogte waren. Om het plan van den aanval geheim te kunnen houden, werd er in cijferschrift tusschen de verschillende commandanten over gecorrespondeerd.... wat evenwel niet verhinderde, dat generaal WHITE behoorlijk was ingelicht en nog grooter waakzaamheid betrachtte! Zooals een krijgsgevangene later meedeelde, was generaal WHITE volkomen op den aanval voorbereid. Inderdaad, onder hen, die de Boeren-zaak heetten te dienen, waren er velen, die den vijand door hun vuig verraad steunden. Gelukkig hebben de schavuiten slechts zelden zooveel succes gehad als bij den aanval op den Platrand!....

In den nacht van 5 op 6 Januari werden de burgers in alle lagers om de stad gereed gehouden voor den aanval, die, eenmaal op de twee hoofdpunten aangevangen, langs de heele linie, ook met de kanonnen, zou worden voortgezet. Het was nog zeer vroeg in den morgen, toen een Boeren-commando zich in beweging stelde tegen Caesarskamp. Onder bedekking der duisternis kropen de Boeren, de Engelsche wachten verschalkend, door een met doornstruiken begroeid rotsachtig ravijn, dat hun positie van die des vijands scheidde. Zij kwamen tegen half drie aan den voet van de helling, toen de schildwachten alarm bliezen — evenwel te laat, om te voorkomen, dat zij overrompeld en de eerste verschansingen genomen werden. Toen kwamen echter de Gordon-Hooglanders de Manchesters, wien de stelling toevertrouwd was, te hulp. Intusschen bereikten de Boeren het plateau op de Zuidelijke helling, maar konden toen een tijdlang door het salvovuur des vijands en het vuur van een maxim niet verder. De Boeren bleken echter ook aan de flank te naderen en behalve Gordons werd ook de Rifle-Brigade ter versterking uitgezonden, terwijl een veldbatterij over de Kliprivier trok en op de stellingen der Boeren, over

de Engelschen heen, vuurde, waardoor de Boeren geen versterkingen uit het ravijn konden krijgen. Evenwel, zij, die er waren, vochten als leeuwen en met den moed der wanhoop. Terwijl Long Tom van Buffelskop (Boelwana) en kleinere stukken hun granaten op de Engelschen wierpen — intusschen was de algemeene kanonnade en de beschieting met „klein geweer" begonnen — hielden de Boeren, tegen hun gewoonte hier aanvallers, voet bij stuk en weerstonden zij het vreeslijk vuur, waaraan ook de scheepskanonnen meededen. Maar hun heldenmoed was te vergeefs, de overmacht te groot! Zij waren zoo weinigen tegenover de talrijke Engelschen en de versterkingen kwamen niet — ook niet van den kant, vanwaar dit zeer goed mogelijk geweest ware! Toen werden zij stap voor stap teruggedrongen en onder een verschrikkelijken hagelstorm, van donderslagen vergezeld, moesten zij ten slotte den strijd opgeven en een goed heenkomen zoeken.....

Intusschen was een nog veel spannender strijd om den Wagenheuvel gestreden. Hadden de Transvalers bovenal aandeel in den eersten aanval, het waren grootendeels Vrijstaters, die den Wagenheuvel trachtten te nemen. Om 1 uur na middernacht waren eenige honderde Boeren langzaam en voorzichtig door een donga voortgekropen in het dal, dat de Engelsche posten van hun lager scheidde. Toen begonnen zij tegen de steilte op te klauteren. Met enkele goedgerichte schoten werden de schildwachten gedood, die, onraad bemerkende, de stilte verbroken en hun „halt, who goes there?" hadden laten weerklinken. Toen waren de Engelschen gewaarschuwd en in een oogwenk „gierden duizende Lee-Metford en maxim-kogels door de lucht". Tegen dien kogelregen niet bestand, „sprong een aanzienlijk getal burgers om", d. w. z. de grootste helft vluchtte terug!....[1]) „Toen ons boven kwam, was ons 150 man", schreef een jonge Vrijstater. Zij bereikten de groote klippen, boven aan

[1]) Zooals men weet, komt de Boer er eerlijk voor uit, dat hij, als de vijand hem te machtig wordt, liever vlucht dan sneuvelt. Hij spaart dan zijn kogels, want „een dooie Boer kan nie meer skiet nie!"....

den rand van den berg, gebruik makende van elke duim dekking, die het terrein bood: een ware Majoeba-beklimming! Boven gekomen, waren de aldaar geposteerde Light Horse niet in staat zich te verdedigen tegen het doodelijk Mauservuur, maar werden gedwongen terug te trekken. Nog was het donker, zoodat Engelschen noch Vrijstaters hen, die vielen, dood of gewond, konden herkennen..... Zoover doorgedrongen, werden afdeelingen Gordons, sappeurs en jagers door het moedige handjevol Boeren „verrast" — zooals de Engelschen zelven getuigd hebben — en een korte, vinnige strijd greep er plaats, tusschen een klein troepje Engelschen, onder een genie-officier (de overigen waren gevlucht), en de Boeren. De eersten werden overmand en teruggedreven en de Boeren namen den top in bezit. Zij maakten er den officier en eenige manschappen, die stand gehouden hadden en voor een groot deel gewond waren, gevangen. De Boeren gaven hier blijken van moed en doodsverachting, als nimmer gezien was. Zij kwamen tot 60, ja 15 treden bij de verschansingen, vanwaar kanons- en geweerkogels op de Boeren uitzwermden. Dezen sprongen zelfs dwars over de schansen, de verdedigers neerschietende — om terstond zelven te vallen, want de Engelschen onderhielden van verschillende stellingen een kruisvuur op de aanvallers! Toch waren de Boeren in het bezit van den top......

Waar bleven nu de versterkingen, zoo dringend noodig om zich te kunnen handhaven? Helaas! de versterkingen waren niet op tijd aanwezig; de samenwerking der verschillende commando's ontbrak, omdat de meeste hun plicht niet deden!

Met het aantal, dat de Boeren daar telden, was het onmogelijk, ongedekt en zonder kans op spoedige hulp, op den top stand te houden. Het werd allengs lichter en, om eenigermate voor het moorddadig vuur uit de verschansingen beschermd te wezen, moesten de Boeren terug en positie nemen achter de groote klippen, die hier en daar verspreid lagen. Maar daar lagen zij dan ook zoo goed, dat er geen

sprake van was hen te verdrijven. Om 5 uur kwamen twee escadrons van de Light Horse uit de stad aanzetten, maar zij werden door het Mauservuur kort en goed teruggeschoten en moesten met zware verliezen terug. „De toestand van de Engelschen begon toen hachelijk te worden" — zegt een Engelschman. Evenwel beide partijen bevonden zich in een eigenaardigen toestand! De Boeren konden in geen geval op versterking hopen, want de vijand bestreek met zijn kanonnen en geweren (een tweede veldbatterij uit de stad was in gevecht gebracht) de vlakte en den berg achter de Boeren. De Engelschen zelven vermochten evenmin de Boeren op den top in den rug aan te vallen, omdat andere Boeren-commando's, op den berg achter hen geposteerd, dit beletten. Ook zorgden de Boeren-kanonnen daarvoor. Zij, die op den top waren, bleven dus aan zich zelven overgelaten. Weer gaf een officier last tot een charge, met de jagers van het 60e. Nog vóór de charge uitgevoerd werd, was de officier gevallen; een luitenant, die den commandant terstond verving, viel eveneens dadelijk. Toen sprongen een aantal Gordons vooruit, chargeerden, wonnen terrein, en bereikten zelfs de veilige schansen der genie aan den anderen kant.

Intusschen was het verschrikkelijk warm geworden en de strijders begonnen hevigen dorst te krijgen, want 't weinigje water, dat meegenomen was, hadden zij reeds lang genoten. Sommigen werd de dorst zoo groot, dat zij hun veilige ligplaats verlieten, om in de slooten lafenis te gaan zoeken, wat menigeen met den dood bekocht.... zonder anderen af te schrikken!

Het kan ons niet verwonderen, dat de strijd onder die omstandigheden een poos rustte. Meer dan 12 uren was men reeds in gevecht en het lichaam, dat zelf strijd voerde, een strijd tegen hitte en dorst, ging het langzamerhand opgeven. Daar barstte, ongeveer te 5 uren, de zware donderen hagelbui los, welke de Boeren van Caesarskamp had doen vluchten. Hoe vreeslijk de storm ook was, een algemeen gevoel van verademing kregen de Boeren, die gretig het water uit regenjassen en dekens opslorpten. Opnieuw

waagden eenige hunner een stormloop tegen de schansen, waarbij zij teruggeslagen werden, al verloren ook de Engelschen den hoofdofficier, die de Gordons in de charge had aangevoerd. Een terstond daarop volgende charge van den vijand had evenwel geen succes. „Pal als de klippen, die zij tot schuiling hadden, stonden onze mannen", schreef een Vrijstater. De bestormers kwamen niet verder: zij konden de Boeren niet van den berg drijven. Integendeel, zij bekenden nog voortdurend van het vuur hunner vijanden te lijden. Zoo gingen nog een paar uren voorbij. Het werd donker en de positie der onversaagde Boeren werd gevaarlijk. Commandant DE VILLIERS, de dappere aanvoerder, begreep, niet te mogen wachten, tot de vijand, onder begunstiging van de duisternis, met zijn lansiers — als bij Elandslaagte — op het klompje Boeren zou komen inhakken. Hij beval den terugtocht, nadat men 16 uren gestreden had. Het was niets te vroeg. De Engelschen hadden hun kans reeds gezien en snel waren 3 compagnieën Devonshires tot een charge opgeroepen, die zij onmiddellijk uitvoerden.... maar die door de Boeren, al terugtrekkende, werd afgeweerd: naar Engelsch getuigenis werden van de drie bevelhebbers twee gedood en de derde door tien kogels zwaar gewond! Hoe weinig recht dèrhalve hadden de Engelschen later tot de snoevende woorden: „Wij wierpen de Vrijstaters met de punt van de bajonet den heuvel af".... Juist bijtijds waren de Boeren afgetrokken. Zij waren nauwlijks beneden, toen hoefgetrappel bij de verlaten positie bewees, hoe tijdig zij geretireerd waren. Wel mocht een Boer het woord aanhalen: „Onze ziel is ontkomen uit den strik des vogelvangers: de strik is gebroken en wij zijn ontkomen".....

Wat kostte de strijd om den Platrand vreeslijke verliezen! Zeker, zij waren niet velen in aantal geweest en hadden de Engelschen toch gevoelig getroffen, doch wat betreurden zij zelven, nu zij hun gewone tactiek hadden prijsgegeven voor een verwoeden aanval op 's vijands stellingen, buitengewoon veel dooden en gewonden! Hoe onverantwoordelijk,

dat leiders en commando's voor een goed deel in gebreke gebleven waren, alles te doen, wat plicht voorschreef, om de onderneming te doen slagen! De helden, die het gevecht van 3 uren 's morgens tot 7 uren 's avonds hadden uitgehouden,[1] bezorgden den Engelschen een verlies van minstens 500 dooden en gewonden,[2] onder wie 40 officieren! De Boeren, bij wie ieder man zoo zwaar gold, hadden 57 dooden en ongeveer 130 gewonden, voorwaar een zwaar verlies! Herinneren wij ons evenwel, dat de geweren soms op armslengte waren afgeschoten, dan moeten wij erkennen, dat het wederom een wonder mocht heeten, hoe er nog Boeren ontkomen waren aan de slachting, welke een overmacht van vijanden had kunnen aanrichten!....

Ons verslag van den stouten aanval ware niet volledig, indien wij niet vermeldden, dat de Engelschen buiten Ladysmith gepoogd hadden, de aandacht der Boeren tijdens hun bestorming van de stad af te leiden. Van het kamp bij Frere uit werd met granaatvuur een aanval op den Hlangwane gedaan, zonder de Boeren evenwel tot wederkeerige vijandelijkheden te dwingen: zij beantwoordden het vuur niet. Evenmin trof het vooruitrukken der infanterie, ondersteund door de veldstukken, naar de brug van Colenso doel. Generaal BULLER, die, naar de heliogrammen van generaal WHITE oordeelende, begreep, dat de stad „in bangen nood" verkeerde, kon met de divisie van generaal CLERY niet meer uitwerken, dan dat het aan de Tugela gelegerde commando de Engelschen, toen dezen dicht aan de rivier gekomen waren, eenige salvo's toezond. Gelukkig had generaal WHITE zich ditmaal zelven uit den nood gered!.... Zooveel succes had de aanval der Boeren toch gehad, dat zij, na sedert den 6en reeds een enkele stelling der Engelschen te hebben bezet, den 11en bij den Wagenheuvel een gansche linie innamen.

---

[1]) Bijzonder had zich o. a. een Hollander onderscheiden, die, als reservist van de veldtelegrafie, van 's morgens 2 tot 's avonds 5 uur bedaard zijn heliograaf bediend en 700 woorden van den Platrand af naar beneden geseind had!

[2]) Een Engelsch blad sprak zelfs van 800 dooden en gewonden.

Nederlandsche ambulances op de slagvelden van Zuid-Afrika. [1]

Alvorens onze beschrijving der krijgsverrichtingen om Ladysmith in Januari 1900 te vervolgen, wenschen wij een oogenblik stil te staan bij de herinneringen, die bovenstaand opschrift zeker allen Nederlanders voor den geest roept. Het zoo juist behandelde gevecht om den Platrand biedt ons daartoe geschikte gelegenheid. Immers gaf het groot aantal gewonden en dooden, dat de Boeren gekregen hadden, den ambulances zwaar werk. Niet het minst aan de Nederlandsche! Onze Roode Kruis-dienaren!..... Hoe hebben Nederlandsche doctoren, verplegers, verpleegsters enz. hun beste diensten, hun teerste zorgen gegeven, om den Boerenkrijgers op het slagveld met hun wetenschap, hun toewijding en zelfopofferende liefde bij te staan, wanneer zij in den verwoeden strijd waren neergeveld! Hoe heerlijk-fier heeft onze driekleur, vereenigd met de Roode Kruis-banier, boven de slagvelden gewapperd, waar dappere zonen van onzen Stam hun duurgekochte vrijheid tot elken prijs verdedigden....

En toch — indien wij, bij hooge uitzondering, eens mogen vooruitloopen op de hier te beschrijven gebeurtenissen — hoe smartelijk treffen ons bij al het licht twee donkere punten! Wie denkt hier niet allereerst aan de, minst genomen, hoogst zonderlinge gevangenneming van de leden onzer 2e ambulance door de Engelsche autoriteiten, die hen nu reeds bijna twee jaren in krijgsgevangenschap op Ceylon doen zuchten? „Een ongehoord feit in de geschiedenis van het Roode Kruis; een teleurstellende bijdrage tot juiste appreciatie der sympathie van een beschaafd volk voor de dienende liefde der menschelijkheid op de slagvelden.... „Inter Arma Caritas" [2].... Van ganscher harte stemmen wij in met de woorden, door den Voorzitter van het Hoofdcomité van het Nederlandsche

[1] Wij putten hierbij grootendeels uit de Handelingen van het Nederlandsche Roode Kruis, 3e afdeeling, XVIe deel. (Afzonderlijk verschenen onder den titel: De Vereeniging „Het Nederlandsche Roode Kruis" in den Transvaalsch-Engelschen oorlog, 1899-1901. 's Gravenhage, 1901.)

[2] Handelingen, blz. 51.

Roode Kruis eenmaal gesproken[1]): „Het symbool der menschenliefde op het slagveld is voor hen geworden een kruis van bitter leed. Ons dat herinnerend, keeren wij ons een oogenblik naar het verre Oosten, naar Ceylon, en wuivend wenkt de hand den broedergroet toe aan onze krijgsgevangen kameraden"! . . . . .

En toch! . . . . . Er is nog een tweede, véél grievender teleurstelling! Sedert Februari 1901 trachtte het Hoofdcomité door tusschenkomst onzer regeering, van het Engelsche gouvernement „de toezegging te erlangen, dat aan de Boerenlagers niet zou worden onthouden de medische hulp, die nog door het Nederlandsche Roode Kruis te hunnen behoeve zou worden uitgezonden." Evenwel, alle verzoeken, aanvragen en telegrammen, daarover aan Lord KITCHENER, opperbevelhebber van het Engelsche leger in Zuid-Afrika, verzonden, zijn — onbeantwoord gebleven. Hoe gaarne hadden — „grootste roem, heerlijkste belooning voor het Hoofdcomité" — Nederlanders daarginds blijven werken, „tot het laatste schot gevallen, de laatste zieke of gewonde van het slagveld opgenomen en gered was!" . . . . Doch het heeft zoo niet mogen wezen: „Aan de rechtbank der humaniteit blijft het oordeel over hen, die aan het Nederlandsche Roode Kruis die droeve ervaring bereid hebben"[2]) . . . .

Desniettemin kan ons land met voldoening terugzien op den tijd, dat onze — met het geld van duizende Nederlanders uitgezondene, met alle benoodigde artikelen, bijna uitsluitend door Nederlanders geleverd, uitgeruste — ambulances onder de Boeren vertoefden. Een eeresaluut aan al haar leden! Hier de namen te noemen van allen, die zich door dit liefdewerk zoo onderscheiden hebben — het ware ondoenlijk. Toch, zonder daarmede aan de verdiensten der

---

[1]) K. J. G. BARON VAN HARDENBROEK VAN BERGAMBACHT in de buitengewone vergadering van het Hoofdcomité, 10 Juli 1901 te 's Gravenhage gehouden. Handelingen, blz. 55.

[2]) Zooals men weet, pogen op dit oogenblik April 1902) verschillende vereenigingen — ook Nederlandsche — van het Engelsche gouvernement opnieuw verlof tot het uitzenden van Roode Kruis-ambulances te erlangen.

overigen iets te willen afdoen, zij het ons vergund een enkelen naam te noemen. Want, daar zijn er, wier streven zoo lofwaardig, wier optreden zoo stoutmoedig of wier toewijding zoo volkomen geweest is, dat óók zij onzen naam van Nederlanders bij de Boeren hebben doen stijgen tot een eernaam! Wij noemen prof. dr. J. A. KORTEWEG, te Leiden — prof. KORTPAD, zeiden de Boeren al spoedig: „ons moet maar een naam heb" — en dr. G. W. S. LINGBEEK, te Hilversum, die de 1e Nederlandsche Roode Kruis-ambulance organiseerden, welke 28 October 1899 van Amsterdam vertrok. Dr. J. C. J. BIERENS DE HAAN, te Leiden, lid van gemelde ambulance tot Juni 1900, vervolgens, tot April 1901, haar leider — ook hem noemen wij bewonderend! Welk een ongehoorde inspanning, ontberingen en vermoeienissen heeft deze geneesheer — die het langst van alle Nederlandsche Roode Kruisdoctoren bij de zwervende Boeren-commando's gewerkt heeft — ten behoeve der rechtvaardige zaak gedragen! Hoe waagde hij soms zijn leven om gewonden uit de vuurlinie te halen! Wij denken hierbij aan zijn gedrag op den avond van de bestorming van Platrand![1]).... Ook een woord van hulde aan verplegers, verpleegsters e. a., die den doctoren wakker terzijde stonden, allen Nederlandsche mannen en vrouwen, die, naar hun beste weten en krachten, werken van liefde en zorgzaamheid volbracht hebben!

Nog één naam moeten wij noemen: het is die van dr. A. JURRIAANSE, van Rotterdam. Hij behoorde niet tot de Roode Kruis-ambulances, maar kwam, in het begin van den oorlog, zelfstandig uit en bleef met zijn eigen ambulance het veld houden. Dr. BIERENS DE HAAN verklaarde in September 1901 van hem, dat hij „met zeldzame volharding zijn taak nog altijd voortzette".[2]) Inderdaad, deze jonge arts is nòg altijd bij de Boeren werkzaam en heeft zich bij hen een eervollen naam verworven, voornamelijk door zijn onverzwakte

[1]) Uit het belangrijk en uitvoerig opstel: de Eerste Nederlandsche ambulance in Zuid-Afrika, brief van prof. dr. J. A. KORTEWEG in het Weekblad van het Nederlandsch Tijdschrift voor Geneeskunde, van 24 Febr. 1900, nr. 8, 1e deel, blz. 346.

[2]) Handelingen, blz. 302 en 310.

toewijding aan der Boeren zaak, en zijn buitengewoon-moedige, energieke en waardige houding. Schreef niet eenmaal iemand uit Zuid-Afrika over „dien kranigen dokter JURRIAANSE, die hier alom geroemd wordt"? Laten wij hem ten voorbeeld mogen stellen, laten wij trotsch wezen op zulke „jongens van JAN DE WITT", die ons Oud-Hollands beste dagen van durven en doorzetten voor de oogen brengen! Zoo biedt Nederland zijn beste zonen ten steun aan het fel geprangde volk der Boeren!.....

. . . .

Ten slotte nog een woord van hulde aan een oud-Nederlander, die een deel van de taak van het Geneeskundig Departement der Zuid-Afrikaansche Republiek schitterend vervuld heeft. Wij bedoelen:

MOLENGRAAFF'S Identiteits-Departement der Z.A.R. te Velde.

Zooals men weet, had dit departement in opdracht, alle gegevens omtrent gesneuvelde, gewonde of vermiste burgers te velde te verzamelen.[1]) De eer dit bureau op waarlijk bewonderenswaardige wijze georganiseerd te hebben — nog altoos bewijst het zijn onmisbare diensten[2]) — komt toe aan prof. dr. G. A. F. MOLENGRAAFF, eertijds te Amsterdam, staatsgeoloog der Zuid-Afrikaansche Republiek, nu hier te lande vertoevend. Ook zijn hulp werd na Platrand eerst ten volle vereischt en — hoewel eigenlijk leek in dat dienstvak — hij werd er hoogelijk om geprezen!.....

Keeren wij nu terug tot het beleg van Ladysmith. Van uit het kamp der Engelschen bij Chieveley werd in die

[1]) De werkzaamheden van dit departement zijn uitvoerig beschreven door dr. D. ROMEYN (lid van de Ie Nederl. Roode Kruis-ambulance), in het Militair Geneeskundig Tijdschrift, Ve jaargang, 3e aflevering, 1901.

[2]) Blijkens een officieele opgave, in Maart 1902 bij het gezantschap der Z. A. R. te Brussel ingekomen, den 12en Dec. 1901 te velde verzonden, omtrent „het aantal gewonde en gesneuvelde burgers der geheele Z. A. Republiek van September 1900 tot en met September 1901." Zie N. R. Ct. van 18 Maart 1902.

dagen telkens de omtrek verkend. Zoo kwamen zij bij Springfield, ten Z. W. van Colenso, aan den grooten weg van Estcourt naar Harrismith. De Engelschen ondervonden, dat daar Boeren geweest waren, want zij „vermisten" sedert een officier en een aantal manschappen. En toen een 50-tal soldaten op 4 Januari langs een spruit tot dicht bij Colenso genaderd waren, zwommen 4 Boeren over de Tugela en — de rooineks werden verdreven![1])

Pogingen tot ontzet. II.

De verkenningen van generaal BULLER trokken de opmerkzaamheid der Boeren-bevelhebbers in hooge mate. Zij vermoedden, dat een nieuwe aanval beraamd werd. Waar dit vermoeden reeds in de allereerste dagen van Januari grond kreeg — door de verkenning naar Springfield — waagden deskundigen indertijd de onderstelling, dat de aanval op den Platrand ook hierom door de Boeren ondernomen was, ten einde den strijd om het bezit van Ladysmith te beslissen, vóór die nieuwe expeditie tot uitvoering kwam. Inderdaad valt hiervoor veel te zeggen, want wij zullen zien, dat de Boeren bij den nu komenden strijd in het Westen in den beginne niet voldoende waren voorbereid. Wel hadden de Boeren van de vier weken rust na den slag bij Colenso gebruik gemaakt, om hun linkervleugel — het zwakke punt! — te versterken en over de rivier een verbinding tot stand te brengen tusschen hun centrum en dien vleugel.

Toen kwam generaal BULLER's tweede groote aanval....

---

[1]) Wij beloofden vroeger (zie blz. 91) nog meer voorbeelden van dien eigenaardigen moed der Boeren — althans van velen hunner — aan te halen. Ziehier zulk een voorbeeld, voor de betrouwbaarheid waarvan wij volkomen kunnen instaan: „Een Boer rijdt op verkenning uit, komt 10 Engelschen tegen, springt van zijn paard — schiet de 10 Engelschen allemaal dood — en keert terug met 7 van hun paarden!"

DE ZESDAAGSCHE SLAG AAN DE BOVEN-TUGELA.[1])

(DE SPIOENKOP-GEVECHTEN.)

19—24 Januari 1900.

Generaal BULLER hoopte door een omtrekkende beweging naar het Westen een der wegen, die uit de Drakensbergen naar Ladysmith leiden, te bereiken en aldus de benauwde veste te ontzetten. De veldheer verwachtte door een krachtigen aanval op den rechterflank der Colenso-stellingen van de Boeren — welke stellingen over hare geheele breedte ongeveer 50 K. M. besloegen — zijn vijanden den weg ten Zuiden van Ladysmith af te snijden, waardoor hun voorraden en transportmiddelen en hun zwaar geschut groot gevaar liepen veroverd te worden. Was generaal BULLER daar meester van het terrein, dan hadden de Boeren het vlakke veld en de zeer beweeglijke en talrijke Engelsche artillerie geheel in hun nadeel — en de stad ware ontzet. Bij al die overwegingen stond derhalve op den voorgrond, dat de aanval een flankaanval, geen frontale beweging moest wezen; de laatste hadden tot nu toe nimmer een Engelsch veldheer in Zuid-Afrika gebaat!

Aan de uitvoering van dit plan waren velerlei moeilijkheden verbonden. Daar was de lastige vraag omtrent den transportdienst. Ten eerste met het oog op de bergachtige gesteldheid van het land ten Westen van Frere. Ten tweede met het oog op de talrijke spruiten, vooral de kleine en de groote Tugela; de laatste een rivier van beteekenis, gevaarlijk aan het wassen in dezen tijd des jaars en — met zeer gevaarlijke driften.

Teneinde het verloop der nu volgende gebeurtenissen gemakkelijker te kunnen nagaan, volge men een wijle ons

[1]) „De slag van Spioenkop, die op Woensdag 24 Januari 1900 werd gestreden, en welke met recht aangemerkt moet worden als een der schitterendste wapenfeiten van den oorlog, was inderdaad niet anders dan de bekroning van een hardnekkige, zes dagen lange worsteling tusschen den kleinen troep der Boeren en de tienmaal grootere Engelsche krijgsmacht (3000 man tegenover 30.000)." SANDBERG, *De zesdaagsche slag enz.*

schetskaartje van het terrein ten Zuidwesten van Ladysmith.

De Tugela, die haar oorsprong vindt in de Drakensbergen, stroomt hier tusschen zeer hooge oevers, daar in Zuid-Afrika de oevers, als natuurlijke dijken, vlak aan de rivier hooger zijn dan het naastgelegen land. Twaalf Meter lager stroomt de rivier, half zoo breed als de Rijn in Duitschland, met een stroomsnelheid, veel grooter dan die der Duitsche rivieren. De rivier loopt met groote, kronkelende bochten langs een zeer hoog randgebergte, dat zich Noordwaarts van de Tugela en Oostwaarts van de Ventersspruit verheft.

Men ziet: een geduchte natuurlijke verdedigingslinie! Hier en daar is een pas in het gebergte en daardoor loopen groote wegen, die alle naar Ladysmith leiden, door effen vlak terrein. In dat randgebergte liggen de nu wereldberoemde stellingen: Spioenkop, Brakfontein en Vaalkrans. Om over de rivier te komen, zijn er verscheidene min of meer toegankelijke driften: doorwaadbare plaatsen, kenbaar aan grootere en kleinere rotsblokken, die in de rivier liggen en een pad vormen. Meestal is de drift niet de kortste verbinding met den overkant, maar volgt ze een eind weegs den stroom. Zulke driften waren de Trichardtsdrift, de Wagendrift, de Potgietersdrift, de Pontdrift en de Molendrift. Tegenover de laatste driften verheffen zich op den Zuidelijken oever eenige hooge koppen, de Zwartkop en de Aliceberg. Een zeer belangrijke, maar gevaarlijke drift is de Potgietersdrift, want vlak naast de steenen in de rivier daalt de bedding soms eenige voeten loodrecht naar beneden, en het modderkleurige water laat niet toe de steenen goed op te merken.....

Er waren inderdaad wel groote bezwaren en gevaren aan de expeditie verbonden! Maar het onmogelijke moest beproefd: Ladysmith moest ontzet worden — het mocht dan kosten, wat het wilde!

Den 10^{en} Januari werden de eerste troepen saamgetrokken. Er waren er nu heel wat in Natal. De gansche 5^{e} divisie, van generaal Warren, was naar deze kolonie gedirigeerd,

niet verbrokkeld, zooals tot nu toe telkens geschied was. Na die versterking kon generaal BULLER over ongeveer 30.000 man beschikken, nl. 6 brigades infanterie (benevens 3 regimenten koloniale infanterie); 3 regimenten dragonders en huzaren, voorts bereden infanterie, politie en karabiniers, ook bereden vrijwilligers; 8 batterijen veldgeschut benevens houwitsers (4 stukken van ongeveer 13 c.M.), 1 batterij berggeschut en 1 batterij scheepskanonnen. Bijna geheel deze geduchte krijgsmacht zou voor de nieuwe expeditie gebruikt worden. Generaal WARREN, die een der bekwaamste en koelbloedigste Britsche legeraanvoerders genoemd werd, zou de linkerafdeeling, bestaande uit ruim 12.000 man infanterie, 1500 bereden manschappen, 5 batterijen veldgeschut en de houwitser-batterij commandeeren. Generaal BULLER hield de overigen onder zijn rechtstreeksch bevel, met 3 batterijen veldgeschut, het berggeschut en de scheepskanonnen.

Nadat de weg van Frere naar het Westen verbeterd was, de bruggen nagezien en hersteld — wat evenwel nog zeer veel tijds gedurende den opmarsch zou vorderen — terwijl zelfs traction-engines (straatlocomotieven) den legertrein van Estcourt naar de kleine Tugela hielpen brengen, ving de tocht aan. Den 10en Januari dan gingen de eerste troepen van Frere en Chieveley Westwaarts. Die voorhoede stond onder bevel van generaal DUNDONALD en werd gevormd door bereden infanterie en rijdende artillerie. Behoedzaam verspiedden verkenners den weg, beschouwden elk terreinvoorwerp, dat hun aandacht maar eenigermate trok en, Springfield naderende, rapporteerden zij, dat de plaats niet bezet was. Het korps trok over een spruit, die tegenover die plaats in de kleine Tugela valt, en vervolgens over die rivier zelve. Waren de Boeren dan niet eenige dagen geleden daar gezien? Hadden zij daar den Engelschen geen verliezen toegebracht? Zeker, op een rij heuvels ten Noorden van Springfield. Bij de nadering der Engelschen evenwel trokken die, daar toevallig vertoevende, Boeren, behoorende tot den uitersten rechtervleugel, onder generaal ANDRIES CRONJÉ (van den Vrijstaat), terug.

Nog vermoedden de Boeren-aanvoerders volstrekt niet, wat de vijand in 't schild voerde — zoozeer verwachtten zij den nieuwen aanval op hun linkervleugel[1].... Derhalve trokken de Engelschen den 11en de kleine Tugela over, bezetten de brug en vervolgens Springfield. De reusachtige legertrein, wel 5000 wagens groot, vele mijlen lang, volgde. Toen ging generaal DUNDONALD's colonne Noordwaarts en bezette den Zwartkop, bij den Zuidelijken oever der groote Tugela.

Generaal LOUIS BOTHA, de bevelhebber van de Tugela-stellingen, die zich bij Colenso bevond, had juist aanstalten gemaakt om eenige dagen met verlof huis-toe te gaan. Generaal LUCAS MEIJER zou hem in de Colenso-posities tijdelijk komen vervangen. Daar kwam omtrent 13 Januari een rapport van generaal CRONJÉ, dat de vijand den Zwartkop bezet had! Terstond veranderde generaal BOTHA van plan. Hij gaf het opperbevel te Colenso aan genoemden bevelhebber over en spoedde zich naar het bedreigde punt in het Westen. „Hij liet het Johannesburg-commando langs de rivier hooger op trekken, totdat zij vast aan de Vrijstaters aansloten, versterkte het commando met een gedeelte van de Ermelo- en Standerton-commando's en stelde commandant SMUTS als vechtgeneraal over deze posities. Zelf inspecteerde hij te paard deze stellingen nauwkeurig, deed verbeteringen aanbrengen, en zoo noodig nieuwe versterkingen opwerpen."[2] Ook lieten de Boeren 11 K.M. boven de Potgietersdrift een in aanbouw zijnde brug springen.

Intusschen was de kern van de Engelsche legermacht de voorhoede gevolgd. Generaal BULLER vaardigde een geestdriftige legerorder uit, die aldus aanving: „W i j g a a n o n z e k a m e r a d e n i n L a d y s m i t h o n t z e t t e n. O p d e z e n t o c h t k e e r e n w i j n i e t t e r u g!" Generaal BARTON bleef in het kamp te Frere achter; generaal LYTTELTON trok

---

[1]) Den 11en Januari ging het gerucht, dat generaal WARREN een expeditie naar Weenen — ten Z. O. van Colenso gelegen; dan ware die beweging dus tegen der Boeren linkervleugel gericht! — zou ondernemen.

[2]) SANDBERG, De zesdaagsche slag enz.

het eerst met zijn brigade jagers naar het Westen. Den 16en Januari trok deze bij Potgietersdrift over de groote Tugela.

Het was voor beide legers een merkwaardig oogenblik. Wat bij Colenso duizenden het leven gekost had, bracht hier géén Britsch soldaat den dood. Met den flink bezetten Zwartkop, waarop een paar scheepskanonnen geplaatst werden, in den rug, trokken de troepen in één lange linie, compagniesgewijze, door de drift. Aan den Noordelijken oever gekomen, ging het in twee colonnes vooruit, tot de eerste rij lage kopjes bereikt werd. De bergen wijken aan deze zijde een eind van de rivier terug en laten een kale vlakte vrij. Reeds was generaal DUNDONALD met zijn colonne N. W. waarts voortgerukt, langs de Ventersspruit al maar hooger op.

De Boeren aanschouwden van verre, op de hooge koppen van het gebergte, dien opmarsch. Toen generaal BOTHA de troepen van generaal DUNDONALD zag naderen, had hij in allerijl om versterking gezonden. Immers, niet alleen lagen op dezen vleugel betrekkelijk weinig manschappen: nu de Engelschen hun dreigende beweging naar het Noordwesten richtten, moest generaal BOTHA geheel nieuwe stellingen laten bezetten, waartoe de commando's van Colenso en Ladysmith hun aandeel moesten afstaan. Zoo werden voorbij de Vrijstaters posities ingenomen, vervolgens de rijen van dezen en de nieuw aangekomen burgers telkens meer uitgedund, om ze langer te kunnen rekken. Want al hooger trokken de Engelschen op, over een afstand van meer dan 15 K.M. stelling nemende. De taak der Boeren was meer dan zwaar. Als zij met het bekende, kalme Boeren-galopje waren komen aanrijden, werd hun door generaal BOTHA — want persoonlijk deelde hij er zijn bevelen uit — een stelling op den rand aangewezen en vingen zij aan hun slooten of loopgraven te maken. En dat in den berg, waar loopgraven en verschansingen slechts met luttel getal primitieve werktuigen gemaakt konden worden: één lange gevechtslinie, hoogstens door een paar duizend burgers ingenomen. Wat generaal BULLER met

deze tactiek voor had, was duidelijk. Hij hoopte der Boeren kracht, door zijn aanvalslinie steeds maar uit te rekken, in dezelfde mate te verminderen. Telden zij niet zoovele honderden als hij duizenden? Dan kon op de zwakke punten de hoofdaanval plaats grijpen, een doorgang geforceerd worden en..... Doch — naar het oordeel der Boeren zelven — liet de Engelsche veldheer zich één groot voordeel ontgaan. Hij kon geacht worden met hun klein aantal in de eerste dagen bekend te zijn: een ballon captif hing drie dagen achtereen op groote hoogte boven zijn stellingen en moet zoowel het terrein achter de Boeren-stellingen, als het luttel getal der verdedigers en der opkomende versterkingen gerapporteerd hebben.[1]) Welnu, indien generaal Buller, zoo heeft men uit het Boeren-kamp gemeld, omstreeks den 18^{en} Januari den doorgang bij Spioenkop of daaromtrent geforceerd had, de strijd had voor de Boeren hachelijk gestaan. Maar generaal Buller talmde, liet kostbare dagen verloren gaan — waarschijnlijk, om de kansen voor zijn victorie, naar hij dacht, des te grooter te maken.....

Wil men een onverdacht en sprekend getuigenis van den moeilijken, ja hachelijken toestand, waarin zich in die dagen de Boeren bevonden? Het is tevens de beste lofspraak voor hun houding gedurende den komenden strijd en doet ons hun overwinning, dank zij ook hun genialen veldheer, generaal Louis Botha, des te meer indrukwekkend voorkomen. „Toen de vijand tot den aanval overging, waren onze verdedigings-

[1]) Op die ballons hadden de Boeren het terecht nergens begrepen! „..... de luchtballon boven Ladysmitb, die als een groot krokodil-oog mij intrigeerde, overal waar ik mij bewoog. Wanneer ik mijn paard ging zoeken of bout of water halen, dan stond hij daar hoog lodderig in de lucbt, en ik bad bet gevoel, dat hij zijn blik gestadig, bijzonder op mij, gevestigd hield, en dat ik elk oogenblik een bom kon verwacbten." (Van Warmelo, Mijn commando- enz.) — „Erg verdrietig en vervelend was het, als wij een voorwerp uit de veste zagen opstijgen, dat wij, helaas! alleen maar scheldnamen konden toewerpen. Als ons de oogen opengingen, zagen wij bet vóór ons. Hoog in de lucht zweefde dan in het schemerlicht een groote ballon. Als de stralen der morgenzon den ballon beschenen, dan kon men duidelijk de mand, met een man erin, waarnemen. Zoo'n dwarskijker te kunnen zien en bem niets te kunnen doen, is een ware kwelling. 't Was hard voor ons, en nu en dan beproefden onze kanonniers, of zij tenminste niet de plek, waar deze levenlooze spion gevuld werd, konden stuk schieten. Op den ballon zelf scboten we maar niet. 't Was ons onmogelijk den afstand te schatten op iets, dat zoo maar in de lucht zweefde." (Plokhooij, Met den Mauser.)

werken nog niet half gereed, zoodat in de dagen, waarover wij nu gaan spreken, onze mannen, die overdag aanhoudend moesten vechten, van de avonden en nachten gebruik maakten, om hun verdedigingswerken te voltooien. En zoo schaarsch waren, vooral in den aanvang, onze werktuigen, dat de commando's die van elkander moesten leenen, waardoor zij slechts beurtelings konden werken. Ook het voedsel was niet overvloedig en bestond hoofdzakelijk uit harde beschuit, die men in water moest weeken. Koffie was er niet en vleesch alleen zoo van het pas gedoode dier afgesneden en op rooster of laadstok geroosterd. Hoe had het ook anders kunnen zijn, daar onze posities ver van den spoorweg af gelegen en bovendien zeer moeilijk voor transport bereikbaar waren?" . . .[1])

Generaal LYTTELTON trok dus den 16en Januari bij Potgietersdrift over de Tugela en legerde zich op de heuvels aan de overzijde. Dienzelfden dag trok generaal WARREN 8 K.M. hooger naar Trichardtsdrift, sloeg daar een pontonbrug over de rivier en liet zijn legerkorps eveneens aan den Noordelijken oever post vatten. Bij zijn divisie bevonden zich ook de generaals CLERY, HART en HILDYARD. „Toen het donker werd, schoten bliksemstralen nu en dan uit de donderwolken; later dreven die uiteen en de maan verscheen aan den oplichtenden hemel. Daarboven, tegenover de Britsche strijdmacht, weerklonken de oud-Hollandsche psalmen en gezangen, van kopje tot kopje herhaald. Het effect was bijzonder en gaf moed aan grijsaards en baardelooze knapen, die in het leger der federalen stonden. Hoog boven alles verhief zich de Spioenkop, terrein van den komenden slag, plek vol historische herinneringen. Spioenkop was de heuvel, vanwaar de eerste voortrekkers, na de Drakensbergen te zijn overgetrokken, het eerst de grenzen van het toenmalig nog barbaarsche Natal aanschouwden, waarvan de schoonheid hen aantrok".... Aldus een Boerentelegram, dat treffend-eenvoudig weergeeft, hoezeer de

[1]) SANDBERG, t. a. p.

Boeren vervuld waren van den plechtigen ernst, dien deze historische plek op dit oogenblik moest inboezemen.....

Toen het grootste gedeelte zijner troepen over de rivier was, ging generaal Buller in persoon de stellingen, door Engelschen en Boeren bezet, in oogenschouw nemen. Zijn hoofdkwartier werd op Spearmanshoeve, dicht bij den Zwartkop, gevestigd. Generaal Buller bevond zich dus, met de reserve, dicht bij de centrale stelling, vanwaar zijn zware scheepskanonnen de schansen der Boeren over een zeer grooten afstand konden bestoken. De andere troepen waren als volgt gelegerd. Generaal Dundonald aan den uitersten linkervleugel bij Acton Homes, aan den bovenloop van de Ventersspruit. Dan de divisie van generaal Warren, ten Z. en Z. O. van de linkerflank, langs den benedenloop der spruit en bij de Tugela over de Trichardtsdrift, reikende met haar rechtervleugel tot bij de stelling van den Spioenkop. Daar sloot zich generaal Lyttelton, aan de uiterste rechterflank der Britsche strijdmacht, tot bij Potgietersdrift, aan. Welke de taak der verschillende korpsen des legers moest wezen, is niet moeilijk na te gaan. De eigenlijke doortocht moest tegenover de Boeren-stellingen boven Potgietersdrift geforceerd worden. Die stellingen lagen in halve maansvorm, omdat de koppen, die, tegenover den Boschrand, aan dien Noordelijken oever liggen, een halven cirkel vormen, tusschen welke heuvels de groote weg naar Ladysmith door een pas voert. Om deze beweging uit te voeren, behoorde vóór alles de linkerflank in hare operaties vrij te zijn. Zoolang de Boeren bij de Ventersspruit verschanst lagen, kon die vleugel niet medewerken. Immers, wilde de divisie-Warren in den rug gedekt wezen, dan moest de linkerflank de Boeren tusschen Acton Homes en de Tugela verdreven hebben en den grooten weg, uit het Westen over het randgebergte en de hoogvlakte eveneens naar Ladysmith leidend, kunnen volgen. Ongeveer bij Dewdrop konden zich beide korpsen vereenigen en een 12-tal K.M. verder was men aan de belegerde veste. Generaal Buller rekende er derhalve op

met generaal DUNDONALD's troepen, versterkt door de divisie-WARREN, 's vijands rechtervleugel aan de uiterste punt te kunnen omtrekken. Hij zou bevinden, dat, waar hij meende een flank-aanval te kunnen doen, weer een front-verdediging door de Boeren was voorbereid!

Nadat den 16en Januari de overtocht van de hoofdmacht had plaats gevonden, ving den 17en een geduchte kanonnade langs de geheele linie aan, waarbij de scheepskanonnen en het overige zware geschut een belangrijke rol speelden. Dat bombardement, gedurende de volgende dagen geregeld van 's morgens tot 's avonds voortgezet, werd door de Boeren-kanonnen, slechts 7 in getal, ternauwernood beantwoord. Die stukken konden van groot gewicht zijn, zoo de vijand zich met zijn infanterie dichtbij waagde; doch te meenen, dat zij met eenig succes het vuur dier batterijen zonder tal tot zwijgen zouden brengen, ware al te dwaas. Als altijd was het aanhoudend, zwaar geschutvuur op de schansen der Boeren gericht en sommige commando's hadden het zwaar te verantwoorden. Zoo werden de Spioenkop-schansen den 17en en 18en Januari onthaald op 1017 granaten en granaat-kartetsen — die den Boeren evenwel, gedekt achter klippen en schansen of in hun slooten, slechts 2 dooden en 2 licht-gewonden bezorgden! De Boeren bleven er dan ook even kalm onder, alsof ze „op het kerkplein te Pretoria waren", zegt — met eenige overdrijving — een ooggetuige! [1])

Zooals uit een door de Boeren onderschepte depêche van generaal BULLER aan generaal WHITE bleek, had dit bombardement een andere bedoeling dan vroeger het geval geweest was. De Engelsche bevelhebber wilde de Boeren eenige dagen lang afmatten, ze uit den slaap houden, hun op allerlei wijze schrik aanjagen en eerst daarna aanvallen. Vandaar, dat het niet bij geschutvuur bleef. 's Nachts werden

[1]) Door den grooten afstand was er tijd om dekking te zoeken, als een granaat uit de scheepskanonnen kwam aanzetten. Zoodra de vlam van een schot gezien werd, riepen de Boeren: „koets, koets!" — en ieder zocht zijn schuilplaats op. „De kogels vlogen als vinken over ons heen", zei er een.

vuurpijlen en ander vuurwerk afgeschoten, wat door het schelle licht verblindde en hier en daar brand veroorzaakte. Er werd met behulp van de zon of electrisch licht met Ladysmith gecorrespondeerd, vanwaar geseind werd, „dat het schieten der Engelsche kanonnen den belegerden als muziek in den ooren klonk!" Verder werd bij afwisseling 's nachts met lyddiet-granaten geschoten of het zoeklicht op de Boerenstellingen gericht — alles om den Boeren vrees in te boezemen, hen ongerust te maken, opdat na eenige dagen een aanval des te zekerder slagen zou. Men mag veilig aannemen, dat bovendien de aanblik der ontelbare menigte soldaten, zoowel voetvolk als ruiterij, de artillerie en de treinvoertuigen enz., die de Boeren dagen lang zagen aankomen en stelling zoeken aan den Noordelijken oever — ook tijdens de kanonnade — inderdaad vele burgers met zorg over den afloop dezer worsteling vervuld zal hebben. Zij wisten, dat de 5[e] divisie, pas uit Engeland gekomen, hierheen gezonden was en dat zoovelen uit de Engelsche koloniën aan den oorlog deelnamen. „Ons moet langzamerhand tegen die heele wereld vech!" — zei een Boer in die dagen en hij had het oog op de overmacht, die de Engelschen kregen — en die de eenige oorzaak van hun later betrekkelijk succes worden zou.....

Den dag, nadat het bombardement was aangevangen, vond het eerste treffen plaats:

De schermutseling bij Acton Homes.

Zooals men weet, stond daar generaal DUNDONALD met bereden infanterie. Een 50-tal burgers van het Pretoria-commando poogden dien dag een kopje aan de Westzijde van Acton Homes te bezetten. Zij wisten niet, dat een 140 man Natalsche bereden vrijwilligers zich daar, niet lang te voren, in hinderlaag hadden opgesteld. Dezen lieten de Boeren, die argeloos langs den weg reden, tot op korten afstand naderen en openden toen een hevig snelvuur op hen. Er volgde een kort, scherp gevecht, waarin de Boeren zware 18 Jan. 1900.

verliezen leden, doch zich heldhaftig verdedigden. Een 10-tal hunner sneuvelden, dubbel zoovelen werden gewond — en meest gevangen genomen door de Engelschen, die alleen een paar zwaargewonden den volgenden dag uitleverden. Een kranig figuur in dit gevecht maakte de aanvoerder, waarnemend commandant OPPERMAN: hij was gewond, maar weigerde zich over te geven. Toen werd hij doodgeschoten. Het verlies der Engelschen heette onbeteekenend: een 4-tal man gedood of gewond, o. w. een officier.

Den 19en Januari begonnen de Engelschen een hardnekkig-volgehouden, bewonderenswaard dapper-gevoerden strijd langs de Ventersspruit, om het bezit van de koppen, die aan den rand van het plateau, tusschen Acton Homes, Ladysmith, en de Tugela liggen. De eerstvolgende dagen namelijk liep de strijd vooral om de stellingen in het Taba-Mejamagebergte: het randgebergte ten Westen en Zuidwesten van Spioenkop. De bereden infanterie kwam den 19en zoo dicht mogelijk bij de stellingen der Boeren, blijkbaar om haar ligging te verkennen, en te onderzoeken of omtrekken ergens mogelijk ware — wat niet het geval bleek. Daarna keerde zij terug, den strijd verder overlatende aan het geschut. Den volgenden dag werd het ernst met den aanval. Zoo ontwikkelde zich:

Het gevecht bij de Venterssprult.

20 Jan. 1900. Om 6 uur in den morgen begonnen 5 batterijen veldgeschut hun granaten en granaatkartetsen op de stellingen bij de rivier te werpen. Buiten die 30 stukken hielden zich nog 2 batterijen bezig met de Boeren-kanonnen, zoo vaak deze de burgers trachtten te ondersteunen. Donderend barstten de projectielen boven de plaats, waar aller bestemming was: een enkel punt aan den Zuidelijken rand van het plateau, boven de rivier. Tegen zulk een vreeslijke overmacht waren de Boeren niet bestand. „De posities waren ten eenenmale onhoudbaar" en moesten weldra ontruimd worden, hoewel de burgers er tot driemalen toe in terugkeerden. Toen kwam de infanterie opzetten. Sterk verspreid kwamen de

manschappen van generaal WARREN's colonne, onder bevel van generaal CLERY, één voor één, een eind van elkaar, aldoor meer — een eindelooze reeks — de glooiing oploopen. Dekking zoekend of zich plat op den grond werpend, bleven zij zoo goed mogelijk buiten schot van de Boeren daarboven en daarnaast.

Het geschutvuur hield op. Hoe fel de Boeren in de nabijheid zich ook weerden, zij hadden den vijand hun meest vooruitgeschoven stellingen moeten prijsgeven. Doch verder kwam deze niet. Want den ganschen dag bleef de verwoede strijd voortduren. Wel konden de Boeren den Engelschman niet meer uit zijn eens veroverde stellingen, die hij met groote dapperheid wist te behouden, verdrijven, maar evenmin vermocht hij den Boeren meer terrein te ontnemen, ofschoon hij voortdurend uit de vlakte versterkingen ontving. Van 400 tot 600 pas lagen Boer en Brit van elkaar verwijderd. Doch „die ééne rij, die ééne lange, dunne rij der onzen. bleek hem te sterk". De Engelschen erkenden het zelven: generaal WARREN sprak later in zijn rapport van de „onneembare" stellingen der Boeren .... Toch durfde generaal BULLER aan zijn regeering met fieren trots te berichten, dat dien avond — om 7 uren eerst hield de strijd op — „zijn troepen op den veroverden grond bivakkeerden"!.... Er was meer. De strijd had den Engelschen veldheer ruim 300 dooden en gewonden gekost, naar zijn eerste opgave luidde.[1]) Intusschen zou behaald succes tegen dergelijke offers kunnen opwegen. Was daarvan echter sprake? Generaal BULLER zelf vervolgde zijn bericht over den uitslag aldus: „de hoofdstelling der Boeren ligt nog vóór generaal WARREN." Meende generaal BULLER dan toch waarlijk met de geringe resultaten van dien dag te mogen verwachten, dat spoedig der Boeren tegenstand over de geheele linie vernietigd zou zijn? Hij kon beter weten, lettend op

---

[1]) „Uit den mond van den [later op Spioenkop gevangen genomen] officier [der Lancashires] vernam ik, dat zijn regiment den vorigen Zaterdag [20 Januari] zwaar geleden had: hij zelf was de eenig overgebleven officier en van zijn heele regiment waren er slechts 112 op 't appèl verschenen. Hij noemde dien slag: den grooten slag." (SANDBERG, De zesdaagsche slag enz.)

den tegenstand, dien de Boeren dienzelfden dag elders geboden hadden. Immers, blijkbaar om generaal WARREN's aanval te ondersteunen, deed generaal LYTTELTON, op den rechtervleugel van eerstgenoemden bevelhebber, een „krachtige verkenning" bij Potgietersdrift. Doch tot een bepaald gevecht kwam het daar niet: zoozeer waren de Engelschen van het hopelooze hunner pogingen overtuigd. Diezelfde linie, diezelfde ééne rij, hield ook hier den vijand tegen, die zijn verliezen hier slechts als een 20-tal dooden, gewonden en vermisten opgaf — een aanduiding, dat de strijd niet ernstig geweest was.

En toch was generaal BULLER blijmoedig gestemd over den 20^{en} Januari..... Had hij eenig denkbeeld van het zelfvertrouwen, de dapperheid en het beleid van zijn tegenstanders? Wij spreken niet eens van den opperbevelhebber, generaal BOTHA, doch van zoovelen der gewone strijders onder zijn bevel, wier daden de overigen tot volhouden aanspoorden! Als zoodanig willen wij hier melding maken van

De heldendaad van DE ROOS, SLEGTKAMP en HINDON.[1])

20 Jan. 1900. Het was na de eerste bestorming van de voorste stellingen der Boeren. Het vreeslijk, moorddadig vuur der 30 kanonnen had opgehouden, de „khakies" waren tegen de hellingen opgekropen en bereikten reeds het plateau.... Daar barstte opeens met vernieuwde woede de kanonnade los, ditmaal tegen een stelling, nog meer naar de uiterste rechterflank, bij den hoofdweg van Ladysmith naar Van-Reenenspas. „Hoog boven 't kanongebulder uit ratelden knetterend, langademig de kleine maxim-kanonnetjes, gelijk risten voetzoekers; met ongelooflijk korte tusschenpoozen werd nijdig de eene serie na de andere afgeschoten." De Boeren in de nabijheid begrepen het doel van die kanonnade volstrekt niet: er waren toch geen Boeren op dien kop! Maar plotseling rende een rapportrijder op generaal BOTHA toe en naar boven

[1]) Wij volgen ook hier wederom voornamelijk de beschrijving van Jhr. SANDBERG, De zesdaagsche slag enz.

wijzende, riep hij uit: „Generaal, die Engelschman is al boven op die kop en die parmantige goed het hullie vlag al geplant, kijk! recht voor ons! moet ons dat zoo maar anzien? Laat hem toch stukkend skiet, want das daarom te erg, dat hij ons zoo terg!" Onder allerlei uitroepen van de omstanders richtte generaal BOTHA zijn kijker op den kop, waarboven trotsch en fier een vlag wapperde! Eindelijk verklaarde de generaal, dat het bepaald, hoe onwaarschijnlijk dat ook moest lijken, de Transvaalsche vierkleur was. De Engelschen toch vuurden met alle macht op die stelling, blijkbaar om de vlag. Na een half uur werd ze pas neergehaald: „zoolang zij woei, waagde de vijand niet verder door te dringen; toen zij verdween, hield bijna gelijktijdig het oorverdoovend bombardement op."

Wat bleek nu een half uur later? Drie, zegge 3, man waren in die stelling gebleven, toen de anderen haar ontruimd hadden. Het waren twee Hollanders en een Afrikaner, onafscheidelijke vrienden, alle drie leden van het verkenningscorps van EDWARDS: DE ROOS, SLEGTKAMP en JACK HINDON. Zoodra de Engelsche soldaten zich boven op het plateau vertoonden, hadden de vrienden hun vlag aan een geweer gebonden, op het hoogste punt geplant — en toen een hevig, wèlonderhouden en goedgericht vuur op den vijand geopend. Eerst nadat zij al hun patronen en reserve-patronen verschoten hadden en den strijd moesten opgeven, haalden zij de vlag neer, en keerden langs een grooten omweg onder dekking naar de linies terug.... Toen eerst dorsten de Engelschen weer voorwaarts trekken en hield het vuur van kanonnen en maxims eindelijk op! Naar hun beschrijving was het geraas en 't gekraak der ontploffende granaten, die op hun stelling waren neergekomen, zoo vreeslijk geweest, hadden de projectielen zooveel stof en steen opgeworpen, dat de drie helden zich zelven niet konden begrijpen, hoe zij er het leven ten slotte nog hadden afgebracht. Hun daad had de andere Boeren tijdelijk verlicht en bovendien: het was een buitengewoon stout stuk geweest, een heldendaad, die onzen Hollanders den eerbied en bewondering van de

burgers deed ten deel vallen — en een woord van lof, zelfs van generaal BOTHA!

Evenmin als op den uitersten rechtervleugel, konden de Engelschen, in die dagen, meer naar het centrum der Boerenstellingen, bij de driften, vooruitkomen. Een ooggetuige beschrijft de wijze, waarop die aanvallen ondernomen en afgeslagen werden, aldus: „Al heviger bulderen de kanonnen en ratelen de maxims; van uit de vlakte dringen de Fuseliers naar voren, dekking zoekende in de spleten en achter de kleine bulten van het golvend terrein; troepsgewijze komt de cavalerie aanrijden en schuilen in twee hoeven, aan den voet der Boeren-stellingen gelegen, blijkbaar voornemens den stormaanval van straks te ondersteunen. Eerst rijden zij in dichte rijen opeen; een Creusot-kanon, zooeven door de Boeren op een kopje gesjord, zendt een granaat, die vlak achter hen springt; een oogenblik later een tweede, die midden in den troep terecht komt; eenige manschappen storten uit het zadel en een aantal manschappen liggen dood of gewond. Twee, drie, vier granaten richten in korten tijd zulk een verwoesting aan, dat de overige vluchten, met achterlating hunner gewonden. Al feller hoort men alom het dof geknal der Mausers, duidelijk te onderscheiden van den dubbelslag („pà-tak!") der Lee-Metfords; het helsch geratel der maxims, die vruchteloos hun patronen als hagelsteenen tegen de klippen doen kletteren. Granaten en granaatkartetsen vallen onophoudelijk neer, ontploffend met duivelschen schok, een stofwolk van puin en aarde opjagend en diepe gaten in den grond borende. Het groot en klein vuur van 's vijands zijde concentreert zich op den platten rand naast ons, waar de granaten-regen bijkans onuitstaanbaar wordt; overal is de grond opgeploegd, terwijl de Boeren rustig, met de pijp in den mond, voortgaan met schieten. Nu en dan houdt er een een tijdlang op, omdat het roer te heet is geworden. [1])

[1]) De met water gevulde veldflesch werd dan even door den loop leeggegoten, om hem wat af te koelen.

Intusschen naderen duizenden infanteristen den voet van den rand. De Boeren wijken soms voor een wijle terug, komen langzamerhand hun vroegere stellingen weer innemen, dan vallen de kopschoten en met groote verliezen en na herhaalde pogingen, om hun manschappen verder te krijgen, moeten de officieren het bevel tot retireeren geven" ... Tegen het vallen van den avond was de positie der Boeren voor dien dag weder gehandhaafd....

De drie dagen, volgende op den 20en Januari, onderhield generaal BULLER voornamelijk slechts het bombardement op de linie der Boeren, zonder ophouden voortdurend van 's morgens tot na de schemering, uit alle batterijen. [1]) Alleen op zijn linkervleugel, daar, waar den 20en zoo hevig gevochten was, was hij erin geslaagd, zoo meldde hij, eenigszins verder door te dringen. Den 21en Januari had generaal WARREN, na den ganschen dag gevochten te hebben, aan zijn linkerflank een voorwaartsche beweging van ruim 3 K.M. uitgevoerd. De Boeren hadden het terrein slechts na fellen kamp verlaten. Wederom luidde het slot van generaal BULLER's telegram over deze krijgsverrichtingen onheilspellend: „Het terrein is zeer bezwaarlijk en, daar het gevecht voortdurend bergopwaarts plaats heeft, is het moeilijk, nauwkeurig te zeggen hoeveel wij winnen; maar ik denk dat wij deugdelijke vorderingen maken".

„Ik denk".... seinde generaal BULLER — omdat hij zelf de stelling niet gezien had en zoo gaarne voor zeker aannam, wat minstens genomen zeer twijfelachtig was. Immers,

---

[1]) Toch verliet den burgers hun aangeboren zin tot schertsen, hun kostelijke opmerkingsgave, om de dingen altoos van den humoristischen kant te bezien, zelfs toen niet. Dat bewijst het volgende: „Naast mij lag een man, die door zijn achterrijder [ongeveer ons: „oppasser", Indisch: „jongen"], een Boesman [Bosjesman] van een onrustigen, ongeduldigen aard, heel amikaal JANNIE geadresseerd werd. De Boesman liep gedurig, alsof er geen bommen en geen kogels waren, heen en weer naar een „maat" van hem, die achter een klip „vlak" achter ons verscholen lag. Eens, toen hij zich weer op een bezoek naar zijn „maat" begaf, „klapte" een kogel kort achter hem in den grond. Hij stond stil, keek van zijn hielen langzaam parmantig naar den vijand op en zei op geaccentueerden toon: „Jou verflakste Engelschman!" en ging onverschrokken naar zijn „maat". (VAN WARMELO, Mijn commando- enz.)

wat bleek nader aan generaal WARREN en den opperbevelhebber? Dat de bezette positie zeer goed te handhaven was, maar „minder geschikt was tot een voorwaartsche beweging, aangezien de Zuidelijke hellingen zóó steil waren, dat generaal WARREN geen goede positie kon krijgen voor zijn artillerie en het ook moeilijk was de troepen van water te voorzien. — Zoo berichtte generaal BULLER een paar dagen later.....

Generaal WARREN verkeerde dus in den onbehaaglijken toestand van iemand, die gevoelt, dat hij eigenlijk in een valstrik loopt, maar toch geen kans ziet er ongedeerd uit te komen. En zijn vijanden waren één en al vuur, vol moed en zelfvertrouwen! Hun opperbevelhebber, generaal LOUIS BOTHA, noemde dien 21[en] Januari „een zwaren dag", maar de burgers waren „braaf en gehoorzaam", al hadden zij het verlies te betreuren van menigen dappere. Generaal SCHALK BURGER, ass.-generaal, raamde dien dag 's vijands macht in 't vuur op 15.000 man voetvolk en cavalerie met 5 batterijen, waartegenover de Boeren ruim 1800 man met nog geen 2 batterijen konden stellen. Toch waren de Engelschen overal teruggeslagen, „ook op mijn meest Westelijken vleugel", meldde generaal BOTHA. Hieruit mogen wij opmaken, dat het voordeel, door generaal WARREN op zijn linkervleugel behaald, slechts schijnbaar was. Onbezweken lagen de Boeren al die dagen in hun schansen, van den morgen tot den avond, het geweer in de hand, ondanks verliezen, die, in verhouding, zwaarder dan die van menigen veldslag waren. Zoo bezorgde de 22e Januari hun 46 dooden en gewonden. Doch ook de ambulance-wagens des vijands reden al die dagen voortdurend heen en weer naar het slagveld, en iederen dag zagen de Boeren hun gedoode vijanden nog bij hoopen liggen.... Wel mocht generaal BOTHA van „zware dagen" spreken!

In dit verband mag voorts één bijzonderheid niet onvermeld blijven. Mogelijk ware der Boeren verlies minder geweest, indien hun zware kanonnen, de Krupps en Creusots, geregeld een woord hadden meegesproken en getracht 's vijands

batterijen het zwijgen op te leggen. Doch met opzet werd h u n vuur voor later bewaard. De Brit moest van hun opstelling zoo weinig mogelijk te weten komen — een overweging, die van groote bedachtzaamheid getuigde.....

Zooals wij reeds opmerkten, duurden die aanvallen tot den avond van den 23en Januari. Dien laatsten dag gold de aanval der Engelschen ook de Colenso-linie: generaal Barton deed met een aanzienlijke strijdmacht, infanterie, cavalerie en artillerie, (2 scheepskanonnen en de 2 uit den slag van Colenso overgebleven veldstukken) een schijnaanval. Het doel was blijkbaar de Boeren bij Colenso in hun stellingen vast te houden, opdat zij geen versterkingen naar de Boven-Tugela konden zenden. Onder den Boschrand gekomen, werden de Engelschen, onder bevel van kolonel Blagrove, door generaal Lucas Meijer afgewacht en met aanzienlijk verlies teruggeslagen.

De slag op Spioenkop.

24 Januari 1900.

Zoo stonden de zaken aan den avond van den 23en Januari. Generaal Buller had een onderhoud met generaal Warren en de uitslag was, dat een aanval beproefd zou worden op den Spioenkop, „blijkbaar de sleutel der stelling".

Wat was de Spioenkop? Hoe vreemd deze vraag klinken moge, het zal den lezers bekend zijn, dat hierover in Europa, in die dagen van spanning, langen tijd getwist is. Er bestond namelijk meer dan één Spioenkop en men wist niet, welken de telegrammen van generaal Buller bedoelden. Het terrein tusschen de Ventersspruit en de Potgietersdrift wordt voor een groot deel ingenomen door een heuvelreeks, bestaande uit een aantal spitskoppen, de Spioenkoppen genaamd. Te midden van deze koppen ligt een hooge, min of meer platte kop, ook wel Platkop of Vechtkop genaamd, die het omliggend gebied, zoowel in Zuidelijke richting als in die van Ladysmith, beheerscht.

„De rechtervleugel van de Boeren-stellingen werd beschermd door den Spioenkop, met zijn rotsachtigen top uit het veld oprijzende als een reuzenschildwacht. Dit kopje lijkt in grootte en vorm eenigszins op den Majuba. Zijn flanken zijn steil, soms loodrecht, terwijl de top vrij effen is, schoon doorsneden door menig klein ravijn, die door elkaar loopen als de lijnen op een menschenhand. Gelijk bijna alle kopjes in Zuid-Afrika, is de Spioenkop letterlijk bedekt met rotsen, opgehoopt op zijn zijden en zijn spits bedekkende als grijze wratten". En uit een andere beschrijving: „De Spioenkop is een afgeplatte, hoog uitstekende kop van den hoogen breeden bergrug, die aan den oever der Tugela zich steil uit de vlakte verheft, en is — evenals die vlakte, nabij Spioenkop — totaal boomloos. Aan den overkant van den stroom, een weinig links, ligt de dichtbegroeide boschrand, Zwartkop. Daarop zien wij van onze posities uit. Diep onder ons, reusachtig kronkelend, baant de Tugela tusschen loodrecht opgaande oevers haar weg, komende uit het woeste, grootsche Drakensgebergte, rechts van ons. Heerlijk mooi, indrukwekkend grootsch, teekent zich dat gebergte met zijn grillige, krachtige vormen tegen de heldere, prachtig blauwe lucht af. Fantastisch reiken de ontzettende rotsmassa's kaal ten hemel."

Op dien hoogen bergrug nu, den uitlooper der Drakensbergen, lagen de Boeren-stellingen, tot dicht bij den voet dier bergen zelve.

In den nacht van 23 op 24 Januari hadden burgers van het Vrijheid-commando met eenige leden van het Duitsche vrijwilligers-korps brandwacht op den Spioenkop. Te zamen vormden zij nog geen honderd man.[1]) Het was doodstil, de maan nog niet gerezen en geen geluid deed een bijzondere beweging der Engelschen verwachten. Het tegendeel was waar. Des avonds om 7 uur hadden compagnieën van het 2e regiment Lancashire Fuseliers, het 1e Royal Lancas-

[1]) De bezetting was zoo zwak, omdat zoovelen stroomopwaarts gezonden waren, bij het uitrekken der verdedigingslinie — als immers overal had plaats gevonden.

ters, het 2e Middlesex, een halve compagnie genietroepen en 200 man bereden infanterie van THORNEYCROFT's regiment, benevens een afdeeling koloniale troepen als verspieders, het kamp verlaten. Generaal WOODGATE voerde het bevel over deze colonne, waarvan het 2e Lancashire juist een maand te voren was „uitgekomen" [te Durban aan land gestapt]. — Met opzet toch werden bij voorkeur pas gelande troepen door de Engelsche bevelhebbers tot dergelijke expedities gebruikt: al zoo vaak was gebleken, dat de soldaat voor de tweede maal bijna niet tot een stormaanval te bewegen was!

Onder een doodsche stilte werd het bevel tot uitrukken gegeven. De troepen slopen over de vlakte vóór den Spioenkop en vingen daarna de beklimming aan. Begunstigd door de duisternis, tegen den morgen door een mistigen regen verergerd, bereikten de stoutmoedigen tegen 2 uur den geheel in nevelen gehulden top. Daar stonden Boerenvoorposten, die verrast werden. Onder den kreet: „Majoeba is gewroken!" — stormden de Engelschen met de bajonet vooruit. Hoewel de meesten van het commando, dat onder bevel van commandant GROBLER stond, konden vluchten, verloren de Boeren toch nog 1 doode en 6 gevangenen. Het was de mist, die langzamerhand door den aanbrekenden dag grijs gekleurd werd, waaraan de Boeren hun behoud te danken hadden. Zij ijlden in paniek naar beneden en brachten de tijding der verrassing, te 4 uren, o. a. in generaal BOTHA's lager.[1])

De vijand op den top draalde niet van zijn succes gebruik te maken. Terstond werden slooten gegraven, klippen en steenen tot borstweringen gemaakt, en onmiddellijk bezet door de Engelschen, die elkaar geluk wenschten met het vermeesteren van zulk een gewichtige stelling, den sleutel der positie — en dat met een verlies van niet meer dan 20

[1]) De vluchtende burgers waren naar alle zijden heengevloden, waardoor één voordeel behaald werd: bijna gelijktijdig gaven zij op verschillende plaatsen alarm! Ook hadden zij, als bij intuïtie, hun geweren en patronen medegenomen — anders ook niets! Zie SANDBERG, De zesdaagsche slag, enz.

man: de verraste Boeren hadden dus toch nog gelegenheid gevonden een enkel schot uit hun Mausers te lossen! Ook ontvingen de Engelschen op den top ten spoedigste versterkingen uit de vlakte, totdat er een 1500 man bijeen waren, met verscheidene maxims. En nog snelde compagnie na compagnie over het veld, om de kameraden daarboven te steunen, zich nu veel meer bloot gevende, daar de mist optrok en de zon de nevelen verstrooide. Dat gaf evenwel de Engelsche artillerie gelegenheid de infanterie belangrijk te ondersteunen. Zoowel het zware scheepsgeschut aan den Zuidelijken, als het minder zware en het veldgeschut aan den Noordelijken oever der Tugela, vingen een geduchte kanonnade aan met granaten, granaatkartetsen en lyddietgranaten, wolken rood stof opwerpend en verstikkende dampen uitbrakend.

En de Boeren? Zoodra de generaals BOTHA en SCHALK BURGER van de verrassing vernomen hadden, namen zij hun maatregelen — kalm, onverwijld. De laatste zond 90 man van 't Carolina-commando uit hun aan Spioenkop grenzende positie, onder commandant PRINSLOO, „den kop in", om verder doordringen des vijands te beletten, zoo mogelijk hem in zijn front aan te tasten. Tegelijk kregen 50 man van Heidelberg, pas den vorigen avond aangekomen, bevel om een kopje in de flank te bezetten, tusschen Spioenkop en de drie groote spitsige kopjes, waartegen het lager lag. Generaal BOTHA, rechts van Spioenkop gelegerd, zond van zijn troepen zooveel manschappen, als hij slechts missen kon — ook den kop in. Vervolgens werden naar alle zijden rapportgangers om versterkingen gezonden. De zware nevel, die in den vroegen morgen de kruin van Spioenkop aan het oog onttrok, kon den aanval der Boeren aanmerkelijk verlichten. En toch was de mist misschien even gevaarlijk voor de Boeren, daar dezen groote kans hadden plotseling op den vijand te stooten!

Het eerst waren de Carolina-burgers dus aan den voet van Spioenkop. Zij kwamen aangereden, lieten hun paarden onder de laagste rotswanden achter, en begonnen de bestor-

ming.... 90 tegen 1500!.... het leek een bespotting! Toen de zon het mistgordijn ging scheuren, teekenden zich de gestalten der koene aanvallers duidelijk af. Van de Zuidzijde drongen de Engelschen, om den kop te verdedigen, op, van de Noordzijde de Boeren-aanvallers. Zoodra de Engelschen bemerkten, dat hun vijanden reeds nabij waren, openden zij een schriklijk geweer- en maximvuur op de Boeren, die, bij het eerste, heldere licht der zonnestralen, boven op den kop in positie waren, vlak tegenover den vijand, geen 60 M. van hem verwijderd! De beklimming was zeer zwaar geweest, want „de berg is zeer steil en biedt geenerlei dekking bij de bestorming — behalve op zijn platten top". En om den voet van den berg te bereiken, hadden de Boeren een vlakte moeten doortrekken, die ook bestreken werd door de Engelsche artillerie, welke over den berg heen vuurde. „Soms op de knieën en gebruik makende van de geringste bedekking, drongen de Boeren, nu kruipende en dan rennende, gestadig voort, tot zij den voet van den kop bereikt hadden"..... Eenmaal boven barstte een geweldig geweervuur los. De aanvallers bleven niet lang zonder hulp. „Klompies" Boeren, tien, twintig man sterk, kwamen aangereden, stegen af en joegen almede over de vlakte, om de moeilijke beklimming te beginnen. Er werden er wel eens „door een stuk lood in hun haast gestuit", maar de rest wist van geen weifelen en in een paar uren tijds waren een vierhonderd man bijeen. Zij klommen niet allen tegen denzelfden kop op. Alle drie bovengenoemde, vooruitspringende steilten, aan den Noordoostelijken kant van Spioenkop, werden beklauterd om den top te bereiken. „Langzaam, voet voor voet, kropen de Boeren de steile helling op, vliegend van een klip in een spleet, plat op hun buik vooruitschuifelend, springend als gemzen, van bedekking naar bedekking, en altijd onder een hagel van granaten en Lee-Metfordkogels, niettemin onversaagd, volhardend, met doodelijke juistheid schietend op de Engelschen, die zich op den top tegen de lucht afteekenden. Die Boeren joegen op de Engelschen, zooals zij op wilde beesten in het veld zouden jagen, en even koelbloedig —

nooit schietend als zij geen goed doel hadden en weinig patronen verkwistend".

Eenmaal boven op den kop in positie, hield Carolina zich prachtig, hoe zwaar de burgers het ook te verantwoorden hadden.[1]) Evenzoo Heidelberg op den in de flank gelegen kop. En zooveel andere commando's! Die, welke generaal BOTHA zond, gingen den steilen rechteruitlooper op en bestookten vandaar den vijand zóó geducht, dat Carolina op den top niet langer van ter zijde kon worden beschoten. Van nu aan konden ook de versterkingen naar boven gezonden worden. Vooral de Pretoria-dorp- en Pretoria-district-commando's onderscheidden zich daarbij bijzonder. En toch vielen de kogels der Engelschen „als hagel neer" en richtten zij, toen de mist was opgetrokken, het vuur van al hun kanonnen op die gedeelten van den kop, welke door de Boeren heroverd waren — gelukkig zonder veel nadeel toe te brengen.

Wat de Engelschen op den kop betreft, de toestand dier arme soldaten werd afschuwlijk. Nadat generaal WARREN bevel had gegeven de troepen op den kop te gaan versternen, waren eenige compagnieën infanterie, waaronder van het 2e Cameron Hooglanders en het 3e King's Royal Rifle, al vechtende naar boven geklommen. Er zouden er waarschijnlijk nog meer gekomen zijn, doch die beweging van generaal BOTHA maakte het oversteken van de vlakte vóór den kop al te gevaarlijk. Met dat al bevonden zich om ongeveer 11 uur meer dan 2000 Engelschen op den top! Zij waren opeengedrongen in verschansingen, die niet eens voltooid waren! Immers, de mineurs en sappeurs waren, in den loop van den morgen, van dat werk afgeroepen om een pad te maken voor de maxims. Zoo vormden de schansen nog geen doorloopende reeks. Voorts — vreeslijke ontdekking — werd bevonden, dat er haast geen water te krijgen was, zooals toch te voren gerapporteerd was. En de omtrek van den top was veel te wijd, dan dat alle stellingen er door de

[1]) „Van de 90 bleven er ongeveer 50 op het slagveld dood of gewond; maar zij dachten niet aan terugtrekken." SANDBERG, t. a. p.

aanwezige troepenmacht bezet konden worden — dat had deze al ondervonden.....

Toen kwam evenwel het ergste, het afgrijslijkste. Mochten de Boeren eenige verliezen lijden, bij de beklimming, bij de bestorming, in hun schansen of achter hun klippen — hun verliezen waren volstrekt niets, vergeleken bij die van de Engelschen op den „vlamgekroonden" kop. Dezen leden ditmaal niet het meest van der Boeren geweervuur. Hoe fel ook dit vuur ware, daar was aan Boeren-zijde een wapen, dat ditmaal ongelooflijk onder de Engelschen moorden zou: de artillerie! „Zij eischte het leeuwendeel aan dooden en gewonden van den vijand". In het Westen, vèr weg, stond een zware Creusot (Long Tom); naderbij een Krupp, en nog nader een Maxim-Nordenfeldt (pom-pom); in het Oosten, naast Spioenkop, een Vrijstaatsche Krupp, ondersteund door een pom-pom, vlak bij de Heidelberg-posities. Vooral de pom-poms troffen maar al te veel doel onder de feitelijk weerlooze Engelschen op den kop. Maar zij zouden nog feller besprongen worden — en dat, terwijl zeven batterijen veldgeschut, 4 lyddiet-houwitsers, scheepskanonnen, enz., met alle macht op de Boeren-linies donderden! Tevergeefs, zij konden het Boeren-geschut — hoe luttel ook in aantal! — niet tot zwijgen brengen. Er kwam daar nog een stuk geschut bij. Op last van generaal BOTHA zelven werd een zwaar Krupp-kanon onder aan den voet van Spioenkop opgesteld. Over de hoofden van de burgers heen, wierp dit „mooi, maar gewaagd-opgesteld" kanon zijn projectielen boven op den kop, tegen den vijand. „Was er een te vroeg gebarsten, zoo zou het zeker de dood en verminking geweest zijn van velen onzer; maar Krupp's munitie bleek uitmuntend en behalve van de twee pom-poms op de flanken, heeft de vijand van dit kanon zeker het meest te lijden gehad. Het werd onder leiding van majoor WOLMARANS zelven bediend, die na elk schot heliografisch bericht ontving van de uitwerking."[1]) Kon het erger voor de arme Tommies?....

[1]) SANDBERG, t. a. p.

„Het was een verwoede strijd. Aanhoudend geknetter van klein-geweervuur. En door dat geraas heen het sissend gegons van de trekkende kogeltjes, dat is als een zachte wind, gaande door ijl-staande dennenboomen, en het kwaadaardig-scherp, nijdig-gierend komen aanstormen der granaten en granaatkartetsen. Witte wolkjes vertoonden zich boven in de lucht, van de gebarsten granaatkartets en daaronder sloegen in een ovaalvorm de „stofjes" op, wanneer de kogeltjes der gesprongen kartets dof tegen den grond rammelden, terwijl de ledige dop wirrend-woerrend verder trok. Welk een legio geluiden en verschijnselen!... Dat alles met het gekerm en gesteun der gewonden, de uitroepen van allerlei aard, vereenigde zich tot één rumoer, tot één draaikolk van rumoer, die het hoofd deed duizelen en tot geen ander denken meer in staat maakte dan: .... schieten! dáár! den vijand! ....." [1])

Bij tientallen vielen de soldaten neer, de schansen opvullend, de levenden hinderend, soms telkens en telkens weer opnieuw gewond, omdat ze niet weggedragen konden worden! Er waren ook officieren bij, maar dezen vielen toch meer door de Mausers der Boeren, die aldoor nader kwamen. Want de officieren — kranige helden, als zij zich toonden! — weigerden zich te dekken, en kwamen telkens voor den dag, om hun manschappen aan te vuren en hun aan te wijzen, waarheen zij hun salvo's te richten hadden. Vandaar, dat de officieren dan ook bijna allen werden neergeschoten. Een der eersten, die doodelijk gewond werd, was generaal WOODGATE, de bevelhebber op den Spioenkop. Zooals aan meer Engelsche bevelhebbers verweten is, gaf hij zich te veel bloot, door naar voren te gaan, het geweer in de hand, om eenige Boeren, die, verdekt opgesteld, zijn Lancashire's bijzonder hinderden, te ontdekken. Hij keerde niet weder. Toen werd de commandant van de Fuseliers gewond, en die hem wilden wegdragen eveneens. Binnen een paar uren waren reeds 11 officieren gesneuveld en een nog grooter aantal gewond.

---

[1]) SANDBERG, t. a. p.

Die commandant der Fuseliers, kolonel BLOMFIELD, viel eerst voor goed, nadat hij drie malen getroffen was. Hulde ook aan deze dapperen, wier heldenmoed voorzeker den soldaten mede de kracht gegeven heeft, om zóólang die hel te verduren! .....[1])

Het was omtrent dit oogenblik, ongeveer te 11 uren, dat de slag op zijn hevigst woedde. [2]) Generaal BULLER begreep uit het donderen van generaal WARREN's batterijen, dat de strijd op den Spioenkop in vollen gang was. Nu stond het aan hem om krachtig in te grijpen. Terwijl het scheepsgeschut van den Zwartkop, de zware kanonnen, op de heuvels aan den Noordelijken oever opgesteld, en de maxims zonder ophouden hun oorverdoovend bombardement — reikende tot aan de Noordzijde van Spioenkop — op de stellingen der Boeren onderhielden, gaf de opperbevelhebber last ten Oosten van den berg door te dringen. Daar lagen de commando's van Winburg, Vrede, Heilbron en Senekal. Een Engelsche batterij, ver weg in het Tugela-dal, opende het vuur op de Pontdrift en spoedig bereikte het geschut de eerste Boerenstellingen. Toen trad de infanterie voor deze demonstratie op. In twee lange linies, een derde in reserve, marcheerden de khaki's over het eenigszins nevelachtige, groene veld voorwaarts, alras gesteund door een batterij veldgeschut, op dien Noordelijken oever zelven geplant. Zoo ving de aanval, die van het hoogste gewicht kon worden voor Spioenkop, aan. Maar de Vrijstaters gaven geen teeken van leven. Generaal CRONJÉ wilde den vijand weer zoo dicht mogelijk naderbij lokken, om hem des te zekerder te vernietigen.

Evenwel, niet alleen in het front zouden de Engelschen

---

[1]) Jongere Boeren, soms eerst 16 jaar oud, lagen met hun veldkijker over de schansjes te kijken naar de Engelschen op Spioenkop, die zich bloot gaven. Gebeurde dit, dan riepen zij terstond den anderen toe: „daar 's hij, skiet, skiet!" En een salvo deed den vermetele neerstorten! Dat blijkt ook uit den brief van een soldaat der koloniale troepen: „Iedereen wist, dat het behoud van zijn leven afhing van het niet-vertoonen van eenig deel van zijn lichaam."

[2]) Soms sprongen 16 granaatkartetsen in den tijd van een paar minuten boven de Engelsche loopgraven! De Engelschen hebben later nadrukkelijk de bewonderenswaardige wijze, waarop het geschut der Boeren bediend werd, geroemd.

den gevreesden vijand vinden! Tegenover het Zuidoostelijk gedeelte van Spioenkop bevond zich een kop, hooger dan dien uitlooper van Spioenkop, waarvan wij vroeger meldden, dat hij door Heidelberg bezet was. Toen nu de Engelschen voor hun omtrekkende beweging naderden en generaal CRONJÉ zijn Vrijstaters wist te bedwingen, kwamen de aanvallers plotseling, onverwacht, onder een vreeslijk flankvuur! De toestand van aanvallers beneden en aangevallenen boven verschilde buitengewoon. De Boeren lagen achter hun klipschansen of in hun slooten, en schoten hun vijanden, die ongedekt van beneden aanrukten, zonder moeite neder. Vrees voor het Engelsche geschut bestond haast niet, omdat ook hier slechts een enkel man door de talrijke granaten, die zonder ophouden door de lucht gierden, getroffen werd. Zwaar moet ook hier het verlies der Britsche troepen geweest zijn, want de rijen werden weggemaaid door het onverbiddelijk vuur van Heidelberg op dien spitskop, waardoor de positie der Vrijstaters aanmerkelijk gesteund werd. Dezen toch, op hun beurt, beletten den vijand het beklimmen van den spitskop — en hun taak werd niet zwaarder: de Engelsche soldaten weigerden ten slotte voort te rukken! Het merkwaardig feit deed zich voor, dat bataljons, tot op 900 M. genaderd — zonder dat de Boeren vuurden — ondanks de bevelen, de aansporingen hunner officieren, niet verder wilden: de manschappen bleven eenvoudig achter de klippen liggen!

Men zal niet licht de ernstige beteekenis van den ongunstigen uitslag dezer poging van generaal BULLER, om door een aanval ten Oosten van Spioenkop de mannen daarboven te redden, kunnen overschatten. Het beteekende toch, dat de Lancashire's, enz. den strijd op den top met hun verwoede aanvallers alléén hadden uit te vechten! Zij waren nu „vast gekeerd", want de verbinding met de troepen beneden in de vlakte was afgesneden. Hoe jammerlijk was hun toestand! Geen soldaat kon zich straffeloos boven de Engelsche verschansingen vertoonen, want bijna met zekerheid kon hij verwachten in het volgend oogenblik getroffen te worden. Het was een afschuwlijke strijd. De Engelschen, blootgesteld

aan het moorddadigste vuur van geweren en kanonnen, hadden hun aanvallers op den top op nauwelijks 50 M. afstands. Telkens waagden de Boeren, bij tien tegelijk, een stormaanval op de schansen, waarbij zij soms tot 10 schreden naderden! Op een enkel punt had het stormen der burgers zelfs tot gevolg, dat zij een stelling konden bezetten, vanwaar zij een deel der schansen bestreken. Tot tweemalen toe deden de verdedigers dier schansen een moedigen, een wanhopigen uitval, doch tevergeefs! De Fuseliers, die met de bajonet vooruit de Boeren, „wier Mausers zoo onophoudelijk en zoo wreed kraakten", trachtten te verdrijven, vochten als leeuwen — doch sneuvelden. De meesten waren dadelijk gedood of gewond neergevallen, de overigen kropen of schoven terug naar eenige schuilplaats „voor die rake kogels"...... Wat ontzettende verliezen waren allengs reeds geleden! Van de Lancashire Fuseliers was hier nog slechts één ongekwetst officier; de kolonel en 15 andere officieren waren — dien dag of reeds vorige dagen — gesneuveld, slechts één was er gewond! Alle officieren van THORNEYCROFT's bereden infanterie, evenals alle officieren van de koloniale troepen, lagen dood of gekwetst. Het aantal gevallen manschappen, soms zes, zeven hoog, was verbazend: zij vulden de slooten geheel op: binnen een afstand van 30 M. werden later 60 dooden gevonden! De meeste gewonden moesten aan hun lot worden overgelaten, want het wegdragen der gekwetsten door de Engelsche ambulances moest gestaakt worden om het kruisvuur van Boeren-geschut en Mausers op de helling van den berg. En hulp kwam voor de ten doode opgeschrevenen niet opdagen!.....

Het was toen, ongeveer te 2 uren, dat de Engelschen in hun schansen de handen gingen opsteken — want vluchten was immers onmogelijk geworden — en, de geweren met de kolf naar boven opheffend, witte doeken vertoonden. Hoe lang reeds smachtten de gewonden onder hen naar dat teeken! Nog altijd donderde het zware Engelsche geschut, beantwoord door de Boeren, die nog altoos nieuwe offers

van hun vijanden vergden. Doch wie dat gebulder gingen vervloeken, het waren de Engelsche gewonden, die daar al uren lang hulpeloos neerlagen, kermend van pijn, hun kameraden smeekend zich toch over te geven, vervloekend heel den onzaligen tocht en zijn aanvoerders..... Maar nòg weigerden de dapperen, die nog vuren konden — klein in aantal, groot in moed, sterk in doodsverachting. Zij, die daar stand hielden, telden slechts een paar honderd man en — één officier, die niet gewond was, kapitein FREETH, van het 2e Lancashire Fuseliers! Te vergeefs probeerden de gewonden zelven de witte vlag uit te steken, door stukken wit doek aan de punt van hun bajonet te hechten. Zij waren te uitgeput om de vlag behoorlijk te vertoonen en moesten hun helsche pijnen nog langer verduren.... Totdat eindelijk! tegen 2 uur het artillerie-vuur der Engelschen langs de oevers der Tugela ging bedaren — een bewijs, dat men ook daar het nutteloozе van verdere pogingen tot redding van de colonne op Spioenkop begon in te zien. Voor deze mannen zelven was het een onmiskenbaar teeken, dat voor het oogenblik hun zaak volmaakt hopeloos stond.....

Daar verschijnt opeens de witte vlag — terecht de jammervlag genoemd! — boven de verschansingen der Engelschen. Het is een onvergetelijk oogenblik: eindelijk, eindelijk, na haast tien uur strijdens, zal der Boeren bovenmenschelijk pogen met gunstigen uitslag bekroond worden!... „De sleutel der stelling", Spioenkop, haast heroverd, en dat ondanks de geweldige krachtsinspanning door den vijand ontwikkeld!... De burgers verlaten hun veilige bedekking en sommeeren den Brit zich over te geven. Reeds verlaten de Engelschen hun schansen, de burgers loopen op hen toe... Een aangrijpend schouwspel doet zich aan hun ontzette blikken voor: meer dan 600 dooden, velen afgrijslijk misvormd, en honderden gekwetsten, liggen er op en onder elkander! Doch er is geen tijd om dat alles meer dan een vluchtigen blik toe te werpen — de zich overgevende vijanden moeten ontwapend. Reeds loopen Boer en Brit door elkaar, reeds dalen er Engelschen het voetpad der Boeren-linies af — daar geeft

plotseling een, pas met versterkingen aangekomen, officier het bevel den strijd voort te zetten en onmiddellijk wordt het vuur op de niets vermoedende en te goeder trouw handelende burgers geopend!....

Het was een daad van schandelijk verraad.[1]) Terstond viel menig burger, die geen tijd had gehad om zijn oude positie weer in te nemen, dood of gewond neder. Maar ook de verrader viel spoedig dood neer: „hij overleefde zijn laagheid niet lang". En, te midden van den weer aangebonden strijd, liepen Engelsche soldaten, ongewapend, de kogels trotseerend, uit hun schansen naar de Boeren toe om zich over te geven.... „Tot tweemaal toe hebben zoo de onzen, goedig en gemoedelijk als zij zijn, 's vijands smeekbede ingewilligd, en driemaal werd het gevecht weer aangevangen, terwijl de onzen, rechtop, zonder eenige dekking, het geweer omlaag, stonden te wachten, dat de vijand zich zou overgeven". [2])

Is het wonder, dat de strijd van toen aan, ongeveer half vier in den middag, onafgebroken en met groote verbittering werd voortgezet tusschen Boeren en Engelschen op den kop, nieuw aangekomenen of wie zich niet wilden overgeven? Want intusschen waren bijna 200 man, met kapitein FREETH, zich komen overgeven en daarna onder bedekking — niet zonder gevaar voor eigen leven! — den berg afgezonden. Ook de Boeren kregen nog telkens — voorzoover ze elders gemist kon worden — eenige versterking.

Het scheen ongeveer terzelfdertijd, dat de kans toch nog zou keeren. Terwijl aan Boeren-zijde eenige verslapping van den

[1]) Het was verraad! De officier beweerde, dat de overgave niet door den daartoe bevoegden persoon geschied was, terwijl hij met de zijnen in elk geval niet onder de te nemen gevangenen kon begrepen worden, daar hij eerst na de overgave ter plaatse gekomen was. Maar hij wist, de verwatene, dat de Boeren op dat moment niet konden vuren, want hun eigen menschen en de gevangenen bevonden zich te midden van de aanvallers, die zelven met een gerust geweten op Boeren en eigen gevangen soldaten vuurden: had generaal BULLER niet kort te voren bij legerorder bekend gemaakt, dat de witte vlag der Boeren niet te eerbiedigen ware, wanneer de burgers niet de geweren hadden weggeworpen en de handen opgestoken? Zie SANDBERG, De zesdaagsche slag enz.

[2]) De derde maal was het door misverstand aan Boeren-zijde, toen men — beneden aan den voet — bleef doorvuren, niet wetende, wat boven geschiedde.

strijd niet te loochenen viel — reeds 15 uren duurde de slag en het was reeds de zesde dag! — slaagde generaal BULLER erin, twee versche regimenten tot aan den voet van Spioenkop te brengen. Deze beweging duidde niet alleen op versterking van de manschappen op den top. De Engelschen bedreigden tevens ernstig de drie spitskoppen ten Oosten van Spioenkop. Het waren de stellingen van Carolina geweest, nu bijna volslagen ontruimd — immers, nadat Spioenkop zoo bedreigd werd, waren de burgers dáárheen gezonden. Per rapportganger ontving generaal BOTHA bericht van die onverwachte beweging. Verwarring, ontsteltenis en weifeling dreigden een paniek te veroorzaken, die generaal BURGER blijkbaar geen kans zag alléén te bezweren.... Zou de ontzettende worstelstrijd dan toch nog in 't voordeel des vijands eindigen?....

„Het was een hachelijk oogenblik. Maar als altijd handelde generaal BOTHA — direct." Hoewel hij op dat oogenblik zoo goed als geen versterking te zenden had, zond hij al, wat slechts gemist kon worden, heen en beval het Utrecht-commando, van den voet van Spioenkop, zich eveneens in vollen galop naar het bedreigde punt te begeven, hun eigen stellingen overlatend aan de Vrijstaters. Gelukkig hadden de eerstgezondenen den vijand, bij aankomst der Utrechters, reeds zoo geducht ontvangen, dat deze niet verder kon komen.

Het was nu donker geworden. Boven op Spioenkop bleef van weerszijden het geweervuur knetteren, „terwijl men toch geen twee pas meer vóór zich kon uitzien". Wel nam het vuren tegen 8 uren hoe langer hoe meer af — maar opgeven deed het Boer noch Brit: de kop bleef door beiden bezet!....

Terwijl de nacht met haar schaduwen het tooneel van den bloedigen strijd in een diep, geheimzinnig donker hulde, rapporteerde generaal BOTHA, zelf doodaf van den vreeslijken slag, aan de regeering zijn indrukken van dien dag en, aan het slot, drukte hij zijn vertrouwen uit, dat de overwinning aan de burgers was. Wel onderhielden de Engelschen nog

(het was toen 10 uren) het geweervuur, doch volgens den generaal slechts — om, onder begunstiging van de duisternis, den aftocht te kunnen volbrengen.

De volgende dag stelde generaal BOTHA volkomen in 't gelijk. In den nacht van 24 op 25 Januari besloot de bevelvoerende officier op den Spioenkop, kolonel THORNEYCROFT, de stelling te ontruimen. Nog voor 't aanbreken van den dag werd het plan volvoerd: met achterlating van een detachement van 20 man — om het geweervuur te onderhouden — trokken de Engelschen, eenige honderden in stede van eenige duizenden sterk, zooals bij den aanvang der bestorming, den kop af. Toen de Boeren op den top den naderenden dag begroetten, was de berg ontruimd en werd het achtergebleven detachement gevangen genomen.....

Zoo eindigde de zesdaagsche worsteling tusschen Boer en Brit, die in de Geschiedboeken der Wereld haar wedergade nauwelijks vindt!....

„Ik bereikte Sir CHARLES WARREN's kamp den 25en Januari, 's ochtends om 5 uur, en bevond, dat een tweede aanval op Spioenkop nutteloos zou wezen, en dat 's vijands rechtervleugel zoo sterk was, dat ik hem niet forceeren kon. Dientengevolge besloot ik de troepen naar den Zuidelijken oever van de Tugela terug te trekken" — aldus seinde generaal BULLER naar Engeland, toen hij den afloop der bestorming vernomen had. Een uur later, 's morgens om 6 uur, begon de terugtocht van den veldheer, die verklaard had: „Op dezen tocht keeren wij niet terug!...."

De terugtocht was buitengewoon bezwaarlijk. Zooals men weet, was een reusachtige legertrein medegevoerd, die nu — bijna onder het vuur der Boeren-kanonnen — moest worden teruggebracht. Terwijl het zware scheepsgeschut dien tocht dekte door opnieuw de Boeren-stellingen te bestoken, trok de infanterie over de Tugela terug — een vlucht leek die retraite van „het Engelsche leger, dringend, duwend, stootend, wanhopig trachtend over de bruggen de overzijde te bereiken".

Het eenige antwoord, dat de Boeren op dat geschutvuur gaven, was met Long Tom, op dien hoogen kop bij Spioenkop, vanwaar hij met de scheepskanonnen „aan het converseeren bleef."

— — — — — — — — — — — — —

Waarom hebben de Boeren hun overwinning toen niet voltooid door de volslagen vernietiging van dat uitgeputte, verslagen, gedemoraliseerde leger? — Dit is een vraag, die allen belangstellenden in die dagen op de lippen gekomen is en waarop men toen — in Europa — geen of onjuiste antwoorden gegeven heeft. De vraag was zeer natuurlijk en haast uitgelokt door de onbeschaamde — de uitdrukking is niet te kras — woorden van de beschrijving, die generaal BULLER van zijn terugtocht gaf, na een strijd, die voor hem zoo vernederend was afgeloopen. Inderdaad, het was een uittarting na dergelijk vertoon van onmacht en onkunde! Men hoore slechts:

„Wij trokken terug, zonder een enkel man of een enkel pond voorraad verloren te hebben. Het feit, dat de troepenmacht kon terugtrekken, terwijl zij zich vlak bij den vijand bevond — in sommige gevallen waren de stellingen geen K.M. van elkaar verwijderd — en in de voortreffelijke orde, waarin zij het deed, is, naar mijn oordeel, een afdoend bewijs van den goeden geest der troepen. En dat men ons niet lastig viel bij het terugtrekken van onze omslachtige transporten met ossen en muilen, over een rivier, die 75 Meter breed is, met oevers van 20 voet hoog, en een zeer snellen stroom, bewijst ook, zou ik meenen, dat de vijand geleerd heeft de strijdvaardigheid onzer troepen te eerbiedigen."

In trouwe, ons verstand, hoezeer in dezen oorlog ook gewoon geraakt aan enormiteiten van Engelsche zijde, staat waarlijk stil, als we aan deze uitspraak van den Britschen veldheer denken: een gevoel van wrevel, van niet te bedwingen overweldigenden toorn, maakt zich voorzeker meester van ieder, die zulke onbeschaamdheden leest! En tòch: te ontkennen valt het niet, dat ook spijt en teleurstelling over der Boeren „werkeloosheid", zooals men het genoemd heeft, over hun „over-

dreven gevoel van meedoogendheid", heeft men elders gezegd, zich toenmaals in dien toorn mengden. Evenwel, hoe waar overigens die beschuldiging vaak moge geweest zijn, in dit geval treft zij de Boeren-bevelhebbers, generaal JOUBERT zoowel als generaal BOTHA, geenszins. De eerste heeft nimmer een order uitgevaardigd, waarbij het vuren op de vluchtende Engelsche troepen verboden werd. Wat generaal BOTHA betreft: zijn militaire secretaris en adjudant moge den genialen veldheer en zijn houding in dezen verdedigen. „Ik meen generaal BOTHA voldoende te kennen, om te zeggen dat, al had hij zulk een order gekregen, hij op eigen verantwoordelijkheid toch daartegen zou hebben gehandeld, wanneer hij gezien had, dat hij het had kunnen doen. Misschien had men hem een onmensch genoemd, zoo hij het werk der Engelsche ambulance onmogelijk had gemaakt door het vuur opnieuw te openen.... Maar alle vraag van menschelijkheid of onmenschelijkheid daargelaten, de generaal kon met zijn troepen niets meer doen. Ze waren op, gedaan, uitgeput. Zes dagen lang had de strijd geduurd, elken dag weder van den vroegen morgen tot den laten avond — zonder rust. En het waren zes lange dagen, want in Januari zijn de dagen bij ons lang. En 's nachts waren het maar hazenslaapjes, tenminste voorzoover men geen wacht had — wacht werd gehouden door de helft der aanwezige manschappen. Zoo 's nachts boven op de bergen, tusschen en op rotsen, het lichaam slangen-menschachtig in allerlei bochten gewrongen om eenigermate de steenen te mijden; als hoofdkussen onder den blooten hemel weer niets anders dan een rotsblok, met weinig, soms geen dek; dag en nacht in dezelfde kleeren; vooral in den aanvang weinig, de paar laatste dagen wat meer, maar nooit al te best voedsel; afgemat door snel uitgevoerde verplaatsingen van het eene naar het andere, soms vrij ver verwijderde, in deze steile bergen altijd moeilijk bereikbare, punt; en die tocht ondernomen soms slechts voor één dag, omdat men dienzelfden avond nog weder naar zijn oorspronkelijken post terug moest rijden. En altoos waren het dezelfde menschen als die den eersten

dag streden, want van aflossen (reserve) was geen kwestie. Neen, 't was moeite en weder moeite. Dikwijls moest men, na den heelen dag gevochten te hebben, 's avonds, zoodra de duisternis dit toeliet, aan het verschansingen maken of herstellen, meestal zonder andere werktuigen dan de eigen armen en handen — zonder meer. En dat tegen een tiendubbele overmacht: 3000 tegen 30.000 man, toegerust met alle hulpbronnen der moderne krijgskunst; met zestig stukken geschut tegenover de zeven der onzen."

„Is er nu nòg een verklaring noodig, waarom dezen niet vervolgden, niet aan vervolging zelfs dachten; maar in hun prachtigen eenvoud God dankten, dat de vijand *eindelijk* was teruggeslagen?"

„Het was een fout, zéker, als ge wilt, maar het was dezelfde fout als van den ongelukkigen doode, die zijn leven had kunnen redden, als hij, toen er nog tijd voor was, maar gezorgd had voedsel tot zich te nemen — en die deze fout beging, omdat hij het voedsel niet had, noch bij menschenmogelijkheid in staat was, om er aan te komen"[1].....

's Middags van den 25[en] Januari hield het bombardement op: de Engelschen verzochten een wapenstilstand, om hun dooden op Spioenkop te kunnen gaan begraven. Zoo moeten wij dan nu het droevig relaas geven van de geleden verliezen. Alleen reeds de verliezen, op Spioenkop zelven den Engelschen aanvaller toegebracht, waren ontzettend. Het is een feit, dat de Boeren er den volgenden morgen tusschen de 1200 en 1500 gesneuvelden vonden liggen. Gewonden had het vreeslijk geschutvuur hoogstwaarschijnlijk in verhouding veel minder gemaakt. Het ware anders het Engelsche Roode Kruis niet mogelijk geweest, de gewonden gedurende den nacht naar den voet van den berg te brengen — zooals met uitzondering van eenige zwaar-gewonden, geschiedde. Wat de dooden betreft, de Engelschen lieten ze eerst

[1]) SANDBERG, De zesdaagsche slag enz.

eenvoudig liggen. Tegen den middag, zeiden we reeds — na bekomen verlof, tijdens een kortstondigen wapenstilstand — ving de trieste arbeid van het begraven aan. Tot den avond waren er een 200-tal begraven. Doch den volgenden dag en zelfs den daaropvolgenden werd .... het geschutvuur met onverpoosde kracht door de Engelschen hervat, zonder dat zij hun menschen voor 't begraven der overige honderden zonden! Tevergeefs liet generaal SCHALK BURGER den 26^en^ tot twee malen, den 27^en^ nog eens weer, generaal BULLER aanzeggen, dat hij zijn dooden kon laten begraven, als hij wilde. Blijkbaar had generaal BULLER al zijn mannen noodig voor zijn eigen gewonden — en voor een spoedigen terugtocht. Dien laatsten dag, toen de Boeren, barmhartig als zij waren, begonnen waren zelven de Engelsche dooden te begraven, stonden zij liefst aan 's vijands kanonvuur bloot! Zij lieten toen weten, dat zij de gesneuvelden wel wilden ter aarde bestellen, mits zij er niet met granaten voor beloond werden. Het antwoord, dat hierop ten langen leste inkwam, bewijst, hoezeer de betreffende Engelsche bevelhebber bij de Boeren achterstond in — wellevendheid.[1]) Met dat al, het begraven was een zware arbeid: den 28^en^ Januari lagen er nog 400 onbegraven lijken![2]) En toen hadden de Boeren er niet minder dan ruim 600 begraven! Hoe wierp dat alles een treurig licht op de zorgen van het Engelsche legerbestuur voor de landskinderen in Zuid-Afrika!.....

Een andere vraag is deze: hoeveel offers had de geheele expeditie gekost? Naar matige en betrouwbare berekening tusschen de 2600 en 3000 man aan gesneuvelden, gewonden en gevangenen.[3]) Ook verloren de Engelschen een groot

---

[1]) „Dank!" — schreef generaal WARREN terug — „gij zijt zeer vriendelijk. Begraaf mijn dooden en zend me de rekening van uw kosten." — „Dit briefje mag onthouden worden", heeft men in die dagen terecht eens opgemerkt!

[2]) Een week na den slag waren graven, waarin 60 man rustten, nog niet dichtgemaakt. Ja, een week later waren zeer veel lijken nog in 't geheel niet begraven! Men zal zich de huiveringwekkende photo's herinneren, die daarvan vervaardigd zijn.

[3]) Officieele opgave: 1729 man, o. w. 305 dooden en 347 vermisten.

aantal geweren en tal van kisten patronen. De Boeren betreurden het verlies van ongeveer 70 dooden en hadden ongeveer 200 gewonden — wel een verbijsterend verschil met den vijand maar toch voor hen zelven een buitengewoon zwaar verlies..... Maar het verlies der Engelschen! Wil men het getuigenis van een eenvoudig soldaat, vrijwilliger bij de koloniale troepen, om te begrijpen, hoe moorddadig de verliezen geweest waren? „De geregelde troepen, die met ons in de vuurlinie waren en die elk Britsch gevecht in de laatste 17 jaren hebben medegemaakt, verklaren met nadruk, dat het gevecht op j.l. Woensdag het vreeslijkste vuur was, dat een mensch ooit doorstaan kon...... Spioenkop is sedert dat gevecht door onze mannen herdoopt met den naam Slachterskop".....

Ten slotte nog een woord over den terugtocht. Nadat leger en trein in den morgen van den 25en begonnen waren terug te trekken, werden twee volle dagen besteed om over de rivier te komen. Eerst 27 Januari, 's morgens om 8 uur, was de gansche strijdmacht ten Zuiden der Tugela. De laatste troepen, die terugkeerden, waren die van generaal LYTTELTON. Deze bevelhebber, die nu den aftocht dekte, had, evenmin als generaal DUNDONALD, sedert den 23en een belangrijk aandeel in den strijd gehad.

De teleurstelling der Engelschen over dezen afloop moet ongetwijfeld zeer groot geweest zijn. Als men bedenkt, dat de afstand van daar tot Ladysmith slechts ongeveer 32 K.M. bedroeg; dat Noordwaarts van de koppen zich een zacht glooiende vlakte uitstrekt, beginnende aan den voet van Spioenkop, een vlakte, minstens 5 of 6 K.M. breed — dan begrijpt men eerst recht de groote waarde dezer gevechten en de teleurstelling eenerzijds, de voldoening anderzijds over den uitslag. Voor de tweede maal had generaal WHITE het droevige nieuws aan zijn dappere bezetting en de volhardende burgerij van Ladysmith mede te deelen, ofschoon... met de bijvoeging, dat binnen enkele dagen ten derden male het ontzet beproefd zou worden. Inderdaad was dat gene-

raal BULLER's voornemen. Hoe zouden zijn troepen daarover wel oordeelen?[1]).....

OPSTAND IN DE KAAPKOLONIE. III.

A. OM COLESBERG.

Van hoe groot belang werd allengs daar de strijd! Terwijl generaal METHUEN aan de Modderrivier met lamheid geslagen scheen; generaal GATACRE bijna geen teeken van leven gaf — alleen in Natal werd met dezelfde verwoedheid als in '99 gestreden — ontwikkelde generaal FRENCH in het Noorden der Kaapkolonie bewonderenswaardige bedrijvigheid, stoutmoedigheid en volharding. Terecht werd dezen bevelhebber — de eenige Engelsche generaal, wiens reputatie tot dusverre bijna niet op de slagvelden van Zuid-Afrika geleden had — door vriend en vijand lof toegezwaaid voor zijn kranig optreden.

Generaal FRENCH had een aanval op de Boeren-stellingen bij Colesberg in den zin. De houding der Kaapsche Boeren was, na de nederlaag van generaal GATACRE bij Stormberg, nog veel sterker beslist vijandig geworden en meer en meer sloten zij zich bij de broeders uit het Noorden aan. Generaal FRENCH hoopte daaraan door een snel, doortastend optreden paal en perk te zullen stellen.

Tegen Nieuwjaar 1900 kon hij over een groot aantal troepen beschikken. Hij voerde het bevel over minstens 20.000 man met 40 kanonnen.[2]) Generaal SCHOEMAN kon daar slechts 5000 man tegenover stellen. De basis zijner operatie-linie vormde het stadje Colesberg, dat, naar Afrikaanders verzekeren, nog altoos het type is van een klein Hollandsch stadje uit de 18e eeuw. De huizen zijn er aaneen gebouwd,

[1]) Toen de Engelschen teruggetrokken waren, vonden de Boeren een groot aantal gebroken geweren. Was het een teeken van muiterij? Het is best mogelijk....

[2]) Tijdelijk waren hem uit Kaapstad versterkingen van alle wapens gezonden.

meest twee verdiepingen hoog, met stoepen er voor; de straten — kromme, bochtige straatjes — zijn met boomen beplant, evenals de pleinen. Een riviertje loopt er doorheen, „in een hooge, gemetselde bedding" — wij zouden het een gracht noemen — „tot Hollandsche netheid en orde gedwongen."

De taak der Boeren bij Colesberg was een ongemeen zware. Wij mogen dat wel bijzonder op den voorgrond stellen. Men is er indertijd aan gewoon geraakt, zijn aandacht, wat het eerste jaar van den oorlog betreft, bijna uitsluitend te bepalen tot de gebeurtenissen in 't Oosten en 't Westen. Doch, met uitzondering van den slag bij Stormberg, heeft men zich, over 't algemeen genomen, niet bijzonder geïnteresseerd voor der Boeren bedrijvigheid te dien tijde in het Noorden der Kaapkolonie — de resultaten van hun optreden uitgezonderd. Van hoeveel belang intusschen juiste kennis omtrent die bewegingen wezen kon, zal de geschiedenis van den tweeden inval der Boeren in de Kaapkolonie in December 1900 bewijzen. Die inval, een jaar na den eersten ondernomen — sinds geruimen tijd al maar in kracht toenemende, en op dit oogenblik (April 1902) een strijd, een factor, van geweldige beteekenis — heeft, begrijpelijkerwijze, opnieuw in sterke mate den blik op het oorlogstooneel van Januari 1900 doen slaan!

Wij zeiden dus: het was een bijzonder zware taak, die de republikeinen bij Colesberg te vervullen hadden. Zij moesten immers, evenals in de Tugela-stellingen, maar op minder gunstig terrein, een urenlange linie met weinigen tegen een geweldige overmacht bezet houden. De vijandelijke stelling strekte zich 4 uren te paard, dat is over een breedte van 40 K.M., uit. Is het wonder, dat de Boeren bij de geduchte aanvallen van den gevreesden generaal French voor heete vuren stonden, dat zij telkens, uitgeput door den strijd, door hitte en gebrek aan rust, vooral nachtrust, vreesden het niet langer te zullen uithouden? Ongetwijfeld komt hun een woord van warmen lof toe voor het weerstandsvermogen en den onbezweken moed, gedurende vele weken betoond.

De „Z. A. R. P." (De Rand-politie.)

Er is nog een buitengewone reden voor die houding der burgers aan te wijzen. Het was de regeeringen der republieken niet ontgaan, dat het in de Kaapkolonie niet naar wensch ging. Generaal SCHOEMAN was niet energiek, niet doortastend genoeg, om zijn burgers tegenover den geduchten Engelschen aanvaller met taaie volharding en kracht aan te voeren, ze te bezielen, zooals elders het geval was. In de eerste plaats had generaal SCHOEMAN „de hulp van een flink, doortastend commando noodig," om den kameraden een kloek voorbeeld te geven. Het oog werd geslagen op de, reeds meermalen genoemde, Z. A. R. P., de Rand-politie! Vóór Kerstmis werden zij uit Natal naar het Zuiden geroepen. Te Johannesburg werden zij verzameld en 26 December gingen ze onder commandant VAN DAM naar den Vrijstaat en van daar op 31 December naar de Kolonie. 150 kloeke, bereden manschappen onder den commandant en zijn beide hoofdofficieren — den 1en luitenant der rijdende politie OOSTHUIZEN en dien der voetpolitie (hoofdinspecteur) POHLMAN (uit den slag bij Colenso met eere bekend!) — trokken toen, op verzoek van generaal SCHOEMAN, in geforceerden marsch naar Colesberg. Zij kwamen er op Nieuwjaarsdag 1900 aan en — leverden er denzelfden dag reeds slag tegen de Engelschen. Later kwamen versche afdeelingen het korps nog versterken, zoodat generaal FRENCH de Johannesburgsche politie als de kern der burgermacht tegenover zich zou aanschouwen — en leeren kennen! Zij was het meest actieve bestanddeel van de commando's en had een bezielenden invloed op de houding der burgers.[1])

Er viel buitengewoon veel goed te maken. Generaal SCHOEMAN had niet kunnen verhinderen, dat de vijand zich in die dagen nestelde op den alles beheerschenden Coleskop, ten O. van Colesberg, waarop zwaar geschut geplaatst werd. En nu begon generaal FRENCH met Nieuwjaarsdag den aanval.

---

[1]) Zie S. VAN LIER, De Johannesburgsche politie enz. N. R. Ct. van 25 Jan. 1901.

Toen de infanterie, cavalerie en artillerie — die 's nachts vooruitgerukt was — hun aanvallende beweging hadden uitgevoerd, schenen de republikeinen vandaar verdwenen. Zelfs meende men, dat zij reeds Colesberg ontruimd hadden. Hoezeer die meening faalde, bleek den volgenden dag. Gebruik makende van de beproefde tactiek om nimmer een stelling tot het uiterste te verdedigen, waren de Boeren teruggetrokken, om zich kort daarna in andere, even sterke stellingen op te stellen, zoodat de strijd opnieuw begon. Immers was het den Brit onmogelijk alle geschikte punten tegelijkertijd te bezetten en bezet te houden, daar de gevechtslinie zeer uitgebreid was. Zoo was een zeer afmattende strijd begonnen, en „tal van kleine doch hevige gevechten hadden plaats," waarin generaal FRENCH de overwinnaar niet was. Den 4^{en} Januari besloot hij den vijandelijken rechtervleugel om te trekken, waartoe hij van Vaalkop, tusschen Arundel en Colesberg, N.W.waarts trok. Voor de Boeren beteekende dat weer het uitrekken hunner liniën over een afstand van $2^1/_2$ uur, zoodat zij er ternauwernood in slaagden generaal FRENCH opnieuw tegen te houden. Reeds waren 's vijands verliezen sedert Nieuwjaarsdag niet onbelangrijk. Toch gaf hij den strijd niet op. Hij zou nogmaals trachten Westwaarts van Colesberg, over Slingerfontein, recht op Norvalspont aan, naar de groote spoor- en wagenbrug te rukken. Dit is de aanval geweest, die eindigde met:

De nederlaag der Suffolks bij Colesberg.

6 Jan. 1900. Generaal FRENCH gaf den 5^{en} bevel tot een algemeenen aanval. De Boeren, beter dan hun vijanden gedekt, wachtten met Mausers en pompoms den aanval af en sloegen de Engelschen terug. Niet, dat dezen zich lafhartig gedroegen! Maar dolle strijdlust, blinde stormaanvallen konden hier — evenmin als elders op de Zuid-Afrikaansche slagvelden — de overwinning brengen. Zoo rende een compagnie lansiers manmoedig op de Boeren in. Wat was haar lot anders dan reeds zoo menigmaal beschreven is? Dichtbij gekomen werd de helft gedood of gewond, of gevangen genomen!

Dien heelen dag duurde de strijd voort. En 's nachts liet generaal FRENCH zijn troepen nog niet rusten. Hij liet 4 compagnieën van het Suffolk-regiment, onder overste WATSON — was het toeval, dat ook dit regiment eerst sedert een maand in Zuid-Afrika was aangekomen? — tegen een lagen, door de Boeren bezetten, belangrijken kop, Grasheuvel, oprukken. Tegen 4 uur in den morgen kwamen de Suffolks bij den heuvel. De bajonetten werden opgezet en in den stormpas ging het den heuvel op. Eenige veldstukken volgden. Onder hoerageroep naderden de Suffolks den top: de Vrijstaters, die den kop moesten bewaken, waren niet bijster krijgshaftig! „Slechts 45 van het Heilbron-commando deden hun plicht. De overige drie à vierhonderd bleven kalm in hun lager." Maar toen kwam de politie aanzetten! Luitenant MARÉ was met 14 dapperen het eerst op het terrein van den strijd en deed een onstuimige charge op de Engelsche aanvallers, die terstond afdeinsden. Tot driemalen toe herhaalden dezen den hopeloozen storm. Bij de derde poging viel overste WATSON doodelijk getroffen neer, waarna de witte vlag geheschen werd. Toen waren evenwel vele der Suffolks reeds gevlucht. Een 100-tal, onder wie 7 officieren, gaven zich over, minstens 60 waren gedood en waarschijnlijk 100 gewond. „Het slagveld bood een treurig schouwspel. Het verlies van den vijand aan dooden en gewonden was zeer zwaar." De Boeren telden een 10-tal dooden en gewonden. Tot de zwaargewonden behoorde de dappere luitenant MARÉ, die een schot door 't hoofd had gekregen en den volgenden dag overleed.

Na deze nederlaag, die hem tusschen de 200 en 300 man kostte, zag generaal FRENCH voorloopig van verdere pogingen om de Colesberg-linie te forceeren af. In het geheel had de eerste week des jaars hem ruim 300 man gekost, die gesneuveld, gewond of gevangen genomen waren, waartegenover de Boeren 15 dooden en ongeveer 30 gewonden hadden gekregen.

Men meene evenwel niet, dat generaal FRENCH stil zat.

Integendeel, hij bleef voortdurend met zijn vijanden voeling houden. Eenige dagen na de nederlaag zijner Suffolks deed hij een verkenning, om te zien of een omtrekkende beweging ten Oosten van Colesberg meer kans van slagen zou opleveren. Al was de verkenning waarschijnlijk meer als een aanval bedoeld, ernstig was ze in ieder geval niet: men trok, zonder belangrijke resultaten behaald te hebben, spoedig terug. Het eenige, wat bijna zonder ophouden al die weken werd voortgezet, was het bombardement, dan eens heftig, dan eens zwak, der Boeren-stellingen..... Hoe ontelbaar veel projectielen zou de Britsche artillerie toch wel aan zulke volstrekt nuttelooze kanonnades verspild hebben?[1].... Onder dekking van het geschutvuur werden dan kleine gevechten geleverd, waarbij de Engelschen telkens min of meer ernstige verliezen leden. Als men zich nog herinneren kan, hoe zelfvoldaan de Britsche rapporten over die schermutselingen spraken, moet men wel glimlachen, wetende, dat de Boeren in die gevechten herhaaldelijk gevangenen maakten. Dat deden zij toch niet vluchtende, na beslissend geslagen te wezen?... Zoo zouden de Boeren den 15[en] Januari gevoelige verliezen bij Rensburg geleden hebben, toen zij een stelling des vijands bestormden, bezet o. a. door Australische troepen van generaal FRENCH, op diens rechterflank. Zelfs een zwaar artillerie-duel was in het verslag niet vergeten en het feit werd „een bepaalde overwinning voor de Britsche wapenen" genoemd. Wat was er eigenlijk waars in? Een aanvallende beweging der Engelschen werd verijdeld, toen negen burgers een kopje bestormden, door de Engelschen bezet. Die tactische beweging had zooveel succes, dat de Engelschen terugtrokken, met verlies van een 15-tal dooden en gewonden, terwijl de Boeren — één doode en twee gewonden hadden!....

Reeds den volgenden dag leden de Engelschen weer een verlies. Een patrouille Australische lansiers, 21 man sterk,

[1]) Practisch als zij waren, berekenden de Boeren hier en elders, gedurende zulke kanonnades, altoos, hoeveel geld daarmede door den vijand weer vermorst werd! Ook maakte men dan de opmerking, dat „de oudijzer-kooplui eigenlijk het best bij zoo'n oorlog voeren!"

behoorende tot een groote verkenningstroep, voorzien van geschut, werd door de Boeren in hinderlaag gelokt en gevangen genomen — op een paar na, die sneuvelden. Dit was de verrassing bij Slingerfontein op 16 Januari, maar het feit werd door de Engelschen uit hun berichten weggelaten.

Een week later, 23 Januari, ging zich generaal FRENCH tot een nieuwen aanval op uitgebreide schaal toerusten. Ditmaal waren de Boeren zelven op een ernstigen strijd voorbereid. Althans, er kwamen in die dagen versterkingen van Ladysmith en van Magersfontein opdagen. Zoowel generaal BOTHA als generaal CRONJÉ stonden eenige honderden manschappen af voor den komenden aanval op de stellingen aan de Zuidzijde der Oranjerivier.

Den 25^{en} Januari trok generaal FRENCH op. Ook deze aanval:

Het gevecht bij Rietfontein,

is door de Engelschen als een verkenning beschreven — min of meer mislukt, voegden zij er zelven bij. Doch blijkbaar had de veldheer een aanval in den zin — men lette op het aanzienlijk getal troepen, dat aan den tocht deelnam! — en trok hij zich tijdig met eenig verlies terug, nadat zijn voorhoede met de Boeren in aanraking was gekomen. Die voorhoede bestond uit 3 compagnieën infanterie met 2 houwitsers en 4 veldstukken. Met het aanbreken van den dag namen zij stelling op de hoogten tegenover den heuvel, waar de Suffolks zoo deerlijk verslagen waren. Het geschut begon te spelen en de kopjes ten Noordwesten van Colesberg werden duchtig beschoten, zonder dat men veel van de Boeren bemerkte. Dezen wilden eerst afwachten, wat 's vijands bedoelingen waren. Zoodra hun bevelhebber, commandant GROBLER, bemerkte, dat de Engelschen een beweging wilden volvoeren, die hen nader bij de wagenbrug zou brengen, begon ook zijn kanonnade. Op het geluid hiervan, snelde generaal SCHOEMAN te hulp. Het bleek, dat de cavalerie deel aan den strijd ging nemen. Generaal FRENCH was met zijn hoofdmacht van den uitersten linkervleugel opgerukt: 14 compagnieën

25 Jan. 1900.

infanterie, voorts huzaren, dragonders, bereden infanterie, en 4 stukken geschut. Doel was het bezetten van een kopje, dat de vlakte ten N. W. van Colesberg bestreek. Op zeker punt gekomen, hielden de troepen halt. De cavalerie was in gevecht met de Boeren gekomen en moest retireeren. Ook commandant GROBLER was voortdurend in gevecht en hij had zwaar geschut- en geweervuur te doorstaan. Doch hij hield den strijd moedig vol en ontving nog versterkingen, hem door hoofdcommandant DE WET (van de Kaapkolonie) toegezonden. De eigenlijke hoofdaanval bleef uit. Generaal FRENCH had de vlakte laten verkennen en bevonden, dat „het een heelen dag zou duren, eer hij de Boeren uit de heuvels verdreven zou hebben." Toen nu de aanval op commandant GROBLER's positie niet den gewenschten uitslag had, en generaal SCHOEMAN bij de stellingen, die de wagenbrug dekten, den vijand evenzeer terugschoot, besloot de Engelsche generaal — het liep tegen den avond — terug te trekken. Dit geschiedde onder een hevig geweervuur, door de Boeren op zekere compagnie gericht, die het vuur „naar hartelust beantwoordde".... De Boeren meldden eenvoudig, dat zij den vijand verdreven hadden, terwijl de Engelschen beweerden, dat zij „een belangrijk werk gedaan hadden". Toch moet erkend worden, dat generaal FRENCH hier en daar soms gewichtige stellingen kon innemen, omdat — generaal SCHOEMAN hem toch niet voldoende weerstaan kon!....

Zoo eindigden de krijgsbedrijven van generaal FRENCH bij Colesberg. Op het einde der maand namelijk vertrok hij naar Kaapstad en vandaar ging hij per trein Noordwaarts, naar het hoofdkwartier van generaal METHUEN aan de Modderrivier. Blijkbaar achtte veldmaarschalk Lord ROBERTS, de nieuwe opperbevelhebber van het leger in Zuid-Afrika, hem daar meer op zijn plaats. De stoutmoedigheid, die hem kenmerkte, kon bij de Modderrivier meer tot haar recht komen — zooals generaal FRENCH inderdaad bewezen heeft! Hij werd in 't bevel bij Colesberg opgevolgd door generaal CLEMENTS.

B. Bij Stormberg.

Hoe roerden zich ook de Boeren, die zooveel Zuidelijker, bij Stormberg, stonden! In het begin des jaars bezetten zij Molteno, ten Z. van Stormberg, en den volgenden dag Cijfergat, dicht bij het Engelsche kamp te Boesmanshoek. Wel dwong generaal Gatacre de Boeren beide plaatsen weer te ontruimen, doch bijna tegelijkertijd moest kolonel De Montmorency Dordrecht, de gewichtige plaats in de Stormbergen, ontruimen en zich terugtrekken op den spoorweg — een zijlijn van de lijn van East-London over Queenstown, Stormberg en Burgersdorp naar het Noorden. Bij dat terugtrekken zaten de Boeren den Engelschman dicht op de hielen en maakten zij nog gevangenen. Daar, in de Stormbergen, was eigenlijk reeds lang de guerilla aan den gang, de oorlog, die niet bestaat in 't leveren van groote slagen, maar in de kunst om „overal en nergens te wezen", om den vijand zooveel mogelijk met kleine troepjes aan te vallen, te vervolgen, aan zijn flanken te hangen, zijn konvooien weg te nemen — zonder zich bijna ooit aan een beslissenden, geregelden slag te wagen. Kortom: de guerilla, zooals die nu in geheel Zuid-Afrika gevoerd wordt! Waar nu generaal Gatacre voor den grooten oorlog minder geschikt scheen te wezen, is het niet te verwonderen, dat hij volstrekt niet tegen zijn vijanden in de guerilla was opgewassen, waarin hij met nog zooveel meer factoren en omstandigheden moest rekening houden.

Voorshands had generaal Gatacre geen geluk. Hij liet de cavalerie van de garde een verkenning van Sterkstroom naar Molteno doen; deze bevond, dat de Boeren nog altijd Stormberg — beruchter gedachtenis! — bezet hielden, raakte met hen slaags en moest terug. De bevelhebber kon niet eens verhinderen, dat de Boeren tot vlak bij zijn kamp maaimachines begeleidden, die hem van het, in zijn nabijheid rijpend, graan kwamen ontlasten. En toch kon hij eenige dagen later niet uitvinden, waar de Boeren zich ophielden, hoewel zij kort daarna op den spoorweg, dien hij bezet hield, viaducten lieten springen! Hij werd daardoor

gedwongen zijn kwartier den 17en Januari meer Westwaarts te verplaatsen.

Die beweging naar het Westen had groote gevolgen. De Boeren waren in het Oosten nog te sterk; men diende den blik eerst te slaan naar den kant, waar generaal FRENCH opereerde. Inderdaad werd den 26en Januari door kolonel BRABANT, bevelhebber van BRABANT'S Horse, ruiterij van generaal GATACRE, een verkenning gedaan in de richting van Steijnsburg. Hij kreeg toen voeling met de voorposten van generaal CLEMENTS. Deze was een eind Zuidwaarts teruggetrokken, om eerst de linie tusschen hem en generaal GATACRE te sluiten, opdat de actie tegen de Boeren krachtiger gevoerd zou worden.

Daarbij kwam hun een nieuwe legermacht steunen. Generaal KELLY-KENNY, bevelhebber der 6e divisie, met Lord ROBERTS te Kaapstad aan wal gestapt, werd niet lang na zijn aankomst de Kolonie in gezonden, om de krijgsverrichtingen in het Noorden te ondersteunen. Denzelfden dag nu, dat kolonel BRABANT in aanraking kwam met de voorposten van generaal CLEMENTS, bezette generaal KELLY-KENNY Theebus, ten W. van Steijnsburg, waarmede de linie gesloten werd.....

Het was duidelijk, dat de opperbevelhebber een aanval op de Zuidwestergrens van den Vrijstaat ging voorbereiden. Ook generaal FRENCH'S vertrek naar de Modderrivier wees daar op. Zien wij nu, of er dan elders al iets geschiedde, dat van grooter bedrijvigheid bewijs kon wezen.

C. TROEPENBEWEGINGEN IN HET NOORDWESTEN.

Zeker mogen wij in het Westen van grooter bedrijvigheid spreken, hoewel belangrijke ontmoetingen niet plaats hadden. Doch, wanneer wij zien, dat de Engelschen rusteloos den omtrek verkenden, zich zelfs een eind in den Vrijstaat waagden — dan begrijpen wij, van hoeveel belang deze voorbereidende maatregelen tot het geheel nieuw, breed opgezet, aanvalsplan waren.

Het gevecht bij Sunnyside.
(Verkenning van overste PILCHER.)

Generaal METHUEN had, na de geweldige nederlaag bij Magersfontein op 11 December, een poos lang niets van zich laten hooren. Generaal CRONJÉ had zijn gedemoraliseerden vijand gespaard, toen hij hem den genadestoot had kunnen toebrengen. Boeren en Engelschen verdeden hun tijd met doelloos in de schansen liggen, zoo nu en dan elkaar eens te bombardeeren — en overigens niets. Van generaal METHUEN is dat gereedelijk te begrijpen: hij kwam op zijn verhaal en kon zich versche hulptroepen doen zenden. Met het nieuwe jaar kwam er weer beweging in zijn leger. Daar was eenige reden toe. Opgestane Kaapsche Boeren uit GriqualandWest hadden een lager opgeslagen bij Sunnyside, 48 K.M. ten N. W. van Belmont, derhalve in den rug van het Engelsche kamp aan de Modderrivier! Overste PILCHER, met Australische bereden infanterie en eenig veldgeschut te Belmont liggende, kreeg bevel de rebellen te verdrijven. Hij was erop verdacht, den vorigen avond alle inboorlingen uit den omtrek te laten opsluiten, opdat zij de Boeren niet konden waarschuwen. Met Nieuwjaarsdag rukte hij uit en werd het gevecht bij Sunnyside geleverd, waarin de Boeren, na zich uren lang in hun lager tegen den talrijken vijand verdedigd te hebben, het onderspit dolven. Zij verloren een 35-tal man, die zich, toen zij omsingeld waren, op een kopje gevangen gaven; waarschijnlijk ook nog eenige dooden en gewonden. De Engelschen hadden zelven niet onaanzienlijk geleden. Immers 3 officieren waren gedood en één gewond — en verder... twee soldaten gewond, wat hoogst ongeloofwaardig is. De overige Boeren waren ontkomen. 1 Jan. 1900.

Doch overste PILCHER's „zegetocht", zooals de Engelschen het deden voorkomen, was nog niet geëindigd. Hij vervolgde zijn marsch in Westelijke richting, want niet veel verder, bij Douglas, was weer een kamp der Griqualand West Boeren. Hier was een schitterende (?) overwinning te behalen: de meeste burgers waren op patrouille. Het lager werd vernield, in Douglas ergerlijk huisgehouden, veel drank naar binnen

geslagen en toen — naar Belmont teruggemarcheerd. Want overste PILCHER zag geen kans de plaats bezet te houden en nam daarom de getrouwe (loyale) burgers naar Belmont mede, waarna — de Boeren weer bezit van het dorp namen.

Dienzelfden dag, 2 Januari, was generaal BABINGTON uit het kamp aan de Modderrivier een verkenning gaan doen — ook in Westelijke richting — naar Koedoesbergdrift, waarschijnlijk ter ondersteuning van de verkennings-colonne onder overste PILCHER. De generaal keerde den volgenden dag naar 't kamp terug. Men houde hierbij in 't oog, dat de strook lands in de Kaapkolonie, welke door de „federalen" of door Kaapsche opstandelingen aan de Westergrenzen bezet gehouden werd, afwisselend van 100 tot 250 K.M. breed was! Dan zal het immers duidelijk wezen, dat de Boeren zulke verkenningen onmogelijk met voldoende krijgsmacht konden weerstaan — al konden de Engelschen de Boeren toch ook niet verdrijven!

De eerste plaats in den O. V. S. door de Engelschen bezet.

6 Jan. 1900. Een paar dagen later, 6 Januari, werd de eerste plaats op republikeinsch grondgebied, Zoutpansdrift, in den Vrijstaat, door 's vijands troepen bezet. Ten Oosten van Oranjerivier gelegen, in het Z. van de republiek, aan den grooten weg naar Fauresmith, bovendien bij een drift in de Oranjerivier, kon de plaats een steunpunt heeten voor de operatiën van den aanstaanden veldtocht. Dra volgden verkenningen, van Belmont en Modderrivier uit, door dezelfde bevelhebbers als straks genoemd, op het gebied van den Vrijstaat gedaan, waarbij voor 't eerst door geregelde troepen het afschuwlijk schouwspel werd vertoond van 't in brand steken van Boeren-hoeven, die zij op hun marsch voorbijtrokken. Zij kwamen tot aan de meest vooruitgeschoven posten van den Boeren-linkervleugel.

Beleg van Kimberley. IV. — Afkondiging van de krijgswet in districten ten Z. der Oranjerivier.

In diezelfde dagen roerde zich het scheepsgeschut hevig tegen de stellingen bij Modderrivier en deed men te Kimberley,

van welks beleg niets bijzonders te melden valt,[1]) te vergeefs een uitval tegen de belegeraars. In de positie der Boeren bracht dit alles geen verandering. Dezen zagen blijkbaar in de maatregelen die aan de Oranjerivier genomen werden, geen verontrustende teekenen.

Een andere maatregel der Engelschen, omstreeks half Januari genomen, had anders ook wel eenig belang. De districten Hopetown en Philipstown, ten Zuiden der Oranjerivier, aan weerszijden van den spoorweg gelegen, werden onder de krijgswet gesteld. Voor de Boeren beteekende het, dat die districten niet bepaald loyaal waren. Doch het afkondigen der krijgswet gaf den Engelschen, nu zij een groote onderneming op touw gingen zetten, tevens gelegenheid, om de bevolking meer onder den duim te houden, haar wapens en munitie op te vorderen, kortom alle uitingen van sympathie voor de Boeren te onderdrukken. Evenwel, aan de Modderrivier lette men niet op die duidelijke aanwijzingen, dat er iets gaande was aan 's vijands kant. Generaal Cronjé te Magersfontein liet zich door generaal Methuen met aanhoudende kanonnades bezig houden en verroerde zich niet meer, dan dat ook hij op de Modderrivier-stellingen der Engelschen bleef bombardeeren.

Verovering van Koeroeman.

Een schijnbaar op zich zelf staand feit was de verovering van Koeroeman, in Bechuanaland, op den 1en Januari door de Boeren vermeesterd. De verovering der plaats was van groot belang. De vlakte tusschen den grooten spoorweg — waaraan Kimberley, Taungs, Vrijburg, enz. liggen — en de Lange Bergen, die zich ten Westen van Koeroeman uitstrekken, is grootendeels zandwoestijn, door welke verschillende wegen loopen, alle te zamen uitkomende in Koeroeman, dat als 't ware een oase is, met heerlijk frisch water in de rivier, de Koeroemanrivier. Er wonen zeer veel Kaffers. Ongeveer half December

1 Jan. 1900.

[1]) Men had in de stad een zwaar kanon gegoten, „Long Cecil" gedoopt, naar Cecil Rhodes. Edoch, het stuk, dat 8 K.M. ver kon schieten, sprong na een paar schoten uit elkaar.

sloegen de Boeren het beleg voor de plaats, doch een week later ging een deel hunner zich bij andere commando's voegen. De overigen bleven voor de plaats liggen en kregen op Oudejaarsavond een stuk geschut, om aan de belegering meer kracht te kunnen bijzetten. Op Nieuwjaarsdag begon het bombardement en den eigen avond nog werd uit de forten, die Koeroeman beschermden, de witte vlag gestoken. Tot verbazing der Boeren, onder commandant VISSER, bleek de bezetting uit eenige officieren, een aantal blanke soldaten, en verder uit een groot aantal „kleurlingen, boesmans en bastaards" te bestaan. Behalve ongeveer 150 krijgsgevangenen (er waren eenigen gesneuveld en een 15-tal gewond) viel den Boeren een belangrijke hoeveelheid wapens en levensmiddelen, ook paarden en vee, in handen. Het was een nieuw bewijs, dat Engeland zich, in den oorlog tusschen blanken, van gewapende kleurlingen bediende!....

Wij zeiden straks: een schijnbaar op zich zelf staand feit was de verovering van Koeroeman. Inderdaad was het een begin der uitvoering van een ingewikkeld, uitgebreid en hoogst belangrijk plan voor een nieuwen, stoutmoedigen inval in de Kaapkolonie. Schreven wij vroeger reeds, dat de jongste inval — die van December 1900 — de aandacht wederom op den eersten, van een jaar te voren, gevestigd heeft, dit is zeker in de eerste plaats wel het geval met een bepaald gedeelte dier invasie. Tot nu toe behandelden wij slechts het voortrukken der burgers in de districten Colesberg en meer Oostwaarts gelegene. Met geen enkel woord nog maakten wij evenwel melding van den inval ten Westen van den spoorweg: Kaapstad—De Aar—Oranjerivier—Kimberley. Wij bedoelen de krijgsbewegingen ten Noorden en ten Zuiden der Oranjerivier, in de districten Griqualand West, Kenhart, Upington, Prieska en andere. Ook hier kunnen ons een paar cijfers een denkbeeld geven van de uitgebreidheid der operatiën. Het gebied, dat deze bewegingen omvatte, strekte zich van Oost naar West ongeveer 400 K. M. uit, van Noord naar Zuid besloeg het een breedte van 300 K. M.

En gansch dit gebied is in die dagen in opstand gekomen! Evenwel zullen wij deze belangrijke geschiedenis later als één geheel behandelen. Ook om een vergelijking te maken met den tweeden inval, willen wij trachten, bij de beschrijving van den eersten, vooral nadruk te leggen op de strategische waarde dier districten. Alleen moeten wij nog opmerken, dat Koeroeman slechts een paar dagen te paard van de Oranjerivier verwijderd lag — om te doen begrijpen, waarom de verovering een belangrijk feit was.

Toenemende verbittering in de Kolonie.

Een enkele opmerking vinde hier nog plaats. Er kwam door de Kolonie een machtige geest van ontevredenheid, van wrok en lijdelijk verzet, tengevolge van het willekeurig optreden der Engelsche troepen, vooral van de Koloniale divisie, het nieuwe, reeds genoemde korps, BRABANT's Horse, onder bevel van kolonel BRABANT.[1]) Dat men streng optrad tegen opstandelingen en hun bezittingen, is gemakkelijk te begrijpen. Doch de Engelschen gingen in de Boeren, die rustig op hun hoeven gebleven waren, terecht of ten onrechte stille bondgenooten der rebellen zien. Zonder onderzoek te doen, behandelden de troepen, waar zij kwamen, de bevolking, als waren zij in een wingewest! „De verwoesting van het land" — zoo werd het in de Kolonie rondweg betiteld. In de districten Colesberg, Dordrecht, Modderrivier, Prieska, enz. werden duizende stuks vee, groot en klein, weggenomen, duizende zakken meel geroofd, huisraad kort en klein geslagen — kortom, de soldaten gingen als roovers in de Kolonie te keer. „Wij zijn thans uit de pan in het vuur genomen", schreef iemand wel eigenaardig, doch niet veel goeds voorspellend! En de republikeinen? Zij namen niets zonder betaling of quitantie. Dat maakte de tegenstelling des te scherper!....

---

[1]) Het gedrag van die divisie werd al maar ergerlijker! Een paar maanden later — Mei 1900 — schreef Ons Land, het dappere Afrikaander-blad: „Die zgn. Koloniale Divisie maakt zich dagelijks stinkender bij de Hollandsche Afrikaander bevolking en de overheid schijnt zich die wandaden te laten welgevallen."

Zoo rest ons nog een enkel woord te zeggen over

De Boeren-krijgsgevangenen.

Hoe ging het intusschen met de Boeren-krijgsgevangenen aan de Kaap? Zij waren, zooals wij indertijd meldden, aan boord van een transportschip gebracht en moesten daar al de ongemakken der gevangenschap op een veel te klein, onzindelijk en sterk schommelend schip verduren. In Januari werden zij van de „Penelope" op de „Manila", van daar op de „Catalonia" gebracht en eindelijk, begin Februari, te Simonsstad aan land gezet. Al bracht die verplaatsing eenige verbetering, het is bekend, hoe schandelijk de behandeling der krijgsgevangenen door het machtige Engeland bleef.[1])

BELEG VAN MAFEKING. IV. — OVERSTE PLUMER.

Het bombardement werd aanhoudend voortgezet. Hoewel de bevolking in holen en kazematten onder den grond was gaan wonen, bleek het Creusot-kanon toch nog offers te eischen en schade aan te richten. Vandaar, dat de bezetting het voornamelijk op dat groote kanon en de bediening ervan gemunt had, waarbij soms een doode viel of een gewonde. Doch overigens gebeurde er niets. De belegeraars begonnen zich allengs geducht te vervelen en verlangden naar het einde van het beleg. „Een 6 à 700 mannen in het dorp houden onze burgers vast", schreef er een in dien tijd. Het was zeer te betreuren, dat men geen flinken stormaanval beproefde, die zeker had moeten slagen en de

[1]) In het archief der Remonstrantsch-Geref. gemeente te Rotterdam vond schrijver dezes een poos geleden een merkwaardigen brief. Hij was geschreven door matrozen der Nederlandsche Marine, in 1801 te Londen in krijgsgevangenschap. Zij verhaalden van hun ontberingen wegens gebrek aan voedsel, waardoor velen hunner reeds gestorven waren — en verzochten om eenigen onderstand aan hun landgenooten. Zoo behandelden reeds een eeuw geleden de Engelschen hun Nederlandsche krijgsgevangenen!

burgers voor andere, nuttiger en manlijker doeleinden had doen vrij komen — zooals wij reeds eenmaal opmerkten.

Wat betreft de eindelooze pogingen, door overste PLUMER aangewend, om langs de Noordwestgrens van Transvaal Mafeking te hulp te komen — zij faalden alle in de min of meer belangrijke gevechten, die hij met de Boeren-posten bij Krokodilpoort, Gaberones of waar ook leverde. De Boeren braken op zijn weg telkens weer de door de Engelschen herstelde bruggen af en pantsertreinen die inspectie kwamen houden, ondervonden daarvan de gevolgen.

DE GEVECHTEN BIJ BRAKFONTEIN EN OP DEN VAALKRANS.

(POGINGEN TOT ONTZET VAN LADYSMITH. III.)

5—8 Februari 1900.

Februari zou de ongeluksmaand voor de Boeren worden — terzelfdertijd in Natal en op de Westergrenzen.

Zien wij eerst naar Natal. Generaal BULLER ging ten derdenmale een poging wagen om Ladysmith te ontzetten. Waarom reeds zoo kort na zijn laatste geweldige nederlaag? En waarom ongeveer terzelfder plaatse? Het antwoord op deze vragen — eerst geruimen tijd later bekend geworden[1]) — luidt: generaal BULLER moest, op bevel van Lord ROBERTS, den opperbevelhebber, tot elken prijs de stad ontzetten. Tot elken prijs!......

De gewezen opperbevelhebber moest zich naar de bevelen van zijn tegenwoordigen chef schikken. Zijn troepen waren nog volstrekt niet bekomen van de vorige nederlaag — 27 Januari immers trokken de laatste troepen over de Tugela terug — toen de Boeren bemerkten, dat een nieuwe aanval werd voorbereid. Reeds den 31en Januari toch zagen de burgers,

---

[1]) Uit de Ambtelijke Rapporten van Lord ROBERTS, openbaar gemaakt in Febr. 1901.

hoe de Engelschen druk bezig waren met het aanleggen van een weg tegen den steilen Boschkop, om er een kanon in stelling te brengen. Ook zagen de Boeren, hoe de Tommies dagelijks gedrild werden.

Ditmaal zou de aanval ten Oosten van Spioenkop beproefd worden. Niet ver verwijderd van de Potgietersdrift ligt de Pontdrift en nog meer naar het Oosten de Molendrift. De rivier loopt hier eenigszins in hoefijzervorm en omsluit een reeks kopjes, de Vaalkrans geheeten, die diep naar het Zuiden vooruitsteken. Een daarvan is de Molenspruitkop, dicht bij de rivier gelegen, vlak tegenover den Alice-berg en den Zwartkop, waar de Engelschen hun zware scheepskanonnen geplaatst hadden, die reeds bij Spioenkop geducht werk verricht hadden. De aanval nu moest geschieden op een punt tusschen beide driften in. Het was weer een punt van groote strategische waarde. Over den Vaalkrans namelijk loopt een weg, die naar Dewdrop en verder naar Ladysmith voert, en die veel korter is dan die langs Spioenkop. Ook beheerscht de Vaalkrans andere wegen, die naar hetzelfde doel leiden. Daar de aanval zoo krachtig mogelijk kon gesteund worden door het zware geschut, dat in de nabijheid was opgesteld — in de vlakte op den Noordelijken oever vonden de andere batterijen een plaats — scheen de onderneming ditmaal wezenlijk meer kans van slagen te bieden.

Hoe hadden de Boeren zich tegenover dien dreigenden aanval te weer gesteld? De natuur had hun — als steeds — den weg daartoe aangewezen. Hun posities waren tweeërlei: op de kopjes en langs de rivier. Zoowel de kopjes ten Westen als ten Oosten van den Vaalkrans waren, evenals de krans zelf, bezet door de Boeren, die er hun licht geschut op geplaatst hadden. Het terrein daar omheen was zeer rotsachtig, zoodat de Boeren er gemakkelijk dekking konden vinden. Ook voor zwaar geschut waren uitstekende punten in die kopjes te vinden: Spioenkop, Brakfontein en Doornkloof, zoodat de Boeren een aanval op den Vaalkrans en den weg daarover van drie zijden met zwaar geschut konden keeren! Ook was het terrein van Brakfontein tot de Tugela

vol breede donga's, die uitmuntende gelegenheid gaven een vijand, die daar langs wilde trekken, onder vuur te nemen — zonder zich zelf bloot te geven. Wat de stellingen langs de rivier, aan den voet der kopjes, aangaat, ook deze waren uitstekend gekozen. Vóór de posities lag de vlakte, welke de vijand eerst moest oversteken om bij den voet der heuvels te komen. De stellingen der Boeren, ten Noorden van die vlakte, bestonden uit slooten, $1^1/_2$ M. diep en breed, beschermd door aarden wallen, waardoor de burgers niets van hun bewegingen den vijand lieten bemerken, „want alles, munitie, kost en versterkingen werd door die slooten aangevoerd".... Ten slotte zij nog eens weer de verbijsterende verhouding van 't aantal kanonnen der strijdende partijen opgegeven: 7 bij de Boeren, 48 bij de Engelschen!

Generaal BULLER had besloten tot den aanval met twee colonnes. De eene, onder generaal WYNNE, zou ageeren bij de Pontdrift. Hoogstwaarschijnlijk werd deze aanval slechts als een demonstratie bedoeld, om der Boeren aandacht van den anderen aanval, op de hoofdstelling, af te leiden. Die zou plaats grijpen bij de Molendrift, onder generaal LYTTELTON. Behalve door de scheepskanonnen, zou de aanval gesteund worden door twee batterijen zwaar geschut en drie batterijen veldstukken bij de Molendrift en door twee batterijen veldgeschut op den Noordelijken oever, bij den Rooirand, op Thornton-heuvel (bij de Pontdrift).

Maandag 5 Februari, des morgens om half zeven, begon de aanval met het opmarcheeren van de colonne-WYNNE tegenover de Pontdrift, waar Vrijstaatsche commando's gelegerd waren. Daar de Engelschen alleen met infanterie ageerden, viel het den Boeren niet moeilijk den aanval op dien afstand af te slaan. Toen volgde om 8 uur een verschrikkelijk bombardement uit alle batterijen. Een uur lang wierpen de scheepskanonnen en het overige zware en lichte geschut hun granaten op de stellingen der Boeren, zonder evenwel veel schade toe te brengen. Daarna verminderde de kanonnade wel is waar, doch voortdurend bleven de Engelsche

batterijen vuren. Inmiddels werd de hoofdaanval voorbereid: bij de Molendrift werd door de genie een pontonbrug geslagen. Hier zouden de duizenden, die Vaalkrans moesten veroveren, de rivier oversteken en de artillerie zou hun daarbij met alle kracht bijstaan.

Omstreeks 12 uur was de brug gereed en begon de overtocht. Nu begonnen de kanonnen der Boeren mede te spreken. Groote en kleine snelvuurkanonnen wierpen hun duizende projectielen op de dichte drommen, terwijl de Mausers salvo's vuurden. Groot waren de verliezen der Engelschen, doch telkens kwamen weer onafzienbare rijen de plaats der gevallenen innemen, die op 2000 pas werden neergeveld. Zoo strijdende, slaagde één afdeeling er in over de brug te komen en links af, tegenover de posities der Vrijstaters, op Thornton-heuvel stelling te nemen. Tegelijkertijd waren andere afdeelingen op verschillende punten aan den Noordelijken oever den aanval begonnen, zoodat over een afstand van bijna 5 KM. de strijd algemeen werd.... Toen de strijd aldus een paar uren geduurd had, veranderde het gevecht opeens geheel van aanzien. Zes batterijen kregen last hun vuur uitsluitend op Molenspruitkop te richten! Het was een helsch schouwspel: 36 kanonnen, waaronder de honderdponders op de Boschkoppen, bombardeerden onophoudelijk een stelling, die niet van geschut voorzien was en verdedigd werd door een kleine macht in een zwakke positie: 50 man van het Johannesburg-commando onder commandant BEN VILJOEN. Generaal SMUTS, die tijdelijk het opperbevel voerde,[1]) was niet in staat den geducht bestookten hulp te zenden, daar hij zelf werd aangevallen. Zoo konden de Johannesburgers dan toonen, of zij hier de schande van Elandslaagte zouden uitwisschen[2]).....

Het wil ons voorkomen, dat met opzet door de Boeren weinig zorg voor de positie op Molenspruitkop — of Vaal-

[1]) Generaal BOTHA was juist naar Pretoria vertrokken om de regeering te raadplegen.

[2]) Men zal zich herinneren, hoe het lafhartig gedrag van Johannesburgers destijds tot de nederlaag der Boeren had bijgedragen.

krans — gedragen was. Gaan wij na, hoe zwak deze stelling van nature was, omdat van haast alle zijden, op hooger gelegen punten, door de Boeren bezet, deze positie bestreken werd; hoe op dit punt geen geschut stond en slechts 50 man op het kopje gelegerd waren — dan kunnen wij de gedachte niet onderdrukken, dat het den Boeren met de verdediging van dat gedeelte hunner linie niet heel en al ernst was. En daarvoor kunnen zij een gewichtige reden gehad hebben: wij zullen het aan den strijd der volgende dagen zien.

De Johannesburgers hielden zich kranig: zij vochten als leeuwen, uren lang, tegen een overweldigende meerderheid, want onder bedekking der kanonnen waren opnieuw tallooze soldaten over de brug gekomen om den kop te bestormen. Wel trachtte het Boeren-geschut de verdedigers te beschermen, wel brachten de maxims zooveel verlies aan de aanvallers toe, dat dezen weifelden, deels terugtrokken, om dekking bij de bedding der rivier te zoeken — vanwaar zij langen tijd niet meer tot voorwaarts rukken te bewegen waren — maar de overmacht was te groot, de hardnekkig-herhaalde aanvallen waren te fel, dan dat het klompje van 50 man, die aldoor dooden en gewonden kregen, hen konden doen afdeinzen. De Engelschen slaagden er in den kop gedeeltelijk te beklimmen, nadat zij zich in de verschansingen der Johannesburgers hadden weten te werken. Want eenmaal zoover, verdreven zij de Boeren, die zelfs in het donker hun geweren nog op de verdedigers afvuurden. Tot het laatst hadden de mannen van commandant VILJOEN stand gehouden: zij lieten hun dooden en gewonden in handen des vijands achter. Zoodra de Engelschen de stelling bezet hadden, trokken zij hun troepen terug buiten het bereik van het Boeren-vuur; evenwel kampeerden zij op den Noordelijken oever. Hieruit bleek dus, dat het om Vaalkrans te doen was geweest: Generaal LYTTELTON had zijn doel bereikt!...

Hij verzuimde niets om zich nu geducht te versterken. Er werden gedurende den nacht nog meer kanonnen over de rivier gebracht en twee er van op den Vaalkrans opgesteld. Er werd met koortsachtigen ijver gewerkt aan de

verschansingen, die de brigade van generaal LYTTELTON tegen 's vijands geschutvuur moesten beschermen.... De bevelhebber vermoedde niets van de volstrekte onhoudbaarheid zijner stelling!... En — hij had geen kaart van het terrein, van de heuvelen er achter, van heel het land tusschen de rivier en Ladysmith!....

De morgen van den 6en Februari brak aan. Generaal LYTTELTON kreeg — nu eerst! — een overzicht van het terrein, waarop hij zich bevond. Hij moet terstond begrepen hebben, dat zijn succes vruchteloos was — dat echter de komende strijd zwaar, afschuwlijk zwaar — en evenzeer vruchteloos wezen zou! Al spoedig toch bleek het, dat de Boeren dien nacht ook niet gerust hadden: in de kloven van Spioenkop, in Doornkloof en op Brakfontein was geschut opgesteld en van drie zijden begon een vreeslijk bombardement op den lager gelegen Vaalkrans, dien zij geheel bestreken, zonder zelven voor de Engelsche artilleristen zichtbaar te wezen.[1]) Eén kanon slechts was voor de Engelschen waar te nemen, doch dat gezicht kon hen moeilijk gerust stellen. In den tijd toch, dat de Engelschen meester werden van den Vaalkrans, hadden de Boeren een Long Tom, Creusot van 15 cM., in Doornkloof opgesteld en deze begon met groote nauwkeurigheid zijn projectielen naar den vijand op den kop te werpen. Ondanks alle door de Engelsche artillerie aangewende pogingen, slaagde deze er niet in dat stuk — evenals een Maxim-Nordenfeldt op Brakfontein — het zwijgen op te leggen.[2]) Zoo werden dan de troepen op Vaalkrans, voor zoover zij niet door het vijandelijk vuur vielen, uit hun verschansingen naar den voet van den kop aan de rivierzijde gedreven: er was geen sprake meer van voorwaarts rukken!....

„Tot de Vaalkrans bezet was, kon men onmogelijk zeggen,

---

[1]) Dat kwam door de opstelling en gevechtswijze der Boeren, maar ook, doordat zij voor hun kanonnen bijna uitsluitend rookzwak buskruit gebruikten.

[2]) De Engelschen hebben dat voornamelijk toegeschreven aan de opstelling op duikaffuiten en de buitengewone schootsverheid der Boeren-kanonnen.

of hij een verder voortrukken begunstigde, geschikt was voor artillerie, enz. Het gebrek aan een goede kaart kost veel bloed. De Vaalkrans was ongeschikt. Generaal LYTTELTON meldde, dat er sterke stellingen achter lagen, dat het moeilijk was, er artillerie in stelling te brengen, en dat de vijand een afmattend kruisvuur uit zijn groote kanonnen aan elke flank van zijn hoefijzervormige stelling onderhield." Zoo schrijft een Engelsch ooggetuige. Dat wist generaal BULLER ook en hij weifelde door te gaan. Hij wilde de verantwoordelijkheid voor deze expeditie niet alléén dragen en seinde dien dag naar den opperbevelhebber, Lord ROBERTS, om nadere bevelen. Hij meldde den veldmaarschalk, „dat het ontzet van Ladysmith op het verlies van twee- of drieduizend man zou neerkomen, en dat hij niet eens zeker was te zullen slagen. Was het ontzet dien prijs waard?" Het antwoord luidde kort en bondig: „dat de stad ontzet moest worden, zelfs tot dien prijs, en dat generaal BULLER zijn soldaten moest zeggen: „Lord ROBERTS twijfelt geen oogenblik, of gij zult slagen." [1])

Derhalve moest generaal BULLER den onverzettelijken wil van zijn chef volgen en zijn troepen vooral geen ontmoediging of vrees toonen, maar een vast, blijmoedig vertrouwen in den goeden afloop der expeditie! Dit verklaart, hoe generaal BULLER, die toch voor weinige dagen op Spioenkop dezelfde treurige ervaring had opgedaan, den kop op dezelfde wijze bezet deed houden — zonder verder te komen.

Slechts één oogenblik op den 6[en] Februari was het woord niet uitsluitend aan de kanonnen. De Boeren, die versterkingen gekregen hadden, deden een poging om, van Brakfontein uit, over een geheel onbegroeiden nek naar Vaalkrans te komen en 't kopje te heroveren. Doch het was nog te vroeg: de Durham's, hoezeer ook een korten tijd door de salvo's tot wijken gebracht, kwamen, door de Schotsche jagers en de King's geholpen, terug en heroverden met de bajonet hun tijdelijk prijsgegeven schansen.

---

[1]) Uit de Ambtelijke rapporten van Lord ROBERTS.

Doch de Boeren vuurden in den namiddag nog op iets anders. De Engelsche genie maakte een tweede pontonbrug, Oostelijker dan de eerste, vlak over Vaalkrans, en de Boeren trachtten die brug te vernielen, wat hun niet gelukte. Zij stonden dien dag weer onder de beproefde leiding van generaal BOTHA, wat voor de Engelschen niets goeds voorspelde!

Dezen hadden anders al tegenspoed genoeg. Alsof er dat nu altoos bij moest komen: er was in de nabijheid van Vaalkrans wel uitstekend toevoer van water te krijgen — doch dat punt was door de Boeren duchtig versterkt. Dan hadden de troepen te weinig ruimte voor zich zelven en de kanonnen en geen bescherming tegen het moorddadige kruisvuur, dat — tot hun geluk — niet altijd even heftig was. Want de weinige Boeren-kanonnen moesten bij tusschenpoozen ook op de vijandelijke batterijen gericht worden. Ook hier vond Long Tom werks genoeg. Tweemalen trof hij dien dag de stukken van twee batterijen en bracht daar niet weinig vernieling aan. Zoo bezorgde deze dag den Engelschen, na de verliezen van den vorigen — vooral door de colonne-WYNNE geleden — wederom honderden dooden en gewonden. Tegen den avond loste generaal HILDYARD's brigade die van generaal LYTTELTON op den Vaalkrans af en kreeg zij dus op haar beurt een dag van dood en verschrikking in het vooruitzicht.

Woensdagmorgen, den 7en Februari, was de toestand niets veranderd. Integendeel, de Engelschen stonden er nog slechter voor, omdat de Boeren gelegenheid gehad hadden, hun posities sterker te maken, uit te breiden en van meer manschappen te voorzien. Toen het dag geworden was, opende men van beide zijden het vuur met een artillerieduel, dat dien ganschen dag feitelijk aanhield. Voor Engelschen noch Boeren was er gelegenheid tot een aanval met „klein geweer", behalve dat de Boeren een begin maakten met pogingen, om de door den vijand genomen positie van dichtbij te bekruipen, waarbij de Mausers gingen dienst doen.

Wel lagen de Engelsche troepen dien ganschen dag vóór de laatst geslagen pontonbrug, gereed om op te rukken en zich door den vijand heen te slaan.... Maar belangrijke overwegingen weerhielden generaal BULLER dat bevel te geven. Het was niet alleen om 't kruisvuur der Boeren, voornamelijk van hun Long Tom — die zijn zware granaten onverpoosd door het luchtruim deed vliegen; het was niet alleen om de zware verliezen, die hij door de moorddadig-goedgerichte schoten leed, terwijl zijn batterijen blijkbaar geen doel troffen.[1]) Neen, het was om een reden, die zóó afdoende was, dat men zich verbazen moet, hoe generaal BULLER nog één dag met de ontruiming van den Vaalkrans gewacht heeft en intusschen zooveel levens vruchteloos heeft opgeofferd. Welke was die reden? Een Engelschman zal het zeggen: „Misschien zou het, wegens de uitstekende hoedanigheid van de troepen, mogelijk geweest zijn, den vijand hetzij van Brakfontein of uit Doornkloof te verdrijven — bij voorkeur uit Doornkloof — maar deze poging zou vermoedelijk drieduizend man gekost hebben, en aangezien op zijn minst twee brigades de deur achter ons open moeten houden, zouden er te weinig zijn overgebleven, om de verdere verschansingen van de Boeren, die de vlakte bij Ladysmith versperren, aan te vallen." Dàt was de hoofdzaak: al kon de infanterie zich wellicht door een stormaanval een weg dwars door de Boeren-stellingen heen banen; al gaf de genomen positie toegang tot de open vlakte naar de belegerde veste — de Engelschen konden onmogelijk voorttrekken, omdat zij, bij volgende krijgsverrichtingen, de veiligheid hunner verbindingswegen niet konden waarborgen! Waren zij niet van drie zijden ingesloten op den Vaalkrans? Ook moet men bedenken, dat generaal BULLER's legermacht in Natal de eenige was, zoodat de veldheer niet alles op 't welslagen van één veldslag, die misschien beslissend kon wezen, zetten mocht.....

Zoo verliep de 7e Februari zonder belangrijke gebeurte-

[1]) Dien dag hadden de Boeren 4 dooden en 8 gewonden en 't bombardement duurde den heelen dag.....

nissen. Tegen den avond steeg de Engelsche luchtballon nog eens op en verkende het terrein. Maar tevens kregen de troepen, die nog op den rechteroever stonden, en het veldgeschut last om terug te trekken, waarmede de ontruiming der stelling begon. Alleen Vaalkrans zelf was nog bezet, doch ook deze positie werd in den nacht verlaten. Den volgenden morgen, 8 Februari, trok het geheele leger over de Tugela terug, de pontonbruggen werden afgebroken en de terugmarsch naar Frere aanvaard. Spearman's hoeve, waar gedurende de laatste weken het hoofdkwartier gevestigd was, werd verlaten, de zware kanonnen van de Boschkoppen gehaald en heel de positie bij de kleine Tugela prijs gegeven.

Van één onderdeel der expeditie maakten wij tot nu toe geen melding. Volgens sommigen was, wat op dat gedeelte van 't oorlogsveld geschiedde, zelfs van invloed op generaal BULLER's maatregelen. Den 7en Februari had generaal BARTON — om de Boeren bezig te houden, evenals in de dagen van Spioenkop — een aanval gedaan op de Tugelastellingen bij Colenso. Men vreesde daar blijkbaar een aanval der Boeren en in den nacht hadden de Engelschen hun kamp voortdurend met lichtkogels of vuurpijlen beschenen, om niet overvallen te worden. 's Morgens daarop deed generaal BARTON een aanval. Eerst bombardeerde zijn artillerie de Boeren en vervolgens reed een gepantserde trein, met 4 stukken bewapend, vooruit en vuurde op de Boerenkanonnen, zonder dat infanterie of cavalerie zich onder het vuur der Boeren waagde. Dezen kwamen zelfs gedeeltelijk over de rivier en sloegen den trein terug. Daarop maakten de Boeren een beweging om op generaal BULLER's rechterflank, over de Tugela, een stelling in te nemen, waardoor het mogelijk kon worden zijn verbinding met den spoorweg af te snijden. Inderdaad kon zulk een beweging den veldheer dwingen zijn expeditie in het Westen, bij de kleine Tugela, op te geven. Ook is het een feit, dat de Boeren den 9en Februari Bloys' hoeve, bij Chieveley, bezetten.....

Dienzelfden dag kwamen de Boeren op den Vaalkrans, op het terrein, dat gedurende drie dagen den Engelschman weder zoo menig graf had doen delven. Zij deden er een afschuwlijke ontdekking. De Boeren hadden die drie dagen zeer weinig dooden en gewonden[1]) gekregen, de meeste nog op den eersten dag, toen de Johannesburgers zoo deerlijk waren getroffen. Toen zij nu op den Molenspruitkop kwamen, vonden zij er in de eerste plaats allerlei teekenen, die aanduidden, hoe overhaast de Engelschman was afgetrokken. Daar lagen nog onbegraven dooden der Engelschen, een aantal veldflesschen en geweren, van welke laatste vele stuk geslagen waren: weer een bewijs waarschijnlijk, dat 's vijands troepen, door paniek aangetast, met muiterij gedreigd hadden, als de terugtocht niet aanvaard werd! Maar hoe ontzet waren de Boeren, toen zij er ook de lijken van 22 der hunnen vonden en nog later 7 gewonde Boeren, die daar van 5 Februari af gelegen hadden, zonder voedsel, zonder water, zonder eenige hulp te erlangen van hun barbaarsche vijanden, die toch meester van het kopje waren! Het is vrij zeker, dat vele gewonden, in dezen toestand in de brandende zon liggende, zijn omgekomen.....

Zoo was dan ook de derde poging om Ladysmith te ontzetten mislukt, ten koste van zware verliezen — zij het dan ook minder zwaar dan einde Januari, omdat generaal BULLER Vaalkrans ontruimd had, vóór het daar een tweede Spioenkop kon worden![2]) Intusschen lag de belegerde stad te zieltogen. Het aantal begrafenissen steeg er tot 15 à 16 dagelijks. Maar er was nog voedsel genoeg en generaal WHITE, de heldhaftige verdediger, wist van geen versagen! Het verdedigen zoowel als het ontzetten der stad bleek een punt van eer voor de Engelschen uit te maken, en spoedig zou het blijken, dat er een vierde, krachtige poging gedaan zou worden, nu in

[1]) Ook commandant BEN VILJOEN was gewond. Een granaat deed zijn geweer tegen zijn hoofd stuk slaan, hij werd bewusteloos en ademde een tijd lang de vergiftige lyddiet-dampen in, wat hem zware koorts bezorgde.

[2]) Officiëele opgave: 374 man gedood, gewond en vermist. Hoe volstrekt ongelooflijk het moge schijnen, er zouden er slechts.... 32 gedood zijn!

het Oosten — om Ladysmith te verlossen van den ijzeren band, door de Boeren eromheen geslagen.

BELEG VAN LADYSMITH. IV.

Er valt over het beleg zelf, gedurende Februari 1900, zoo goed als niets te vermelden. Slechts één bijzonderheid vinde hier plaats.

De dam in de Kliprivier.

De belegeraars bedachten een nieuw, hoogst ongemeen en eigenaardig middel om de stad tot overgave te dwingen. Zooals men weet, stroomt de Kliprivier door Ladysmith. Nu kwamen de Boeren op het denkbeeld een dam in de rivier op te werpen, om aldus de stad onder water te zetten! Ongeveer 10 K.M. beneden de stad breekt de rivier door de bergen en stroomt langs den Bulwana-kop verder Oostwaarts. De dam moest nu in de „poort", welke de rivier in de bergen vormt, gelegd worden en het water 14 M. boven het gewone peil opstuwen. Want — daar de spoorstaven van den weg, die door deze poort langs de rivier loopt, wel zoo hoog gelegd waren, dat hoogwater ze niet schaden kon, en zij 6 M. hoog lagen — zou een massa water ter hoogte van 8 M. in dat geval over het land om Ladysmith geworpen worden. Van die poort tot Ladysmith toe loopt de spoorweg namelijk horizontaal. Kon inderdaad 8 M. water over het land worden uitgestort, dat zou de belegerde stad vrij zeker mee verdrinken. De vraag was nu maar, hoe den dam aan te leggen? Er werd berekend, dat het langen tijd zou duren, vóór het water 1 M. hooger zou komen over een oppervlakte van 10 millioen M^2., om namelijk een strook van gemiddeld 1 K.M. breedte te inundeeren. Drie weken toch moesten daarmee verloopen, omdat er ongeveer 400.000 M^3. water per 24 uren door de rivier werd aangevoerd. Nu was het terrein zeer zanderig; hier en daar daalde de bodem eenige

M.; soms zou de te overstroomen vlakte veel meer dan één K.M. zijn — kortom, voor dien éénen M. hooger, zou de dam nog niet veel kunnen beteekenen — en men wilde er 8 M. hebben! De Boeren rekenden echter op flinke regens en inderdaad, de Zuid-Afrikaansche regens konden enorm veel water aanbrengen. Dan kon de dam de belegerden in ieder geval reeds veel kwaad doen. Zoo werd dus besloten een dam, 3 M. breed, op den bodem 40 M., van boven 100 à 140 M. lang, op te werpen, van zandzakken — door Kaffers aan te voeren — tot een getal van 160.000 stuks. Totdat de dam gereed zou wezen, zou het water door een houten koker worden doorgelaten, waarna deze gesloten zou worden... als de dam intusschen niet bezweken was voor den geweldigen druk van het water! Een ander hoogst bezwaarlijk feit was de ligging van den aan te leggen dam ten opzichte van het Engelsch artillerievuur. De kanonnen van den Platrand toch bestreken de plek, en met levensgevaar voor machinisten en Kaffers werden de waggons, met zandzakken beladen, door de locomotieven naar de plaats van bestemming gereden!

Wij zouden wellicht van heel deze onderneming nauwelijks gerept hebben, ware het niet een typisch bewijs geweest van der Boeren vindingrijkheid en — eigenwijsheid. Want wie van de hoogst bekwame ingenieurs der Z. A. R. of der Z. A. S. M. was voor dit hoogst belangrijk technisch werk wel geraadpleegd? Niemand! Het was iets, wat de Boeren heel en al op eigen houtje uitvoerden!....

DE INVAL IN DEN ORANJE-VRIJSTAAT.

I. Toebereidselen en verkenningen.

Wij gewaagden hiervóór van generaal Buller's derde poging tot ontzet van Ladysmith en van zijn voornemen een vierden aanval te beproeven. De opperbevelhebber immers wilde van geen versagen weten. Lord Roberts had daartoe een zeer grondige reden. Sedert de veldmaarschalk in Zuid-Afrika was en zich met den chef van zijn generalen staf in den zeer verwarden, uitgebreiden en moeilijk in te denken gang van zaken op het oorlogsveld inwerkte, moest hem één zaak wel bijzonder treffen: de hoogst eigenaardige „werkeloosheid" der Boeren. Wat Mafeking betreft, ver verwijderd als het lag aan de Noordwestgrens, was het beleg van niet zoo direct belang voor den Engelschen veldheer. Bij Ladysmith werden de Boeren althans voortdurend bezig gehouden in den zwaren, ongelijken strijd met generaal Buller's legerscharen. Niets van dat al om Kimberley, de diamantstad, de stad van — Rhodes. Sedert 11 December, bloedigen dag van Magersfontein, toen generaal Methuen zijn duizenden tegen de generaals Piet Cronjé en Koos de la Reij verloor, heerschte er bijna volmaakte rust, zoowel om de stad zelve als in de kampen der vijandelijke legers aan de Modderrivier. Begrijpelijk was die rust, wat kolonel Kekewich in Kimberley en generaal Methuen aan de Modderrivier betreft. Doch onbegrijpelijk voor Lord Roberts, toen hij van den staat van zaken kennis kreeg, was de werkeloosheid van generaal Cronjé bij Magersfontein. Generaal Cronjé, die zich een hoogst bekwaam tacticus getoond had, een koelbloedig en dapper veldheer, miste inderdaad de voortvarendheid, om den „grooten oorlog", dien hij daar te voeren had, te leiden — en daarenboven was hij te eigenzinnig, om naar den raad van andere ervaren Boeren-commandanten te luisteren. Zoowel hij als generaal Joubert hebben door hun stilzitten, na de verpletterende slagen van Magersfontein en Colenso,

de Boeren-zaak onnoemelijk veel kwaad gedaan, hoe warme, trouwe patriotten zij overigens waren, hoe buitengewoongroote talenten zij ook buiten twijfel bezaten. Vóór Ladysmith evenwel hadden de Engelschen toch nog twee malen na December 1899 bloedige verliezen geleden..... Dat alles doet ons voorzeker de houding van generaal CRONJÉ betreuren.

Wat toch was het geval? Zooals hij dagelijks bespeuren kon, vermeerderde het getal troepen, dat in het kamp van generaal METHUEN verzameld werd, voortdurend aanzienlijk. Zeker, de karaktertrek der Boeren-aanvoerders: hun voortdurende bedachtzaamheid om het leven der burgers niet noodeloos te wagen — had zijn goede zijde! Doch hier werd het gevaar voor een heftigen aanval, voor een verrassing, met den dag grooter — en erger: welk een ellendigen invloed moest dat eeuwigdurend stilzitten niet hebben op den geest der burgers in de lagers? Generaal CRONJÉ volhardde echter in zijn eenmaal opgevatte voornemens en wachtte — en wachtte....

Lord ROBERTS verzuimde niet van 's vijands houding een zoo voordeelig mogelijk gebruik te maken. Zonder ophouden waren versche troepen uit het moederland en de koloniën te Kaapstad aangevoerd. Zonder dralen werden deze troepen van Kaapstad Noordwaarts gezonden, waar ze ongedeerd aan de Modderrivier aankwamen. Het klinkt haast ongelooflijk: geen enkele poging hadden de Boeren na Magersfontein gedaan, om den vijand te beletten over de Oranjerivier te komen. Zelfs de brug bij het station van dien naam was niet vernield — gedeeltelijk ook de schuld der Kaapsche opstandelingen, waarover later — zoodat de langdurige, anders zoo gevaarlijke reis van Kaapstad naar de meer dan 800 K.M. verwijderde Modderrivier voor de Engelschen letterlijk door niets onderbroken werd! Wel was herhaaldelijk in den krijgsraad van generaal CRONJÉ het plan besproken, om althans den spoorweg tusschen Oranje- en Modderrivier op te breken, aldus generaal METHUEN den terugtocht, althans de gemeenschap met de Kolonie, af te snijden en hem derhalve te noodzaken zijn posities prijs te geven en slag te

leveren. Doch generaal CRONJÉ verzette zich tegen de uitvoering van dit uitnemende plan, daar hij immer vreesde voor een rechtstreekschen aanval van den vijand om naar Kimberley door te breken, waardoor de Boeren tusschen twee vuren zouden komen. En dan te weten, wat generaal CRONJÉ toch zeker wist, dat de Engelsche soldaten niet meer konden vechten na den slag bij Magersfontein, ja niet meer wilden vechten! Te weten, dat minstens éénmaal in dat leger rebellie was voorgekomen, zooals generaal METHUEN zijn chef gemeld had en den Boeren ter oore gekomen was! Voorwaar! te bejammeren is het, dat zelfs een uitnemend veldheer als generaal DE LA REIJ den opperbevelhebber niet kon overreden een andere gedragslijn te volgen. En van dien anderen bevelhebber, toen nog een onbekende grootheid, generaal CHRISTIAAN DE WET, duldde generaal CRONJÉ zelfs geen raadgevingen!....

Het getal der Engelsche troepen, die aan de Modderrivier werden saamgebracht, beliep in Januari 1900 reeds meer dan 50.000 man, waartegenover generaal CRONJÉ niet meer dan 10.000 man kon stellen. Waartoe moest die enorme krijgsmacht dienen? Deskundigen van naam hebben zich afgevraagd, hoe generaal CRONJÉ heeft kunnen denken, dat Lord ROBERTS met deze armee voor de tweede maal storm zou loopen in open veld tegen de onneembare stellingen bij Magersfontein? Of de Boeren er dan nooit aan gedacht hebben, dat Lord ROBERTS zou trachten die posities om te trekken? Al was die beweging, wonder genoeg, in dezen oorlog nog nimmer uitgevoerd — na al de lessen, door den vijand opgedaan, mocht men van den nieuwen opperbevelhebber verwachten, dat hij een anderen weg zou inslaan. Inderdaad, Lord ROBERTS had zijn veldtochtsplan zorgvuldig beraamd en zou beproeven den Oranje-Vrijstaat in het Zuidwesten binnen te dringen met een overweldigende legermacht aan infanterie, cavalerie en artillerie.

———

De verkenningstocht naar Koedoesberg.

4—9 Februari 1900.

In 't begin van Februari begonnen de operatiën, geleid door den opperbevelhebber in eigen persoon, die zich welhaast met zijn staf uit Kaapstad naar het kamp aan de Modderrivier begaf. Lord ROBERTS' vertrek uit Kaapstad kondigde een nieuw tijdperk in den oorlog aan. Toen hij dan ook aan de Modderrivier het bevel van generaal METHUEN overnam, was men allerwege op groote gebeurtenissen voorbereid.

Reeds was een gewichtige expeditie begonnen. Den 4[en] Februari kreeg generaal MACDONALD, die den gesneuvelden generaal WAUCHOPE als bevelhebber der brigade Hooglanders was opgevolgd, last tot het doen eener verkenning. Hij moest met zijn Hooglanders, het 9[e] lansiers en een batterij veldgeschut met eenige maxims, Westwaarts trekken, de drift in de Rietrivier bij den Koedoesberg bezetten en den berg zelf in bezit nemen. De Koedoesbergdrift was een belangrijk punt. Vandaar loopt een weg Westwaarts naar Douglas, Zuidwaarts naar Hopetown en — wat het meest beteekent — een breed wagenpad voert langs den berg naar Kimberley. De berg zelf strekt zich uit tot dicht aan de rivier, die daar een wijde bocht naar het Zuiden maakt.

Generaal MACDONALD ving een tocht aan, die hoogst beteekenisvol kon wezen. Immers deze beweging moest het ontzet van Kimberley voorbereiden. Slaagde de beweging, dan lag de weg naar Kimberley voor de Engelschen feitelijk open. Slaagde zij ten deele, dan zouden de Boeren allicht gedwongen worden het zwaartepunt hunner verdediging van het Oosten, van Magersfontein, meer naar het Westen te verplaatsen. Zelfs was het niet ondenkbaar, dat zij een aanzienlijk deel hunner strijdkrachten bij den Koedoesberg achterlieten. In beide gevallen zou hun Oostelijke vleugel min of meer ontbloot worden — en een omtrekkende beweging der Engelsche cavalerie mogelijk, althans vergemakkelijkt worden. Als Kimberley maar ontzet werd! Dat was vóór alles doel van de expeditie. Kolonel KEKEWICH had

Lord ROBERTS heliografisch geseind, dat de stad het niet langer dan tot einde Februari houden kon.[1]) Er begon hongersnood te komen: al weken lang teerde men op paardevleesch. Toch was het getal der belegerden allengs met eenige duizenden verminderd, omdat de Kaffers goedschiks of kwaadschiks de stad uitgingen; ook waren er, naar men zegt, velen 's nachts door de Engelschen zelven doodgeschoten, waarvan de Boeren dan de schuld kregen! Een ander vijand werd steeds geduchter: de koorts, die onder de soldaten der bezetting veel slachtoffers maakte. Vergeten wij echter bovenal niet, dat RHODES, de machtige, in de stad huisde en dat zijn gezondheid en veiligheid, hoezeer voor hem in 't bijzonder gewaakt werd, gevaar begonnen te loopen. En — voor Engelschen een belangrijke drijfveer — men bedenke ten slotte, hoe de diamantmijnen voor onschatbare waarde aan machineriën bezaten, tot wier ondergang de Boeren, eenmaal meester der stad, wel zouden besluiten [2])... Kimberley moest dus spoedig ontzet worden!

Generaal MACDONALD reed Zondag 4 Februari het kamp aan de Modderrivier uit, volgde den linkeroever der Rietrivier tot aan den Koedoesbergdrift, stak die over en bezette den Zuidelijken punt van den berg. De Boeren hadden daar, op hun uitersten Westelijken vleugel, slechts voorposten en dezen meldden terstond aan generaal DE WET, dat Engelschen den Koedoesberg bezet hadden. Een onmiddellijk uitgezonden patrouille bevestigde den Vrijstaatschen generaal — die toen over den rechtervleugel der Boeren-stellingen bij Magersfontein het bevel voerde — het belangrijke feit. Zonder verwijl besloot generaal DE WET den vijand op te zoeken. Het was de eerste maal, dat „Oom CHRISJAN" bij de krijgsbedrijven op den voorgrond trad! [3]) Een paar uren, nadat

[1]) Uit de Ambtelijke rapporten van Lord ROBERTS.

[2]) Zooals schrijver dezes in die dagen indirect van het Engelsche Ministerie van Oorlog vernam, lag er daarenboven voor millioenen gelds aan ruwe diamanten in kelders geborgen en was men ook daarvoor bevreesd.

[3]) Commandant DE WET was niet lang te voren door de Vrijstaatsche regeering uit Natal teruggeroepen, om als vechtgeneraal aan de Modderrivier op te treden. Hij stoomde per specialen trein naar Bloemfontein en bezocht toen onmiddellijk President STEIJN.

zoo wat 1000 khaki's vasgekeer, maar hulle het door hulle flinke teënstand heel gauw 'n weg gebaan en die Rooies goed op hul bas gespeel!" [1])

Daarop verliet generaal DE WET om dezelfde redenen als 2 dagen te voren andermaal zijn stellingen. Generaal ANDRIES CRONJÉ had een omtrekkende beweging in het N. O. gestuit en daarmede was de kans om naar Kimberley door te breken voor de Engelschen verkeken. Overigens bleven beide partijen hun posities behouden, terwijl de Boeren nog meer versterkingen kregen. De generaals DE LA REIJ (Z. A. R.) en KOLBE (O. V.), bij Kimberley liggende, vernamen, dat de burgers in het Zuiden door de Engelschen waren ingesloten en zonden ten spoedigste hulp. In den middag van 8 Februari kwamen die burgers bij het kamp van generaal ANDRIES CRONJÉ aangereden en vernamen daar iets, dat hun eigenlijk groote bezorgdheid inboezemde. De Engelschen waren dien dag zonder ophouden aan het bombardeeren van generaal DE WET's stellingen en deze... bekommerde zich daar blijkbaar niets om en had niet eens zijn oude stellingen betrokken; ja hij had den toegang tot de „poort", waardoor de vijand naar Kimberley kon doorbreken, niet eens bezet. Hij en zijn staf waren ergens in de buurt gezien, liggende in de groote veranda van een huis — terwijl de Engelsche artillerie, niet verder dan 1 K. M. verwijderd, zijn posities beschoot. Is het wonder, dat het nieuw aangekomen commando van zulk een houding niets begreep en een enkele zelfs generaal DE WET vrij scherp zijn onverschilligheid onder het oog trachtte te brengen? Doch wat antwoordde generaal DE WET? Kalm en vriendelijk luidde het: „Kijk, dit kom mij ook zoo voor, maar dit is niks, kerel; laat hulle maar deur kom, dit is wat ik wil hè. Als hulle deur is, sluit ons die poort achter en vang die heele „box and dice";[2]) die wat ons misschien zal ontvlug naar

---

[1]) Een herinering aan CHRISTIAAN DE WET door Een Afrikaander. N. R. Ct. van 30 Augustus 1900.

[2]) Letterlijk: „doos met de dobbelsteenen."

Kimberley, zal die ander daar zooveel gauwer die kos gaan help opvreet. Ver mij kan hul ni vang ni, dit het ik gister gezien".[1]) .... En vóór de verbaasde bezoeker nog wist, hoe hij het had, voegde de generaal er bij, dat zij gerust terug konden gaan, om de wacht bij Kimberley weer te betrekken: daar konden zij noodig wezen — hij, De Wet, had geen hulp meer noodig! .....

Men zal begrepen hebben, waarom wij deze episode zoo uitvoerig beschreven. Waar wij voor het eerst den held bespreken, wiens naam sedert twee jaren, bewonderd door heel de wereld, op millioenen lippen zweeft — die door de Engelschen beurtelings „the daring beggar", „the flying Dutchman" en „generaal bij de gratie Gods", genoemd wordt [2]) — daar achten wij het ons een aangenamen plicht, van zijn eerste optreden, dat hem zoo volkomen zou kenschetsen, aldus verslag te geven. Trouwens, wij komen later nog op enkele bijzondere karaktertrekken van „Oom Chrisjan" terug.

Het toegesnelde commando ging dus weer terug, al was het nog niet volkomen zeker van den goeden afloop: „Mastig, man" — zei er een tot zijn buurman — „als die klomp Engelse De Wet vandaag omtrek, dan is hij in die strik; die man is waarlijk te gerus!"[3]) Doch de Engelschen lieten het dien dag, na de zware verliezen der vorige dagen, bij het bombardement, met de wetenschap: dat een groot talent den vijand leidde. De Boeren hielden zich volmaakt rustig en behielden hun stellingen.

Zoo besloot generaal Macdonald tot den terugtocht, die op den 9[en] Februari volbracht werd. Hij had ernstige verliezen, vooral onder zijn Hooglanders, gekregen en geen

---

[1]) Een herinnering enz.

[2]) Generaal French, die generaal De Wet zeer bewondert, moet te kennen gegeven hebben, vóór zijn vertrek of vóór zijn dood, als hij mocht sneuvelen, de hand te mogen drukken van de generaals De Wet en De la Reij! Zie Fred. Rompel, Uit den tweeden Vrijheidsoorlog.

[3]) „Maar" — vervolgde hij — „laat ons drie maar vandaag oorlog maak; mogelijk jaag ons die vijand nog op die loop." — „Ja kom", zei toen een ander, als een echte Boer, „maar als ons zien, dat het voor ons nauw word, moet ons vroegtijdig die wereld scheur; hard loop is een goei geweer, seh jakhals, maar jij moet vroegtijdig begin!" Een herinnering enz.

kans gezien om naar Kimberley door te breken. De Boeren hadden in die dagen 3 dooden en 6 gewonden verloren. In zooverre had generaal MACDONALD's tocht niettemin eenig succes, dat het de Boeren dwong meer dan tot dusverre aandacht te schenken aan hun uitersten rechtervleugel, wat hun linkerflank min of meer ontblootte — waarom het de Engelschen juist te doen was. Een leelijk ding voor de Boeren was de ontdekking, dat een aantal Afrikaanders den Engelschen als drijvers, spionnen en wegwijzers dienden. Die zouden 's lands vijanden eerstdaags uitstekend te pas komen!

II. HET ONTZET VAN KIMBERLEY.

15 Februari 1900.

Met dat al werd Kimberley nog belegerd en juist nu trof de stad eene nieuwe, geweldige ramp. De Boeren, die begrijpen gingen, dat de vijand den laatsten tijd iets bijzonders in zijn schild voerde, hadden een geduchten bondgenoot laten aanrukken. Zij hadden voor Mafeking een Creusot van 15 c.M. in positie staan, doch konden daarmede niet zooveel kwaad aanrichten, als zij wel wilden. Dat stuk lieten zij nu naar Kimberley komen en den 7en Februari waren de artilleristen met de opstelling te Kamperdam, ten N. van Kimberley, klaar. Den 8en Februari, toen de Engelsche strijdmacht bij den Koedoesberg tevergeefs trachtte door te breken, zond Long Tom zijn eerste honderdponders naar de belegerde stad. De uitwerking was groot. Heel de stad werd door de projectielen bestreken, in vele huizen kwam brand, terwijl zij ook vaak met één slag geheel vernield werden. De de Beers' mijnen werden, ten behoeve hunner machinerieën, met moeite door groote stapels timmerhout beschermd. Want zelfs de bomvrije holen gaven geen beschutting tegen die granaten, zoodat vrouwen en kinderen in de mijnen zelf gehuisvest werden. Vooral den 9en Februari had de stad een kwaden dag. Van 's morgens

vier tot 's avonds zes uur werd bijna zonder tusschenpoozen uit het groote kanon geschoten.[1])

Twee dagen had Long Tom zijn werk verricht en de belegerden waren zoo verslagen, dat alle zaken stil stonden in de tot nu toe vrij levendige stad. Velen trokken den 10[en] een eind buiten de stad naar Beaconsfield, een Zuidwaarts gelegen stationnetje, tamelijk veilig voor de kanonnade. Dien avond werd er een begrafenis gehouden, waaraan bijna de heele bevolking deelnam. Het was die van den hoofdingenieur der de Beer's Maatschappij, den maker van het kanon. Alles werkte mede om den stoet op dat uur een droefgeestig karakter te verleenen. Ziehier van een ooggetuige, die het geheele beleg medemaakte, wat er toen geschiedde. „Toen gebeurde er plotseling iets vreemds, iets geheimzinnigs. De klok sloeg en terwijl de laatste slag wegstierf, klonk van den uitkijktoren het waarschuwend hoornsignaal: enkele seconden later hoorde men het schrikkelijke gedreun van het groote kanon der Boeren en een fluitend geluid door de lucht verried, dat een van de grootste projectielen was afgezonden. Allen waren verrast. Nog nooit te voren hadden de Boeren 's nachts geschoten. Hier en daar wierpen zich menschen plat op den grond en lagen te beven van angst. Het muziekkorps stemde de eerste tonen aan van BEETHOVEN's treurmarsch en met langzame, afgemeten passen ging de stoet zijn gevaarlijke zending volbrengen. Het regende dien nacht granaten"... Zeker, een woord van lof mag niet onthouden worden aan de belegerden voor den in die dagen betoonden moed! Weinig toch konden zij vermoeden, dat binnen 5 dagen het lang verwacht ontzet zou opdagen.... Algemeen is door de Engelschen erkend, dat de stad zulke dagen niet lang had kunnen uithouden.....

Plannen van Lord ROBERTS.

Sedert hun aankomst te Kaapstad hadden Lord ROBERTS en Lord KITCHENER zich onafgebroken bezig gehouden met

[1]) De laatste granaat doodde den Amerikaan, die wijlen „Long Cecil" vervaardigd had, het befaamde groote kanon der belegerden.

het bestudeeren en voorbereiden van den grooten, zorgvuldig geheim gehouden, inval in den Vrijstaat. Een geduchte moeilijkheid deed zich voor: er was geen georganiseerde transportdienst! Wat dat beteekende, zal ons uit een paar cijfers duidelijk worden. Wanneer men de Oranjerivier als operatie-basis neemt, moesten de soldaten en alle van Kaapstad komende goederen eerst een afstand van ruim 900 K.M. per trein afleggen. Van Oranjerivier over Jacobsdal naar Bloemfontein, hoofdstad van den Oranje-Vrijstaat — doel van den opmarsch — bedroeg de afstand nog eens 250 K.M. En in die streek was geen spoorweg, dus wagens en al maar wagens moesten de bagage van die tienduizenden over rivieren en kopjes aanvoeren — in 's vijands land. De transportdienst nu, een allergewichtigste factor voor het welslagen van het geheele plan, was nog niet in orde — zoo bekende de opperbevelhebber zelf in het begin van Februari: dat is bijna 4 maanden na 't uitbreken van den oorlog, terwijl Engeland zich reeds sinds jaren voor den oorlog had toegerust! Eenmaal in Bloemfontein gekomen, was men weer aan den spoorweg en stond men in verbinding met de Kaapkolonie. Er ging een lijn over Springfontein, Colesberg enz. naar Port Elisabeth; dat was meer dan 700 K.M. sporens van Bloemfontein. Van Springfontein liep een tak langs Bethulië, Burgersdorp, Stormberg naar East-London, de derde havenstad van de Kolonie, een afstand van bijna 650 K.M. Men ziet eerbiedwaardige afstanden voor treinen, die door vijandelijke streken moesten rijden. Immers, ook de Kolonie was in oproer! In oproer!.... Zeker, en 't was een geduchte opstand ook, want de Hooge Commissaris, Sir ALFRED MILNER, was zeer bevreesd, dat de Kaapkolonie in haar geheel uit den band zou springen. Zijn vrees was zoo groot, dat hij Lord ROBERTS zelfs zocht te bewegen zijn inval in den Vrijstaat uit te stellen, om de Kolonie niet te zeer van troepen te ontblooten. Doch daartoe was de opperbevelhebber in geenen deele te vinden: hij kon niet langer wachten en — als Natal en de Kolonie reeds niet bevrijd zouden worden door den grooten inval van

16

Lord ROBERTS — er waren, zoo antwoordde deze, versterkingen op komst. [1])

Lord ROBERTS' inval had voorshands twee doeleinden: Kimberley te ontzetten en generaal CRONJÉ door een wijde, omtrekkende beweging naar het Oosten te omsingelen. Wat Kimberley betreft, de voorbereidende tocht van generaal MACDONALD naar Koedoesberg had er groote verwachtingen verwekt. Toen echter 9 Februari niets meer van de ontzetcolonne vernomen werd, besloot kolonel KEKEWICH zelf een poging te doen de belegeraars te verdrijven. Daarenboven: het groote Boeren-kanon was immers aan het vuren getogen en het garnizoen mocht aan de burgerij van geen versagen blijk geven. Dien dag en den volgenden werd dan ook hevig door de belegerden op de stellingen der Boeren, vooral aan de Noordzijde, waar het groote kanon was opgesteld, gevuurd — zonder succes evenwel. Intusschen deed men alles om Lord ROBERTS van den benauwden staat van zaken op de hoogte te houden.....

Lord ROBERTS' legermacht.

Lord ROBERTS beschikte nu over 3 divisies infanterie, één divisie cavalerie, 2 brigades bereden infanterie, voorts over artillerie en een geweldigen legertros.

De Infanterie bestond uit:

De 6e divisie, onder generaal KELLY-KENNY: 2 brigades. (een derde stond nog te Rensburg, in de Kaapkolonie);

De 7e divisie, onder generaal TUCKER: 2 brigades;

De 9e divisie, onder generaal COLVILE: [2]) de brigade Hooglanders en de 19e brigade (de Gordons, Canadeezen en andere troepen);

De garde-brigade onder kolonel POLE-CAREW.

De Cavalerie stond onder generaal FRENCH en bestond uit:

De 1e brigade: 3 regimenten garde-dragonders, karabiniers, Scots Greys, Inniskillings en Australische lansiers;

---

[1]) Uit de Ambtelijke rapporten van Lord ROBERTS.

[2]) Deze divisie was in het kamp te Modderrivier gevormd uit koloniale troepen en onder bevel van generaal COLVILE gesteld, tot nu toe chef van de brigade garde-infanterie. Als zoodanig verving hem kolonel POLE-CAREW.

De 2e brigade: de Household Cavalry, het 10e huzaren en het 12e lansiers;

De 3e brigade: het 9e en het 16e lansiers, ROBERTS' Horse en KITCHENER'S Horse (2 regimenten vrijwillige ruiterij, aan de Kaap gevormd).

De 2 brigades Bereden Infanterie onder de kolonels HANNAY en RIDLEY.

De Artillerie, onder generaal MARSHALL, werd gevormd door:

Twee brigade-divisies veldgeschut: elk van 3 batterijen;

Drie brigade-divisies rijdende artillerie: 8 batterijen te zamen;

Een houwitser-batterij;

Een marine-batterij: 4 stukken van ruim 11 cM. kaliber en 4 12-ponders;

Later kwamen hier nog bij:

Een batterij 15 cM. houwitsers (zgn. 100-ponders) en drie Vickers-Maxim-snelvuurkanonnen.

Alles te zamen genomen een strijdmacht van ruim 30.000 man infanterie, 11.000 man ruiterij, 107 stukken geschut en een legertros van 700 wagens, getrokken door 9000 ossen en muilezels.

Wij zullen evenwel den opmarsch van die strijdmacht nog niet gaan volgen. Eerst moeten wij zien, hoe — tegelijk met den algemeenen opmarsch — een stoutmoedige ruitertocht ondernomen werd. In verband met Lord ROBERTS' beweging bedoelde die tocht een koen waagstuk te bedrijven.

Generaal FRENCH'S rit naar Kimberley.

Generaal FRENCH was den 11en Februari met zijn divisie cavalerie uit het kamp te Modderrivier gereden. Terwijl de hoofdmacht, de infanterie en de artillerie, per trein Zuidwaarts ging en dien volgenden dag naar Ramdam zou marcheeren, reed generaal FRENCH dien Zondagmorgen regelrecht uit het kamp naar Ramdam. Hij had onder zijn bevelen niet alleen bijna de geheele divisie cavalerie, maar ook 4 compagnieën 11-15 Febr. 1900.

bereden infanterie en 2 batterijen rijdende artillerie. Met ongeveer 8000 man in het zadel reed generaal FRENCH weg, vast besloten om, het kostte wat het wilde, tot Kimberley door te jagen — zonder zich waar en door wien ook te laten ophouden. Het kwam er nu op aan den juisten weg te kiezen, om langs of door de Boeren-stellingen heen te komen. Daarom ging de tocht met een grooten omweg naar het Zuiden, om in een wijden boog Oostwaarts om de Boeren-stellingen heen te kunnen rijden. Die stellingen liepen: van de Rondevalsdrift, in de Modderrivier, in 't Oosten, tot aan de Koedoesbergdrift in het Westen. Evenwel kon er bijna geen sprake zijn van verband tusschen de stellingen van generaal CRONJÉ en die der „insluiters" [1]) van Kimberley. Dat wisten de Engelschen en generaal FRENCH had er zijn plan op gebouwd.

Hij kwam derhalve te Ramdam aan. Den volgenden dag maakte hij een snellen marsch naar de Kieldrift, in de Riet-rivier, ten Westen van de Watervalsdrift. De Boeren, blijkbaar verrast door de geweldige macht, die kwam aanrijden, en slechts op de komst eener vijandelijke patrouille rekenend, trokken zich terug, de drift aan den vijand overlatende. Den 13^{en} Februari ging het nu van de Kieldrift in N. O. richting, ten W. van Paardenberg, naar de Rondevalsdrift [2]) in de Modderrivier. Het was een geforceerde marsch. De Boeren, van de komst des vijands onderricht, trachtten hem tegen te houden. Wel leed generaal FRENCH gevoelige verliezen; [3]) wel verloor hij ontzettend veel paarden, doodgereden als ze waren op den razend-snellen tocht; maar de Boeren

[1]) Een deskundige te onzent toch heeft het verkeerd genoemd van „belegeraars" te spreken, „waar die stellingen om zoo te zeggen in de lucht hingen."

[2]) De Engelschen hebben altoos gezegd, dat generaal FRENCH bij de Klipdrift kwam. Het is echter een feit, dat hij ten Westen van Paardenberg gebleven is. Dus spreken wij hier voortdurend van de Rondevalsdrift — al is het mogelijk, dat de Engelschen die drift of een in de nabijheid óók met den naam Klipdrift wilden aanduiden. Op Engelsche kaartjes is de marsch-richting van generaal FRENCH in ieder geval verkeerd voorgesteld als loopende door de Klipdrift, die ten Oosten van Paardenberg ligt.

[3]) Zoo werd o. a. aan bijna een geheel escadron cavalerie — van KITCHENER'S Horse n.l. — den pas afgesneden: de Boeren namen ongeveer 75 man, o. w. eenige officieren, gevangen.

weken toch terug en hun vijand bereikte nog dienzelfden dag de Rondevalsdrift.

Voor generaal French begonnen nu zware dagen. Want, aan de drift gekomen, bevond hij, dat de Boeren den Noordelijken oever bezet hielden, waar zij verscheidene lagers hadden, terwijl het terrein daar zeer heuvelachtig was. Evenwel, slechts 40 K.M. van Kimberley verwijderd, dacht generaal French niet aan bezwaren. Den volgenden morgen, 14 Februari, tastte hij de Boeren aan, verdreef hen, veroverde hun kampen en bezette de heuvels. Tegelijkertijd had zijn onderbevelhebber, generaal Gordon, nog twee driften, Westwaarts van de Rondevalsdrift gelegen, bezet. Tegen den avond van dien dag had generaal French het pleit gewonnen en kon hij het bericht ervan zenden aan Lord Roberts, die toen met de infanterie aan de Kieldrift in de Rietrivier stond — zooals wij straks zullen zien. Generaal French was evenwel niet van zins, terstond van zijn voordeel gebruik te maken en op Kimberley los te gaan. Daar toch zou hij waarschijnlijk voor een heet vuur komen te staan en daarenboven — wat meer beteekende — hij moest zijn linkerflank eerst gedekt weten tegen een mogelijken aanval der Boeren-hoofdmacht bij Magersfontein. Te dien einde kampeerde hij op den Noordelijken oever van de rivier en wachtte er rustig de infanterie en de artillerie af, die tot zijn dekking moesten dienen.....

Intusschen verkeerde men te Kimberley in hoogst zenuwachtigen toestand. Long Tom had den 13en Februari weer den ganschen dag bij tusschenpoozen over de uitgestorven straten gedonderd. Ook den dag daarop begon hij 's morgens wederom zijn ontzagwekkend gedreun — totdat de belegerden bemerkten, dat er na ongeveer half elf dien morgen geen granaat meer geschoten werd.... Er waren er in zeven dagen — zoo meldt een der belegerden — 350 afgevuurd! Dat merkwaardige feit: het uitblijven der honderdponders bracht opeens, bliksemsnel, de gedachte aan naderend ontzet. Inderdaad: „tegen vier uur kwam de ontzet-colonne in 't zicht".

Hiermede moet dan bedoeld zijn, dat men van Kimberley uit de Engelsche voorposten en de bewegingen bij de Rondevalsdrift ging bespeuren.....

Tegen den middag van den 15en Februari, ongeveer 24 uren, nadat generaal FRENCH zijn welslagen aan den opperbevelhebber geseind had, waren de 6e divisie infanterie, de bereden infanterie en 2 batterijen veldgeschut, met 2 marine-twaalfponders, aan de drift gekomen en kon generaal FRENCH vertrekken — wat hij ook terstond deed: met heel zijn ruiterij rende hij weg in de richting van Kimberley. Hij koos zijn weg zoo, dat hij bij de Zuidoostzijde der stad moest aankomen. Aan dien kant voerde hoofdcommandant IGNAAS FERREIRA,[1]) van den Vrijstaat, het bevel over de Boeren — wier bevelhebbers aan de Noordzijde de generaals KOLBE (O. V.) en DU TOIT (Z. A. R.) waren. Bij Alexandersfontein stiet generaal FRENCH op de stellingen van generaal FERREIRA, wiens kleine macht niet in staat was de Engelschen ernstig op te houden, nog minder ze tegen te houden. De Boeren trokken, na eenige schermutselingen met de ruiterij, terug naar het Oostwaarts gelegen Olifantsfontein. Nu was de weg tot Kimberley open: kolonel KEKEWICH trok aan de Zuidzijde uit om Alexandersfontein te bezetten, vereenigde zich met den koenen ruiter-overste en generaal FRENCH reed, omstreeks half 10 in den avond van den 15en Februari 1900, aan het hoofd van eenige duizenden ruiters, gezeten op ellendige, doodvermoeide paarden, Kimberley binnen! Hij had van zijn 8000 paarden er 3000 verloren[2]) — maar hij had zijn doel bereikt!...

Voornamelijk moreel was het ontzet voor de Engelschen het eerste, groote succes van den oorlog, al was dan — vergeten

---

[1]) Eerst een maand te voren was hij tot hoofdcommandant gekozen. Het had gestaan tusschen hem en CHRISTIAAN DE WET! Maar deze was toen nog zoo weinig bekend bij de burgers, dat er officieren waren, die zeiden: „Ek denk niet veel van DE WET nie!" Hij stond alleen bekend als een dapper man. Toch bleef hij slechts met 1 stem in de minderheid tegenover generaal FERREIRA!

[2]) Volgens Engelsche opgave zou generaal FRENCH ongeveer 100 man aan officieren en minderen verloren hebben, waaronder slechts 7 gesneuvelden. Daarvan dan 3 officieren en 4 manschappen, wat ongetwijfeld een zonderlinge verhouding is!

wij dat niet — het resultaat nog betrekkelijk negatief. Het betrof immers een stad, gelegen in het Westen der eigen Kolonie, die tot nu toe door de Boeren belegerd was en wier beleg van onberekenbaar grooten invloed op de Engelsche operatiën geweest was. Maar daartegenover staat, dat de Boeren een nieuwe bedreiging in het Westen kregen. Met Kimberley tot basis konden de Engelschen vrij het Westen van den Vrijstaat binnendringen en den grooten spoorweg bezetten. Aldus konden zij „een wig drijven tusschen de legers der Boeren in het Oosten en het Zuidwesten, en de laatsten bovendien van hun Noordelijke basis afsnijden." En de Boeren-commando's in de Kolonie! Dezen zouden nu de keus krijgen tusschen terugtrekken of in de Kolonie een gevaarlijken, haast hopeloozen strijd gaan voeren.....

Dat alles was inderdaad voor een groot deel eigen schuld. De Boeren hadden bij al hun treflijke eigenschappen twee dingen van groot gewicht verzuimd. Ten eerste: Kimberley met alle macht aan te vallen — in dat geval had de stad, zij het ook ten koste van zware verliezen, moeten vallen. „Een van beiden: de bezetting van deze plaats was uit een militair of staatkundig oogpunt noodig of niet; in 't eerste geval had men alle krachten moeten inspannen om de stad te vermeesteren, een open plaats, waaromheen hier en daar schansen waren opgericht, die in den loop der langdurige insluiting hoe langer hoe sterker waren geworden, terwijl de bezetting uit ongeveer 2000 man bestond."[1]) Doch generaal CRONJÉ was na Magersfontein werkeloos blijven liggen en scheen de stad te willen uithongeren, terwijl hij kon weten, dat Lord ROBERTS zich rusteloos met toebereidselen voor den grooten veldtocht bezig hield. En de tweede groote fout, waarop wij nog nader terugkomen, was: de Boeren hadden verzuimd in de Kolonie den hoofdspoorweg, die onvoldoende door de Engelschen bewaakt werd, en waarlangs immers alle toevoer voor de troepen in het

[1]) Kolonel C. DE WIT, Militaire Beschouwingen, in de N. R. Ct. van 2 Maart 1900.

Noorden moest komen, zóó te vernielen, dat herstel bijna een onmogelijkheid ware geworden.... Zeker, zóó beschouwd was het wel waar, wat in die dagen van over den Atlantischen Oceaan gemeld werd: „Het ontzet van Kimberley beteekent voor de Boeren meer dan een eenvoudige nederlaag"....

Was Kimberley dan ontzet, nadat een ruiter-overste de stad met zijn escadrons was binnen gereden? Inderdaad. Maar niet door dien intocht alléén! De Boeren waren weliswaar van de Zuidzijde der stad weggetrokken, maar hielden aan den Noordelijken kant hun stellingen nog bezet en Long Tom bleef nog staan. Op die stellingen was den dag na het ontzet, 16 Februari, een uitval uit Kimberley gericht,
16 Febr. 1900. Macfarlane. waarbij een treffen plaats vond nabij Macfarlane. Generaal KOLBE was zoo voorzichtig geweest, zijn lager in geduchten staat van tegenweer, onder de bescherming van de helft zijner burgers, te laten, vóór hij met generaal DU TOIT en de overige 800 man uittrok om den vijand te keeren. Deze werd teruggeslagen, hoewel een der kampen (met verlies van een ouden 12-ponder, wiens affuit door de granaten verbrijzeld werd) in 's vijands handen moest worden achtergelaten. Niettegenstaande dit betrekkelijk succes vonden de Boeren het geraden om Long Tom in veiligheid te brengen, en met hun handen trokken zij hem van den kop af, naar de waterwerken. Vandaar bracht een bespanning ossen hem fluks verder Noordwaarts, naar veiliger oorden. Ook trokken de Boeren-commando's zelven weg: generaal KOLBE naar Boshof ten N. O. van Kimberley, vanwaar hij order kreeg naar de commando's langs de Modderrivier te trekken; generaal DU TOIT naar de burgermachten ten Noorden van Kimberley, bij Veertienstroomen, waar zij stand hielden. Den 18en Februari waren alle Boeren om Kimberley verdwenen en was de stad bevrijd. Twee dagen later trok generaal METHUEN de stad binnen, waarna treinen levensmiddelen bijna zonder ophouden dagen lang kwamen aangereden en de inwoners voor het langdurig beleg schadeloos stelden.

Vanwaar was die plotselinge ommekeer in den stand van zaken gekomen?.... De terugtocht der Boeren, waardoor het ontzet van de diamantstad een voldongen feit werd, was — wij zullen het nu gaan zien — noodzakelijk geworden wegens den opmarsch van Lord ROBERTS.....[1])

III. OPMARSCH VAN LORD ROBERTS.

De meeste troepen van de colonne werden den 10en en den 11en Februari per trein van Modderrivier Zuidwaarts gebracht. Vervolgens marcheerden zij, van Graspan, Enslin en Honingnestkloof uit, Oostwaarts naar Ramdam. Op dien warmen, stoffigen Maandagmorgen, 12 Februari, trokken door Ramdam drie divisies infanterie, een divisie cavalerie, twee brigades bereden infanterie met de noodige veld-, rijdende en scheeps-artillerie en den legertros, — behalve de legermacht, die er onder generaal FRENCH reeds door getrokken was. Slechts de garde-brigade marcheerde later regelrecht van Modderrivier naar het punt, waarheen de hoofdmacht gezonden werd: de Rondevalsdrift in de Modderrivier. Naast het ontzet van Kimberley stond immers op den voorgrond: de legermacht van generaal CRONJÉ, die zijn linkervleugel tot bij die drift gelegerd had, te omsingelen, althans den pas af te snijden.

Reeds was er gevochten. Den 11en Februari had er een gevecht plaats bij Wolvenkraal en Windpomp, tusschen kolonel HANNAY, die met zijn brigade infanterie — de dekking van den legertros vormend — naar Ramdam oprukte en een commando

11 Febr. 1900. Wolvenkraal en Windpomp.

---

[1]) Zooals dezer dagen gemeld werd (Zie N. R. Ct. van 30 Maart 1902), draalde CECIL RHODES niet lang, nadat Kimberley ontzet was, met het beramen van plannen, om, met zijn geduchten invloed, de toerustingen tegen zijn bittere vijanden, de Boeren, krachtdadig te steunen.... Toch zou althans hij den oorlog niet „to the bitter end" mogen voeren: hij is, zooals men weet, 26 Maart 1902 te Kaapstad gestorven. (De lezer zal dus wel zoo vriendelijk willen wezen „bezitten" op blz. 4 te veranderen in „bezaten.") Met CECIL RHODES is inderdaad een zeer gevaarlijk vijand van de Boeren heengegaan.

Vrijstaters, onder commandant JACOBS, behoorende tot de legermacht van generaal DE WET. Kolonel HANNAY was van de Oranjerivier den Vrijstaat binnen gedrongen, toen hij op de Boeren stiet. Dezen bleven in het gevecht in de meerderheid: een 80-tal Engelschen werden gedood, gewond of gevangen genomen. De Boeren hadden zelfs geen enkelen gewonde![1] En wat het belangrijkste was: voor het konvooi, ja voor heel het leger zou dit gevecht van de brigade-HANNAY allernoodlottigst blijken.....

De voorhoede der hoofdmacht van Lord ROBERTS bestond uit de 6e divisie onder generaal KELLY-KENNY — bij wien zich Lord KITCHENER bevond — terwijl de opmarsch gedekt werd door bereden infanterie. Nadat de samentrekking van de gansche legermacht had plaats gevonden, marcheerde generaal KELLY-KENNY den volgenden morgen vroeg, 13 Februari, naar de Watervalsdrift. Langs denzelfden weg trokken ook de 9e divisie en KITCHENER's Horse achter de voorhoede aan. De 7e divisie trok de Rietrivier iets lager bij de Kieldrift over. Dien dag gebeurde er overigens niets. Het gerucht van de nadering der Engelschen bereikte intusschen de plaats, die den vijand het eerst moest duchten: Jakobsdal. Er ontstond een algemeene verwarring: velen spanden hun wagens in en reden weg, zoodat het dorp zoo goed als geen manlijke inwoners meer telde, daar de overigen op commando waren. Die paniek vond haar oorzaak in het feit, dat men te Jakobsdal eerst van de nadering der Engelschen kennis kreeg, toen dezen den volgenden dag reeds in aantocht waren!.... Want dien 14en Februari, tegen den avond, reed opeens een afdeeling ruiters het dorp binnen. Generaal KELLY-KENNY marcheerde toen met zijn infanterie van de Rietrivier Noordwaarts naar Wegdraai, ten Oosten van Jakobsdal. Opmerkelijk was het, dat het eerste bezoek der ruiters de kazerne der rapportgangers betrof. Blijkbaar hadden verraders hun daarop gewezen — al was hun bezoek vruch-

[1] Deze opgaven ontleenen wij aan een particulier schrijven van een ooggetuige.

teloos! Kort voor hun intocht namelijk, was de luitenant der rapportgangers met den landdrost STEIJN — een broeder van den President — het dorp uitgetrokken. Het bezoek der Engelsche ruiters ging anders zonder eenig voorval voorbij; zij gedroegen zich ordelijk en maakten reeds aanstalten te vertrekken, zeggende 's avonds met artillerie terug te komen. Daar klonk eensklaps de kreet: „de Boeren komen!" Inderdaad stieten de Engelschen, even boven het dorp, op een klompje Boeren van generaal DE LA REIJ, die daar stelling namen en het vuur openden.....

Generaal DE LA REIJ en generaal DE WET.

Vóór wij de beschrijving der gebeurtenissen van die spannende dagen vervolgen, veroorlove men ons een enkel woord te spreken over de groote mannen, die nu op den voorgrond traden: de generaals DE LA REIJ en DE WET. [1])

Van eerstgenoemde hoorden wij reeds meermalen. Bij Kraaipan had generaal DE LA REIJ den 12en October '99 het eerste succes in den oorlog behaald. Aan de Modderrivier had hij zich onderscheiden: bovenal in den slag van den 28en November. Hij had er immers ook voor 't eerst groot verschil van gevoelen met generaal CRONJÉ gehad. Hij behoorde dan ook tot de energiekste aanvoerders der Zuid-Afrikaansche Republiek en bij Magersfontein had zijn oordeel zwaar genoeg gewogen, om generaal CRONJÉ te overtuigen van zijn ondoelmatige tactiek betreffende de aan te leggen schansen. Daarna had hij dien opperbevelhebber een tijdlang moeten verlaten. Hij was de man, „die overal heen gezonden werd, waar de zaken verkeerd gingen." Dat was in Januari 1900 het geval bij Colesberg, waar generaal SCHOEMAN commandeerde. Na orde op de zaken gesteld en den vijand uit de veroverde posities verdreven te hebben — wij komen er later op terug — trok hij weder naar generaal CRONJÉ. Zoo zou hij dan eerst nu zijn groote

[1]) Wij ontleenen het volgende aan: FRED. ROMPEL, Uit den tweeden Vrijheidsoorlog.

gaven ten toon spreiden, in de verdediging van het eigen land: de vijand had nog wel niet den vaderlandschen bodem, maar toch dien van de broederen zijns volks betreden!

„Meer dan eenig ander generaal weet generaal De la Reij zijn menschen een hart onder den riem te steken door zijn beslistheid en den scherpen blik, waarmede hij onmiddellijk den toestand overziet." Vandaar zijn beroemd geworden bevel: „Dáár moet ons ons losskiet!" — wat generaal De Wet van hem heeft overgenomen. „De plaatsing zijner burgers toont altijd zijn grondige menschenkennis. Op de gewichtigste punten zet hij de dappersten, die van geen wijken weten en door hun voorbeeld den bangeren moed geven. Hij houdt van doortastende maatregelen en als hij niet laat stormen, is het, omdat hij het Boeren-karakter te goed kent, of omdat hij weet, dat de tijd hem de overgave zal brengen, zonder hem meer verlies te bezorgen dan een onmiddellijk optreden"...

En generaal De Wet! „Oom Chrisjan is tot vóór den slag bij Blauwbank [15 Februari 1900], waar het Engelsche konvooi werd buitgemaakt, een vrijwel onbekende grootheid geweest. Thans bezit hij wereldvermaardheid." Die woorden, in 1900 neergeschreven, hebben — zooals iedereen weet — twee jaren later zoo mogelijk nog meer het karakter van volkomen de waarheid uit te drukken, gekregen! „Hij heeft bijna altijd succes; hieraan is zijn populariteit onder de burgers te danken. Daarom kan hij ook meer doen tegenover zijn menschen dan een andere generaal. De burger, die eenmaal door De Wet in zijn positie is gejaagd en onder Oom Chrisjan blijft vechten, is voor altijd van zijn bangheid genezen."

„Er is misschien geen Boeren-bevelhebber, die zulk een hazenslaap heeft als hij. De brandwachten krijgen geen gelegenheid hun waakzaamheid te verslappen, want zij hebben eer te vreezen van een overval van hun generaal dan voor een verrassing des vijands."

„Hij is moedig, stout, onverschrokken en vindingrijk, maar altijd voorzichtig. Een mislukte expeditie doet hem een

oogenblik stampvoeten. In zijn woede raast hij dan tegen de schuldigen, dat zij ervan beven en straft hij streng en zwaar; maar straks peinst hij weer op nieuwe plannen."

„Prijzen doet hij zelden, maar wie zijn plicht verricht, merkt uit het vertrouwen, dat de generaal in hem stelt, dat hij gewaardeerd wordt. Zijn bescheidenheid belet hem niet ieder de waarheid te zeggen, hetzij hij hoog of laag geplaatst is.[1])

„Generaal De Wet — even goedhartig als dapper — heeft nog al het ridderlijke van het Hugenoten-bloed, dat ook in zijn aderen vloeit, behouden. Hij is altijd edelmoedig tegenover de overwonnenen en zal vermijden wat dezen onnoodig kwetsen kan. De verschijning zal den Britschen gevangene niet toonen, dat hij den beroemden Boeren-generaal voor zich heeft. Maar de eerbied zijner burgers wijst De Wet aan."

„Iets romantisch schijnt in hem te schuilen" — wij zullen daarvan later wel eens voorbeelden geven. Ook is hij „bovenal de man van de valstrikken. Verscheidene malen heeft hij de niets kwaads vermoedende Engelschen reeds door quasi-vluchtende Boeren in zorgvuldig voorbereide stellingen gelokt. En zelf is hij te voorzichtig om in dergelijke vallen te loopen."

Ten slotte nog dit woord van generaal De Wet, des te merkwaardiger omdat — wij herhalen het — twee lange oorlogsjaren weer verloopen zijn, sinds het gesproken werd: „Zoo lang ik een kans zie om te ontvluchten en weer te vechten, zal ik mij niet gevangen geven. Wegloopen zal ik, al moest ik het ook geheel alléén doen. En als er geen kans meer is om te ontkomen, zal ik vechten tot ik niet meer kan!"....

Is het wonder dat beide generaals „elkaar hoogschatten en in dezen oorlog boezemvrienden geworden zijn?"....

Hoe is het uiterlijk van dit beroemde tweetal? Generaal De Wet is betrekkelijk klein onder dit volk van reuzen,

---

[1]) Zooals een woord tot President Steijn gesproken — toen hij van Natal naar den Vrijstaat was teruggeroepen — bewijst: „Wij hebben veel te veel verraders in ons midden, President, en het spijt mij, dat ik het zeggen moet, maar het is de schuld van de Regeering." (Rompel, t. a. p.)

heeft een donker, reeds ietwat doorzilverd baardje, een klein, tintelend oog, geen imponeerenden bevelhebbersblik, wel een moedig, onverschrokken — en toch rustig — gelaat. Generaal De la Reij is van middelbare grootte, met zwarten baard, donkere oogen en eenigszins gebogen neus. Zijn uiterlijk toont een Oostersch type en wijst op een hartstochtelijken aard. Overijld is hij evenwel nooit, doch zijn toorn over laffe of verraderlijke burgers zet zich — evenals bij Oom Chrisjan — bij Oom Koos steeds om in gevoelige bestraffing van den schuldige, wat beiden een geweldige overmacht geeft. Hun eigen onverschrokkenheid toch en de eerbied, dien zij door hun groote talenten ieder afdwingen, doen hun burgers vergeten, hoe generaal De Wet met zijn sjambok, generaal De la Reij met zijn patroongordel weet om te gaan!

Vervolgen wij nu ons verhaal van wat er den 14en Februari gebeurde.

„De Boeren komen!"..... Op dien kreet begrepen de Engelsche ruiters, die Jakobsdal verkend hadden, dat de Boeren hen niet ongemoeid den tocht zouden laten volbrengen. Er had een kort, scherp gevecht plaats, waarin de Engelschen, hoewel in de meerderheid, het onderspit dolven. Zij trokken terug om later versterkt weer te keeren. Toen waren echter ook de Boeren versterkt. — Op het hooren toch van geweervuur, plegen de burgers zich altoos uit eigen beweging naar de plaats des gevechts te spoeden, zoodat het gebeuren kan, dat, waar oorspronkelijk slechts een tiental Boeren zich tegen een vijandelijke overmacht bevinden, een kwartier later honderd bijeen zijn. — Het nu volgend treffen duurde langer: eigenlijk bleven de partijen dien heelen dag schermutselende.

Toch was dit gevecht niets dan een onbelangrijk treffen van een enkel commando met vijandelijke patrouilles, terwijl de voorhoede intusschen voorttrok. Generaal Kelly-Kenny bereikte daarop den 15en Februari de Rondevalsdrift in de Modderrivier. De snelle marsch der Engelschen, die inderdaad bewondering voor hun infanterie afdwingt, verraste

de Boeren, die slechts in kleinen getale de drift bezet hielden. Doch nog meer verraste hen de tactiek, die de Engelsche ruiterij hier en zoo vaak daarna, bij de pogingen zich van een zeker punt meester te maken, in toepassing bracht. —

De cavalerie en bereden infanterie hadden de laatste twee maanden van rust gelegenheid gehad haar paarden goed te voeden, zoodat deze in uitstekenden staat waren, zelfs de Boeren-paardjes in snelheid ver overtroffen. Al zullen wij meermalen gelegenheid vinden te wijzen op de meerderheid der Boeren, ook wat het uithoudings-, het weerstandsvermogen hunner paarden betreft, hier moet met nadruk gewezen worden op den grooten voorsprong, dien de Engelschen bij hun opmarsch naar het hart van den Vrijstaat door de grooter snelheid hunner rijdieren gekregen hebben. —

Toen de divisie van generaal Kelly-Kenny met haar bereden voorhoede de drift genaderd was, klonk voor deze het bevel: „In galop" — en voort renden een duizendtal cavaleristen! „Al knetterde ook de Mauser met groote gewisheid, in volle vaart joegen zij, op flinke paarden gezeten, door. Wel vielen er eenige manschappen van den vijand, doch zijn doel was bereikt, zelfs zonderdat zij afgestegen waren." De Boeren trokken terug en al vechtende, posities nemende, en ze weer verlatende, weken zij voor den aanrukkenden Engelschman. Alle posten der Boeren-commando's trokken zich dus Oostwaarts op den Koedoesrand terug.

Dien 15en Februari bezette Lord Roberts, die zich met zijn staf bij de 7e divisie, van generaal Tucker, bevond, Jacobsdal, waar de divisie een paar dagen gelegerd bleef. Tot nu toe, had de hoofdmacht van 't Engelsche leger zich bepaald tot het, op marsch, onder geschutvuur nemen van enkele Boeren-stellingen, zooals Brakdam, ten N. van Jakobsdal, gelegen; ook werden eenige Boeren-lagers vernield. Doch voor 't overige bleef alles bij het oude, omdat de hoofdmacht der Boeren onder generaal Cronjé nog altijd bij Magersfontein gelegerd bleef! De Boeren-generaal wilde maar niet gelooven, dat de Engelschen hun omtrekkende beweging zouden volhouden.....

En toch, bij al hun succes, leden de Engelschen dienzelfden dag een zoo belangrijk verlies, dat „de gevolgen ervan nog aldoor gevoeld worden" — schreef een Engelschman 14 dagen later. Wij mogen verder gaan: Lord ROBERTS erkende een maand later, dat het verlies zóó ernstig geweest was, dat zijn eerste krijgsverrichtingen er zéér nadeelige gevolgen van ondervonden hadden. Welk verlies hier bedoeld wordt? Het is

De vermeestering van het Engelsche konvooi bij Koffiefontein of Blauwbank.

15 Febr. 1900. Toen het Engelsche leger eenmaal op marsch in den Vrijstaat was, braken voor den intendance-dienst moeilijke tijden aan. Wij weten waarom: de tocht ging dwars door het land, zonder dat een spoorweg de benoodigdheden voor mensch en dier kon aanvoeren. Daarvoor diende een reusachtige trein van transportwagens, die onder sterk geleide de legermacht achterna gezonden werden. Evenwel, den 11^{en} Februari had bij Wolvenkraal en Windpomp het ernstige gevecht van kolonel HANNAY met de Vrijstaters van generaal DE WET plaats gevonden, waardoor het geleide van den legertrein gevoelig geleden had!

Zoo kwam het, dat den 14^{en} Februari een konvooi van ruim 200 wagens geheel zonder geleide van Ramdam naar de Watervalsdrift trok. Het legerde zich bij Koffiefontein, ten Zuiden van de drift. Den volgenden morgen ving de overtocht aan: om de steilte der oevers — als overal in Zuid-Afrika — een lastig, gevaarlijk en tijdroovend werk. Een compagnie Gordons en 150 bereden infanteristen, onder den bevelhebber van een der brigades van dat wapen, kolonel RIDLEY, bewaakten de drift en dekten den overtocht. Doch het konvooi was reeds ontdekt en één, die meer dan eenig ander Boeren-veldheer, om zijn vindingrijkheid en alom-tegenwoordigheid eenmaal bewonderd zou worden, generaal DE WET, had een plan van aanval op het konvooi uitgedacht! Onverwachts verscheen een klomp Boeren uit de richting van Blauwbank — tusschen Koffiefontein en

Jacobsdal — en bezette een reeks kopjes, op welke zij de drift met geweervuur konden bestrijken. — Terloops worde hier gewezen op de zorgeloosheid der Engelschen, om in 's vijands land aldus met een konvooi van 200 wagens te handelen!

De Boeren maakten deel uit van het commando van generaal DE WET, die niet meer dan een 600 man onder zich had, hier echter tot dit doel slechts een paar honderd gebruikte, met een Maxim-Nordenfeldt. Eenmaal meester van de kopjes, schoten de Boeren terstond met verwoede gewisheid de ossen der wagens neer. Wel rukte kolonel RIDLEY met zijn bereden manschappen op, maar hij moest een open vlakte door, waartoe hij geen kans zag, aangezien de stelling der Boeren geducht sterk lag. Maar hij kreeg hulp, het schieten was gehoord — wellicht had de besprongen drift-commandant om hulp gezonden. Tegen den middag kwamen een veldbatterij en KITCHENER's Horse van Wegdraai, aan de andere zijde der rivier, opzetten, om de Boeren uit hun stellingen te drijven. Doch het bleek onmogelijk, even als een beweging dier bereden troepen om den vijand om te trekken. Zelfs kregen de Engelschen een aanval der Boeren te doorstaan. Want generaal DE WET onderscheidde zich ook hierdoor van andere Boeren-bevelhebbers, dat hij, zoo de gelegenheid zich aanbood, last gaf tot stormen! Ditmaal had die storm te meer beteekenis, omdat de burgers, toen het gevecht begon, reeds een langen rit achter den rug hadden. Het was commandant FOURIE, aan wien de generaal gelastte een der Engelsche posities aan te tasten. De storm slaagde en een veertigtal gevangenen bewees, dat de beweging uitmuntend was voorbereid en uitgevoerd. Intusschen gelukte het den vijand niet op één punt de Boeren te verdrijven, maar leed hij zelf gevoelige verliezen door de Mauserkogels. Reeds werd van den onmetelijken voorraad der wagens zooveel en zoo snel mogelijk afgeladen, om er verschansingen van op te richten, opdat het konvooi tot een fort voor de terugtrekkende soldaten kon dienen. De Engelschen namelijk meenden, dat het getal hunner vijanden immer aangroeide, omdat zij ze telkens van andere kanten

zagen opdagen, doch inderdaad was dat slechts aan de beleidvol bestudeerde beweeglijkheid der Boeren toe te schrijven. De Engelschen echter kregen wèl aldoor versterking! Tegen de schemering kwam generaal TUCKER van Wegdraai aanrukken met de 14e brigade, maar hij evenmin kon het voordeel der Boeren op dezen dag te niet doen: de Engelsche strijdmacht, nu reeds tot een aanzienlijke legerafdeeling aangegroeid, kon geen stand houden tegen het Boeren-vuur. Toen de nacht viel en het gevecht een einde nam, beraadslaagden de Engelschen wat te doen. Lord ROBERTS wenschte ten snelste met alle troepen vooruit te komen — dat wisten zij — en tevens vreesden zij een aanval der Boeren op Jakobsdal. Dus achtte men het 't verstandigst, terug te trekken naar Wegdraai, dat wil zeggen: te vluchten! Met achterlating van alle wagens trokken de Engelschen inderdaad dien nacht weg.....

Den volgenden morgen seinde generaal DE WET een vluchtig rapport van zijn succes naar Bloemfontein. Een reusachtige buit was hem in handen gevallen! Toen de Boeren later gelegenheid hadden alles na te gaan, bleek de buit te bestaan in 216 wagens, 3700 ossen en een onmetelijken voorraad levensbehoeften.[1]) Ook waren 60 Engelschen gevangen genomen. Doch generaal DE WET had het slagveld niet zoo dadelijk nauwkeurig kunnen doen onderzoeken. Vóór alles wilde hij het lager in orde krijgen, omdat immers bijna alle wagens afgeladen waren. Maar rusteloos-waakzaam seinde hij: „Ik zal trachten den vijand zooveel mogelijk te achterhalen!" Waarlijk, de Engelschen zouden in dezen oorlog nooit meer door generaal DE WET worden losgelaten! Doch eerst diende het konvooi weder opgeladen, „een reuzenwerk", zooals generaal DE WET het noemde. En dan het weder bespannen van al die wagens door de Boeren!.... Ook de verliezen der Engelschen aan dooden en gewonden kunnen niet gering geweest zijn. Het feit, dat er 's morgens nog 15 dooden en gewonden op het slagveld lagen, bewijst,

[1]) Wij ontleenen de opgave van den buit aan het reeds genoemd particulier schrijven. De waarde van het konvooi werd op 250.000 p. st. geschat!

hoezeer de ambulances overladen zullen geweest zijn. Eén bericht hield dan ook in, dat er dien nacht 17 wagens met gewonden in de richting van Belmont gereden waren. De Boeren zelven hadden 5 gewonden, van wie er drie spoedig overleden. Het konvooi werd onder sterk geleide naar Bloemfontein gezonden — waar de Engelschen het eenige weken later grootendeels zouden terug vinden.....

Dat alles was verricht door ongeveer 250 burgers onder generaal DE WET! Zijn belofte den vijand te vervolgen, vervulde hij spoedig daarna. Twee dagen na het gevecht reed hij met een paar honderd man — de overigen moesten langs de rivier voor dekking dienen — in de richting der Rondevalsdrift, toen zij een bereden patrouille, in een kraal verscholen, ontdekten. Aan het bevel de wapens neer te leggen en zich over te geven, voldeden de 60 Engelschen terstond.

Men zal het gewicht der vermeestering van dit konvooi begrijpen. Ongeveer een derde gedeelte van den legertros der colonne-ROBERTS was vermeesterd en — de moeilijkheden moesten eigenlijk nog beginnen! Want de opperbevelhebber zelf had nog niet anders dan vluchtige ontmoetingen met patrouilles of brandwachten der Boeren gehad — tot 15 Februari!....

DE OVERGAVE VAN GENERAAL CRONJÉ.

I. VAN MAGERSFONTEIN TOT PAARDEBERG.

Keeren wij nog eens tot dien 15en Februari terug. Men herinnert zich, dat, op den morgen van dien dag, aan de Rondevalsdrift — waar generaal FRENCH met zijn cavalerie op de dekkingstroepen wachtte — de 6e divisie, de bereden infanterie en de artillerie aankwamen. Voor generaal FRENCH brak toen het oogenblik aan om naar Kimberley te ijlen. Dienzelfden avond wist generaal CRONJÉ in zijn hoofdkwartier, wat er gebeurd was. Te vergeefs hadden de Boeren getracht de aanstormende ruiters ten Zuiden der stad te keeren; zij waren

teruggeslagen en rapporteerden het den opperbevelhebber. Toen begreep generaal Cronjé, welk gevaar zijn hoofdleger dreigde en hij besloot onmiddellijk zijn lager bij Magersfontein op te breken, Oostwaarts te trekken en zich den vijand, oprukkende naar Bloemfontein, in den weg te werpen. Dit bevel behoorde terstond uitgevoerd, waar de Engelschen — zooals generaal Cronjé terecht inzag — alles zouden wagen om hem voor dien terugtocht den pas af te snijden. Op zijn beurt moest generaal Cronjé er op uit wezen „den vijand voor te keeren" — indien het nog niet te laat was.

Derhalve gaf generaal Cronjé tegen den avond aan zijn hoofdmacht te Magersfontein last de stellingen te verlaten, de wagens van het lager op te laden en Oostwaarts te trekken — alles in den kortst mogelijken tijd. Het was een ontzettend oogenblik. Het gevoel van angst voor het naderend, dreigend, groot gevaar beving opeens die stoere, zwijgende, anders zoo vastberaden mannen. Dat gevaar achtten zij des te grooter, om de vele vrouwen en kinderen in het lager: tegen alle waarschuwingen en bevelen in, waren vele vrouwen van op commando zijnde burgers hun mannen in 't lager gevolgd of althans op bezoek bij hen gekomen. Voorts hadden de vrouwen en kinderen van burgers uit Griqualand West bescherming in het lager gezocht en gevonden. Die allen moesten nu op den terugtocht worden meegevoerd: een ontzettend bezwaar voor de strijdende burgers! Met grooten spoed werden de wagens opgeladen. Wat niet meegenomen kon worden, werd vernield; de vrouwen en kinderen zooveel doenlijk mede opgeladen; hoewel velen geen plaats vonden en heel dien moeilijken tocht te voet moesten meemaken! Toen werden de „beesten" bijeengejaagd, en voort ging het, ongeveer half één des nachts....

Een terugtocht mocht het niet heeten. „Onder een oorverdoovend geraas trokken de honderden wagens van het lager voorbij. In een ware paniek was alles op de vlucht geslagen, niets kon den stroom stuiten. De wagens zaten vol met voetgangers, vrouwen en kinderen, en dit alles

vormde een chaos van voertuigen, dieren en schreeuwende, tierende menschen. Als een Engelsche cavalerie-divisie van deze gelegenheid had kunnen gebruik maken, was er van 't heele lager niets terechtgekomen"! Uren lang duurde het voorbijtrekken van den trein en in de achterhoede dekten eenige paardencommando's den aftocht, om den vijand van de omringende hooge kopjes te kunnen observeeren en zoo mogelijk tegen te houden — althans tijdelijk.....

Bij het aanbreken van den dag hadden de Engelschen vernomen, dat de stelling te Magersfontein ontruimd was. Terzelfder tijd zagen de troepen aan de Modderrivier een geweldige stofwolk zich Oostwaarts bewegen. Terstond had Lord KITCHENER begrepen, welk verband er tusschen beide feiten bestaan moest. Hij gaf de bereden infanterie last haar marschroute te wijzigen: niet generaal FRENCH te volgen naar Kimberley, maar de Boeren achterna te rijden. Verkenningsrijders van de 6e divisie (generaal KELLY-KENNY) bevestigden inmiddels, dat de wegtrekkende Boeren tot het lager van generaal CRONJÉ behoorden. Ook aan een brigade van dit korps, onder generaal KNOX, werd de vervolging opgedragen. De brigade werd op den Noordelijken oever vooruitgeschoven en moest van het Zuiden uit — de bereden troepen uit het Noorden — de Boeren trachten tegen te houden. Een paar veldbatterijen kregen last zoo snel mogelijk positie te nemen, opdat zij de kopjes, door de Boeren bezet, en den door hen gevolgden weg, onder vuur konden nemen.

Nu stond het aan generaal CRONJÉ om te toonen — mocht hij ook een strategische fout gemaakt hebben, door te lang bij Magersfontein te blijven liggen[1]) — hoezeer hij tot de groote veldheeren mag gerekend worden.

---

[1]) Indien het een fout geweest is, zij was wel te verklaren. „De woorden te lang zouden hier waarschijnlijk niet gebruikt behoeven te worden, wanneer de dappere Boeren-aanvoerder over goed geoefende cavalerie had kunnen beschikken. Hij had dan op de hoogte kunnen zijn van de samentrekkking van troepen in 't Engelsche kamp, en zijn aangeboren krijgsmansblik zou hem er dan wel toe gebracht hebben vroeger af te marcheeren." Kolonel C. DE WIT, Militaire Beschouwingen, in de N. R. Ct. van 2 Maart 1900.

Niet alleen ter staving van deze uitspraak, doch voornamelijk tot goed begrip der volgende dagen — welke de Wereldgeschiedenis eens met aandoening en eerbiedige bewondering vermelden zal — sta hier een korte toelichting. Wie in die bange dagen de uitvoerige Engelsche berichten over het drama van Paardeberg bestudeerde, kwam tot deze slotsom: Generaal CRONJÉ's legermacht, hoe dapper zij zich ook verdedigd heeft, is eindelijk toch omsingeld en gevangen genomen.... Zonder overigens vooruit te loopen op nog te beschrijven gebeurtenissen, mogen wij reeds vermelden, dat ook de Engelschen, van Lord ROBERTS af tot den minsten soldaat toe, van den aanvang der vervolging geen oogenblik twijfelden aan de kans: heel de strijdmacht van generaal CRONJÉ te zullen vangen — en bij de capitulatie ook meenden gevangen te hebben. Dat alles blijkt zonneklaar uit de berichten der Engelschen. Zij konden hun groote vreugde over deze ontdekking haast niet verbergen — reeds een bewijs voor het ontzag, dat zij voor hun vijand koesterden! Ook kon de geheele wereld in die dagen wel begrijpen, dat de Engelschen een reuzenmacht voor dezen tocht van Februari gevormd hadden. Derhalve zij het herhaald: het ging om heel het leger van generaal CRONJÉ, ongeveer 10.000 man, met zware en lichte kanonnen.... Wij zullen zien....

In den vroegen morgen van den 16en Februari dan, vielen de Engelschen generaal CRONJÉ's terugtrekkende legermacht van drie zijden aan. Het eerst bestookte haar de artillerie. In den beginne vielen de granaten veel te kort, maar allengs hadden zij den afstand beter geschat en vielen de kogels der shrapnels (granaatkartetsen) als hagelsteenen op de dekkingscommando's, die zoo lang mogelijk stand hielden, doch na een uur vurens moesten terugtrekken. In wilde jacht kwamen zij aanjagen, want reeds sprongen de projectielen verder en verder, bij de wagens. Generaal CRONJÉ liet zich evenwel niet van zijn stuk brengen en trok door, tot 10 uur in den morgen. Hij had toen Paardeberg bereikt, een boerenplaats, die gunstige posities aanbood om

front te maken tegenover de vervolgers. De wagens werden tot een lager vereenigd, en nauwelijks was die arbeid verricht en waren de Boeren in hun stellingen getrokken, of de Engelschen vielen aan. Het gevechtsterrein bestond uit een reeks kopjes, N.W.waarts van de rivier loopend, op een plateau, nog geen K. M. breed en zich 3 M. boven de vlakte verheffend: een uitmuntende stelling ter verdediging. Naar het oordeel van de Engelsche officieren, die eraan deelnamen, verdedigden de Boeren zich uitstekend in het gevecht, dat nu aanving en den heelen dag duurde:

Het gevecht bij Paardeberg.

Lord KITCHENER, die zelf den aanval leidde, gaf de bereden infanterie last den rechtervleugel des vijands aan te tasten. Zij rukte voorwaarts, doch werd met zulk een geweldig „kleingeweer"-vuur ontvangen, dat de Engelschen bijna onmiddellijk moesten retireeren. Toen kwam de artillerie in actie: behalve de veldbatterijen kwamen in den loop van den dag zwaarder stukken deelnemen aan de kanonnade en zelfs een scheepskanon, op den Zuidelijken oever opgesteld, vuurde tegen den avond zijn honderdponders op de Boeren af. Over de heele linie werd de kanonnade algemeen, de granaten vlogen zonder ophouden door de lucht en barstten en kraakten in ontelbare menigte boven de hoofden der Boeren-verdedigers. „Opeens hield de kanonnade op en de vijand attakeerde op 't centrum en den rechtervleugel [Generaal KNOX' infanterie-brigade.] Daar braken de kleine duiveltjes van onzen kant weer los. Pom.... pom.... pom—pom—pom—pom—pom klonk het dof en onheilspellend er tusschen door: de Maxim-Nordenfeldt was aan 't woord en maaide de aanvallers weg. Boèm.... boèm! deden zich de groote stukken hooren en suizend vlogen de projectielen door de lucht en vielen tusschen de artillerie van den vijand. De aanval duurde niet langer dan tien minuten: toen waren de Engelschen met ontzettende verliezen in de rivier teruggedreven. De dooden en

16 Febr. 1900.

verminkten bedekten het slagveld..... Het was een ontzettend schouwspel."[1])

Een oogenblik verpoosde de strijd. De Boeren gingen hun paarden aan de rivier drenken. Helaas, een aantal hunner maakten van die gelegenheid gebruik om de rivier te doorwaden en te vluchten. Generaal CRONJÉ had al zijn aandacht noodig om de bewegingen der Engelschen na te gaan en bemerkte het schandelijk-lafhartig gedrag van vele burgers dus niet. Maar wie hier stand hielden, het waren de besten, de braafsten, wier naam eenmaal klinken zal als die van de dappere helden van CRONJÉ.....

Weer donderde het geschut en voor de derde maal deed generaal KNOX een aanval. Opnieuw voerden de bereden troepen een charge uit met het doel der Boeren rechtervleugel om te trekken. De beweging mislukte evenwel en weer bezorgde het verdelgend Mauservuur den vijand vele dooden en gewonden, terwijl de Boeren nog slechts 3 dooden en 10 gewonden hadden. Toch leverde het Boeren-lager op dat oogenblik een treurigen aanblik door de schriklijke verwarring, die er heerschte, nog vermeerderd door het gejammer en geschrei der vrouwen en kinderen, die er door elkaar liepen!..... En nog was de ellende niet geleden, want een vierde aanval werd gelast. „In stormpas kwamen de Lincolns, Scots Borderers, Scots Guards en andere regimenten aangerukt. Met ware doodsverachting trotseerden zij het vijandelijk vuur, maar de moed dezer dapperen was nutteloos. Hoe dikwijls ook versche manschappen de plaats der gevallenen innamen, telkens vielen er weder tientallen neder. De weergalooze moed van de Engelsche officieren, die hun soldaten voorgingen en volkomen doodsverachting betoonden, dwong den Boeren eerbied af. Met de revolver in de linker-, de sabel in de rechterhand, gingen zij voor — tot zij vielen. En toen de zon haar laatste stralen over 't bloedige slagveld wierp, bescheen zij de wagens van het Roode Kruis, die onophoudelijk af- en aanreden, om de

---

[1]) Een tocht met hindernissen, door ST OMONG. N. R. Ct. van 5 December 1900.

gekwetsten te vervoeren..... De doodsengel had dien dag een ruimen oogst."[1]).....

Hoeveel die oogst bedroeg, weten wij niet; maar het moeten er honderden geweest zijn en daaronder vele officieren. Zoo was o. a. een kolonel, commandant van een brigade-divisie veldartillerie, doodelijk gewond — naar opgaaf der Engelschen, die overigens slechts van 100 dooden en gewonden gewaagden.

Zoo was de toeleg der Engelschen ondanks hun overweldigende meerderheid mislukt. Generaal CRONJÉ, die den fellen aanval had weten te doorstaan, besloot nu verder te trekken, een meesterstuk volvoerend: het marcheeren door een vijandelijk leger heen. Want de Engelsche troepen, die langs beide oevers post gevat hadden, hielden hun stellingen aldaar bezet of bleven de Boeren vervolgen. Dienzelfden avond nog was de andere brigade der 6e divisie, die van kolonel STEPHENSON, welke tot nu toe aan de Rondevalsdrift gelegen had, de rivier aldaar overgestoken. Slechts één bataljon bleef achter om Jakobsdal bezetten, gewichtig steunpunt der Engelsche krijgsverrichtingen, in den rug van het voortrukkend leger, alwaar tot nu toe de 7e divisie onder generaal TUCKER gelegen had. Den volgenden morgen, 17 Februari, marcheerden de beide brigades der 6e divisie, de een langs den Noordelijken, de ander langs den Zuidelijken oever, Oostwaarts en vereenigden zich na eenigen tijd trekkens, om de Boeren te vervolgen, of, beter gezegd, te trachten bij volgende driften vóór te komen. Zij hadden de rivier tusschen zich en de Boeren, die nog aan den rechteroever trokken. Generaal CRONJÉ toch had dien eigen nacht, na het bloedig gevecht van den 16en Februari, zijn lager opgebroken en was verder Oostwaarts getrokken, met achterlating van een 80-tal wagens met levensmiddelen.

Hoe kwam generaal CRONJÉ tot dezen hoogst gewichtigen maatregel — als wij denken aan de verhongering, die zijn burgers later hebben uitgestaan?....

---

[1]) Een tocht enz.

Generaal CRONJÉ'S tactiek.

De beantwoording dezer vraag staat in het nauwste verband met de oplossing van die andere: hoe groot was de krijgsmacht, die generaal CRONJÉ met zich voerde? Hadden de Engelschen inderdaad gelijk, als een onweerlegbaar feit aannemende, dat generaal CRONJÉ en zijn geheele commando op den terugtocht waren? De bespreking van deze vraag, zal ons meer dan eenvoudig een antwoord brengen: zij zal ons verklaren, waarom generaal PIET CRONJÉ een groot veldheer genoemd is!

Generaal CRONJÉ, den 15^{en} Februari van Kimberley's ontzet en Lord ROBERTS' opmarsch hoorende, had meer gedaan dan bevel tot den terugtocht naar het Oosten te geven. Hij had met genialen blik bevonden, dat slechts één middel in staat kon wezen, het dreigend gevaar der totale vernietiging van het leger aan de Westergrens te bezweren. Want dáárom ging het. Het Engelsche leger met zijn overmacht aan artillerie en cavalerie moest hier winnen. Het was nu maar de vraag — en ziedaar het eenige middel om den ondergang van heel het leger te voorkomen — of men, met opoffering van een gedeelte, de overigen zou kunnen redden. Generaal CRONJÉ dacht van wel en hij besloot zich zelven op te offeren. Om zijn hoofdmacht gelegenheid te geven weg te trekken, om zijn zwaar geschut veilig te kunnen wegzenden, nam hij zelf het bevel over de achterhoede op zich.....

„Ik kan CRONJÉ's roem niet vermeerderen.[1]) Ik heb aangetoond, hoe deze man met onbezweken kracht een meesterstuk heeft volbracht, namelijk het marcheeren door een vijandelijk leger heen. Daarbij is het hem gelukt, zijn geheele artillerie — natuurlijk behalve de weinige kanonnen, die onvermijdelijk noodig zijn voor een gevecht in de achterhoede — weg te voeren. Zoodoende is CRONJÉ inderdaad de bevelhebber van zijn eigen achterhoede geworden. Waarom, vraagt men, heeft hij zelf het bevel gevoerd over die achterhoede? Het antwoord ligt voor de hand. Geen ander aanvoerder van de Boeren

[1]) Een gewezen Pruisisch officier in de Frankfurter Zeitung, einde Februari 1900.

was in staat de vijandelijke overmacht zoo langen tijd in bedwang te houden. Slechts 5 kanonnen vindt men bij CRONJÉ en desniettemin wist deze met zijn 4000 man niet alleen een ernstigen aanval van een tienmaal sterkeren vijand af te slaan, maar zelfs dien tegenstander tot het laatste oogenblik in het onzekere te laten, of hij werkelijk de hoofdmacht bij zich had of enkel een achterhoede. Het is zelfs voor een leek duidelijk, dat Lord ROBERTS, als hij geweten had, dat hij slechts met een achterhoede te doen had, den hem onmogelijk toeschijnenden aanval in weerwil van groote verliezen zou hebbben doorgezet. De naam CRONJÉ verleidde er hem toe te gelooven, dat men de kanonnen aan den kant van de Boeren liet zwijgen, om den schietvoorraad voor het laatste oogenblik te sparen. Deze onderstelling was volkomen gerechtvaardigd, want de cavalerie-bevelhebbers, in de eerste plaats de veel geroemde generaal FRENCH, zullen zich wel gehoed hebben, de aandacht van Lord ROBERTS op de mogelijkheid te vestigen, dat hun patrouilles, als er werkelijk uitgezonden zijn, een geheelen belegeringstrein met zware stukken zouden hebben laten ontsnappen. Maar nog meer. CRONJÉ heeft niet eens zooveel artillerie tot zijn beschikking gehouden, als volgens de leer van de tactiek voor een achterhoede van deze beteekenis noodzakelijk zou geschenen hebben. Hij heeft dus geweten, dat alleen een opoffering van zijn kant de hoofdmacht kon redden, en hij wist verder dat zijn naam alléén in staat zou zijn in zijn achterhoede den noodigen moed te houden, en den vijand tot voorzichtigheid te manen. Daarom bleef hij — om voor zijn land het kostbaarste te redden, wat hij te redden had: menschen en kanonnen. Met dit doel trotseerde hij langer dan een week het vuur van een groote overmacht. Onder dit vuur wierp hij schansen op, die nu nog de bewondering van zijn tegenstander wekken — die deze voor onneembaar verklaard heeft."

Men vergeve ons deze uitvoerige lofspraak. Ons kwam het voor, dat generaal CRONJÉ's heldendaden gedurende die historische week haar inderdaad wettigen.

Keeren wij nu terug tot de gebeurtenissen van den 17en Februari. Generaal CRONJÉ had een groot aantal wagens met mondbehoeften achtergelaten, om zijn wagens met krijgsvoorraad te helpen. Zijn trekdieren waren uitgeput van den langen geforceerden tocht en de overblijvende wagens konden nu meer bespanning krijgen. Dus handelende had de generaal zijn eigen doodvonnis geteekend: de proviand, die hem nog restte, was nauwelijks genoeg voor een week, hij kon niets meer doen dan den vijand zoo lang mogelijk ophouden en verliezen toebrengen — vandaar zijn bijzondere zorg voor de munitie — en dan? Dan restte hem niets anders dan zich over te geven, tenzij andere commando's erin slaagden hem te ontzetten. In ieder geval was zijn doel bereikt: de gansche Engelsche krijgsmacht zette hem na en gaf daardoor aan andere Boeren-afdeelingen gelegenheid de beste stellingen Oostwaarts in te nemen; een zaak van onberekenbaar groot gewicht, omdat Lord ROBERTS' inval zoo snel plaats greep en de Boeren inderdaad volkomen verraste. Hoe langer generaal CRONJÉ de Engelschen derhalve ophield, hoe beter voor de Boeren. Hij mocht zich zelf niet vrijmaken om de andere legers niet in 't nauw te brengen — en toen het ten slotte mocht, was de insluiting door de Engelschen volkomen geworden en verdere krachtsinspanning nutteloos.... Ook daarop willen we reeds wijzen — tot goed begrip tevens van de uitlatingen van Boeren-commandanten, die zich generaal CRONJÉ's houding niet konden verklaren....

Reeds verhaalden wij van de marschrichting der Engelschen op dien 17en Februari: de beide brigades der 6e divisie marcheerden Oostwaarts, aan weerszijden der rivier, en vereenigden zich later aan den Zuidelijken oever. Ook de bereden infanterie nam aan de vervolging deel en volgde den Zuidelijken oever, tot zij de Paardebergdrift bereikte.

Er werd dien dag zwaar gevochten. Reeds om 6 uur des morgens — zoo berichtte generaal CRONJÉ — werd hij aangevallen. Toch werd dien dag met tusschenpoozen verder getrokken, omdat de Boeren die achterhoede-gevechten op meesterlijke

wijze wisten te leveren. Het gevecht duurde tot 's avonds half 8 en berokkende den Engelschen zware verliezen, zonder dat hun vijanden meer dan een tiental dooden en evenveel gewonden gekregen hadden. De Boeren toch wisten telkens met bewonderenswaardige zekerheid stand te houden op kopjes, die den doortocht van den vijand bestreken, nadat hun eigen legermacht kans had gekregen er haar weg langs te nemen. Tegen den avond waren de Engelschen teruggeslagen en rustte de strijd. Doch generaal CRONJÉ niet: „Omdat het veld uiterst slecht is, en het lager niet in orde kon getrokken worden, besloot ik verder te trekken" — wat dien eigen avond nog geschiedde. „Wij trokken van Paardeberg af voorbij omtrent een uur hooger op."

Hoogstwaarschijnlijk is dat het verste punt geweest, door generaal CRONJÉ op zijn terugtocht bereikt. Verder doortrekken werd hem namelijk belet door een vijandelijke ruitermacht, die er in geslaagd was hem vóór te komen: generaal FRENCH's cavalerie-divisie. Van Kimberley teruggekeerd, was generaal FRENCH naar de Modderrivier gereden en had er een sterke stelling bezet op een reeks kopjes, die de Koedoesranddrift (ten O. van de Klipdrift) beheerschten. Generaal CRONJÉ, wien daardoor het voortrukken belet werd, sloeg nu rechtsaf de vlakte in, die tot aan de rivier doorloopt, en besloot waarschijnlijk de rivier terstond over te gaan door de Wolvenkraaldrift, eenige K.M. Oostwaarts van de Paardebergdrift. Wanneer die overtocht heeft plaats gegrepen? Wij vermoeden in den nacht van Zaterdag op Zondag, of Zondagmorgen, 18 Februari, nog vóór 't aanbreken van den dag.

De Engelschen stonden aan alle zijden den geduchten veldheer op te wachten. Generaal KELLY-KENNY's divisie stond een paar K.M. ten Zuiden van de drift. De divisie van generaal COLVILE, de 9e, waarbij zich de brigade Hooglanders, onder generaal MACDONALD, bevond, volgde op korten afstand, evenals de bereden infanterie. En generaal FRENCH was aan den Noordelijken oever, bij de Koedoesranddrift, geposteerd.

Een bloedige slag zou volgen......

II. De slag bij Paardeberg.

18 Februari 1900.

Generaal Cronjé besefte den ernst van het oogenblik. Dat blijkt uit een telegram, door hem dien Zondag, 's morgens vóór 7 uur, aan de regeering verzonden. Wij deelen die depêche om een bijzondere reden in haar gehéél mede. Wij meenen namelijk, dat het de laatste tijding geweest is, die generaal Cronjé rechtstreeks verzonden heeft.

Het telegram luidde als volgt: „Hedenochtend, terwijl het lager aan het trekken was, werden wij opnieuw aangevallen. Echter werd alleen met grof geschut gebombardeerd. Het is nu 20 minuten vóór zeven en de bommen vallen nog steeds in de nabijheid van het lager. Zoover bekend, hebben wij heden geen verlies geleden, als alleen een burger gewond en een weinig schade aangericht aan een paar wagens. Lansiers werden in groote getallen op drie verschillende plekken gezien. Blijkbaar, om, indien wij heden nacht weer willen trekken, ons aan te vallen. Wij hebben echter besloten om niet verder te vertrekken, vóórdat wij behoorlijke communicatie met generaal De Wet en hoofdcommandant Ferreira hebben."

Het slot van dit telegram is belangrijk: generaal Cronjé wenschte nu voeling te houden met andere commando's. Ook blijkt uit het telegram, dat generaal Cronjé van de nabijheid der cavalerie op de hoogte was, evenzeer als van haar bijzondere bedoelingen. Ten slotte krijgt de depêche een droevige en toch belangrijke beteekenis, als wij bedenken, wat deze dag aan de beide in het telegram genoemde Vrijstaatsche generaals zou brengen. Wij geven er de voorkeur aan dit nu reeds mede te deelen. Generaal Ferreira, de eerst kort geleden gekozen hoofdcommandant, die met zijn burgers nabij Boshof, ten Noorden van de Modderrivier, gelegerd was, kreeg door een ongelukkig toeval een kogel

van zijn eigen geweer in het hart en bleef op de plaats dood. In zijn plaats werd onmiddellijk tot hoofdcommandant generaal CHRISTIAAN DE WET gekozen, die van nu aan tot de opperbevelhebbers der vereenigde strijdmachten behoorde.

Generaal CRONJÉ was derhalve besloten voorloopig niet verder te trekken. Onverwijld werd dienovereenkomstig gehandeld: het lager werd in geduchten staat van tegenweer gebracht. Waarschijnlijk strekten de versterkingen der Boeren zich uit over een afstand van 1½ K. M. ter weerszijden van de Wolvenkraaldrift. Heel het landschap tusschen de Paardeberg- en de Koedoesranddrift leende zich daar uitmuntend toe. „De Modderrivier vloeit hier in een diepte van ongeveer 10 M. in zachten bodem en tusschen de 30 en 90 M. breed. De oevers zijn dicht begroeid met mimosa- en wilgenstruiken. Aan weerszijden, maar vooral aan den Zuidelijken oever, staan vele donga's rechthoekig op de rivier, uitmuntende dekking gevende tegen een vijand, die naar of langs de rivier optrekt. Op den Zuidelijken oever strekt zich een zacht naar de rivier afloopende grasvlakte uit, geen 3 K. M. op zijn breedst. Ten Z. O. van Wolvenkraal rijst zij tot een krans van kopjes; ten Oosten daarvan ligt Osfontein-hoeve. Ten Z. van de Koedoesranddrift liggen er, een groote 1000 M. van de rivier af, drie of vier kopjes. Van die drift N.W.-waarts een rij hooge kopjes, waarlangs de weg naar Kimberley. Op den Noordelijken oever een vlakte als die op den Zuidelijken, maar niet zoo effen; zij is bezet met kleine kopjes tot binnen 1 K.M. van de rivier. Vlak ten Zuiden van de Paardebergdrift is er een groote platkop, misschien 100 M. hoog, de Paardeberg."

Inderdaad had generaal CRONJÉ van de gesteldheid des bodems partij getrokken. Zooals wij reeds van dien geestdriftigen bewonderaar van den generaal vernamen: „onder het vuur der Engelschen wierp generaal CRONJÉ schansen op, die nu nog de bewondering van zijn tegenstander wekken, die ze voor onneembaar verklaard heeft." Die

loopgraven hadden een opmerkelijken vorm: zij waren aan den bovenkant veel smaller dan aan den voet. Aan de bovenzijde waren ze ongeveer een halven Meter breed, beneden één Meter. Wie er dus in neerhurkte, was betrekkelijk veilig voor springende granaten. „Van elke natuurlijke bescherming, zooals de vertakkingen van de donga's, die beide oevers doorsnijden, was gebruik gemaakt." Generaal CRONJÉ's hoofdkwartier was een huis, met roode pannen gedekt, waar ook zijn vrouw 's nachts sliep. Want deze deelde al dien tijd moedig — evenals mevrouw JOUBERT en andere generaalsvrouwen — ontberingen en ongemakken, gevaar en ellende, met haar echtgenoot. Voor de andere vrouwen in het lager — bijna honderd in getal — was een bijzondere schuilplaats ingericht.

Tegenover de voordeelen, aan deze positie verbonden, stonden de ontzaglijke nadeelen van den toestand, waarin het lager verkeerde. Mondkost was schaarsch, geneeskundige hulp evenzeer,[1]) dekking alleen in de schansen te vinden, óók voor vrouwen, kinderen en Kaffers! Daarenboven had de positie zelve één groot nadeel: het lager bevond zich als het ware in een kom, daar de vlakte aan beide oevers naar de rivier toe afliep. Doch generaal CRONJÉ versaagde niet en was besloten den ongelijken kamp zoo lang mogelijk vol te houden.....

Lord KITCHENER, die het opperbevel voerde over de ruim 40.000 man, die generaal CRONJÉ nu hadden „vastgekeerd," meende, dat de dag voor een beslissenden aanval, voor een storm op de hardnekkig-volhoudende Boeren, was aangebroken. Toch waren het — naar 't schijnt — de Boeren, die het gevecht openden. Even na 't aanbreken van den dag openden zij een zwaar geweervuur op de bereden infanterie, in de nabijheid gelegerd en nog niet tot den strijd vaardig. De Engelschen slaagden er echter in die Boeren, Oostwaarts van het lager in de bedding der rivier

[1]) Door den snellen aftocht der Boeren-commando's waren de meeste ambulances achtergebleven of in handen der Engelschen gevallen — die geen haast maakten ze los te laten.

liggende, terug te drijven naar hun kamp. Daarop hielden bereden infanteristen geruimen tijd een kopje bezet, ten Zuiden van de Koedoesranddrift, zonder deel te nemen aan het eigenlijke gevecht. De 6e divisie namelijk, onder generaal KELLY-KENNY, rukte op 't geluid der schoten de vlakte in, de twee brigades zich dáár of bij de rivier ontplooiende, toen zij in de nabijheid der Boeren kwamen. Terzelfdertijd rukte de brigade Hooglanders onder generaal MACDONALD van het Westen de vlakte in, zich uitspreidende op den linkerflank van generaal KNOX' brigade. Inmiddels stelden zich 12 batterijen met een marine-kanon en de zoo juist aangekomen houwitser-batterij Z.O.-waarts van het vijandelijk lager op, ongeveer 2 K.M. daarvan verwijderd. Een vreeslijk bombardement ving aan en vernielde tal van wagens met den luttelen mond- of den zoo onmisbaren krijgsvoorraad. Vier luide ontploffingen in het Boeren-lager duidden waarschijnlijk op het vuur vatten der munitie-wagens.....

Evenwel, tegenover het betrekkelijk succes der artillerie stond de hachlijke positie, waarin de infanterie van den aanvang af verkeerde, een positie, die bloedige offers van de Engelsche strijdmacht zou vergen. Een gevoel van stomme verbazing maakt zich van ons meester, als wij lezen, hoe de Engelsche soldaat in dezen oorlog altoos maar gewaagd werd! „De geheele troepenmacht rukte snel voort over een volmaakt effen vlakte, die nog minder dekking bood dan het terrein, waarover Lord METHUEN voorttrok bij de Modderrivier...." Is het wonder, dat even ontzettende verliezen zouden geleden worden?

Terwijl de 6e divisie en de Hooglanders door de vlakte marcheerden, afwachtend wanneer zij hun vuur zouden gaan afgeven, had een ander korps zich gereed gemaakt tot den aanval op een gansch ander punt. Het was de 19e brigade, onder generaal SMITH-DORRIEN — van de juist aangekomen 9e divisie van generaal COLVILE — die de Paardebergdrift omstreeks 9 uur in den morgen overstak, in de hoop langs den met struiken begroeiden oever tot dicht bij de Boeren te kunnen komen. Hoewel beter gedekt dan de overige

18

troepen, konden zij wegens het overstelpend Mauservuur niet meer dan $1^1/_2$ K.M. vorderen, zoodat de brigade last kreeg naar het N.O. te zwenken en de Boeren dáár te bestoken. Dezen waren hier geducht sterk gelegerd. Uitgezonderd wat lichte infanterie uit Cornwallis, die in reserve bleef, kwam heel de brigade in het vuur, met de Canadeesche hulptroepen in het centrum. Met korte stormloopjes gingen zij onvervaard voorwaarts. Hun divisie-commandant zond een batterij ter ondersteuning van den aanval, die nog krachtiger werd, toen de rijdende artillerie van generaal FRENCH zich omstreeks 11 uur op den glooienden Noordelijken oever posteerde en vandaar het Boeren-kamp en de bedding der rivier onder vuur nam. In hun ijver richtten de artilleristen hun stukken te ver: „op zeker oogenblik vielen de Engelsche granaatkartetsen onaangenaam druk in de vechtlinie der Hooglanders-brigade!" Alsof de Boeren hun al niet genoeg verliezen berokkenden! Evenals bij Colenso en Magersfontein schoten de Boeren, zelven uitmuntend gedekt, „vrijelijk op de over het vlakke veld in het vuur gejaagde Engelschen!" Inderdaad was het lijden der Engelschen even verschrikkelijk als in de vorige groote slagen. Zij vielen bij tientallen door het geweervuur; zij waren doodelijk vermoeid; hadden de laatste dagen, op den snellen marsch, veel ontberingen geleden en vergingen nu van den brandenden dorst, die velen, alle vermaningen ten spijt, naar de rivier deed snellen, waar zij maar al te vaak den dood door de Mauserkogels vonden. En toch gingen de infanterie-korpsen nog gestadig iets vooruit, omdat maar altoos versche manschappen de plaats der vorigen moesten innemen. Zoo werd het middag en de bereden infanterie kwam de onbereden troepen een korte wijle aflossen, door een beweging uit te voeren, die het Boeren-vuur van de infanterie aftrok. De bereden brigades namelijk staken de rivier over en reden langs den Noordelijken oever Westwaarts. Zij kwamen even zwaar onder 's vijands vuur en tot de eerste zwaargewonden behoorde hun commandant, kolonel HANNAY.

Allengs werd de slag geweldiger en verwoeder, en Lord

KITCHENER, ongevoelig voor de zware verliezen, gaf bevel tot een nieuwen storm. Hij werd er haast wel toe gedwongen. De strijd kreeg nu, in den namiddag, een geheel ander aanzien — ja, de kansen gingen voor het overmachtig Engelsch leger welhaast dreigend staan. Generaal CRONJÉ kreeg eindelijk hulp van andere commando's, die meest van het Oosten kwamen opdagen. De generaals DE WET en PHILIPS BOTHA, met o. a. commandant STEIJN, hadden het vuren vernomen, waren onderricht van de bewegingen der Engelschen, en hadden zich gehaast het slagveld te naderen. Generaal DE WET onderscheidde zich weder door zijn ongehoorde stoutmoedigheid. Reeds was hem de mare zijner victorie bij Koffiefontein vooruitgesneld; reeds voelden zijn vijanden diep ontzag voor den onverschrokken Boeren-generaal, „die het door de Engelschen bezette Jakobsdal was doorgetrokken en ze voor zich uit gedreven had, zonder hun den tijd te gunnen van hun schrik te bekomen." Zijn komst in den middag van den 18en bij Paardeberg, om den heftig bestookten Transvaalschen generaal te verlossen, was een nieuw bewijs van stoutmoedigheid. De Engelschen toch mochten met reden aannemen, dat zij hun vijanden nu eindelijk hadden omsingeld en ingehaald — en wat geschiedde thans? Onverwachts donderde van vóór hun posities het geschut van CHRISTIAAN DE WET, die al meester van den slag was, vóór er nog ernstig gestreden werd. Hij nam stelling ongeveer 4000 schreden van generaal CRONJÉ's lager en in twee colonnes werd toen gestormd. Vechtgeneraal BOTHA voerde de eene aan, en slaagde erin een plaats te bestormen en te bezetten, waaruit hij de Engelschen met verlies verdreef. Generaal DE WET zelf bestormde een positie der Engelschen vlak tegenover generaal CRONJÉ en veroverde ze zonder eenige moeite, wijl de vijand op de vlucht sloeg. Wel kwamen de burgers onder hevig kanonvuur, doch zij hielden het uit en verloren slechts enkele gewonden. Hun eigen geschut beteekende anders niet veel: het bestond slechts uit één Armstrong-voorlader en één maxim!

De afleiding door deze commando's gebracht kwam generaal

CRONJÉ's burgers zeer te stade. Dezen kregen immers omstreeks 1 uur een nieuwen storm te weerstaan! Ditmaal van de brigade-STEPHENSON van de 6e divisie. Het waren de regimenten uit Wales en Essex, die den rivieroever trachtten te bereiken en zich al vechtende aan beide zijden een weg wilden banen. Zij leden zware verliezen bij dien stormaanval: een afdeeling van 25 man verloor er 24 aan dooden en gewonden! Terzelfder tijd stormden generaal KNOX' brigade en de Hooglanders op de rivier los — de laatste brigade gesteund door de Cornwalls, van dezelfde divisie. Voor deze troepen — althans voor een deel ervan — was de slag een vuurdoop: zij hadden tot nu toe de verbindingslijnen in de Kaapkolonie te bewaken gehad en kenden de storm-tactiek hunner generaals nog niet! Hun dapperheid was even nutteloos als immer bij dergelijke aanvallen. Onder groote verliezen konden de Engelschen het niet verder brengen dan tot een paar honderd Meters van de rivier af. Deze heeft daar ter plaatse een kromming en de Boeren hadden niet verzuimd van dit groote voordeel gebruik te maken en de bocht sterk te bezetten. Hoewel de storm op twee punten gelijk geschiedde, boven en beneden de kromming, slaagde hij niet. Met beide aanvoerders, generaal KNOX en generaal MACDONALD, gewond, moesten de troepen afdeinzen. Nog een aanval had plaats. De Canadeezen, die reeds van 's morgens 9 uur in het vuur waren, konden tegen 3 uur in den middag niet verder, ondanks den onstuimigen moed dezer kolonialen, door Engelsche afdeelingen op hun rechtervleugel gesteund. Toen werden hun eenige compagnieën Cornwalls te hulp gezonden. Zij rukten voort door de liniën der eersten heen en „namen een aantal hunner mede", waarop een nieuwe geweldige storm volgde. Maar de stelling was te sterk, ook hun kolonel viel, en zij moesten op ongeveer 400 M. terug. De Engelschen rekenden dit onder de treffendste wapenfeiten van den dag; ons dunkt, dat het woord bloedigste beter zou passen, al mocht aan de verschillende bataljons der beide divisies, die in het vuur gebracht waren, gelijkelijk lof worden toegebracht voor hun

dapperheid — zooals trouwens de verliezenlijst, waarop manschappen van alle voorkwamen, uitwees.

Wel mocht zich Lord KITCHENER zijner verantwoordelijkheid bewust zijn! Hij toch was de leider, die tot de stormaanvallen last gegeven had, zich wellicht in Egypte wanende, waar hij de Derwisjen vernietigd had!.... Hier hadden die charges tot resultaat, dat meer dan 1200 man, o. w. 50 officieren (o. a. 4 korps-commandanten), gedood, gewond of gevangen genomen werden, zooals Lord ROBERTS later rapporteerde. Wat de verliezen der Boeren betreft, het getal hunner dooden en gewonden zal waarschijnlijk ongeveer 100 hebben bedragen — een enorm verschil dus met de Engelsche verliezen. (Hieronder zelfs begrepen de verliezen, geleden door de commando's, die generaal CRONJÉ kwamen ontzetten.) Inderdaad mochten zij van geluk spreken! Een merkwaardig staaltje van de wonderlijke uitredding van sommige Boeren-afdeelingen leverde het commando van generaal FRONEMAN, toen nog deel uitmakende van generaal CRONJÉ's leger. In den slag slaagden de Engelschen er in, hem met 250 man te omsingelen, op een afstand van ongeveer een uur paardrijdens van het hoofdkwartier van generaal CRONJÉ. Hij hield het echter uit en brak zich 's avonds met de zijnen een weg door den vijand, met verlies van 7 dooden en 16 gewonden, waarna hij zich weder bij den opperbevelhebber aansloot.... Commandant STEIJN, die tot ontzet was aangerukt, seinde den volgenden dag: „Wij hadden het geluk, met Gods hulp den vijand te verslaan. Wij vochten tot laat Zondagavond. Aan onze zijde één dood en één licht gewond".... Generaal DE WET, die een positie vlak tegenover generaal CRONJÉ bestormd had, had den vijand daarbij eenige dooden en gewonden bezorgd en 40 gevangenen gemaakt, terwijl hij zelf, na den heelen dag tot laat in den avond gevochten te hebben, drie dooden en vier gewonden gekregen had!

Wij mogen hier niet verzuimen twee berichten van Engelschen kant nopens dezen slag te vermelden. Zij bewijzen, hoezeer men, aan die zijde, de sedert meesterlijk-volgehouden tactiek verstond, om de woorden te doen dienen

ter verheimelijking der gedachten, m. a. w. om een bericht zóó in te kleeden, dat men er alles — of niets — uit lezen kon. Het ééne was van een berichtgever, die de gevangenneming eener ruiterafdeeling mededeelde! „Omstreeks 4 uur waren de meeste van deze cavaleristen [van KITCHENER'S Horse] bezig hun paarden te drenken en een middagmaal te koken op Osfonteinhoeve, toen hun paarden op hol sloegen en zij zelven verrast werden door eenige Boeren uit het Zuiden; 30 man en 4 officieren, van de 45, werden gevangen genomen." Welk een vermakelijk tafereel leveren die doodbedaard-kokende, door hun viervoeters zóó maar verlaten en door „eenige Boeren" verraste huzaren op, die op een heuvel geposteerd stonden — toch zeker wel om daar wacht te houden! Of dit soms de door generaal DE WET bestormde positie geweest is?...

Veel ergerlijker is het bedrog, door den Engelschen opperbevelhebber, Lord ROBERTS, nopens de Boeren-verliezen in zijn officieel rapport gepleegd. Wij zullen later zien, dat het totaal der verliezen van generaal CRONJÉ, van den 15^en^ tot den 27^en^ geleden, nog geen 250 man bedroeg. Wat zegt nu Lord ROBERTS hieromtrent? „De Boeren leden bij dien storm hevige verliezen, maar onze verliezen waren nauwelijks minder erg". Wat een infame leugen! De Engelschen met hun verlies van 1200 man leden op den 18^en^ Februari minstens tienmaal grooter verliezen dan de Boeren!....

Ten slotte nog een paar bijzonderheden over den slag bij Paardeberg. Twee stukken geschut van de Transvaalsche staatsartillerie kwamen den volgenden dag deerlijk gehavend te Petrusburg aan. Met 7 schoten hadden die kanonnen twee stukken des vijands vernield en den stormaanval van 2000 lansiers afgeslagen. Maar ten slotte werd hun positie onhoudbaar en de artilleristen trachtten er de muilen voor te spannen, tot het innemen van een andere positie. Veertien muilen werden echter onder hun handen doodgeschoten, waarop de stukken verlaten werden. De wakkere artilleristen lieten het er echter niet bij en kwamen 's nachts terug.

Het eene stuk haalden ze toen met de handen, het andere met hiertoe op den vijand buitgemaakte muilen terug!

Een schandelijk feit was het volgende. Een Engelsch officier — zegt men — zei in den slag tegen een ander, dat „die onbeschaafde en barbaarsche Boeren op de ambulance schoten”. Toornig antwoordde de ander toen: „Gij zult dat niet weder zeggen! Wat maken de munitie-wagens vóór de ambulance-wagens? De Boeren hebben volkomen gelijk!”[1])

Zoo eindigde de bloedige slag bij Paardeberg, zonder dat de Engelschen er, niettegenstaande de insluiting bijna volkomen was, in geslaagd waren hun vijand tot de overgave te dwingen. Wat meer zegt: de vereende krachtsinspanning van belegerden en ontzet-colonnes had de Engelschen zoodanig geslagen, dat dezen sommige hunner posities moesten loslaten. Enkele punten in de belegeringslinie waren door de Boeren bezet, waardoor het, op den morgen van den 19en Februari, naar een kernachtige uitdrukking, „schoon was tusschen generaal CRONJÉ en ons....”

III. NAUWER INSLUITING.

Toch begrepen die Boeren, welke zich toen aan hoopvolle verwachtingen overgaven en erop rekenden, dat de in 't nauw gebrachte veldheer zich er dóór zou slaan,[2]) den toestand niet. Wel is dat zeer verklaarbaar. Allerlei feiten schenen hun verwachtingen te bevestigen. De ontzet-commando's slaagden erin de ossen, die op generaal CRONJÉ waren buitgemaakt, terug te nemen. Generaal FRONEMAN, die sedert den 15en mede ingesloten geweest was, sloeg zich

[1]) Dit verhaal is opgeteekend — en in Ons Land medegedeeld — door iemand, die in Kimberley geweest is na het ontzet van de stad. Ook het volgende. In diezelfde dagen had een Engelsch officier zich in een ander gevecht over het schieten op een Engelsche ambulance verontschuldigd met de woorden: „Ik dacht, dat het de Boeren-ambulance was!” Zie ook blz. 114.

[2]) „Het is mij ten eenenmale onverklaarbaar, waarom generaal CRONJÉ toen niet eenige poging maakte om tot ons te komen” — schreef er een.

met een 50-tal man zonder verlies door den vijand en bereikte generaal DE WET's lager. Zoo nog een ander commandant met evenveel manschappen. Ook kwamen groote „klompen" Kaffers uit het kamp van generaal CRONJÉ, „zonder dat zelfs op hen geschoten werd". Doch dit alles kon inderdaad de belegerden niet redden, zoolang de belegeraars door hun getalsmeerderheid en hun artillerie overmachtig bleven. Dat was ook generaal CRONJÉ — die een bloedbad, zooals zeker volgen moest, wanneer hij zich een doortocht sloeg, wilde voorkomen — duidelijk: hij waagde die poging niet en bleef den vijand bezig houden. Zijn eenige hoop moest gevestigd zijn op de tijdige aankomst der te hulp snellende commando's uit Natal en de Kaapkolonie.

Wij zullen zien in hoeverre die hoop verwezenlijkt stond te worden.

Bepalen wij eerst onze aandacht tot den toestand op den morgen van 19 Februari, toen „het schoon was tusschen generaal CRONJÉ en ons". Onzes inziens laat zich de bevreemding der omstaande Boeren-commando's nog om een andere reden zeer goed verklaren. Zij moesten onbekend wezen met een zeer gewichtige gebeurtenis, waarover het plicht is thans te spreken. Wij moeten daarbij opnieuw melding maken van een hoogst afkeurenswaardige daad van Lord ROBERTS. Generaal CRONJÉ had na het eindigen van den slag op den 18en een wapenstilstand van 24 uur gevraagd: „om zijn dooden te begraven". Met het oog op de beperkte ruimte, de eigenaardige positie der Boeren en de groote hitte van den Afrikaanschen zomer, laat zich dat verzoek natuurlijk best verklaren. Blijkbaar vond Lord KITCHENER dat ook, want de wapenstilstand werd verleend; wij vermoeden tegen den volgenden morgen, Maandag den 19en. De werkeloosheid der Engelschen op dien morgen laat zich dus best begrijpen; ook de bevreemding der Boeren, die rondom stonden. Doch wat geschiedde er? In den loop van den dag kwam Lord ROBERTS met zijn staf, gevolgd door de 7e divisie, onder generaal TUCKER, aan. Hij vernam van den verleenden wapenstilstand, dien hij *volstrekt afkeurde*. Volgens

hem wist generaal CRONJÉ evengoed als de Engelschen, „dat hem uit Natal en uit het Zuiden aanzienlijke versterkingen te hulp snelden en zijn verzoek was blijkbaar een voorwendsel om tijd te winnen." Aldus schreef Lord ROBERTS in zijn officieel rapport — om het volgende, bijna ongelooflijke bevel te motiveeren: „dadelijk herriep ik dien wapenstilstand en ik gaf bevel tot een krachtige beschieting van de stelling des vijands." Welk een schandelijke handelwijze van den generalissimus des legers! En welk een vernedering voor Lord KITCHENER![1].....

Zoo begon dan de strijd in den middag van den 19en Februari opnieuw. Zoowel generaal CRONJÉ, wiens lager evenzeer als de rivierbedding onafgebroken door de artillerie onder vuur genomen werd — door de veldstukken in het Zuiden, de marine-kanonnen en de houwitsers in 't Noorden — als de ontzet-colonnes werden met verwoedheid aangevallen. Generaal CRONJÉ sloeg den aanval met gering verlies af, zooals hij aan generaal DE WET heliografeerde: 14 man gesneuveld en gewond. Generaal DE WET werd bestormd tot aan zijn schansen toe, doch hij sloeg de aanvallers zonder eenig verlies terug. Andere commando's waren minder gelukkig. Zij moesten voor de overmacht retireeren en verloren een aantal gevangenen, o. w. ook een commandant, die een paar veldkornetten te hulp snelde.

Intusschen werden de belegerde Boeren nauwer ingesloten. De voornaamste taak was aan de artillerie opgedragen, die zonder ophouden met meer dan 100 stukken het lager en de rivierbedding bombardeerde. Geen pen zal ooit vermogen te beschrijven de ellende, den doodsangst en de verschrikkingen, die generaal CRONJÉ's burgers tien dagen lang onder dat allervreeslijkst kanonvuur hebben uitgestaan! Stelt daartegenover de bijna volkomen veiligheid der Engelschen, die dat vuur van vèr weg over hun vijanden uitstortten! Toch

[1]) Men zal zich wellicht herinneren, dat in Europa indertijd nooit anders vernomen is, dan dat de wapenstilstand geweigerd was. Dat heeft zelfs Lord ROBERTS officieel gemeld! Wat een weerzinwekkend geknoei! Zie de Ambtelijke rapporten van Lord ROBERTS.

leden zij zware verliezen, omdat de Boeren, in hun voor de Engelschen ongelooflijke koppigheid, alléén door het bombardement niet schenen te zullen buigen. Lieten de Engelschen derhalve na de kanonnades niet voortdurend stormloopen, hun schansen telkens nader tot de Boeren brengen, dan kwamen zij geen pas verder tot de overgave. Doch bij die stormaanvallen leden de Engelschen zwaar door het juist-gericht geweervuur der Boeren. Er was nog iets. Dat vuur hield den Engelschen opperbevelhebber in den waan, dat hij met een aanzienlijke strijdmacht te doen had. Zelfs ontdekte hij niet, hoe zwak de artillerie des vijands was en bleef hij aan te weinig munitie toeschrijven, wat veeleer gebrek aan kanonnen was. Van die opvatting over de legersterkte zijns tegenstanders geeft Lord ROBERTS duidelijk blijk in zijn officieel telegram van den 21en Februari. Hij had persoonlijk de posities verkend, zich op de hoogte van den toestand gesteld en was besloten — zoo meldde hij — het zware verlies niet te wagen, dat een bestorming van het lager kosten zou. Hij zou het bombardement voortzetten en zich intusschen bezig houden met de versterkingen van de Boeren. Hoe weinig vermoedde Lord ROBERTS, dat het getal zijner dappere tegenstanders in het lager slechts luttel was!...

Men begrijpe ons wel: het niet-wagen eener algemeene bestorming sloot het stormen op enkele punten geenszins uit. Zooals wij reeds zeiden, kon anders van voortgang geen sprake wezen en de insluitingslinie onmogelijk nauwer worden. Vergissen wij ons niet, dan was er voor Lord ROBERTS nog een andere reden om het bombardement zoo krachtig mogelijk voort te zetten. Reeds spraken wij over zijn trouwelooze handelwijze betreffende den door generaal CRONJÉ aangevraagden wapenstilstand. De Boeren-generaal zond daarop — naar Engelsch getuigenis — den veldmaarschalk een brief, waarin hij diens houding als „onmenschelijk" kenschetste en ten slotte verklaarde: „onder deze omstandigheden heb ik geen andere keus." Hiermede bedoelde hij: dan den strijd tot het uiterste vol te houden. Maar door de een of andere vergissing, las Lord ROBERTS in het

antwoord een aanbod om zich over te geven en nam hij hiertoe voorbereidende maatregelen. Nauwelijks had generaal CRONJÉ hiervan vernomen, of hij zond verontwaardigd het antwoord, „dat hij het zou uithouden, tot de Engelschen de positie stormenderhand zouden nemen." Wat hiervan zij, zeker is het, dat van nu aan van Engelschen kant de strijd nog veel heftiger en verwoeder gevoerd werd.

Het waren de brigade-CHERMSIDE van de 7e en de brigade-SMITH-DORRIEN van de 9e divisie, die van het Oosten en van het Westen langs den rivieroever gestadig dichter naar het lager drongen. Wel waren beide partijen niet altoos in het bezit van dezelfde stellingen. Zoo waren Boeren, die pogingen tot ontzet deden, den 20en Februari weer in het bezit van de den vorigen dag door den vijand bestormde en veroverde positie, welke de Engelschen weer verlaten hadden, met achterlating van verscheidene dooden. Doch voor de Boeren was die daad slechts kort oorzaak van blijdschap. Hun Armstrong-voorlader raakte onklaar, munitie voor de maxim was er haast niet meer, zoodat hun toestand allesbehalve begeerlijk geweest ware, indien de Engelschen hen dien dag hadden aangevallen. Toch werd besloten de positie niet op te geven, daar ze voor 't ontzet van generaal CRONJÉ hoogst gewichtig was. Vijf honderd man, de commando's van Winburg (O. V. S.) en Heidelberg (Z. A. R.) hielden aldus op een belangrijk punt den voortgang der Engelschen tegen! Het bombardement was dien dag zóó hevig, dat het volgens ooggetuigen het zwaarste van de geheele insluiting geweest is. De toestand van generaal CRONJÉ's burgers was in één woord ellendig. „Men kon niets anders doen dan in de schansen kruipen en afwachten, tot de duisternis een verderen aanval verhinderde, terwijl de eene wagen na den anderen in het kamp vuur vatte en tot asch verbrandde"......

Het waren telkens versche troepen, die, hoe dichter men het Boeren-lager naderde, tot de insluiting gebruikt werden. Hoe kon het anders! Er werd van de Engelsche soldaten een bijna onmogelijke taak gevorderd. Van den morgen tot

den avond in de schansen te liggen, nu en dan te trachten een Meter of wat naderbij te komen, weer terug te moeten, althans het te wagen, onder het moordend vuur der scherp op de loer liggende Boeren — en dat elken dag weer in de brandende zon! Het is licht te begrijpen, dat de Engelschen een uitstekend gebruik van hun overmacht konden maken door die manschappen af te lossen. Zoo werden dan de Shropshires van de brigade van generaal SMITH-DORRIEN door de Gordons afgelost, na in een paar dagen 180 M. voorwaarts gekomen te zijn! Het aflossen zelf was reeds een gevaarvol werk: de Hooglanders kropen op hun buik naar de schansen toe en de Shropshires kropen over de ruggen der anderen weg!....

Zoo was de toestand op den morgen van Woensdag 21 Februari. Langzamerhand waren de versterkingen der Boeren, die de stellingen om Ladysmith en Colesberg verlaten hadden, aangegroeid tot een paar duizend man, die, meest in kleine afdeelingen, van Kameelfontein, Osfontein en Populiershoeve (Poplar Grove), naar de Modderrivier kwamen gereden. Voor de Engelschen beteekende dat een verandering van tactiek, een verzwaring van den strijd en zij besloten ten spoedigste met deze ongewenschte gasten af te rekenen. Nadat het bombardement een paar uren van zonsopgang af geduurd had, werd het opeens gestaakt: de Engelsche infanterie liep storm op het lager en werd met geweldig geweervuur ontvangen. Zij moest retireeren en keerde nu de wapenen tegen de versterkingen uit het Oosten. De Boeren schatten hun vijanden op ongeveer 15.000 man, blijkbaar vast besloten hen te verpletteren in een omsingeling. Maar het waren Boerenafdeelingen behoorende tot het commando van generaal DE WET! „Een wakker krijgsoverste als generaal DE WET laat zich zoo spoedig niet vastkeeren"! Aldus een zijner manschappen en aldus de generaal! Hij zag zijn vijanden vlak vóór zijn front opmarcheeren en beval geen schot te lossen, vóór de Engelschen op 400 pas genaderd waren. Maar dat was den burgers te machtig en reeds op 1200 pas brandden

zij los. Terstond zwenkten de Engelschen naar links, maar nu moesten zij langs de positie der Boeren. Een uur lang schoot ieder hunner op de dicht ineengedrongen hoopen der Engelschen, waardoor een verschrikkelijke slachting werd aangericht. „Toen zij voorbij waren, kon men de dooden en gewonden door de verrekijkers bij menigte zien liggen".

Ook elders op het slagveld hadden de Engelschen den uitdagenden moed, die de Boeren bezielde, kunnen waarnemen. Wij willen o. a. verhalen van de dappere houding van een afdeeling Potchefstroomers. Aanleiding daartoe geeft ons een Engelsch bericht, waarin — even als indertijd bij Modderspruit — sprake is van een „plotselinge ontlading", waardoor de muilen van een batterij met affuiten en al op hol sloegen! Op zeker punt stond een maxim geplaatst, die door een commando van 50 man, onder commandant Andries Cronjé van Potchefstroom (Z. A. R.), gedekt werd. Het stuk deed uitmuntend werk, zoodat de Engelschen besloten tot een poging om het te vermeesteren. Een aanzienlijke macht lansiers en bereden infanteristen kreeg hiertoe bevel. Hun charge was den Boeren te sterk, ook de munitie raakte gedaan en er werd tot den terugtocht besloten. Aldus geschiedde, maar — al schietende en zich bij gedeelten terugtrekkende. Doch de Engelschen hielden aan, al vielen zij bij tientallen neer. Toen ging het in wilde vaart den heuvelrand af, met de Engelschen dicht op de hielen. Daar stieten de Boeren bij een versperring in den weg op een klomp Vrijstaters, die bij een bestorming een Engelschen munitie-wagen met 8 muilen hadden buitgemaakt. Opeens trof een projectiel van de Engelsche batterij, die door de Vrijstaters aangevallen was, den buitgemaakten wagen en met donderend geraas vloog hij in de lucht. Dat stuitte een oogenblik den storm der Engelschen en hiervan maakten de Boeren gebruik om zich zelven en de maxim achter prikkeldraad bij hun verschansingen in veiligheid te brengen. Zij hadden slechts gering verlies geleden, wat de Engelschen van zich zelven niet getuigen konden. Wel een andere Engelsche afdeeling, die als dekking van een konvooi dien

dag nabij het Boeren-lager gekomen was. Zij kwamen er tot hun geluk goed af, wat een Engelsch verslaggever — te midden der gruwlijke slachting dien dag wederom onder zijn landgenooten aangericht — deed schrijven: „Feitelijk leden wij geen verliezen, wat opnieuw bewijst, dat de Boeren slecht schieten!" Inderdaad, zijn onbeschaamdheid werd slechts door zijn bespottelijkheid overtroffen...! Feitelijk, ziet ge, verloren zij niet!!

Toch mogen wij niet verzwijgen, dat er onder zooveel helden, als de Boeren telden, ook verscheidene zwakken waren. Ook generaal CRONJÉ telde ze onder de zijnen. Op den avond van dien 21[en] liepen ongeveer 150 burgers uit zijn lager tot den vijand over en legden de wapens neder. Toch mogen wij, die slechts bij benadering de diepte der in dat lager geleden ellende kunnen peilen, dezen niet te hard vallen! Wij kunnen echter des te meer bewondering voelen voor de wakkere burgers, die dat alles wèl uithielden!

Den volgenden dag, Donderdag den 22[en], barstte een der geweldigste donderbuien, die men in dezen veldtocht nog beleefd had, los. Het weerlicht was niet van de lucht af, het water viel bij stroomen neder en de rivier rees zoo bedenkelijk, dat de burgers van generaal CRONJÉ hun donga's in de bedding moesten verlaten. Dat gaf den Engelschen, die door het noodweer geen kans zagen tot infanterie-aanvallen, de gelegenheid het bombardement met des te meer kracht door te zetten. Den ganschen dag hield het vuren aan en 's avonds liepen weder een 100-tal Boeren uit het lager over. Zij verklaarden geen kans te zien er zich door te slaan en evenmin langer den ellendigen toestand te kunnen uithouden.. Het was een droeve dag... Lord ROBERTS liet de Duitsche ambulance uit Jakobsdal door, die generaal CRONJÉ's gewonden kwam helpen.....

Slechts op één plek werd dien dag eigenlijk gevochten. De dappere ontzet-colonne, die onder opperbevel van generaal DE WET stond, en van wie wij reeds telkens verhaalden, bevond aan den morgen van dezen dag, dat de vijand haar

gedurende den nacht met zijn batterijen had weten te omsingelen. Van drie zijden omringd, hadden de dapperen toen het kanonvuur der Engelschen te weerstaan. Daar was geen uithouden aan en hoe gewichtig de positie ook was, zij moest verlaten worden.... Welk een aftocht! „Wij moesten met nog geen 500 man een weg doorslaan door de overmacht des vijands. Ik kan in 't kort zeggen, dat wij voor zoowat 1½ uur te paard ver aan het hevigste kanon-, maximen Lee-Metford-vuur waren blootgesteld, doch, gedankt zij de Naam des Heeren, wij werden wonderlijk beschermd. Ons verlies aan dooden, gewonden en gevangenen was nog onder 40." Zij trokken terug tot op Poplar Grove, ongeveer 2½ uur te paard Oostwaarts van Paardeberg. Dezelfde burger, aan wiens verhaal wij 't bovenstaande ontleenen, voelt zich bij deze mededeeling ook gedrongen, eenvoudig, treffend-welsprekend neer te schrijven: „Ik wensch ook mijn uiting te geven aan mijn ondervinding, dat ik den hoofdcommandant [generaal DE WET] en den vechtgeneraal [generaal PHILIPS BOTHA] alleszins bekwaam en geschikt heb bevonden. Geen steen bleef door hen onaangeroerd om ons doel te bereiken."

Inderdaad werd in den volgenden nacht door generaal DE WET wederom een aanval beraamd en uitgevoerd. Zonder dat de Engelschen eenig onraad schenen te vermoeden, naderden de Boeren, tot een afstand van ½ uur te paard van generaal CRONJÉ, de vijandelijke stellingen. Alles ging goed — tot ongeveer 7 uur in den morgen. „Toen klonk het bevel om de randjes te stormen, waar de Engelschen lagen. Over de open vlakte reden onze burgers voorwaarts, tot dicht bij de vijandelijke schansen. De sporen werden gebruikt en in wilden jacht ging het de hoogten tegemoet. Op twee honderd en vijftig tree knetterden plotseling de Lee-Metfords en van drie zijden werd elk commando der onzen beschoten door een vijand, die niet zichtbaar was, maar wiens kogels bij duizenden de onzen over de ooren floten." De verrassing was mislukt, hoogstwaarschijnlijk door het verraad van een Afrikaander, die nog denzelfden

dag plotseling tusschen de burgers uitsprong, naar de Engelschen reed en terstond door lansiers in hun midden werd opgenomen. Zoo kregen de Boeren een dergelijk onthaal, als zij zoo menigmaal den vijand bereid hadden: zij waren tot aan den rand des afgronds gelokt en daar gekomen trachtte men ze door een vernietigend geweervuur in de diepte te storten! Zóó dicht waren zij den Engelschen genaderd, dat dezen hun geschut niet konden gebruiken. Het was nog een geluk, dat zij voor zware verliezen gespaard werden!....

Hoe teleurstellend deze nederlaag ook was, de hoop werd daarom niet opgegeven. Er kwamen nog dagelijks versterkingen aan. Zoo bereikte in den namiddag van dezen dag vechtgeneraal ANDRIES CRONJÉ (O. V. S.), die zich bij het beleg van Ladysmith onderscheiden had, met zijn commando den Koedoesrand. De brave Vrijstaters, die aan de bestorming van den Platrand hadden deelgenomen, talmden niet den gehaten Rooinek ook hier zoo fel mogelijk te bestoken. Nog dienzelfden 23^{en} Februari attakeerden zij een Engelsche positie. Zij hadden een goede stelling, maar verlieten die om een andere, toen het bleek, dat de Engelschen hen daar konden omsingelen, wat ook gebeurde. De stelling, waarom het ging, was een zeer belangrijke. Reeds verhaalden wij vroeger, hoe de Boeren zich den 18^{en}, door de overrompeling van een afdeeling ruiterij, van zekeren heuvel hadden meester gemaakt. Drie dagen later had een gecombineerde beweging van artillerie en cavalerie de Boeren weder van dien heuvel verdreven. De Vrijstaters nu trachtten hem weer te nemen. Maar zij werden door de Yorkshires, de Scots Borderers en de Buffs na uren vechtens omsingeld en nadat velen van het 50-tal dapperen gesneuveld of gewond waren, gaven zich de overigen, wier paarden waren doodgeschoten (zooals de Engelschen vermeldden) gevangen. Opnieuw hadden de burgers een bewijs gegeven, hoe zij voor soldaten niet onderdeden in stormen en volhouden. De dappere commandant THEUNISSEN behoorde met twee zijner

veldkornetten tot de gesneuvelden. Vijftig — niet vijfhonderd, zooals de Engelschen meenden — Boeren hadden een storm gewaagd, dien Lord ROBERTS belangrijk genoeg vond om hem afzonderlijk te vermelden, en die hem 36 dooden, gewonden en vermisten bezorgde.

De Boeren-generaals konden zich niet ontveinzen, dat de voorvallen van dezen dag slechten invloed moesten oefenen op de stemming der burgers van generaal CRONJÉ, wiens toestand immers hachelijk begon te worden. Zij seinden dus met den heliograaf van vèr uit het Oosten, waarschijnlijk van den Aasvogelkrans, „dat generaal FRONEMAN 3000 man verzameld had; dat verdere versterkingen van Bloemfontein op weg waren; dat aangezien dus weldra hulp zou opdagen, de generaal het nog wat moest zien uit te houden en zijn burgers moed in spreken. . . . ." Dien eigen nacht echter liepen weer 30 burgers tot den vijand over, te zamen reeds ongeveer twee honderd. . . .

Zaterdagmorgen, 24 Februari, openden de Engelschen op de belegerden een geschutvuur zóó zwaar, dat de Boeren buiten den belegeringskring zich met een bang gemoed afvroegen, of generaal CRONJÉ tegen dergelijke aanvallen nog wel bestand zou wezen. Voor het oogenblik waren zij tot machteloosheid gedoemd en intusschen bouwden de Engelschen hun schansen al nader bij generaal CRONJÉ's hoofdlager. . . . Men diende onverwijld tot een beslissenden stap over te gaan. Aan generaal CRONJÉ moest duidelijk worden medegedeeld, dat en hoe men hem zoo spoedig doenlijk hoopte te ontzetten. . . .

Het was dien dag druilig weer. De lucht, zwaar bewolkt, maakte het onmogelijk aan generaal CRONJÉ te heliografeeren, wat voor plannen zijn vrienden koesterden. Meer dan ooit moest dat evenwel geschieden en dus werd naar een ander middel uitgezien. Het leek onmogelijk, het leek een dol waagstuk, maar het onmogelijke moest gewaagd worden: er moest een mondeling rapport naar generaal CRONJÉ gezonden worden! Wie zich hiermede belasten zou, mocht

wel tot de vermetelen behooren! Door de vijandelijke linie, door 40.000 man heen te sluipen om een ten nauwste ingesloten lager te bereiken! Er bood zich een burger daartoe aan.... Hij, „de vermetelste van alle Boeren-strijders":

DANIE THERON.

Een enkel woord over dezen held![1]) Helaas! hij behoort tot de aanvoerders, die de Boeren in dezen vrijheidsoorlog door den dood verloren hebben. Even 30 jaar oud is THERON gesneuveld, na zijn landgenooten slechts één jaar te hebben mogen dienen met zijn weergalooze talenten: moed en vermetelheid. Doch zijn naam blijft voortleven en zoolang bewondering en eerbied voor hun heerlijke worsteling den Boeren zal ten deel vallen, zal men hem prijzen, hem, DANIE THERON, den vermetele, „de oogen en ooren van generaal DE WET" genoemd, wiens lof Engelsche generaals bezongen hebben door de brieschende woede, die zij aan den dag legden, telkenmale, als het mislukt was hem te vangen!

Een enkel woord dan over hem. Want, wij hopen hem en zijn dapperen, zoolang hij de Engelschen met zijn ongelooflijke streken vervolgd heeft, telkens in ons verhaal te vermelden. DANIE THERON stamde uit de Kaapkolonie en had het gebracht tot procureur te Krugersdorp, ten Westen van Johannesburg. Hij was een heftig Afrikaander, vooruitstrevend en toch scherp anti-Engelsch, wat in Transvaal vóór den oorlog meestal niet samenging. Zijn voorkomen was, hoewel hij ongeveer 30 jaren oud was, nog jeugdig — waartoe zijn kleine, tengere gestalte veel bijdroeg. Hoewel linksch in zijn bewegingen, was hij „parmantig" in zijn optreden, een kranig sportsman, die in 't loopen, fietsen, paardrijden en zwemmen een taai, volhardend kameraad was. Daarbij een joviaal makker, vroolijk en grappig gestemd. Zijn ambt van procureur was zeer winstgevend, hoezeer zijn bij velerlei gelegenheid gebleken Afrikaander-gezindheid en heel zijn optreden hem bij de Engelschen zeer gehaat had

[1]) Zie FRED. ROMPEL, Uit den tweeden Vrijheidsoorlog.

gemaakt. Vlot redenaar als hij was, even gemakkelijk Hollandsch als Engelsch sprekende en schrijvende, behoorde hij tot de bekende, jonge, vooruitstrevende Boeren.

Toen in 't laatst van September '99 de oorlog onvermijdlijk bleek, deed DANIE het voorstel tot het oprichten van een wielrijderskorps, voor 't overbrengen van depêches en 't verrichten van verkennersdiensten. Het korps depêcherijders (wielrijders) kwam tot stand en DANIE THERON werd commandant. Eerst werden zijn mannen door de Boeren met wantrouwen bejegend: zij werden voor lafaards gehouden, die niet dorsten te vechten. Maar de onversaagde tochten, die zij deden, de gevaren en vermoeienissen, welke zij doorstonden en — de diensten, die zij verrichtten, dwongen zooveel eerbied bij de Boeren af, dat het korps van THERON spoedig een goeden naam bij de commando's in Natal bezat. Want bij Ladysmith en de Tugela werden de eerste roemrijke daden door THERON's rijders verricht.... De volgende gebeurtenis zou THERON bij alle commando's bekend en beroemd maken.....

Kapitein DANIE THERON bood zich aan voor het waagstuk, om aan generaal CRONJÉ persoonlijk depêches te gaan brengen. Zaterdagavond verliet hij het lager van generaal DE WET en bereikte in den nacht generaal CRONJÉ's kwartier. Kapitein THERON bracht den omsingelden bevelhebber het volgende plan van de generaals DE WET, ANDRIES CRONJÉ en FRONEMAN. Zij meldden generaal CRONJÉ, dat zi' posities hadden te Poplar Grove en dat zij alles zouden doen om hem te ontzetten. Daartoe deden zij den bevelhebber het volgende voorstel: Zij zouden hem in twee commando's tegemoet trekken en — door de aandacht des vijands op zich te vestigen — een weg tusschen hen „schoon" houden. Dan moest CRONJÉ in den nacht langs dien weg met zijn burgers trachten „uit te breken" [1]....

De toestand, waarin generaal CRONJÉ's lager verkeerde, toen hem deze voorstellen bereikten, was deerniswaardig. Bij

[1]) Wij ontleenen hier voornamelijk en bijna voortdurend aan een schrijven van den correspondent van het Utrechtsch Dagblad, d.d. 28 Maart 1900.

al de ellende, die heerschte, was nog de verpestende lucht gekomen van duizende paardelijken, die lagen te ontbinden, Aan de meeste paarden toch had men in 't lager geen voldoende schuilplaats kunnen geven en zij waren derhalve door het kanonvuur gedood. Daardoor was van zelf de kans om te ontsnappen belangrijk gedaald. Aan begraven der cadavers viel niet te denken, terwijl de lage waterstand het in het eerst onmogelijk maakte ze door den stroom te laten meevoeren. Het eenige, wat de Boeren konden doen, was de lijken boven den wind van hun lager te sleepen. Toch bleef de walgelijke lucht boven het kamp hangen en maakte de positie der burgers, al hadden zij volop kost gehad, allerakeligst.

In dien deerniswaardigen toestand verscheen kapitein DANIE THERON. Hoe hachelijk ook, de kans moest gewaagd en dus keerde de wakkere kapitein den volgenden nacht, van Zondag 25 op Maandag 26 Februari, naar de linies terug met de boodschap, dat generaal CRONJÉ met de zijnen Maandagnacht de burgers op een nader aangeduide plaats hoopte te ontmoeten.

Het was een gedenkwaardige Zondag, dien de Boeren in het lager doorbrachten. Vroeg in den morgen vingen zij aan, een kettingbrug over de gezwollen Modderrivier te leggen, om den overtocht gemakkelijker te bewerkstelligen. Vernuftig en vindingrijk als zij zijn, werd die noodbrug samengesteld uit wagenzeilen, door remkettingen vastgehouden. Door een ons onbekende oorzaak werd dit werk door de Engelsche batterijen zoo goed als niet gestoord: slechts een enkel schot werd dien Zondag door den vijand op het lager gevuurd. Daarentegen werden den ganschen dag geweerschoten gewisseld, want de uiterste schansen der Engelschen waren niet meer dan 500 M. van die der Boeren verwijderd. Een kwaad ding was het heimelijk wegloopen der Kaffers, die het te benauwd kregen en naar de Engelschen overliepen, waardoor — zooals helaas! ook geschied is — dezen op de hoogte konden komen van den toestand in 't lager — en van de bewegingen der Boeren. Aan den anderen kant ontvingen de belegerden weer teekenen, dat het vurig verwacht ontzet naderde, toen

even na den middag een heliogram van generaal DE WET werd opgevangen. Deze had dien morgen een telegram van President KRUGER ontvangen van den volgenden inhoud: „Verwittig CRONJÉ, dat groote versterkingen op weg zijn en hij bevrijd zal worden. [1]) Generaal DE WET haastte zich van de gunstige weersgesteldheid gebruik te maken. Hij heliografeerde aan generaal CRONJÉ het telegram over en voorts: „zoo spoedig de versterkingen komen, vallen wij in den vroegen morgen in het Noorden aan". Waarop generaal CRONJÉ per heliograaf terug deed seinen: „dat zijn voedsel schaarsch werd, doch hij overigens niet twijfelde met Gods hulp den vijand aan de Noordzijde te kunnen doorbreken". Zoo was alles op den uitval naar het Noorden berekend en daarvoor zou de noodbrug groote diensten bewijzen. Ten einde nu te weten, op hoevelen generaal CRONJÉ bij zijn uitval zou kunnen rekenen, werd door alle commandanten en veldkornetten aan hun manschappen gevraagd, wie bereid waren het waagstuk mede te ondernemen. Eén veldkornet stelde tevens voor „biduren te houden en den Almachtige te smeeken, hen te leiden in hun beslissing omtrent hetgeen het best te doen ware"..... Het scheen inderdaad, alsof deze vrome daad hen met nieuwen moed bezielde; „althans, Zondagavond was een vrij groot aantal gereed het stoute waagstuk te ondernemen".....

Dien Zondag was er eindelijk eenige verlichting in het zwaar geteisterde lager gekomen: de vloed was komen opzetten en tusschen de 1500 en 2000 paardelijken dreven langs het Engelsche kamp..... Trouwe makkers!.....

Den volgenden morgen, 26 Februari, toen generaal DE WET van kapitein THERON het antwoord van generaal CRONJÉ ontving, openden de Engelschen een verschrikkelijk bombardement op het lager, waarbij in 't bijzonder de kettingbrug en generaal CRONJÉ's tent — door een luchtballon waar te nemen — het doelwit vormden: blijkbaar

[1]) Het zal onzen lezers bekend zijn, dat dit telegram en de volgende heliogrammen voorzien waren van een toepasselijken bijbeltekst, zooals vooral President KRUGER vaak placht te doen.

hadden de verraderlijke Kaffers den vijand ingelicht! Intusschen meldde generaal De Wet aan generaal Cronjé, dat hij dien dag de versterkingen verwachtten, zoo spoedig mogelijk voorraad zou zenden, met de vraag het tot Dinsdagavond uit te houden. Doch reeds spelde het antwoord van generaal Cronjé weinig goeds: „de vijand heeft groote versterkingen gekregen; ik word zeer in 't nauw gebracht." Het was een ontzettende dag. De spanning van vriend en vijand werd elk uur grooter. De Engelschen toch deden — tijdens het bombardement op het lager — een nieuwen aanval op de commando's van generaal De Wet. Daartoe was ook wel reden: reeds waren de versterkingen „in de verte zichtbaar" — zooals generaal De Wet aan generaal Cronjé heliografeerde. Vóór deze versche commando's aan den vreeslijken strijd gingen deelnemen, hoopte Lord Roberts den geduchten Christiaan, wiens tegenwoordigheid een bedreiging voor het welslagen der Engelsche wapenen bleef, verpletterd te hebben. Vandaar, dat generaal De Wet tevens aan den belegerden opperbevelhebber, om zijn gedwongen werkeloosheid te verklaren, seinde: „ik word zelf door overmacht aangevallen".....

Dáár, in het lager van generaal Cronjé, steeg de moedeloosheid ten top! Er waren, naar het schijnt, burgers, die generaal Cronjé verweten de vrouwen en kinderen mede op te offeren aan zijn hardnekkigheid. Wat toch was het geval? Vóór Lord Roberts' aankomst in het hoofdkwartier had generaal Cronjé tot tweemalen toe aan Lord Kitchener laten vragen om een vrijgeleide voor de vrouwen en kinderen, doch beide keeren was het verzoek afgewezen. Lord Roberts zond later zelf een boodschap naar het lager, dat de vrouwen en kinderen konden „uitkomen", doch toen had de Boerengeneraal geweigerd hierin te treden. Hij liet weten, zegt men, reeds in hun veiligheid te hebben voorzien en verklaarde tot verbazing der Engelschen, „die het kamp onder den groenen lyddiet-mist gezet hadden", dat de vrouwen „op haar gemak" waren. Inderdaad zorgde generaal Cronjé voorbeeldig voor

haar. Zij waren uitmuntend beschermd en hielden tot het laatst voldoende voeding. Maar daardoor waren zij ook geen geringen steun voor de afgematte strijders, wier voedsel zij bereidden en wier wonden zij verbonden. Doch zooals van zelf spreekt, ook zij deelden hoe langer hoe meer de ellende en ongemakken van de belegering, en er waren, naar men zegt, Boeren, die hun bevelhebber heftig gingen beschuldigen. Eigen ontberingen daarbij tellende, werd het aantal dezer ontevredenen of weerspannigen gedurig grooter...

Daar had onverwachts op dien 26en Februari een ontzettende gebeurtenis plaats. Het bombardement was dien dag verschrikkelijk en bracht plotseling een vreeslijke ramp aan de Boeren. Twee groote granaten vielen midden tusschen een paar groepjes Boeren en sloegen allen letterlijk in stukken, zoodat van niemand meer een onverminkt lichaamsdeel gevonden werd. Een geweldigen indruk maakte deze ramp op de ontzette burgers!... Generaal CRONJÉ werd zich bewust, dat de Boeren den strijd niet langer wilden voortzetten; dat zij versaagden in hun zóólang ontembaren moed.... Om 4 uur in den middag verzond hij een heliogram aan generaal DE WET, zijn laatste in dezen oorlog: „Bombardement verschrikkelijk, groote verliezen. Meerderheid der burgers eischt overgave. — Psalm 60, vers 13."[1]) — En daarop volgde, dat, mocht er vóór Woensdag 28 Februari, geen hulp komen opdagen, generaal CRONJÉ genoodzaakt zou zijn zich over te geven. Van een overgave op Dinsdag, 27 Februari, wilde generaal CRONJÉ niets weten. Op Majoeba-dag, beroemden gedenkdag in der Boeren geschiedenis, het ware te bittere spot!...

Na de verzending van dit heliogram, wachtte generaal CRONJÉ tevergeefs op antwoord van generaal DE WET. Zooals later gebleken is, omdat de Engelschen — het heliogram opvingen! Zij seinden toen aan de beide Boeren-generaals: „Iedere verdere tegenstand van CRONJÉ is nutteloos bloedvergieten; hij is omsingeld door 70.000 (sic) man met 120

[1]) „Geef Gij ons hulp uit de benauwdheid, want 's menschen heil is ijdelheid"

kanonnen. Geen zijner mannen zal ontkomen, als de overgave niet onmiddellijk plaats heeft. — Psalm 63, vers 11." [1])

Er kon geen sprake meer wezen van het wagen van den beraamden uitval tegen Maandagnacht. Nog dien eigen avond werd er krijgsraad belegd en deze besloot met algemeene stemmen op 2 na, tegen den volgenden morgen, Dinsdag 27 Februari, de witte vlag te hijschen..... Die twee waren generaal CRONJÉ en commandant SCHUTTE.....

Dien nacht, ja zelfs nog de twee volgende, wachtten generaal DE WET en andere generaals dus tevergeefs op den uitval van generaal CRONJÉ. De teerling was geworpen, tot de overgave was besloten en ooggetuigen verzekeren: „het zware bombardement van dien Maandag en de verschrikkelijke uitwerking der twee granaten hebben stellig hun invloed doen gelden op het besluit van den krijgsraad"....

IV. DE CAPITULATIE VAN PAARDEBERG.

27 Februari 1900.

Zoo ging de 26e Februari voorbij. Ook aan Engelschen kant viel dien nacht een belangrijk besluit. Ook daar waren er velen, die zich herinnerden, dat de volgende dag er een was, welke sedert 1881 met zwarte letters in de geschiedboeken van hun vaderland geschreven stond. En had Lord ROBERTS, nu veldmaarschalk, opperbevelhebber van het leger in Zuid-Afrika, die nationale ramp indertijd niet als gewoon officier meegemaakt? Welnu, moest dan niet, nu de gelegenheid zoo gunstig was, door een koene daad de herinnering aan Majoeba-dag worden uitgewischt? Aldus richtten zich twee opperofficieren, generaal COLVILE en generaal MACDONALD, die gewond neerlag, tot Lord ROBERTS, doch deze

[1]) „Men zal hen storten door het geweld des zwaards; zij zullen den vossen ten deel worden."

aarzelde het bevel tot een beslissende bestorming te geven om de groote verliezen, die hij vreesde te zullen lijden. Slechts een oogenblik duurde zijn aarzeling — toen werd de order verstrekt en „de manschappen van de oudste kolonie werden uitgezonden, om de smet op den naam van het moederland uit te wisschen." Het waren de Canadeezen namelijk, die den storm zouden loopen.

's Morgens tegen 3 uur van den 27en Februari trokken de drie compagnieën Canadeezen uit. In twee gelederen, 30 M. van elkander, het eerste met de bajonet op, het tweede versterkt met 50 genie-soldaten, ging de troep, in doodelijke stilte en onder bedekking van de duisternis, door het ruig begroeide terrein aan den oever op de schansen der Boeren af. Eenige honderden M. ging alles goed, tot het geritsel in de struiken de beweging der Engelschen aan de Boeren verried, die — het zij hier vermeld — nog altoos waakzaam waren, niettegenstaande de doorgestane ellende en de wetenschap, dat men zich zou overgeven. Zoodra de Boeren in de uiterste schansen het verdachte geluid vernamen, brandden zij los. Het vuren duurde slechts een kwartier... Toch was het even moorddadig als altijd, want de Engelschen, hoewel plat op den grond liggende, leden naar hun eigen opgave, gevoelige verliezen, vooral de voorste, de „Fransche" compagnie. Achter deze waren intusschen de genisten aan het maken van een loopgraaf door het struikgewas, waarin de soldaten zich nu opstelden, het aanbreken van den dag afwachtende. Inderdaad was het waagstuk met succes bekroond: toen het licht werd, bleek men vlak bij de Boeren-stellingen te wezen, zoodat reeds aanstalten gemaakt werden om deze, op den hoek bij de rivier, te bezetten.... En wederom liepen er Boeren naar den vijand over, de overgave niet afwachtende....

Nog wisten de Canadeezen niet wat verder te doen, toen plotseling van een kopje, vanwaar men het Boeren-lager overzien kon, gejuich weerklonk! De witte vlag was in het kamp geheschen. Tegelijkertijd bracht generaal Colvile aan zijn Canadeezen de tijding, dat een ruiter met de

witte vlag het Engelsche kamp was ingereden, met de boodschap, dat generaal CRONJÉ zich onvoorwaardelijk overgaf.

Terstond werden de vereischte maatregelen genomen. In het hoofdkwartier werden eenige schikkingen omtrent de ontvangst des Boeren-generaals getroffen en generaal PRETYMAN werd met een klein geleide naar het lager gezonden, om generaal CRONJÉ en zijn secretaris af te halen. Omstreeks 7 uur in den morgen reed een kleine groep over de vlakte naar Lord ROBERTS' hoofdkwartier. In effen khaki gekleed, zonder eenig ander teeken van zijn hoogen rang dan zijn Khandahar-degen,[1]) wachtte de veldmaarschalk, die zich bij zijn slaapwagen opstelde, zijn gevangene af. Een afdeeling Hooglanders kwam in 't geweer voor het brengen van de verschuldigde eerbewijzen, terwijl de generaals en verdere officieren van den staf zich bij den opperbevelhebber aansloten. Welk een contrast moet het geboden hebben: die luisterrijke stoet van generaals, achter wie een leger van 40.000 man soldaten met 100 kanonnen — aan den eenen kant.... en aan den anderen kant een eenvoudige Boer, bevelhebber van een paar duizend zijner landgenooten met een paar stukken geschut, maar een militair genie, omdat hij aan die heirscharen zóó langen tijd met onvergelijkelijken moed en ongeëvenaard beleid had weerstand geboden!....

„Toen de ruiters nader kwamen, zag men aan de rechterhand van generaal PRETYMAN een ouden man op een witte hit rijden, eenvoudig gekleed met een dikke, korte overjas en een breedgeranden vilten hoed. Het was de geduchte CRONJÉ. Zijn gelaat was verbrand door de zon, zijn krullend haar met grijs gemengd. PRETYMAN stelde CRONJÉ voor met de woorden: „opperbevelhebber CRONJÉ." Deze groette op militaire wijze en Lord ROBERTS beantwoordde den groet. Daarop stegen de ruiters van hun paarden en Lord ROBERTS trad op CRONJÉ toe, reikte hem de hand en zeide: „You have made a gallant defence, Sir". [„Ge hebt u dapper verdedigd, generaal".] Daarop volgde de formeele overgave,

[1]) De eeresabel, hem voor zijn beleid in de expeditie tegen Afghanistan in 1879 geschonken.

waarbij generaal CRONJÉ, weggezonken in zijn stoel, met de handen in de jas, zwijgend toezag.....

Het getal krijgsgevangenen bedroeg ongeveer 3900 man,[1]) o. w. 1300 Vrijstaters en 2600 Transvalers, van welk getal evenwel een belangrijk deel niet gerekend kon worden tot de strijdbare manschappen te behooren, terwijl 150 man gewond waren. Onder de gevangenen behoorden een veertigtal officieren van beide republieken; onder hen de dappere commandant der Vrijstaatsche artillerie, majoor ALBRECHT, en nog drie andere artillerie-officieren. Het totaal getal dooden, dat generaal CRONJÉ in de laatst verloopen 10, 12 dagen had gekregen, beliep ongeveer 80. Zijn geschut bestond uit 7 kleine stukken, waaronder zelfs ouderwetsche kanonnen waren.

Wie zal de verbazing der Engelschen schetsen, toen het bleek, hoe luttel aantal mannen, met weinig of geen kanonnen, zich na dien gruwlijken strijd van tien dagen overgaven? Doch grooter was hun verrassing, toen de officieren het terrein te aanschouwen kregen, waar zooveel heldenmoed, volharding en doodsverachting tentoongespreid was! Verbaasd waren zij vóór alles over de betrekkelijk geringe uitwerking van hun geschut, zelfs van de zwaarste en nieuwste stukken. Zooals wij immers weten, was de uitwerking van het moorddadig bombardement — de Engelschen moesten het nu zelven bekennen — zeer gering geweest, althans, wat het treffen der burgers aangaat;[2]) gedeeltelijk was dit toe te schrijven aan de uitstekende inrichting der Boeren-verschansingen. Maar daargelaten, in hoeverre hun eigen maatregelen te kort geschoten waren, den Engelschen overviel machtige verbazing bij het

---

[1]) Het aantal gevangenen, dat de Engelschen sedert het ontzet van Kimberley en vóór de capitulatie van Paardeberg gemaakt hadden, bedroeg 325 man.

[2]) Niet wat de wagens betreft. Zooals een der krijgsgevangenen later verklaarde: alles, tot de wagens met mondkost toe, was in brand geschoten. En hun paarden waren immers óók gedood. Iemand vroeg aan dien krijgsgevangene: „Maar kon julle nie een paar dâe langer uitgehou het, deur van die perde te eet?" Waarop deze antwoordde: „Ja neef, ons kon van perdevleesch eet, maar ons kon toch nie perdevleesch schiet nie!"

zien van het zoo deerlijk-vernielde lager en de schansen in de bedding der rivier en de donga's. De eerlijken onder hen bewonderden er de Boeren des te meer om. Zoo deed generaal COLVILE, die later — in een werk over zijn krijgservaring[1]) — een hoogst belangrijke en aangrijpende schildering van den strijd en de overgave van generaal CRONJÉ gaf. En, als hij dan beschrijft, hoe de Boeren het vreeslijk vuur der kringvormig-opgestelde kanonnen doorstonden,[2]) gaat hij aldus voort: „Dag en nacht genesteld in hun enge loopgraven, waaruit zij al dien tijd ternauwernood kunnen zijn te voorschijn gekomen, en te midden van dien akeligen stank, gaven die Boeren mij den indruk van werkelijke heroën. Grootsch, ja, is de heldhaftigheid van soldaten, rechtop blootgesteld aan het zwaarste snelvuur, maar de wijze, waarop deze Boeren die tien lange dagen en nachten pal op hun post bleven, was evenzeer hoogst bewonderenswaard. En misschien zijn wij Engelschen al te zeer geneigd, om alleen onzen eigen moed te beschouwen als de eenige ware soort van onversaagdheid." Eerlijker beschouwing kan men niet verwachten en zij strekt den generaal tot eere, die het ronduit durfde verklaren, welke dappere en beleidvolle tegenstanders de Boeren hem bij al hun fouten gebleken waren.

Naar St. Helena.

Wij moeten nog beschrijven, wat er verder met de gevangenen geschiedde. Zij werden per trein naar Kaapstad gevoerd en daar behoorlijk ontvangen. Althans was de ontvangst van generaal CRONJÉ — sinds 1881 den geduchten en gehaten vijand der Engelschen — waardig, hoe schandelijk Engelsche couranten zich over den verwonneling ook dorsten uit te laten. Doch de Engelsche regeering vreesde, dat de aanwezigheid aan de Kaap van generaal CRONJÉ en zijn dapperen van slechten invloed zou zijn op de stemming hunner

---

[1]) Sir HENRY E. COLVILE, The work of the Ninth Division. London, 1901.

[2]) Een ander generaal (generaal HUNTER) drukte zijn meening over de betrekkelijke minderheid van het geschut aldus uit: „Onze kanonniers missen niet, maar onze kanonnen!" (Ambtelijke rapporten van Lord ROBERTS.)

broederen, de Afrikaanders in de Kolonie. De gevangenen werden op transportschepen gebracht in de Simonsbaai; generaal CRONJÉ met zijn vrouw en eenige vertrouwden op een oorlogsschip. Wie meenden, dat de gevangenen nu met rust gelaten zouden worden, vergisten zich deerlijk. Nog duchtte het machtig Albion den onweerstaanbaren invloed van de gevangenen op zijn onderdanen: met al zijn soldaten vreesde het voor het verblijf van een paar duizend ongewapende mannen in zijn midden. Een besluit werd genomen, dat een schok van verontwaardiging bij heel de Hollandsche bevolking van Zuid-Afrika veroorzaakte: de Transvalers onder de krijgsgevangenen moesten hun dierbaar land verlaten en ver, vèr weg, als ballingen op het eenzame rotseiland St. Helena, het einde van den oorlog afwachten. Helaas.... er zouden later nog gruwlijker, onmenschelijker bevelen betreffende krijgsgevangenen worden uitgevaardigd!

Aldus was half Maart besloten en een maand later werden de dapperen van CRONJÉ op St. Helena ontscheept.... Op St. Helena! Wat bittere spot voor hem, die dat eiland eenmaal, in de blijde dagen van den voorspoed der republikeinsche wapenen, het toekomstig verblijf voor Engelsche krijgsgevangenen genoemd had [1])!....

„CRONJÉ's standhouden te Paardeberg is een gebeurtenis, die eens in de Wereldgeschiedenis zal vermeld worden!" Gedachtig aan deze uitspraak, achten wij de beschrijving der overgave van generaal CRONJÉ niet voleindigd, alvorens wij nog een en ander over de positie van Engelschen en Boeren tijdens en na de capitulatie hebben meegedeeld. Mogen wij eerst het oordeel van dien reeds genoemden, gewezen buitenlandschen officier over CRONJÉ's overgave neerschrijven? „Als wij uit dit alles de militaire leering trekken,

[1]) Het was in December 1899, dat President KRUGER, na de gevangenneming van zooveel honderden Engelschen bij Stormberg, schertsend vroeg: „Hoe lijk dit? Alsof ons van CHAMBERLAIN St. Helena zal moet huur, om onze gevangenen op te zet!"

dan zien wij in de eerste plaats dat, zoo goed als vroeger, de persoon van den aanvoerder de hoofdzaak is; dat in het tijdperk van vèr-dragende wapenen de persoon van den leider en diens dapperheid en tegenwoordigheid van geest geen zier minder tellen dan in de tijden, toen de Germanen zich dengene tot aanvoerder kozen, die in het aanstormen op den vijand de geweldigste was. Maar de geschiedenis van CRONJÉ leert ons meer. Wij zien hier voor het eerst sedert den tijd van NAPOLEON I — die uit alle klassen des volks zijn legeraanvoerders wist te kiezen — het bewijs geleverd, dat de hoogste tactische wijsheid nauw verwant is aan gezond menschenverstand.... Generaal CRONJÉ, de door het volk tot generaal gekozen landbouwer, heeft dingen gedaan, die officieren van beroep ernstig moeten bestudeeren. Hij heeft ze gedaan met iets-van-zelf-sprekends, dat verbazing wekt. Hoe onbeteekenend lijken tegenover dezen CRONJÉ de Engelsche aanvoerders! Zeker, men mag Lord ROBERTS niet laken. Hij kon niet denken, dat een mensch het wagen zou met 4000 man zijn leger den weg te versperren. Hij mocht niet aannemen, dat de opperbevelhebber van een leger zich zelven zou maken tot bevelhebber van de achterhoede. Dat was zóó onwaarschijnlijk, dat ook Lord ROBERTS zich daardoor moest laten bedriegen. Had hij dit alles geweten, toen generaal CRONJÉ bij hem kwam, dan zou hij tot hem gezegd hebben: „You have made a most gallant defence, Sir". [Ge hebt u allerdapperst verdedigd, generaal."]

Indruk door de overgave gemaakt.

Zoo rest ons nog de beantwoording der vraag: Wat was de indruk, dien generaal CRONJÉ's overgave op Boeren en Engelschen maakte?

Wat de eersten betreft, het is duidelijk, dat de tijding van de overgave voor velen kwam als een donderslag, voor allen als een zware teleurstelling, een bron van groote droefheid. Vooral waar zooveel, dat later — tenminste gedeeltelijk — opgehelderd is, toen nog in het duister lag,

konden de Boeren de pijnlijke verrassing, die hun overviel bij de tijding, dat PIET CRONJÉ, de overwinnaar van JAMESON, zich overgegeven had en nog wel op Majoeba-dag, moeilijk verbergen. Doch, het zij terstond verklaard: dadelijk ook verhieven zich stemmen, die uit het gebeurde verstandige lessen voor de toekomst trokken en voorspelden, dat der Boeren tegenstand nu des te beter, des te krachtiger zou worden georganiseerd. Ook zagen vele Boeren spoedig in, dat „deze zware slag" naar menschelijke berekening nog geen nekslag was. Toch mag niet worden ontkend, dat de stemming onder de Boeren dagen lang zeer neerslachtig was — waarbij echter in 't oog gehouden moet worden, hoezeer die stemming ook door de in diezelfde dagen geleden nederlagen in Natal veroorzaakt werd. Een woord, door een krijgsgevangene van CRONJÉ uit den trein te Kaapstad een Afrikaander toegeroepen, bewijst ons ten slotte, dat ook bij vele gevangenen het vertrouwen op de „uiteindelijke" overwinning ongeschokt gebleven was. „Oompie", zoo luidde het, „hoef nie bang te wees nie: daar is nog baing, wat kan veg! . . . . ."

En de Engelschen? Het is een feit, dat Lord ROBERTS zich aanvankelijk alles goeds van zijn overwinning voorstelde. Uit een rapport, door hem den 28en Februari — den dag na de overgave — opgesteld, blijkt, dat hij inderdaad meende het verzet der Boeren nu gebroken te hebben — ofschoon hij toch ook vreemd te moede geweest zal zijn, toen hij ervoer, hoe klein het leger zijns tegenstanders was! Toch kunnen wij nauwelijks de onderstelling weerhouden, dat bij Lord ROBERTS, evenals bij zijn officieren en de Engelschen in en buiten Zuid-Afrika, de wensch de vader der gedachte was, als hij zich gouden bergen van zijn welslagen bij Paardeberg beloofde. Men zal toegeven, dat die wensch vurig gemeend kon wezen — als men bedenkt, hoe jammerlijk het Engelsche leger er, na eenige weken toevens op Vrijstaatsch grondgebied, reeds aan toe was! Letten wij vooreerst op het enorm verlies aan dooden en gewonden. Lord ROBERTS heeft, zooals wij vroeger verhaalden, als de

som der verliezen van dien éénen dag, 18 Februari, het getal van 1208 man opgegeven. Wanneer wij nu lezen, dat de Engelschen toenmaals hun geheele verlies in die 14 dagen opgaven als 1750 man, dan is het duidelijk, dat hier weder ergerlijk gelogen moet zijn. Hoeveel het dan wel geweest moet zijn, kunnen wij niet zeggen. Maar wij hebben een merkwaardig getuigenis van een Boeren-dokter, die met zijn ambulance in die dagen een poos lang door de Engelschen gevangen gehouden was. Deze geneesheer meldde bij zijn terugkeer, dat er ongeveer 2000 gewonden in de overvolle hospitalen van Jakobsdal lagen, evenveel te Kimberley en ongeveer 1500 aan Modderrivier-station. „Overigens, de geheele Modderrivier langs, tot Paardeberg toe, vindt men onder boschjes en achter klippen nog lijken van Engelschen, die daar gewond zijn blijven liggen en van den kouden nachtwind, gebrek en ontbering gestorven zijn. De tocht langs de rivier is vreeslijk..... Overal heb ik lijken van Engelsche soldaten gezien, met verwrongen gelaatstrekken, opgezwollen hoofden — die zwart als kool zijn, tengevolge der reeds ingetreden ontbinding — verdraaide en gekromde ledematen van den doodstrijd..... De rivier is verpest van de vele lijken van mensch en dier..... De geneeskundige dienst der Engelschen, hoe uitmuntend ook ingericht, is niet berekend gebleken voor de verschrikkelijke slachting, door onze Mausers aangericht." Afgezien van het weerzinwekkende, dat ons hier nopens de behandeling der gewonden door de Engelschen verhaald wordt, is de vraag gewettigd, of dergelijke tooneelen niet wijzen op een ontzaglijk verlies aan manschappen en — op een allesbehalve glorierijken tocht, wat in 't algemeen de omstandigheden aangaat, waarin het Engelsche leger zich bevond?

Ook daarover weten wij meer. In bovengenoemd rapport zegt Lord Roberts ook, dat hij van plan is een week of langer te Paardeberg te blijven, om de paarden van ruiterij en geschut rust te geven en zijn voorraad schiettuig en levensmiddelen aan te vullen. Derhalve zijn paarden, zijn voorraad munitie en levensmiddelen waren er treurig aan toe!

Wat de voorraden betreft, wij spraken reeds over de ontzettende bezwaren, die verbonden waren aan het transport van krijgs- en levensvoorraad voor zooveel duizenden, aangevoerd van de kust, meer dan 1000 K. M. verwijderd. En de paarden? Reeds vóór de overgave spraken de Engelschen van den „jammerlijken toestand," waarin hun paarden bij gebrek aan fourage verkeerden, waardoor vele „volmaakt onbruikbaar" waren. Daarom reeds vond menig officier de belegering van generaal CRONJÉ nuttig, want zij gaf aan de troepen rust — met het oog op hun trekken rijdieren. Over het verlies der paarden op den tocht naar Paardeberg hoorden wij dien dokter ook spreken. Hij meldde daarover nog meer. Wie voornamelijk in enormen getale zijn paarden verloor, het was generaal FRENCH met zijn cavalerie-divisie — zooals wij bij het ontzet van Kimberley reeds aanroerden. De Boeren-dokter zegt daarvan: „zijn paarderuiters zijn het, die door de snelheid hunner bewegingen elke Boeren-positie willen forceeren. Deze bevelhebber wil altijd maar voorwaarts rukken. Hij bekommert zich niet om paarden, die gedaan raken, deze moeten maar op het veld achterblijven en het gevolg is, dat een voortdurende nieuwe aanvoer van rijpaarden noodig is. Na elken tocht zijn de Engelsche soldaten dan ook zoo afgemat, dat het een paar dagen kost, om hen weer geheel op streek te krijgen..." .....

Gaan wij dit alles na, dan komen wij tot de overtuiging, dat Lord ROBERTS, den deerniswaardigen toestand zijns legers kennende — en van zins na zijn overwinning minstens eenige dagen rust te nemen — waarschijnlijk meer dan anders geneigd was aan te nemen, dat de Boeren spoedig het hoofd in den schoot zouden leggen. Noch het een noch het ander is gebeurd: hij heeft geen voldoende rust kunnen nemen en de Boeren richtten zich na korten tijd krachtiger dan ooit op — een feit, waarover Lord ROBERTS in latere rapporten meer dan eens zijn spijtigheid betuigde! Wij zullen later zien, in welk een staat het Engelsche leger bij zijn aankomst te Bloemfontein op 13 Maart 1900 verkeerde! Dat zal wel-

sprekend aantoonen, of de Engelschen van hun overwinning op 27 Februari inderdaad voordeel hadden gehad!....

HET ONTZET VAN LADYSMITH.

Wij beschreven het laatst de gevechten op den Vaalkrans. Den 9[en] Februari, nadat de Engelschen ten derden male teruggedreven waren, meldde generaal BULLER zijn nederlaag aan Lord ROBERTS, er bijvoegende, dat hij geen kans zag Ladysmith te ontzetten zonder versterkingen ontvangen te hebben. Maar de opperbevelhebber bleef onverbiddelijk: kort en bondig luidde zijn antwoord, dat hij bij zijn eenmaal gegeven bevelen bleef.[1])

Men zal zich herinneren, hoe de veldmaarschalk indertijd zijn verwachting had uitgesproken, dat de opmarsch in den Vrijstaat de Boeren van zelf zou dwingen uit het Noorden van Natal weg te trekken, aldus het beleg van Ladysmith opgevende. Het vervolg der gebeurtenissen zou Lord ROBERTS gelijk geven: bij de vierde poging, die generaal BULLER wagen zou, slaagde hij erin Ladysmith te bereiken, niet doordat hij de Boeren vandaar verdreef, maar omdat de Boeren het beleg opbraken — na den Engelschman nog duchtige slagen te hebben toegebracht. „En zoo kwam het, dat generaal BULLER, die de Boeren nooit verslaan kon, nu eindelijk den weg open vond, na nog kans gezien te hebben, in eenige aanvallen op de laatste stellingen van den aftrekkenden vijand schromelijke verliezen te lijden".....

I. DE AANVALLEN OP DEN HLANGWANE.
12—19 Februari 1900.

Overeenkomstig de orders van den opperbevelhebber bleef generaal BULLER, hoezeer zijn troepen door den derden mis-

[1]) Uit de Ambtelijke rapporten van Lord ROBERTS.

lukten aanval geleden hadden, met den vijand voeling houden. Nu wij de reden van zijn volhouden weten, kan het ons niet gaan als den Boeren, die hem weerstonden: zij begrepen niet, hoe generaal BULLER, terstond na zijn nederlaag, al weder trachtte door te breken.....

Ditmaal waren de aanvallen op een zeer gewichtig punt gericht. Den 12en Februari bemerkten de burgers van het commando onder generaal FOURIE, die den Hlangwane of Boschrand, ten Oosten van Colenso, bezet hielden, dat een verkenning in die richting plaats had. Blijkbaar zou een nieuwe aanval der Engelschen in het Oosten beproefd worden. De bewegingen des vijands moesten ongetwijfeld de aandacht der Boeren in hooge mate gespannen houden. Hun stelling op Hlangwane, de eenige aan den Zuidelijken oever der Tugela, was door de Boeren niet dan na aarzeling en onwillig-weifelen betrokken. Het had moeite gekost de Boeren te bewegen er heen te gaan — nog meer ze er te houden. Het lag niet in den aard der Boeren, ongedrild en ongewend aan den militairen dienst en den oorlog als zij waren, om gerust te wezen in een positie, met groote kans om afgesneden te worden van den terugtocht op het hoofdlager. De eenige verbinding toch werd onderhouden door de tijdelijk herstelde houten Bulwer- of wagenbrug van Colenso en een enkele pont. Vandaar, dat wij, bij de beschrijving van den slag bij Colenso, de stelling van Hlangwane zwak noemden: de verdedigers zouden er aan een te zware proef zijn blootgesteld! Hoe het zij, de Hlangwane had tot nog toe nimmer een ernstigen aanval doorstaan. Nu scheen die aanstaande. De Engelsche troepen kwamen, in den rug door een batterij — aan de flanken door ruiterij gedekt, en voor hun infanterie-aanval ondersteund door eenige maxims, nader. Daar zij nog te ver waren voor geweervuur, bezetten de Boeren een stelling dichter bij den vijand, zadelden af en begonnen de Engelschen onder vuur te nemen. Dezen retireerden, achtervolgd door de Boeren. Na een paar uren vechtens trokken de Engelschen terug naar hun kamp, zonder dat een der partijen ernstig verlies geleden had.

Toch hadden de Engelschen waarschijnlijk hun doel, het verkennen van het terrein om den Hlangwane, bereikt. Zij drongen immers de volgende dagen opnieuw in die richting vooruit, ja zelfs nog meer Oostwaarts. Den 14en Februari telegrafeerde generaal Lucas Meijer te Colenso: „Wij vechten nu al reeds tot onder aan de Blauwkrans-rivier." Dat wilde zeggen, dat de Engelschen Z. O.-waarts van Hlangwane opereerden. Voor de Boeren bracht dat een nieuw gevaar. De vechtlinie moest zoodanig worden uitgebreid, dat slechts met inspanning aller krachten langs heel de linie den vijand het hoofd geboden kon worden. Gevochten werd er echter alleen bij de nieuwe positie: geen der andere, ook niet de Hlangwane, werd aangevallen. Tegen zonsondergang trokken de Engelschen met hun artillerie terug, juist toen de Boeren, doodelijk vermoeid van den zwaren dag, aan langer standhouden gingen wanhopen.[1]) De Boeren meenden, dat zij den vijand hadden teruggeslagen..... Het zou blijken, dat ook deze beweging slechts een verkenning bedoeld had en dat de strijd nu pas goed beginnen zou.

Den volgenden dag kwam er beweging in heel het Engelsche leger, oprukkend tegen den linkervleugel der Boeren-stellingen: den Hlangwane of Boschrand. De verschillende korpsen stonden onder dezelfde aanvoerders als bij den Vaalkrans; alleen was generaal Lyttelton aan het hoofd der 2e divisie generaal Clery — die aan bloedvergiftiging leed — opgevolgd. Nadat het leger van Chieveley uit Noordwaarts getrokken was, namen de onderscheiden afdeelingen, N. O.-waarts zwenkende, stelling tegenover den gewichtigen Boschrand en werd het zware geschut geplant, dat ditmaal een grooten invloed hebben en de Boeren uit hun voornaamste stelling drijven zou. Zoo ooit, dan zou nu blijken, hoe overweldigend de meerderheid — vooral aan zware kanonnen — der Engelsche artillerie was. Voegen wij hier aan toe, dat de Engelschen zwaarder lyddiet-granaten hadden aangevoerd, wier vergiftige dampen en kolossale ontploffingskracht hun

[1]) In die dagen werd menig stout stuk bestaan door het Italiaansch verkennerskorps van commandant Ricchiardi, dat zich nog zoo vaak roemrijk onderscheiden zou.

uitwerking ditmaal geducht lieten voelen. En machteloos moesten de Boeren dat alles aanzien.....

Aldus voorbereid ving 17 Februari het bombardement van den Hlangwane aan. Hoe hevig ook, oogenschijnlijk had het op de Boeren geen uitwerking. Zij behielden hun stellingen, lettend op de bewegingen der infanterie, die zich intusschen aan het verschansen ging. Toch had op dezen dag een gebeurtenis plaats, die op de burgers een zeer nadeeligen invloed zou oefenen. Iets dergelijks had — zooals men weet — in die dagen bij de belegering van generaal CRONJÉ plaats. Ooggetuigen bevestigen, hoe noodlottig de indruk ook bij Ladysmith geweest is. Er sprongen dien dag een paar lyddiet-granaten in een verschansing, met het treurig gevolg, dat 14 burgers op slag dood of gewond waren.[1]) Die ramp veroorzaakte de eerste ontsteltenis bij de Boeren, die zich reeds ongerust gingen gevoelen op dien min of meer op zich zelf staanden berg, aan de overzijde van de rivier! Overigens kwamen de Engelschen dien dag nog niet onder schot voor de Mausers. Laat in den middag hield het bombardement op, doch in den avond werd het weer hervat, blijkbaar om de Boeren te verontrusten en in onzekerheid omtrent 's vijands plannen te laten.

Zondag, 18 Februari, werd het bombardement hervat en kwamen de Engelschen tot 1200 pas van de Boeren-schansen, zoodat maxim- en klein geweervuur het kanonvuur gingen afwisselen. Hevig was het geratel der maxims, het geknetter der geweren, het gedonder der zware Engelsche stukken en de „breede zuilen groen-gele, verstikkende lyddiet-dampen" hingen allerwege boven de Boeren-loopgraven, vanwaar men slechts met geweren en maxims kon antwoorden, omdat er aan Boeren-zijde slechts een enkel zwaar stuk geschut was opgesteld, bij gebrek aan meer.... Roemrijk was het gevecht zeker niet, doch wel beslissend. Een deel der burgers toch,

[1]) Op een anderen dag — zoo heeft ons een ooggetuige verzekerd — was de uitwerking van zulk een ontploffing, dat eenige burgers doofstom en stom werden — en bleven!....

wien de schrik van den vorigen dag nog in de leden zat, ontruimde zijn positie aan de Oostzijde van het plateau, dat in het Westen door den Hlangwane begrensd wordt. Aldus werden de Engelschen, die zich terstond van dat punt meester maakten, beheerschers van de gewichtigste stelling der Boeren, niet alleen aan de overzijde der Tugela, doch ook van heel de Colenso-linie, ja, zij hadden nu haast de stelling in handen, die hen tot vlak bij Ladysmith kon brengen! En dat na een „nauwelijks noemenswaardigen" tegenstand der Boeren!

Het vervolg der gebeurtenissen verklaart deze onverwachte, belangrijke verandering in den staat van zaken. Na de ontruiming der Oostelijke positie waren de Boeren teruggedrongen op het Westelijk gedeelte van het plateau — een hoogen bergketen — en op den Hlangwane zelven. Hun uiterste linkervleugel was verlaten, de vijand in hun eigen stelling genesteld. Is het wonder, dat er „dien avond algemeene ongerustheid in het lager der Boeren heerschte?" Dat allen onder den indruk van deze niet te miskennen nederlaag kwamen? Daarenboven zag men den vijand tegen den avond reeds nader komen: althans het scheen, dat groote stofwolken over de vlakte, tegenover de Boeren-stellingen, de komst van naderende colonnes aanduidden.... Een nachtelijke aanval was niet onmogelijk — en de vijand immers in de flank der eigen commando's! Zoo laat het zich verklaren, dat „in den dien avond gehouden krijgsraad waarschijnlijk generaal Lucas Meijer, die het bevel voerde over de Hlangwane-commando's, voorstelde: nog dien eigen nacht te retireeren van den Zuidelijken rivieroever en zich te verschansen op de heuvels aan den Noordelijken oever"....[1])

Alvorens verder te gaan, moeten wij met een kort woord ophelderen, waarom wij bij de in die dagen gehouden krijgsraden der Boeren opzettelijk stilstaan. Wij zullen daarmede tweeërlei doel bereiken: het hoogst gebrekkige in der Boeren

[1]) Correspondentie uit Pretoria, d.d. 13 Maart 1900 en volgende dagen, verschenen in het Utrechtsch Dagblad. Wij ontleenen bij voorkeur hieraan voor de beschrijving van het ontzet.

militaire organisatie aantoonen, vóór alles het gebrek aan vaste, ferme leiding van boven; en voorts doen uitkomen de schitterend-stralende figuur van generaal LOUIS BOTHA, Rots van Vertrouwen in 't bangst gevaar: „rustig — hij alléén — te midden der woedende golven", zooals immers het fier devies van onzen held, den beroemden WILLEM VAN ORANJE, luidde!....

Terugtrekken dus — onmiddellijk — van den rechteroever der Tugela, dat was het voorstel aan den krijgsraad op dien onrustigen avond van den 18en Februari gedaan. Maar het zou nog niet zoo wezen! Het krachtig verzet van generaal BOTHA verhinderde de aanneming van het plan, waarvan hij zich de verderfelijke gevolgen niet te sterk meende te kunnen voorstellen. De stemming onder de leden van den krijgsraad voorspelde echter niet veel goeds voor een energiek standhouden!

De vrees voor een nachtelijken aanval bleek ongegrond: er werd geen poging tot verrassing gedaan. Toch bleek de Engelsche legermacht den tijd niet nutteloos te hebben laten voorbijgaan: de zware scheepskanonnen werden een eind weegs vooruitgebracht, zoodat volgende aanvallen op de Boerenstellingen beter ondersteund konden worden. Den 19en Februari werd de aanval op de Boeren aan de overzijde der rivier herhaald. Eenmaal meester van het Oostelijk plateau opereerden de Engelschen tegen het Westelijk gedeelte. Intusschen bestreken zij reeds met hun zwaar geschut de vlakte over de Tugela, van Pieters tot Nelthorpe en vlogen vroeg in den middag de eerste granaten eveneens in het centrum der Boeren-stellingen bij de voormalige spoorwegbrug van Colenso, alzoo de Boeren bedreigend in het centrum èn in den rug! Nog hielden er Boeren stand aan de overzijde der rivier, in de randen en banken, vanwaar zij op 15 December mede de Engelschen hadden teruggeschoten, doch algemeen achtten de Boeren die positie op den duur onhoudbaar.

Intusschen werd de felste strijd, met maxim en geweer, den geheelen dag door om het bezit van den Hlangwane en het bergplateau, dat Westwaarts door den Boschrand

nog stand hadden gehouden. Erkend moet worden, dat haar behoud na de ontruiming van den Hlangwane onmogelijk werd en dat bovendien de vrees voor het Engelsche geschutvuur haar uitwerking niet kon missen. Zooals wij immers al vroeger opmerkten, waren er reeds Engelsche granaten gevallen in 't centrum der Boeren-stellingen, bij de spoorbrug van Colenso, aan den linkeroever. De burgers hadden toen de voorste schansen verlaten en hun toevlucht gezocht in meer achterwaarts gelegen randjes op dat halvecirkelvormige terrein, dat aan den voet door de Tugela begrensd werd. Voor de commando's nu, die hier lagen, feitelijk voorposten der Boeren-stellingen, was de order van retireeren eveneens uitgevaardigd. Ook zij ontvingen dus het genoemde bevel, met de aanzegging vóór 3 uur in den nacht de order uit te voeren. Het kon niet anders, of een dergelijk bevel moest de paniek, „die toch al in uitgebreiden kring heerschte," nog vermeerderen! ..... Toen om 3 uur de schansen inderdaad ontruimd waren, werden tenten, bagage van allerlei soort, zelfs de zoeklicht-toestellen, ja, ten deele de kostbare inhoud der veldambulances — instrumenten en medicijnen — achtergelaten[1]) ..... Het scheen wel, of de vijand de Boeren nauw op de hielen zat: het telegraafkantoor werd opgeheven, de lagers voor goed verplaatst — alles in den nacht van 19 op 20 Februari.

Was het besluit van den krijgsraad gemotiveerd? Het was minstens voorbarig. De Boeren hadden dien dag 3 dooden en eenige gewonden gekregen;[2]) de stellingen aan de overzijde, vooral op den Hlangwane, waren nog niet hopeloos-verloren en — de vrees voor een nachtelijke overrompeling was zeer ongemotiveerd. De Engelschen waren den volgenden morgen in stede van vóóruit zelfs teruggetrokken en hadden blijkbaar van den aftocht der Boeren niets bemerkt! Toch duidt de paniek, die zich van de

[1]) Het meeste van dit alles werd later nog teruggehaald, ook per trein: het was de laatste, die zoover rijden zou!

[2]) Tegenover de onbeduidende verliezen der Boeren — sedert 15 Februari — stond een verlies aan Engelschen kant van ongeveer 200 dooden en gewonden, naar officieele opgave.

burgers had meester gemaakt, genoegzaam aan, dat het besluit van den krijgsraad slechts de weerslag was van hun eigen stemming: men verhaalt zelfs, dat generaal BOTHA dien nacht vruchteloos getracht heeft de vluchtende burgers tot terugkeeren te nopen. En een feit is het, dat den volgenden dag „de stemming onder de burgers zeer gedrukt was; de commando's en veldkornetschappen lagen geheel uiteen; de lagers waren eenige mijlen Noordwaarts verplaatst; de Middelburgers, die zich in deze dagen een buitengewoon slechte reputatie verwierven, waren zelfs al de Kliprivier [ten N. van Nelthorpe] overgetrokken"!

Met dat al, de terugtocht was begonnen en men moest nu zorgen, dat de Engelschen niet al te gemakkelijk aan deze zijde van de Tugela zouden voortkomen. Dus werden de twee gewichtige (houten) bruggen over de rivier — wagen- en voetbrug — vernield, zaken van belang, voertuigen, die niet meer te gebruiken waren enz. verbrand, en werd er een aanvang gemaakt met het inrichten der nieuwe verdedigingswerken. Op de hoogten langs den linkeroever werden verschansingen gebouwd, voor het geschut stelling gekozen op de heuvels ten Noorden van de Pietersvlakte, en een Long Tom, het zware Creusot-kanon, dat bij de laatste slagen aan de Tugela zulke gewichtige diensten bewezen had, veiligheidshalve teruggevoerd naar het hoofdlager bij Modderspruit — zooals men weet, een eind weegs Noordwaarts van Ladysmith. Hoe smartelijk zou de afwezigheid van dit kanon door de Boeren in deze bange dagen gevoeld worden!.....

Het moet een vreemd, een droevig gezicht geweest zijn, de plek te aanschouwen, die drie maanden lang het middelpunt van 't drukke, tierige kampleven geweest was en ooggetuige van den beroemden strijd van 15 December — nu doodsch en verlaten, somber voorteeken van naderend onheil. Want het viel niet te ontkennen, dat de Engelschen nu een belangrijke schrede voorwaarts gedaan hadden. Dit bleek aanstonds in den morgen van den 20en Februari. Toen de vijand bemerkte, dat de Boeren eveneens waren

teruggetrokken, rukte hij terstond met groote behoedzaamheid weer vooruit. Nadat een allerhevigste beschieting door geweer- en maximvuur op de verlaten randjes in 't centrum der voormalige Boeren-stellingen had plaats gevonden, bezette de brigade van generaal HART in den middag de posities. Gemis aan zwaar geschut was oorzaak, dat de Boeren deze operatie zoo min als het leggen eener ponton-brug konden verhinderen, doch werkeloos toeschouwer moesten blijven, afwachtend het oogenblik, dat de infanterie onder het bereik van de Mausers zou komen.....

Men geve zich wel rekenschap van den indruk, dien deze hulpelooze toestand op de Boeren maken moest — en gemaakt heeft. Wij weten, hoezeer zij zelven in hun nieuwe overigens sterke positie het gemis van eenige zware kanonnen betreurden; hoezeer zij overtuigd waren daarmede den Engelschen geduchten weerstand te kunnen bieden. Een bewijs daarvoor is de volgende uitspraak van iemand, die de posities toen bezocht: „Op de hooge heuvels heeft men een prachtig gezicht over de stellingen des vijands en verzucht men: Geef ons groote kanonnen en gansch het Engelsche leger is in onze macht!".....

III. GENERAAL BULLER'S OPMARSCH OVER DE TUGELA.

De Engelschen deden meer dan de oude stellingen der Boeren bij Colenso bezetten. Ten Oosten van die plaats trokken de eerste troepen over de pas geslagen ponton-brug, eerst generaal HART's infanterie, vervolgens de 5e divisie (generaal WARREN). Wel trachtten de Boeren den overgang nog te beletten, wel drongen zij de eerste compagnieën terug, maar hun tegenstand kon niet ernstig wezen: het bezetten van den linkeroever konden zij niet wezenlijk betwisten aan de steeds talrijker wordende korpsen, die onophoudelijk per trein uit het kamp bij Chieveley naar Colenso werden gevoerd.

Iets anders nog zou het voor de Engelschen wezen den opmarsch naar het Noorden te volbrengen....

Woensdagmorgen, 21 Februari, stond reeds een Engelsch kamp aan den linkeroever der Tugela. Eenige batterijen geschut, THORNEYCROFT's ruiterij en 3 brigades infanterie volgden, en generaal BULLER nam zelf het bevel over de ongeveer 15.000 man op zich. Zijn hoofdkwartier was nu opgeslagen aan den Westelijken voet van den Hlangwane en in de open vlakte rondom Colenso. De artillerie werd opgesteld op den heuvelrand langs den Noordelijken oever, in dezelfde schansen, waar een paar dagen te voren de Boeren-kanonnen stonden, welke, Zuidwaarts gericht, den vijand gedurende meer dan 2 maanden zoo vaak schrik en vrees hadden ingeboezemd. En nu stonden daar, Noordwaarts gericht, de zware Engelsche kanonnen, die hun lyddiet-granaten tegen de nieuwe stellingen der Boeren zouden afvuren. Nog denzelfden dag begon het hernieuwd en zonder ophouden voortgezet bombardement, zonder den Boeren veel schade te berokkenen, of hen bij het werk aan de verschansingen op te houden. Het zelfvertrouwen keerde weer, de paniek der laatste dagen was geweken, de Boeren kregen — zoo dacht men — hun volle weerstandsvermogen terug!...

Volgens het nieuwe plan van verdediging, door den krijgsraad overeenkomstig generaal BOTHA's inzichten opgemaakt, zou de verdedigings-linie als volgt loopen. Beginnende met den Pieters- of Spoorwegheuvel, een hoogen uitstekenden bergkop, 1 mijl ten Noorden van de voormalige voetbrug over de Tugela gelegen, liep de linie vandaar Westwaarts, langs de Onderbroekspruit, in een bocht tot aan de rivier: een afstand van bijna 3½ K.M. De Spoorwegkop vormde het meest Oostelijke en tevens gewichtigste punt van de linie, omdat hij de omliggende kopjes door zijn hoogte beheerschte. De koppen, Oostelijk van hem gelegen, waren onbezet gelaten, „waarschijnlijk, omdat men zich aan die zijde door de steile oeverwanden van de rivier, die den overtocht voor artillerie en cavalerie onmogelijk maakten, voldoende beveiligd achtte tegen een vijandelijken aanval." Dit zou

verkeerd blijken: „De linie vertoonde niet meer de forsche, regelmatige lijnen onzer vroegere stellingen; de schansen lagen in verschillende richtingen verspreid over het gebroken terrein, dat den vijand bij een aanval tal van steunpunten bood, en waar hij van achter de kopjes ons tot op korten afstand kon naderen. Voor een deel bevonden zij zich boven op de heuvels, voor een deel langs de hellingen, voor een deel ook in de vlakte, en naar gelang van het terrein waren zij van verschillende constructie. Hier bestonden zij uit opgeworpen klipmuren met ingravingen aan de achterzijde; dáár uit enkele zware rotsblokken; ginds uit donga's, gegraven slooten of kuilen van een manslengte diep."

Zooals wij reeds zeiden: den 21en Februari ving het bombardement op de Boeren-stellingen weder aan. De bedoeling was wellicht de posities uit te vinden, doch daarin slaagden de Engelschen niet. Toen het schemerdonker werd, waagde hun infanterie zich op zeker punt aan den linkervleugel der Boeren buiten de dekking der randjes in de vlakte, waarachter „menschen" van een commando Swazielanders geposteerd lagen. Op een oogenblik gaven de burgers vuur en waren de Engelschen genoodzaakt terug te trekken. Als men bedenkt, dat de gevechten van den vorigen en van dezen dag slechts op enkele punten geleverd waren; dat ze uit den aard der zaak over 't geheel meer voorposten-gevechten genoemd mochten worden — waren de Engelsche verliezen nog zoo gering niet. Officieel bedroegen zij ongeveer 125 man.

Alvorens verder te gaan een woord over Ladysmith zelf. De vraag is gewettigd: wat deed intusschen generaal WHITE in de belegerde veste? Wonderlijk genoeg niets! Met uitzondering van enkele schoten op de buitenposten der Boeren of op den in aanbouw zijnden Kliprivierdam, bleef alles daar rustig. Eigenlijk was het zoo wonderlijk niet: het garnizoen was, zooals later bleek, zóózeer uitgeput, dat het feitelijk tot geen dienst doen meer in staat was! ....

Donderdag 22 Februari werd de aanval op de Tugelastellingen herhaald. Ditmaal waren het de generaals WYNNE

en HILDYARD, die ten Westen van Colenso zouden trachten door te breken. Met een aanzienlijke macht troepen, wèlvoorzien van geschut en trein, gingen zij de rivier bij fort Wylie over, welk fort zij bezetten. Doel van den aanval was het bezetten van Groblerskloof, ten Noorden waarvan de Boeren, langs de Onderbroekspruit, hun stellingen hadden. De Middelburg- en Ermelo-commando's kwamen aldus in het vuur en kregen den ganschen dag aanvallen te weerstaan. Hoe onverschrokken de Engelschen ook optraden, de Mausers waren hun te machtig en laat in den avond hadden de Boeren hun vijanden teruggeschoten — die alleen aan officieren 17 dooden of gewonden telden, onder de laatsten generaal WYNNE zelf. Ook dezen dag had het bombardement zoo goed als geen nadeel aan de Boeren toegebracht.

Meer succes had een andere operatie terzelfder tijd uitgevoerd. Op hun rechtervleugel, tegenover de linkerflank der Boeren, waar generaal LUCAS MEIJER het bevel voerde, bezette de vijand eenige klipheuvels langs den Noordelijken rivieroever. Zooals men weet, hadden de Boeren die niet bezet, in de meening, dat de steile oeverwanden een aanval van die zijde onmogelijk maakten — althans van cavalerie en artillerie. Toch bleken die heuvels voor de Engelschen nu van groot belang. Gelegen tegenover den Boeren-linkervleugel „boden zij den vijand bij een verderen aanval op onze stellingen een goed steunpunt." Reeds bewees een enkel salvovuur van die heuvels op de stellingen afgegeven, wat de bedoeling der bezetting was.

De aanval der Inniskillings op den Spoorwegkop.

Zoover gevorderd, meende generaal BULLER een forschen aanval op de Boeren te kunnen wagen. Met een geheele divisie zou op de rechterflank geageerd worden tegen dat allerbelangrijkste punt van de Boeren-posities: den Spoorwegkop op hun linkervleugel. De kop bestond uit twee bulten, door een nek verbonden. Hij was hooger dan eenig andere in den omtrek, hooger dus ook dan de door de Engelschen

23 Febr. 1900.

reeds bezette koppen. De Engelschen waren van bijzonderheden omtrent hoogte, ligging en gesteldheid van den kop niet of slechts zeer onvoldoende op de hoogte. Opnieuw zou blijken, hoe noodlottig dit feit op het plan van aanval werkte.[1]) De bezetting van den kop bestond voornamelijk uit het Krugersdorp-commando, dat zich in den komenden strijd buitengewoon kranig gedragen zou.

De tiende dag van onophoudelijk vechten brak voor de Engelschen aan. Na het weinige succes der vorige dagen — men had stellingen bezet, die de vijand verlaten had, verlaten bij verrassing, zelfs voor de Engelschen! — zou deze dag de beslissing brengen. Was eenmaal de Spoorwegkop genomen, dan bedroeg de afstand van dáár tot Ladysmith nog slechts een paar K.M. en was generaal BULLER zeker van het ontzet! Hoe zou hij op dien korten afstand eerst nog gevoelig het hoofd stooten!....

De divisie van generaal LYTTELTON, bestaande uit de 5^e^ brigade, die den aanval leiden, en de 4^e^ brigade, die hem steunen zou, was bestemd om de belangrijke opdracht uit te voeren. In den nacht van 22 op 23 Februari werd de eigenlijke storm-colonne geformeerd en op weg gezonden. Zij bestond uit de Royal Inniskilling Fuseliers, 4 compagnieën Dublin Fuseliers en 4 compagnieën van de Connaughts, alle Iersche regimenten — zooals reeds zoo vaak in dezen oorlog Ieren de hachelijkste taak in het Engelsche leger vervuld hadden..... Deze colonne marcheerde voorwaarts tot aan den voet van den berg, waar de Krugersdorpers verschanst lagen. Met „dagbreek" trokken de andere afdeelingen op. Een vreeslijke kanonnade begon. De zware kanonnen, met de lichtere samen waarschijnlijk minstens vijf batterijen tellende, wierpen „een meedoogenloos vuur van lyddiet-granaten en granaatkartetsen op de Krugersdorp-stellingen." De Boeren stonden hier machteloos tegenover.

[1]) „Onze kaarten zijn erger dan nutteloos: Ze zijn een stellig gevaar en misleidend!" Deze strenge critiek op den Engelschen topografischen dienst is van den reeds genoemden generaal Sir ARCHIBALD HUNTER, toenmaals chef van den staf van generaal WHITE. (Uit de Ambtelijke rapporten van Lord ROBERTS.)

Met een enkel stuk konden zij zoo goed als niets tegen die helsche projectielen doen, wier aantal zelfs bij benadering niet op te geven was en die, met drie of vier tegelijk, tegen de gekartelde steenen borstweringen op den Spoorwegkop uiteenbarstten. Nog nimmer waren de Boeren aan een dergelijk vuur blootgesteld. „En welk vuur! Een krans van witte shrapnel-wolkjes hing onafgebroken over den kop: vóór, achter, in de slooten, barstten de verschrikkelijke lyddietgranaten; de hel was los over de arme Krugersdorpers, die maar stil moesten blijven liggen in hun schansen, weerloos tegen het rondvliegend staal en de vuile walmen van het gele stinkkruit." — „De beekjes, die langs de berghelling afvloeiden, waren hel geel gekleurd, de vochtige aarde werd met een geelachtig poeder doormengd, het gras, de heesters, de aloës, de granietblokken, droegen alle dezelfde vuilgroene lyddiet-kleur." — „Ik heb oude Boeren gesproken, groote kerels met baarden, die beweerden, dat ze alles wilden verdragen, maar niet meer één dag onder zoo'n vuur: „dit 's al te verschrikkelijk!" Gele baarden, gele jassen en broeken hadden allen, die in 't vuur waren; kost en water waren bedorven door het gele vergif."[1])

Terwijl aldus het geschut bliksemde — van de Noordelijke uitloopers van den Hlangwane de marine-stukken, van de kopjes aan den linkeroever de veldstukken en houwitsers — de Boeren-posities van terzijde zoowel als van voren bestokend, rukte de infanterie voort. Eerst vond ze dekking onder den hoogen rivieroever. Op zeker punt moesten de soldaten tegen den oever opklimmen, een spoorbrugje overtrekken over een spruit, een zijriviertje van de Tugela. „Een pom-pom van de Boeren speelde op de brug. De dunne, bruine lijn van gebogen, voortsnellende gestalten kroop er overheen. De brug was moeilijk te raken en ver-

[1]) „Onder de gewonden zijn er, die geheel ontdaan zijn van schrik, doordat een lyddiet-granaat boven, naast of achter hen is gebarsten. Deze patiënten klagen over sterke hoofdpijn en zijn tijdelijk versuft; bij enkelen zijn de pees-reflexen zóó verhoogd, dat het geheele lichaam voortdurend in een kramptoestand verkeert. De lyddiet-dampen zijn waarschijnlijk met hun giftige werking hiervan de oorzaak." (Rapport in de Handelingen van het Nederlandsche Roode Kruis blz. 110.)

scheiden granaten ploften in de rivier, het water soms in stralen opwerpend." Tot zooverre bijna ongemoeid, kregen de Engelschen een open vlakte over te steken en een donga over te trekken. Eenige oogenblikken hadden de Mausers en de Maxim-Nordenfeldt kans: de Engelschen leden hun eerste verliezen. Maar veel uitwerking kon der Boeren vuur onmogelijk hebben, want het was haast ondoenlijk te vuren onder het verschrikkelijk bombardement der kanonnen, en daarenboven marcheerden de soldaten nu in verspreide orde voort — de lessen, bij Magersfontein en Colenso ontvangen, hadden gewerkt!

Langzaam kwamen de Engelschen nader — hoewel de dag reeds ver gevorderd was en de eigenlijke aanval nog moest beginnen. Daar bereikten de eersten den voet van den berg. Opnieuw gedekt door het oneffen terrein, in den rug gesteund door het zware artillerie-vuur, dat over de Boeren werd uitgebraakt, beklom de storm-colonne de steile berghelling; de Inniskillings voorop, daarna de Dublins en de Connaughts. De avond begon te vallen, „een van die heldere avonden, als er langs de kim een wonderlijk licht hangt, helderder nog dan het volste zonlicht. Elk punt van de borstweringen op den berg teekende zich zwart en duidelijk af tegen de lucht." De artillerie wierp haar laatste granaten en granaatkartetsen tegen de Boeren: de Inniskillings bereikten den top en het geschut kon derhalve, om den geringen afstand, die hen nog van de Boeren scheidde, niet meer vuren.....

Opeens voerden de Engelschen hun charge uit. Over het zachtglooiend plateau stormden de Inniskillings voorwaarts — en de Mausers gingen hun werk doen, gesteund door de Maxim-Nordenfeldt, onverbiddelijk, met afschuwlijken ernst en geweldige kracht. Een Engelschman beschrijft dien storm aldus: „De Boeren gingen staan in de schansen. Zij letten op de flikkeringen op den Hlangwane en doken dan snel weg. Het verwoedste gevecht, dat ik ooit gezien heb, ontstond. De duisternis maakte er vrij spoedig een einde aan, maar zoolang het duurde, was het één en al verschrikking.

De eerste, dunne gelederen der Inniskillings vielen neer als gras onder de zeis. Hun plaatsen werden aangevuld, de aanvallers bleven naderen. Twee of drie Boeren gingen rechtop staan in de schansen en nu vergaten allen te bukken. Er schenen menschen in de loopgraven te wezen, die geladen geweren aanreikten. Onze soldaten bereikten, wat zij meenden, dat het hoogste punt was, en zie! — er was een ander punt, de werkelijke top, eenige honderden Meters verder. Zoo leeren de manschappen aardrijkskunde in Zuid-Afrika met hun leven"...... Tot viermalen toe stormden de Engelschen vooruit, maar zij kwamen niet tot de schansen, hoe dapper zij ook streden en het Mauser-vuur trotseerden. De Boeren waren hun te machtig.... Wat een eerbied koestert men voor die helden! Den ganschen dag in de loopgraven onder den verstikkenden invloed der lyddiet-granaten — en, als tegen den avond de storm aanvangt, slaan zij dien af en moet de vijand met zwaar verlies afdeinzen! Tot op 60 M. der verschansingen werden de Engelschen getroffen en lieten zij hun dooden en gewonden achter. Want, door het wèlgericht vuur genoodzaakt, zochten zij reeds terstond achter rotsblokken en in de haast opgeworpen steenmuurtjes dekking, daartoe een eindweegs den heuvel afdalend. De duisternis bracht redding en gelegenheid zich beter terug te trekken. Zoo eindigde voor dien dag de aanval der Ieren....

Het was nog niet voor goed gedaan. Den volgenden morgen, den 24^{en} Februari, werd de aanval herhaald. Doch eerst had zich nog een zonderling geval voorgedaan. Nog vóór zonsopgang waagden zich eenige Boeren buiten de verschansingen op het slagveld, hetzij uit nieuwsgierigheid, hetzij omdat zij het gekerm en geroep om water der arme, hulpelooze, gewonde soldaten niet langer konden verdragen. Het schijnt, dat de Engelsche artillerie voor de barmhartigheid der Boeren op dat oogenblik geen reden van bestaan vond, want zij vuurde weer op de Boeren!... Doch zonderlinger was het volgende. Terwijl de Boeren te voorschijn kwamen, „sprongen tusschen de dooden en gewonden, welke hier verspreid lagen, 23 man

overeind, een officier en 22 manschappen, allen ongedeerd; onwillig om tot den strijd terug te keeren, waren zij dien nacht daar stil blijven liggen en zij gaven zich thans vrijwillig aan de Boeren gevangen."

Toen het dag geworden was, werd de aanval dus hernieuwd. Het kon geen langdurige zijn, veeleer een poging om den aftocht te kunnen volvoeren. Want weer leden de Ieren verliezen, waarbij zij vooral van flankvuur veel te lijden hadden. Versterkingen, die beloofd waren, lieten zich wachten. Men wist niet wat te doen; vele officieren, onder wie de kolonel en de beide majoors waren gesneuveld; onder bevel van een luitenant-kolonel van de Dublins werd de terugtocht aanvaard.... ook hij liet er het leven. Generaal HART's brigade hernieuwde dien dag den aanval niet. De generaal liet slechts de borstwering weer bezetten, die de Ieren er den vorigen nacht hadden opgeworpen.

Wel kregen de Ermelo- en Middelburg-stellingen, die immers meer Westwaarts, tegenover den Engelschen linkervleugel, lagen, aan den morgen van dien dag het zwaar te verantwoorden. Generaal WYNNE's brigade attakeerde daar onder zwaar geschutvuur, en de Engelschen erkenden volmondig, dat de Boeren er „prachtige stellingen hadden" en „wij [de Engelschen] zware verliezen leden."[1]) Aldus werden de Engelschen in hun front en linkerflank evenzeer als op den rechtervleugel tegengehouden. En dan te weten, dat vlak achter de Boeren-linies de Onderbroekkop lag, welk steunpunt het ontzet van Ladysmith na de behaalde voordeelen tot een uitgemaakte zaak zou doen worden!....

Wapenstilstand.

23 Febr. 1900. Wat waren er in een paar dagen tijds weder honderden Engelschen gevallen! Volgens hun eigen opgave bedroegen de verliezen sedert den 20en Februari 42 officieren en meer dan 400 manschappen, welk cijfer op zich zelf welsprekend

[1]) Zoo doodde één granaat der Boeren 2 man en kwetste er 11.

was, waar geen veldslagen of groote gevechten geleverd waren. Wat den aanval der Inniskillings betreft, dat korps was vrijwel vernietigd: van de ruim 100 man bleven er ongeveer 20 ongedeerd, o. w. ook een paar officieren![1]) Maar, afgescheiden van het aantal offers, dat de vergeefsche aanvallen der laatste dagen gevergd hadden — er werd een ander, helaas afschuwlijk, bewijs geleverd van de onmacht en den deerniswaardigen toestand der aanvallers. Van Vrijdag af, den dag van den aanval der Inniskillings, lagen op den Spoorwegkop dooden en gewonden der Engelschen onverzorgd, onbegraven; de gekwetsten dan eens in de brandende zon, dan weer in den stortregen, smachtend naar verpleging, die niet gegeven kon worden.... Wij vermeldden, dat de door de Ieren verlaten borstwering door anderen den volgenden dag weer bezet was. Welnu, die manschappen „konden daar, als zij voorzichtig waren, het leven houden, dat was alles. Zij moesten er tusschen hun doode en stervende kameraden in liggen. In den ochtend lagen de gewonden in de hitte, en in den middag in den regen. Gewonde soldaten, druipende bundeltjes, werden in het hospitaal gedragen; de berries zelf geleken kleine watervalletjes. De dragers vroegen naar den weg en strompelden over de glanzige modder"....

Hoezeer deze beschrijving van een Engelsch ooggetuige reeds gewaagt van de ellende, die door zijn landgenooten geleden werd — nog grievender moet geweest zijn dat gevoel van smart, spijt en verbittering, toen generaal BULLER een wapenstilstand van één dag vroeg, om zijn dooden te begraven en zijn gewonden te verzorgen. Gaf hij daarmede immers geen bewijs van zijn zware verliezen — althans van zijn onmacht het slagveld, waar gestreden werd, te behouden? Inderdaad, de reeks behaalde kleine overwinningen, het afslaan van de Inniskillings en het verzoek om den wapenstilstand, deden bij de Boeren den moed herleven en het zelfvertrouwen weerkeeren. Men mocht zich daarvan het beste voorstellen voor de volgende dagen.....

[1]) Het regiment Dublin fuseliers, dat ter sterkte van 850 man in den oorlog was uitgekomen, telde nog slechts 200 man.

Generaal JOUBERT verleende den wapenstilstand en zoo was het Zondag, 25 Februari, voor het eerst na 11 dagen onafgebroken vechtens, rustdag voor Engelschen en Boeren. De laatsten betreurden ook menig dapper leven. De vreeslijke dag van Vrijdag had hun 40 man gekost, van wie evenwel slechts 9 gedood waren. Onder de zwaar gewonden behoorde de dappere commandant der brave Krugersdorpers, commandant POTGIETER. Toch waren overigens de Boerenverliezen wederom veel kleiner dan die der Engelschen.[1])

Tijdens den wapenstilstand, terwijl de Engelsche ambulances hun droevige taak verrichtten — alléén op den Spoorwegkop werden 60 dooden begraven — kwamen Boeren en Engelschen langzamerhand uit hun schansen, bezochten het slagveld en kwamen ongemerkt bij elkaar. Wonderlijk schouwspel! Dezelfde mannen, die elkaar gisteren fel bestreden hadden en het morgen waarschijnlijk weer zouden doen, praatten nu vertrouwlijk met elkaar. Het bewees, dat de Boeren even menschlievend en humaan in hun opvattingen jegens den vreemden indringer bleven; dat zij de arme Tommies, die in dezen strijd moesten optreden, niet als hun eigenlijke vijanden beschouwden, doch slechts als werktuigen der laatsten. De Engelschen zelven deden zich verwaand en „parmantig" voor. Hun zelfvertrouwen was niet gering en hun minachting voor de geleden verliezen en ontberingen, hun geloof in de overwinning niet minder: „We must win, we are too strong" [„wij moeten winnen, we zijn te sterk"], zei een Engelsch officier tot een burger. En generaal LYTTELTON in eigen persoon vertelde aan eenige Boeren, dat, wat voor dezen een zware strijd, een tijd van beproeving was, voor hem en zijn soldaten „natuurlijk niets beteekende: wij zijn er aan gewoon en wij worden er goed voor betaald. Dat is het leven, dat wij altoos leiden, of wij in Aldershot zijn, of in Indië of waar ook. Wij beginnen juist aan dezen veldtocht

[1]) Tot hen, die een „nauwe ontkoming" hadden, behoorde generaal LUCAS MEIJER. Zijn veldkijker in den zak werd stukgeschoten, maar de kogel, blijkbaar een matte, bleef in een zijden zakdoek zitten en trof hem dus niet.

te gewennen!"[1]..... Maar de Boeren konden zich daarvan geen begrip vormen..... Want zij aanschouwden daar vóór zich het slagveld, een beeld der verwoesting van de Natuur zelve en van de wezens, die daarin anders leven... Boven op den kop, waar de tallooze granaten gesprongen waren, was rots en grond en boom vernield, omwoeld, versplinterd, ontworteld. Doode paarden en muildieren lagen aan de achterzijde van den berg, waar het tooneel even afzichtelijk was en men verbaasde zich, „dat nog betrekkelijk zoo weinigen in die hel van vuur den dood gevonden hadden". Maar oneindig veel droeviger werden de Boeren gestemd door den aanblik van de berghelling, waar de Engelsche soldaten waren neergeschoten. Daar werden dooden weggedragen, aan wie men veelal zien kon, dat honger, dorst en gemis aan tijdige verpleging den dood veroorzaakt hadden. „Vooral achter de kleine, in de haast opgeworpen schansmuurtjes, waren de sporen van het lijden en strijden der arme Tommies zichtbaar. Bebloede helmen, rollen verbandlinnen, kleedingstukken, lagen hier dooreen met patroonhulzen, leege vleeschblikken en stukken scheepsbeschuit. Zorgvuldig in een zijden zakje genaaid, vond ik heel klein opgevouwen een stukje papier, waarop in miniatuurletters het begin van het Evangelie naar Johannes, in den Latijnschen tekst, was afgedrukt: „In den beginne was het Woord, en het Woord was bij God, en het Woord was God"..... Voelt men terecht warme sympathie voor de strijdende Boeren, niet minder medelijden verdienen de Britsche reserve-soldaten, die, vaak evenzeer kostwinners en vaders van huisgezinnen, uit hun kring worden weggerukt, om hier te strijden — en te sterven."[2]) Vergeten wij ook niet, dat vele Boeren onder de Engelsche officieren bekenden hadden, of hun vaders vrienden van de hunne geweest waren, wat — zooals uit een opgevangen gesprek bleek — geen uitzondering was.....

---

[1]) Correspondentie van het oorlogsveld aan de Manchester Guardian.

[2]) Correspondentie uit Pretoria aan het Utrechtsch Dagblad, t. a. p.

In weerwil van den wapenstilstand, die tot 6 uren 's avonds zou duren, werd er aan beide zijden druk aan verschansingen en loopgraven gewerkt. Over en weer beschuldigde men elkaar hiertoe 't eerst het voorbeeld gegeven te hebben, hoezeer ook de oorlogsgebruiken door deze handelwijze geschonden werden. Zeker is het, dat de stemming der Engelschen ondanks hun grootsprekerij een toestand van moedeloosheid, van bittere wanhoop zeer nabij kwam, waardoor zij evenwel — echte Britten! — tot de uiterste krachtsinspanning geprikkeld werden. „Onze officieren", schrijft er een, „stonden bij den Pietersheuvel, met oogen, doorloopen van bloed, met schorre, vermoeide stemmen. Zij begrepen, dat zij het hoofd tegen een harden muur hadden gestooten.... Wij moeten het oude spelletje weer spelen tegenover de Boeren"....

De strijd op Majoeba-dag.

27 Febr. 1900. Na het eindigen van den wapenstilstand begon op den 26en Februari het bombardement opnieuw. Ook trachtten de Engelschen onder geschutvuur de stellingen der Boeren weder aan te vallen. Doch deze pogingen waren niet ernstig gemeend, en de dag ging zonder belangrijke voorvallen voorbij.[1] Hoe weinig vermoedden de burgers, dat Majoeba-dag zoowel voor generaal CRONJÉ als voor hen zelven een dag des ongeluks worden zou!....

Vroeg in den ochtend scheen niets aan te duiden, dat de strijd om Ladysmith dien dag beslist zou worden. Er werd door de Engelschen niet of bijna niet met de kanonnen geschoten — ongewoon verschijnsel in de laatste dagen. Er waren Boeren, die daaruit opmaakten — en velen zullen het gedacht hebben, omdat ze het hoopten! — dat 's vijands troepenmacht in de gevechten van de afgeloopen week zoodanig geteisterd was, dat men haar eenigen tijd rust wilde gunnen.

[1] Wij willen één uitzondering noemen: het versterkte — naar wij lezen — der Boeren geloof aan Gods hulp in dezen strijd. Bij een aanval rukten de Engelschen onder beschutting van den rook van een grasbrand op. Plotseling verdreef een regenbui den rook en maakte het gras nat. De Engelschen stonden toen „ongedekt en de Mausers zongen hun den doodzang."

IJdele hoop! Eenige uren later ving het bombardement aan en werd de Spoorwegkop onder kruisvuur genomen: de Engelschen vuurden uit stellingen, gelegen voorbij de Oostelijke punt der Boeren-stellingen! De vorige dagen hadden zij ongemerkt die posities bezet en de brigade-HART zou nu onder het hevig lyddiet-vuur, dat op de Boeren werd uitgestort, de bestorming van den Spoorwegkop opnieuw beproeven. Het waren nu de Krugersdorpers en de Johannesburgers, welke den gewichtigen berg moesten verdedigen. Ontzettend was het bombardement, dat nu losbrak. Hoe bleek hier wederom de overwegende invloed, dien bij de Boeren de commandant op zijn burgers kan en moet uitoefenen, als zij hem vertrouwen![1]) Van de twee commando's, die in het vuur waren, gaf zich het Johannesburgsche „bijna zonder slag of stoot" over[2]) — terwijl de Krugersdorpers, hoe gering ook in aantal, wonderen van dapperheid verrichtten. Lang hielden zij de overmacht ondanks het moordend granaatvuur tegen, totdat zij hun stelling moesten prijsgeven.... Er waren er 20 gedood, 50 gewond en de rest, ook 50 man, moest zich aan de koene bestormers overgeven.... Tegen 1 uur waren de Engelschen meester van den Spoorwegkop, ofschoon ook zij zware verliezen geleden hadden.

Een paniek, zoo overweldigend, als nog nimmer was voorgekomen, ontstond. Zeker, reeds den 20en Februari waren er aanwijzingen geweest, dat de Boeren „huis-toe" wilden. Het was na dien nacht, waarin de eerste stellingen verlaten waren. Maar na een paar dagen — wij meldden het — was de paniek gestopt en het vertrouwen hersteld. Doch niet ten volle, zooals nu bleek. Hoe en waarom eigenlijk de paniek zoo'n geweldige uitbreiding kreeg, valt moeilijk te zeggen. Het was waarschijnlijk de aanblik van een groot aantal vluchtelingen, die andere klompjes en ten laatste heele commando's aangreep: de „suggestion des foules", zooals een ooggetuige

[1]) „Het was opmerkelijk, dat de burgers van een flinken generaal moedig streden, en die van een slechten of onbekwamen zeer zwak werk deden." VAN WARMELO, Mijn commando- enz.

[2]) Men verhaalt, dat zij naar den vijand overliepen.

het genoemd heeft. „Wie dat nooit heeft bijgewoond", zegt deze, „kan er zich geen voorstelling van maken. Wij zagen de dapperste menschen als groote lafaards voorbij ons hospitaal trekken, of nog liever erin, omdat zij dan zeker teruggebracht werden — in de richting: „huis-toe.""

Nog was de ramp niet groot genoeg. Op een ander gedeelte der Boeren-linies „gaf men even hard pad." In het centrum der stellingen mocht men al zijn aandacht aan de bestorming van den Spoorwegheuvel gewijd hebben — een aanval, forscher nog en meer omvattend dan de eerstgenoemde, werd terzelfder tijd gedaan op de koppen, die ten Oosten van de linie der Boeren gelegen waren. Wij hebben reeds verklaard, waarom die niet door de burgers bezet waren. Men vreesde een aanval van dien kant niet, omdat de vijand aldaar geen terrein voor zijn operatiën zou kunnen vinden. Zoo was slechts een 40-tal Boeren op die heuvels gelegerd. Ongetwijfeld was hier een ernstige tactische fout begaan. Op die heuvels nu viel de brigade-Warren aan. Zoodra de Boeren den aanval begrepen, werd bevel gegeven tot het zenden van versterkingen. Maar zoo ooit, dan bleek het nu, hoezeer krachtige leiding ten eenenmale ontbrak. Vandaar, dat de voor versterking aangewezen contingenten het gegeven bevel slechts uiterst langzaam opvolgden, terwijl die commando's voorts volstrekt onvoldoende waren tegen een vijand, die den Spoorwegkop bezet had en van dien kop zijn vuur — óók zijn artillerie-vuur — op de Boeren niet onbelangrijk kon verzwaren. Doch het meest zal wel — tengevolge van 't gemis aan een doortastend, ervaren aanvoerder — tot de nederlaag hebben bijgedragen, dat „velen, zeer velen, zich achteraf hielden en in het geheel niet meevochten. En de overigen vatten hun taak, over 't algemeen, slechts zeer slapjes op, dachten meer aan eigen veiligheid dan aan den ernst der op 't spel staande belangen". Zooals een ander ooggetuige van het gevecht het sober uitdrukte: „de versterking, of een zeer groot deel daarvan, bevond zich op een rand Noordelijk van de bedreigde posities, en is daar werkeloos gebleven." Waarop deze getuige dan argeloos laat volgen:

„Het zal voor strategische redenen noodig zijn geweest, dat zooveel mannen in den achtergelegen rand bleven, maar overigens was het een goede positie voor hen, die bang van hart waren." [1]) ....

Toch vochten de weinige dapperen, die de bedreigde posities bezet hielden, met den moed der wanhoop, totdat waarschijnlijk een ongelukkig toeval de ineenstorting der reeds inzinkende krachten ten gevolge had. Plotseling viel weer een lyddiet-granaat te midden van een aantal Boeren, doodde en verminkte er eenigen van, verwondde tal van anderen — waardoor de overigen op de vlucht sloegen.... Terstond bezetten de Engelschen hun positie, waarmede een volgende stelling der burgers onhoudbaar werd, en zoo vervolgens een derde en een vierde. Aldus was de taak der aanvallers aanmerkelijk verlicht en tegen donker was het duidelijk, dat de strijd verloren was: „tegen 6 uur was de vijand in 't bezit van nagenoeg al de hoogten, die de vlakte van Pieters aan de Zuid- en Oostzijde begrenzen, alleen aan den Oostkant hielden de Boeren nog een gedeelte van een heuvel bezet" ....

IV. De „Débacle".

Toen kwam die rampzalige, algemeene terugtocht uit Natal, de plotselinge, onverwachte ommekeer in de stemming der Boeren — mede tengevolge van de berichten betreffende de overgave van generaal Cronjé.

Aan den avond van den dag, die voor de Boeren zoo beslissend zou wezen, was er langs de geheele linie slechts één begeerte: terug te trekken. Alle berichten van oogge-

---

1) „„Hij is niet bang, alleenig maar 'n biekie voorzichtig", is een geliefde ironische uitdrukking, en er zijn er bij, die geducht blij zijn, als ze, onder welk voorwendsel ook, ver kunnen blijven van een gevaarlijke paardewacht, of als ze een brandwacht of een patrouille weten mis te loopen. Een verwonding van voet of hand hebben ze er voor over, indien gewone praatjes als: „zeer in mijn pens" of zulk geklets den dokter niet bedotten of vermurwen kunnen." Correspondentie van het oorlogsveld, d.d. 5 Febr. 1900, aan de N. R. Ct.

tuigen betreffende dien terugtocht verklaren, dat de aftocht, die in een vlucht ontaardde, zéér onverwacht en zéér onverklaarbaar — wij mogen wel zeggen, volstrekt ongerechtvaardigd — was. Vreemder evenwel moet deze historie lijken, als men weet, dat de paniek eerst nog bijna bezworen is, maar vervolgens door de onvergeeflijke houding van den opperbevelhebber zelven in een wanhopige vlucht is overgeslagen....

De zaak heeft zich, naar het schijnt, in hoofdzaak aldus toegedragen. 's Avonds, na het opgeven van al hun stellingen, waren de Boeren, bij afdeelingen tegelijk, Noordwaarts van het slagveld weggetrokken, station Nelthorpe voorbij, de Kliprivier over: daarmede de stellingen bereikende, die de burgers rondom Ladysmith bezet hielden. Zoo werd de paniek naar de belegeraars overgebracht — opééns, onverwacht, maar beslissend: het heette, dat de Engelschen met een aanzienlijke overmacht waren doorgebroken.... Het is zóó zeker, dat de Boeren op dat oogenblik die overtuiging hadden, dat men er toen van geschreven heeft: „Generaal Buller had allen als schapen vóór zich uit kunnen jagen naar Pretoria toe". Ook behoort verklaard te worden, dat door den stroom vele Boeren werden meegesleept, die feitelijk van geen terugtrekken weten wilden, en dat anderen eerst gingen, toen zij bemerkten alléén over te blijven.

Zoo werden dan de lagers van de Tugela-stellingen één voor één afgebroken en keerde men het terrein, dat van zoo menige overwinning getuige geweest was, den rug toe... De nacht kwam, een nacht van de donkerste duisternis, van angst en verschrikking. Zelfs geen ster trachtte den donkeren hemel eenigermate te verlichten. De burgers waren doodelijk ongerust. En met reden. Wat zou er nu worden van de rechterflank hunner linies, welke commando's groot gevaar liepen door den vijand van den terugtocht afgesneden te worden, want de Engelschen waren immers meester aan de Zuidelijke en Oostelijke zijden van de Pietersvlakte? Daarenboven: wat zouden 's vijands plannen voor dien bangen nacht wezen? Tot aan de Kliprivier lag de vlakte

open voor de Engelschen, die, naar men geloofde, hun cavalerie daarover zouden vooruitbrengen om een charge te doen. Zóó gehaast had de terugtocht plaats gevonden, dat gesneuvelde en gewonde burgers waren achtergelaten, die hier en daar op het veld verspreid lagen; de laatsten soms door kameraden buiten 's vijands bereik gebracht of anders zelven zich een eind weegs voortsleepende, allen wachtende op de ambulances, die niet kwamen.[1] Ook deze treurige gebeurtenis verhoogde het gevoel van angstige onzekerheid bij de Boeren.

Toch was wederom hun angst ongegrond. De Engelschen bepaalden zich dien nacht tot het bezetten der veroverde stellingen, zonder een poging te wagen ter achtervolging der vluchtelingen, die anders dien avond en nacht gemakkelijk te bereiken en te vernietigen geweest waren! Evenmin trachtten de Engelschen den legertrein op te vangen, die toch zooveel langzamer voortkwam. Daardoor gelukte het aan de lagers van den rechtervleugel, Westwaarts van Pieters gelegen, het grootste gedeelte hunner wagens, tenten en bagage veilig weg te voeren. De kanonnen, op de hoogten ten Westen van Colenso opgesteld, werden langs een omweg veilig naar de Kliprivier gevoerd. Zoo liep de terugtocht naar de Kliprivier over het algemeen — één klompje Boeren, dat op Engelschen stiet en zich moest overgeven, uitgezonderd — goed af.

Men heeft terecht meermalen de vraag gesteld, waarom de Engelschen van deze gunstige gelegenheid om hun tegenstanders een geduchten slag toe te brengen geen gebruik gemaakt hebben? Hoogstwaarschijnlijk heeft de dichte duisternis veel tot hun werkeloosheid bijgedragen. Voorts waren de Engelschen den volgenden dag, naar men aanneemt, zoozeer verrast door het onverwacht welslagen hunner pogingen, dat zij er òf nog niet aan konden gelooven òf de gedachte aan een list, een hinderlaag der Boeren, niet

[1]) „Toen de ambulances haar tocht wilden aanvaarden, werd haar dit door onzen generaal om redenen van veiligheid belet en zoo vielen al onze dooden en nagenoeg al onze gewonden in handen van den vijand." Utrechtsch Dagblad, t. a. p.

konden terughouden! Waren trouwens niet vele Boeren evenzeer door heel de paniek verrast? Toch willen wij het gewicht van nog een derde verklaring voor het gedrag der Engelschen niet verzwijgen. Ons komt het voor, dat de groote verliezen, die de Engelschen de laatste drie dagen geleden hadden,' óók een reden geweest kunnen zijn voor hun voorzichtig beleid. Hoe vele officieren en manschappen kostte aan generaal BULLER deze laatste poging tot ontzet van Ladysmith! Na den verwoeden aanval op den Spoorwegkop, op 23 Februari, waren er nu weer meer dan 30 officieren gedood of gewond — onder dezen generaal BARTON — en ongeveer 100 man gedood, een 25-tal gevangen en..... bijna 700 gewond! Wij gelooven, dat deze ernstige verliezen generaal BULLER's houding, na het succes op den 27en Februari, mede verklaren kunnen. Want zij zijn tevens, naar het ons voorkomt, een aanwijzing van de groote, haast bovenmenschelijke inspanning, die de Engelsche troepen bij de operatiën aan den dag gelegd hadden — waarop geheele uitputting welhaast volgen moest.....

Toen den volgenden morgen, 28 Februari 1900, de zon met haar heerlijke stralen een eind maakte aan den duisteren, angstigen nacht, trokken de laatste wagens der burgers de Kliprivierbrug over, in de richting van Modderspruit — sedert het uitbreken van den oorlog het hoofdlager van generaal JOUBERT. Die brug, slechts weinige weken te voren, zij het ook voor heel andere doeleinden, gelegd, bewees op den haastigen terugtocht onschatbare diensten. Want door de laatst gevallen stortregens was de rivier sterk gezwollen en de drift in den stroom volstrekt onbruikbaar geworden. Opnieuw werd dus Noordwaarts getrokken. Terwijl eenige commando's tijdelijke posities gingen innemen in de vlakte van Pieters, met het doel den terugtocht tot het vallen van den avond te dekken, begon dezelfde droevige optocht van den vorigen dag. Sterk bleek hier weer 't verschil tusschen de georganiseerde Europeesche legers en het Boeren-leger. Zelfs al ware de leiding van den opperbevelhebber der Boeren vaster, energieker en

oordeelkundiger geweest, de inrichting van hun leger bracht mede, dat geschiedde, wat uit den aard der organisatie wel geschieden moest. Ieder Boer was betrekkelijk zijn eigen generaal — hoevelen hadden vroeger niet vaak op eigen hand verlof genomen![1]) — en, van oordeel, dat hij nu „huis-toe" moest gaan, ging hij terug, zonder vragen, zonder overleg, zonder orde. „Wie klaar was met inpakken" — zegt een ooggetuige — „of niets in te pakken had, was 't eerst weg. Zoo waren de commando's, die uitsluitend uit ruiterij bestonden, vóóraan in de gelederen, daarna kwamen, in langzamer gang, de lagers, bestaande uit tal van ossenwagens, terwijl de ambulancedienst ver achteraan kwam, juist omgekeerd als een terugtocht moet geschieden." En een ander toeschouwer zegt: „Het verband tusschen de commando's en de veldkornetschappen was geheel verloren; de achteraankomenden wisten niets af van hen, die reeds ver vooruit waren; orde en organisatie bestonden volstrekt niet meer. Toch was van een paniek toen nog zeer weinig te bespeuren. De algemeene indruk, dien ik zoo voortrijdende langs de colonne kreeg, was, dat men het geleden échec vrij kalm opvatte, ik zou bijna zeggen: met onverschilligheid. Op de gezichten der burgers althans waren volstrekt niet de teekenen van bezorgdheid of verslagenheid leesbaar; men scheen even gelukkig en onbezorgd als anders; velen vlasten er misschien reeds op, dat de heerschende verwarring hun gelegenheid zou geven, ongemerkt voor een paar weken „huis-toe" te gaan; anderen wellicht vleiden zich met de hoop, dat na het ontzet van Ladysmith de Europeesche mogendheden zich met de Transvaalsche zaak zouden gaan bemoeien en de vrede in het vooruitzicht was."[2]) Inderdaad was er eenige grond,

[1]) Ook met het verlof krijgen ging het zoo zonderling. „Het ligt niet in de geaardheid van een Boer, om ver van zijn huis stil te liggen. „Net nou wil hij huis-toe." Zoo begon in ons kamp al spoedig de „verlof-pest" uit te breken, die pest, die een van de oorzaken is, dat de vijand naderhand door onze linies brak. Door de onrechtvaardigheid der officieren kregen sommige burgers dikwijls verlof, andere in 't geheel niet, waarvan een aanhoudend gekibbel 't gevolg was. Vele burgers kregen verlof en keerden niet weer terug, met of zonder medeweten van de officieren. Geen wonder, dat wij nooit een behoorlijke strijdmacht in het veld hadden." VAN WARMELO, Mijn commando- enz.

[2]) Utrechtsch Dagblad, t. a. p.

om aan interventie of rechtstreeksche vredesonderhandelingen tusschen Engelschman en Boer te denken: nu de Boeren terugtrokken, aldus Natal — Engelsch grondgebied — verlatende, kon Engeland meenen, dat aan de eer voldaan en de mogelijkheid voor onderhandelingen gekomen was.[1])

Het moet een onvergetelijk-droevig schouwspel geweest zijn: dat Boeren-leger van de Kliprivier langs Ladysmith naar Noord-Natal terugtrekkende. „Het schouwspel, dat de overzijde der rivier bood, leverde den tragischen indruk van de débâcle. In wanorde stond hier alles opeengehoopt; de artillerie, die thans al haar 12 stukken [de veldstukken] aan deze zijde der rivier in veiligheid had, afwachtende de orders van den generaal; reis-, vracht- en ambulancewagens, niet voorwaarts kunnende wegens de verstoppingen, door het opbreken der verderop gelegen lagers veroorzaakt. Langs het pad hier en daar groepjes Boeren, die, met flegmatische kalmte zich schikkende in het onvermijdelijke van het lange wachten, rustig hun koffie kookten;[2]) de Kafferjongens in hun havelooze plunjes, schreeuwende en vloekende op de trekossen, die zich telkens in elkanders span verwarden — en tusschen dit alles door, een voortdurende stroom van Boeren te paard, wegtrekkende in de richting van Modderspruit of de rivier weder overgaande, om generaal BOTHA te versterken, die met eenige honderden manschappen nog achter was, om den terugtocht van den legertrein te dekken.[3])

Het was weer generaal BOTHA, aan wien de hoogst gewichtige en uiterst moeilijke taak was opgedragen, den aftocht te dekken van deze in verwarring vluchtende massa's tegenover den opdringenden, zegevierenden vijand! Ook nu weer bleek, hoe machtig reeds het vertrouwen alléén in den bevelhebber

---

[1]) „De praatjes over interventie hebben [echter] ontzenuwend op de commando's gewerkt. In ons leger, voor 't grootste deel uit ongeletterde mannen bestaande, namen die praatjes de vreemdste vormen aan.... Het gevolg was, dat de Boeren op buitenlandsche hulp rekenden, in plaats van zelf met ijver te volharden. De verstandigen zagen de onwaarschijnlijkheid van interventie wel in".... VAN WARMELO, t. a. p.

[2]) Die daar geen tijd of zin voor hadden, vroegen er.... o. a. de ambulances, die zij op hun weg passeerden, om!

[3]) Utrechtsch Dagblad, t. a. p.

op de burgers werkte: alle berichten stemmen overeen in de erkenning van het gerust gevoel, dat generaal BOTHA's leiding van de achterhoede overal te weeg bracht.... Denkt men niet onwillekeurig aan generaal CRONJÉ en zijn tactiek, welke hem tot den bevelhebber van zijn achterhoede gemaakt had met het oog op het vertrouwen zijner burgers?....

V. HET OPBREKEN VAN 'T BELEG.

28 Februari 1900.

Doch dien 28en Februari maakten de Engelschen het generaal BOTHA nog niet lastig. Zij deden geen poging om den terugtocht te bemoeilijken en zoo trokken de Boeren ongemoeid verder, op Modderspruit af, langs den zonnigen, heuvelachtigen weg, dien nu ook de belegeraars van Ladysmith gingen volgen. Want het beleg werd nu opgebroken, de lagers aan den voet van den Bulwana en Lombardskop naar het Noorden verplaatst — van een bezetten en bezet houden van posities, die zouden aansluiten aan die om de belegerde stad, nadat de tijdelijke stellingen in de Pietersvlakte zouden verlaten zijn, was geen sprake meer.... Zij werden alle opgegeven en men trok zonder ophouden verder terug. De geheele Oostzijde van Ladysmith was thans verlaten[1].....

Men zal zich herinneren, dat wij reeds te kennen gaven, hoe de paniek eerst nog bezworen werd; hoe een ooggetuige verklaard heeft, dat er tot nu toe van een paniek zelfs bijna geen sprake kon zijn. Inderdaad kon men, ondanks de moedelooze, angstige stemming van verreweg de meeste Boeren, nog niet spreken van een wilde vlucht — ofschoon een enkel commando daartoe wel oversloeg. In den middag evenwel van dezen dag, toen een zware „regenstorm" het

[1]) Hier en daar wisten de belegeraars intusschen niets van dien aftocht: een afdeeling van 60 Hollanders b.v. zat nog den volgenden nacht op den Vaalkop en kwam slechts met de grootste moeite weg! Men had ze eenvoudig vergeten!....

lage, drassige terrein om Modderspruit in één groot moeras veranderde, waardoor de lange, eindelooze, reeds zoo langzaam vorderende processie van wagens, voetgangers en ruiters, nog moeilijker over de modderige wegen vooruit kwam, geschiedde daar, in het hoofdlager zelf, iets zonderlings. Generaal JOUBERT, de opperbevelhebber, in stede van zijn commando's hier af te wachten, ze te bedaren, te leiden, kortom: de volle verantwoordelijkheid op zich te nemen — was met zijn staf haastig opgebroken in de richting van Elandslaagte! Het hoofdlager was verdwenen — de Boeren, die daar door den modder ploeterend kwamen aanzetten, aan hun lot overlatende! „En toen nu de duisternis viel, het somber-grijze zwerk van wild-voortdrijvende regenwolken opnieuw in pikdonkeren nacht hullend, klonk in de verte het dof rommelen van den donder en flitsten de bliksemstralen door het luchtruim. Tegen 8 uur brak een storm los, zóó hevig en hardnekkig, als wij er gedurende de drie maanden van het beleg geen beleefd hadden. Door heftige rukwinden voortgezweept, sloeg de regen in vlagen neer en deed in korten tijd de spruiten zwellen tot stroomen; uit onze reeds half-losgerukte tent hoorden wij de Modderspruit, anders zoo uiterst onbeteekenend, met bruisend geweld den berg afkomen. Donderslag na donderslag, bliksemschicht na bliksemschicht volgden elkaar onafgebroken op. Daar kwam een nieuwe ontzettende schrik de helsche verwarring en angstwekkende onzekerheid omtrent alles, wat den Boeren te wachten stond, nog vermeerderen. Alsof de woede der elementen in dezen pikduisteren nacht ons nog niet genoeg was, mengde zich plotseling met de onweerslagen het kanongebulder uit Ladysmith" ....

Ladysmith ontzet.

Daar was namelijk bemerkt, dat de toestand volstrekt gewijzigd was en de Boeren het beleg opbraken. Die verwachting werd ten volle bevestigd, toen dien avond, om ongeveer half zeven, generaal DUNDONALD met zijn cavalerie Ladysmith binnen reed. Generaal BULLER had dezen bevel-

hebber op verkenning over de Pietersvlakte gezonden, en geen verzet ontmoetende noch eenig teeken der aanwezigheid van de Boeren bespeurende, trok generaal DUNDONALD, met Natalsche karabiniers en twee „samengestelde" regimenten, de zoo lang belegerde veste aan de Westzijde binnen: Ladysmith was ontzet!

DE TERUGTOCHT NAAR DE BIGGARSBERGEN.

Het lijkt ons zeer waarschijnlijk, dat de ontmoeting van het dappere, volhardende, totaal uitgeputte garnizoen van Ladysmith onder zijn heldhaftigen aanvoerder, generaal Sir GEORGE WHITE, met de ontzettingstroepen, naar wier komst de belegerden zoolang hadden uitgezien, electriseerend werkte op de houding dier troepen terstond nà het ontzet. In ieder geval werd de bezetting met een groot aantal versche manschappen versterkt, die de doodelijk-vermoeiden en verzwakten konden aflossen — ongerekend nog de aanzienlijke vermindering, die het garnizoen ondergaan had en die vele duizenden bedroeg.[1]) Althans, een feit is het, dat de Engelschen te Ladysmith dien avond een poging waagden de Boeren een gevoelig verlies toe te brengen: zij namen de stelling op Bulwana-kop, waar Long Tom nog stond, onder vuur. Dat was de oorzaak van de kanonnade, die de Boeren op dien vreeslijken avond van den 28^{en} Februari te verduren kregen. Terwijl generaal BOTHA met ongeveer 500 man aan de Kliprivier positie bleef houden — een zware taak! — om den terugtocht te beschermen en een mogelijken aanval uit Ladysmith te verijdelen,[2]) donderde het zware marine-geschut door het onweer heen. Het gevoel van doodelijken schrik keerde opeens weer terug bij de vluchtende Boeren, die niet terstond

[1]) De officieele opgave, door de Engelsche regeering daaromtrent gedaan, spreekt van ongeveer 6000 man, die van de 10.000 man waren overgebleven.

[2]) Een Engelsche patrouille met 2 batterijen was daarenboven in de Pietersvlakte gesignaleerd.

en niet algemeen wisten, of deze aanval er een was op hun terugtrekkende commando's, over de schier onbegaanbaargeworden wegen voortsukkelend, dan wel bedoeld was als een verontrusting. Zooals later bleek, waren de schoten op Long Tom gericht. Reeds waren de wakkere staatsartilleristen onder majoor WOLMARANS met reuzeninspanning bezig het zware stuk in den donkeren nacht van de steile, hooge berghelling af te brengen. Een commando van Boeren, „die elk oogenblik dreigden hem in den steek te laten," moest als bewaking van den kop aan den voet van den berg post vatten, terwijl de majoor en zijn brave manschappen het geduchte kanon in veiligheid brachten,[1]) met bijna bovenmenschelijke krachten — en met achterlating van een deel der kostbare munitie. Reeds lang was het stuk aan den voet van den berg gebracht, toen de Engelschen nog op den verlaten geschutstand schoten, evenals op den verlaten dam, dien de Boeren immers in de Kliprivier niet ver van den Bulwana legden.....

Het was een lange, bange nacht. De veldstukken stonden bespannen tot vertrek gereed. De artilleristen, dood-op van vermoeienis, lagen plat op den grond in modder en regen te slapen, evenals de „paarderuiters", wier paarden gezadeld stonden om desnoods onmiddellijk te kunnen wegrijden.... Op korten afstand kon men in de Pietersvlakte de Engelsche wachtvuren zien glimmmen, die één voor één uitdoofden... Nog in den nacht reden de kanonnen onder bedekking van „paardencommando's" weg. Zij werden al vroeg in den morgen door de overigen naar Elandslaagte gevolgd.

„In triestige somberte" brak de morgen van den 1en Maart aan. En toch „was het gloren van den regenachtigen, killen dag welkomer dan dat van eenigen zonnigen zomerochtend wezen kan," zegt een ooggetuige. Voort ging het weer, over den vlakken weg tusschen Modderspruit en Elandslaagte — een lange, bonte reeks van kanonnen, wagens, voertuigen,

[1]) De zware kanonnen werden per trein naar het Noorden gevoerd.

ruiters en voetgangers. De laatsten vooral, zwaar beladen met hun bagage, voorzoover zij die nog konden meesleepen, maakten een hulpeloozen indruk en waren met de moeilijk voort te krijgen wagens telkens oorzaak van langdurige versperring en opstopping op den weg. Velen hunner waren zoo gelukkig nog een plaatsje te vinden in den reeds overvollen trein, die te Modderspruit gereed tot vertrek stond: de laatste, die vertrekken zou! Want ieder oogenblik kon men verwachten, dat de Engelschen uit Ladysmith het station zouden gaan bombardeeren. Vlak achter dien onder vollen stoom gereedstaanden trein stond de dynamiet- of werktrein gereed, om, onmiddellijk achter den eerste aan, alle spoorbruggen, duikers en watertanks tusschen Modderspruit en Elandslaagte, ja, zoo noodig nog Noordelijker, „op te blazen". Tegen 4 uur in den morgen begon de kanonnade: reeds vlogen er granaten over station en hospitaal (van het Ned. Roode Kruis) en eenige oogenblikken later stoomden beide treinen onder een kogelregen naar Elandslaagte....

Daar, in de vlakte, de plek, waaraan voor de Boeren voor altoos zulke droevige herinneringen vastgeknoopt waren, maakte ook het terugtrekkend leger halt. Het was een grauwe, droefgeestige plek, het gehucht zelf „met zijn roodbruine zinken huisjes, zijn rookerige steenkolenmijnen en zijn zwartaarde-grond" gehuld in een waas van „sombere, nevelachtige grijsheid, waarin de lijnen der omliggende heuvelranden zich nauw zichtbaar afteekenen tegen den doffen horizont." Evenals den vorigen dag begon het weer te regenen, eerst zachtjes, toen harder, totdat er stortbuien en wolkbreuken kwamen, vergezeld van donder en bliksem. Tusschen de donderslagen hoorde men ook het knallen der dynamietpatronen, waarmee de bruggen vernield werden — maar tevens ook weer kanongebulder, al duidelijker en duidelijker. Het gerucht liep al spoedig, dat generaal Botha in de achterhoede met den vijand bij Modderspruit was slaags geraakt.... Dat was toen evenwel niet waar;[1]) wel bom-

[1]) Wel in den avond, zooals wij zullen zien.

bardeerden de Engelschen de verlaten Boeren-stellingen weer... Maar de uitwerking op de meer of min gedemoraliseerde Boeren was zeer groot: „De trein reed weer verder, de wagens werden weer opgeladen, de paarden gezadeld en onder het neerstroomen van den regen, zette de lange stoet van wagens en ruiters zich weer in beweging, op weg naar Glencoe"....[1]) Onder dekking van den nacht, zegt een telegram van Boeren-zijde, „terwijl de kolenmijnen bleeke vlammen omhoog zonden, waren de ossenwagens in staat hun weg te vinden over de heuvels, wegen makend, waar die nog niet bestonden".... Men bereikte namelijk de Biggarsbergen, ten Zuiden van Glencoe en Dundee.

President KRUGER en generaal JOUBERT te Glencoe.

1 Maart 1900. Waar was intusschen de opperbevelhebber? Bevond generaal JOUBERT zich dan niet te Elandslaagte? Deze vraag krijgt nog meer beteekenis, als wij vernemen, dat er dien dag weer gevochten was. De Engelschen wachtten blijkbaar, totdat hun geschut een aanvallende beweging kon ondersteunen. In den loop van dezen dag vielen zij dan, terwijl Ladysmith op de Pretoria-positie van de Boeren bombardeerde, met hun infanterie op de burgers aan, maar zij werden door generaal ERASMUS afgeslagen. Daarna werden de Vrijstaters aangevallen — met gelijk resultaat. In den avond nam generaal BOTHA positie ten N. O. van Ladysmith en kreeg er voeling met de cavalerie van den vijand. Een van zijn patrouilles verraste een bereden patrouille der Engelschen en had een kortstondig gevecht met deze, waarin de laatste het onderspit dolf. Het gevecht bewees, dat de Engelschen aanvallend gingen optreden. Vermelden wij in dit verband ook, dat generaal BULLER dien dag Ladysmith binnen trok.

[1]) Eerst hadden eenige verkenners de kolenmijnen van Elandslaagte vernield en in brand gestoken, opdat de vijand er geen voorraad meer uit putten kon. Die verkenners waren: DE ROOS, SLEGTKAMP en JACK HINDON, de dapperen, die bij Spioenkop het stoute stuk met de vlag hadden uitgehaald. De laatste zou later door de Engelschen als „treinvernieler" gevreesd worden!...

Waar was dan de opperbevelhebber der Boeren? Generaal JOUBERT bevond zich reeds te Glencoe, derhalve aan gene zijde van de Biggarsbergen, waar hij „orde op de zaken stelde"..... Doch, naar het algemeen gevoelen, was er volstrekt geen reden om het hoofdkwartier toen reeds naar Glencoe over te brengen, waardoor de wanorde ten Zuiden van de bergen haar toppunt bereikte.....

Daarenboven: te Glencoe bevond zich toen iemand anders, die, meer dan wie ook, in staat was de paniek te bezweren en de burgers te bewegen niet verder terug te trekken, maar opnieuw positie te nemen, waar hun leiders dat noodig zouden oordeelen.[1]) Dat was President KRUGER, de wakkere Staatspresident, die, „trots gevaar, trots zijn hoogen leeftijd en zwak gestel, den 28en Februari uit Pretoria naar Glencoe vertrokken was, zijn kindertjes, zooals hij zijn menschen noemt, tegemoet gesneld, wien hij moed en vertrouwen op God insprak, de bedroefden troostende, hun smart stillende, terwijl hij hen wees op hun plichten. En wat geen dreigementen vermochten, wat geen commandeerende officieren — zooals in het Engelsche leger — met revolvers in de hand, van de troepen kunnen gedaan krijgen: het kalm tot staan brengen van zoo'n algemeene vlucht — dat volbracht onze grijze, zwakke, maar intellectueel hoogst-energieke Staatspresident"!.... Ook woonde Oom PAUL een zitting van den krijgsraad bij, keerde vervolgens terug en vertrok een paar dagen later — naar den Vrijstaat!....

Generaal JOUBERT'S beleid als commandant-generaal.

Wij mogen derhalve vaststellen, dat gelukkige omstandigheden: de aanwezigheid van den President, de bedaarde, energieke houding van generaal BOTHA en andere bevelhebbers, ten slotte de ongunstige toestand van het Engelsche leger — oorzaak waren van het betrekkelijk gunstig verloop van der Boeren terugtocht. Van Glencoe uit werden in de

[1]) „Papnat" als zij waren, zond de President de „paarderuiters" per trein weer terug naar de achterhoede. Zooals wij reeds beschreven, kwamen zij daar juist van pas.

eerste dagen van Maart nieuwe posities betrokken. De Transvalers bezetten de Biggarsbergen, de bergketen, die van Van Rheenens-pas dwars door Natal loopt. De Vrijstaters trokken Westwaarts van Ladysmith naar dien bergpas. Het vervolg dezer beschrijving zal ons leeren, dat de Boeren in hun nieuwe stellingen nieuwen moed kregen, ofschoon velen „huis-toe" wilden, vooral Vrijstaters, die begrijpelijkerwijze, na de overgave van generaal CRONJÉ, bedacht waren op de verdediging van het eigen vaderland. In dit verband herinneren wij nog aan de verzwakking der Boeren-commando's reeds in de laatste week van Februari, toen zoovele burgers naar den bedreigden Vrijstaat, ter hulpe van generaal CRONJÉ, gezonden waren.

Doch het feit, dat erger onheil door bovengenoemde omstandigheden voorkomen is, kan de ernstige beschuldigingen, die nopens het beleid van den commandant-generaal geuit zijn, niet ontzenuwen. Dat sommigen reeds in den aanvang van den oorlog hun bezorgdheid te kennen gegeven hadden, valt niet te ontkennen. Evenmin, dat de Boeren over het algemeen die vrees niet deelden. Wel was het genoeg bekend, dat de burgers in den opperbevelhebber niet dat volmaakte vertrouwen stelden, onmisbaar voor het welslagen hunner krijgsbewegingen, zooals zij zelven eerst te laat hebben leeren inzien. Even zeker is het, dat gedurende de lange maanden van het beleg van Ladysmith allengs de waarheid bleek van de telkens luider en dringender uitgesproken meening, hoezeer er wijziging diende te komen in de gedragslijn, die door het hoofdkwartier gevolgd werd, zoo men het belegerde Ladysmith ooit hoopte te nemen. Wij kunnen dat alles hier niet in den breede uiteenzetten. „Zeker hebben op den geheelen gang van zaken betreurenswaardige invloeden gewerkt. Naijver tusschen generaals; beschuldiging, terecht of ten onrechte, dat de commandant-generaal niet aan elk commando een billijk aandeel in het gevaar geeft; de taktiek van den opperbevelhebber om zooveel mogelijk de verantwoordelijkheid van zich af te schuiven, wat op de noodige eenheid zeer nadeelig werkte; de werkelijke onbe-

kwaamheid van eenige generaals en commandanten, en hun onmacht om hun manschappen aan te vuren".[1]) Zoolang evenwel, ondanks al deze feilen, het succes aan den kant der Boeren bleef, kon het beleid van den opperbevelhebber buiten critiek blijven: er had veel méér voordeel behaald kunnen worden, maar het veroorzaakte ook geen bepaalde rampen — tenminste naar 't uiterlijk der dingen rekenend.... Toen echter de keer kwam, toen alles van het opperbeleid afhing — ja, toen bleek de leiding ongeschikt. Want, vergeten wij het toch niet, er mocht voor een ommekeer in de stemming en houding der Boeren — zij het ook slechts tijdelijk — waarlijk gevreesd worden! Welk een uitputtend veldleven in regen, koude en hitte, vaak dat alles binnen één etmaal! Wat een ontberingen, te dragen door menschen, die thuis aan alles gewend waren! Dat „ontzettend, hersen- en zenuwvermoordend lyddiet-vuur" — in de betrekkelijk veilige schansen of slooten, maar toch voortdurend hen bedreigend! En dan — waren de meesten niet man en vader en met hart en ziel landbouwer: en hoe lang waren zij reeds niet van hun „plaats" weg? En waren ooit versche manschappen hen komen aflossen?.....

Maar juist om al die redenen was generaal JOUBERT's houding n u van zoo onberekenbaar gewicht, omdat hij dat alles immers opperbest weten kon en ook wel wist, evengoed als zijn onderbevelhebbers.... En n u dan — hoe hield zich de commandant-generaal? Naar de meest geloofwaardige berichten was de eerste order om terug te trekken, die aan veldkornetten en commandanten van de Tugela-linies verstrekt werd, van generaal JOUBERT afkomstig. Die order, uitgevaardigd na de bezetting van den Boschrand of Hlangwane door de Engelschen, is oorzaak geweest van de eerste paniek. „De Boeren wisten niet anders, of ze moesten vluchten en zeven achtste wist later niet te zeggen, w a a r o m zij vluchtten. Het werkte aanstekelijk, toen de commando's

[1]) Correspondentie uit Pretoria, d.d. 2 Maart 1900, aan de N. R. Ct. — Zulke bevelhebbers, vrienden van den commandant-generaal, bleven ondanks hun gebleken ongeschiktheid in hun betrekking gehandhaafd.

rondom Ladysmith alle hun stellingen verlieten, zonder dat daarvoor aanleiding bestond en waarvoor de eigenlijke order ontbrak."[1]) Toen volgde het ongemotiveerd en onverantwoordelijk plotseling vertrek — vlucht is het wel genoemd! — van het hoofdkwartier, van Modderspruit naar Glencoe. Het is zeer waarschijnlijk, dat anders òf het ontzet van Ladysmith voorkomen ware òf — dit lijkt nog aanneemlijker — de toestand der Engelschen aldaar, vooral van generaal BULLER's ontzet-colonne, een zeer onaangename geworden ware. Immers zou het Engelsche leger als in een wig over een lengte van 30 K.M. ingesloten gebleven zijn, waarin de Boeren het lang hadden kunnen houden. Doch daarvan was nu volstrekt geen sprake meer. Intgendeel, en wij herhalen het: generaal BOTHA's meesterlijke verdediging van den terugtocht, zijn leiding van de achterhoede, heeft zware, onherstelbare rampen voorkomen.

Generaal LOUIS BOTHA assistent-commandant-generaal.

5 Maart 1900 Generaal BOTHA!... Hoe is hij in die dagen alom genoemd en geroemd en geprezen! Hij — „de geboren Generaal", „de held van de Tugela", de veldheer, „wiens talenten bij Colenso en Spioenkop zoo schitterend gebleken waren" — boezemde volmaakt vertrouwen aan allen in. „Zijn verschijning op het slagveld, de jonge, elastische krijgsmansfiguur, gezeten op den hoogen voshengst, en omgeven door een kleinen staf van uitgelezen mannen, werkte electriseerend op de burgers". Had hij, zoo zoude men allicht willen vragen, nòg niet meer invloed behooren uit te oefenen? „Helaas, zijn adviezen werden door generaal MEIJER vaak niet opgevolgd en eerst, wanneer de zaken door de anderen voor een goed deel bedorven waren, werd hij te hulp geroepen en de leiding aan hem opgedragen[2])... Gelukkig werd generaal BOTHA na die bange dagen tot een ambt geroepen, zijner volkomen

[1]) Correspondentie uit Johannesburg, d.d 9 Maart 1900, aan de Zwolsche Courant.

[2]) Correspondentie van 't oorlogsveld, d.d. 9 Maart 1900, aan het Utrechtsch Dagblad.

waardig. In den algemeenen krijgsraad, den 5[en] Maart 1900 te Glencoe gehouden, werd generaal Louis Botha tot assistent-commandant-generaal benoemd, welk besluit allerwege met de grootste voldoening begroet werd. Hiertoe moet ongetwijfeld het feit hebben bijgedragen, dat generaal Joubert — die naar Pretoria terugkeerde, om zijn gewaardeerde diensten in den Uitvoerenden Raad te bewijzen — met deze benoeming hoogelijk instemde. Generaal Joubert stelde persoonlijk aan de commando's generaal Botha als zijn opvolger voor — een bijzonderheid, die niet naliet algemeene tevredenheid op te wekken. Voortaan volgde generaal Botha in rang onmiddellijk op generaal Joubert en waren derhalve alle andere generaals hem ondergeschikt.

Generaal BULLER en zijn legermacht.

Vóór wij de beschrijving van den terugtocht der Boeren eindigen, geven wij nog een paar bijzonderheden betreffende de Engelsche legermacht, die ten Zuiden van Ladysmith, bij Nelthorpe, gekampeerd bleef. De stad zelf was zóó hevig door typhus-epidemie geteisterd, dat het raadzaam geoordeeld werd, het garnizoen zoo spoedig mogelijk naar buiten te brengen, en de ontzettings-troepen voorshands nog buiten de stad te laten. De marine-brigade, die inderdaad groote diensten tijdens het beleg bewezen had, ging over Kaapstad naar Engeland terug, evenals de dappere bevelhebber zelf, generaal Sir George White, die in het moederland herstel voor zijn geschokte gezondheid ging zoeken.

Wat de verliezen betreft, die generaal Buller bij zijn vierde of laatste poging tot ontzet geleden had, naar eigen getuigenis der Engelschen bedroegen die meer, dan bij eenigen anderen aanval geleden waren. [1]) Een getal van bijna 2000 man — waaronder ongeveer 100 vermisten — gaven de officieele

[1]) De opgave luidt: Eerste poging (Colenso): 1123 man; tweede poging (Spioenkop): 1729 man; derde poging (Vaalkrans): 374 man; vierde poging (Boschrand): 1946 man. Te zamen: 5172 man. Hiervan zouden... nog geen 800 man gesneuveld zijn. Men denke eens aan Spioenkop alléén, waar meer dan 1000 dooden vielen!...

verliezen-cijfers aan, zoodat wij, rekening houdende met de bekende verdachte „waarheidsliefde" der Engelschen, mogen aannemen, dat de verdediging en het ontzet van Ladysmith den Engelschen, op het verlies van minstens 11.000 man te staan is gekomen....

Ten slotte nog één opmerking. Wanneer wij aan de vreeslijke verliezen denken, aan de tallooze ontberingen, het naamloos lijden en al wat door de Engelsche soldaten sedert December 1899 in Natal was doorstaan — dan kunnen wij niet anders dan met medelijden vervuld worden voor de arme Tommies, die aldus in dezen onrechtvaardigen oorlog werden opgeofferd. Stuitend is het daarom te hooren, hoe generaal Sir Redvers Buller, wiens verantwoordelijkheid in dezen zoo bitter groot was, later over dezen tijd heeft kunnen spreken. Hij had alles toch mee doorleefd, hij had in de bangste dagen — na den slag bij Colenso op 15 December '99 — de capitulatie van de stad zóó aanstaande gedacht, dat hij daarover aan generaal White heliografeerde of telegrafeerde[1]... En wij hebben gelegenheid gevonden te spreken over de stemming zijner manschappen, zoowel vóór als na de bloedige nederlagen — nog het laatst na den mislukten aanval der Inniskillings op 23 Februari 1900... En toch — durfde generaal Buller, toen hij in October van dat jaar te Kaapstad op 't punt stond naar Engeland terug te keeren, verklaren: „Ik dank God te kunnen zeggen, dat er geen vreugde in het leven te vergelijken is bij die van den generaal, die door zijn troepen vertrouwd wordt!".... En hij maakte zijn woorden nog stuitender door er bij te voegen, „dat zijn manschappen vroolijk den dood tegemoet gegaan waren, vast besloten de vlag hoog te houden".....

---

[1]) Zooals men weet, is die zaak nog altoos niet geheel uitgemaakt. Vast staat, dat generaal Buller, zooals hij zelf verklaard heeft, o. a. de noodzakelijkheid der overgave te kennen gaf en de wijze besprak, waarop dat het best geschieden kon in verband met de door generaal White te volgen gedragslijn.

DE TERUGTOCHT UIT DE KAAPKOLONIE.

Hoe bracht Februari, de ongeluksmaand, ook hier bittere teleurstelling voor de Boeren! Toch bestond zij hier véél meer in de ontgoocheling, veroorzaakt door het verlies van eenmaal met zoo hartstochtelijken gloed opgewekte idealen en door het moeten opgeven van zoo véélbelovende plannen voor de toekomst. En ook hierdoor onderscheidde zich de afwikkeling in de Kaapkolonie, dat zij reeds in de eerste dagen van Februari geen twijfel omtrent het ganschelijk mislukken van den inval overliet. Want toen reeds schreef men: „hoe langer hoe meer blijkt het geheele intrekken in de Kolonie een groote fout te zijn". [1])...

Oorzaken van den terugtocht.

Wij weten het: de Boeren waren maar niet op goed geluk in de eerste dagen van November '99 de Kolonie ingetrokken. De stemming der Afrikaanders, hun houding sedert eenige weken, voornamelijk in de Noordelijke districten der Kolonie — en in Bechuanaland — deden tot den inval der republikeinsche commando's besluiten. Van twee punten uit trokken zij Zuidwaarts: van Norvalspont het district Colesberg in, van Bethulië het district Burgersdorp. Wij beschreven indertijd de lotgevallen dier commando's en wezen vooral op dit gewichtige en toenmaals waarschijnlijke feit: een algemeene opstand der Kaapsche Boeren — al was het eerst slechts van die in de Noordelijke helft der Kolonie — moest onvermijdelijk voor de Engelschen een zwaren terugslag oefenen. De hoofdlijnen hunner spoorwegen toch werden dan door de Boeren afgesneden en daarmede alle toevoer voor de Noordelijk gelegen kampen — wij bedoelen hier vooral dat van generaal METHUEN aan de Modderrivier — verhinderd. Hoe ver de opstand zich inderdaad uitbreidde, welke bewegingen en contra-bewegingen de beide partijen uitvoerden, is

[1]) Correspondentie uit Pretoria, d.d. 9 Februari 1900, aan de N. R. Ct.

vroeger verhaald. Allengs bleken er fouten, wel eens groote fouten, gemaakt te zijn. In December waren de Boeren van Nauwpoort teruggetrokken, waar zij „een prachtige stelling" hadden ingenomen, en vanwaar zij uitvoering hadden moeten geven aan het plan ter afsnijding der hoofdlijnen.[1] Ook ware generaal GATACRE daarmede geducht in de knel gebracht met 't oog op zijn verbinding met generaal METHUEN. En eenmaal uit Nauwpoort, was de kans om er weer in te komen voor de Boeren verkeken, want generaal FRENCH had er zich ijlings van meester gemaakt en trok sedert voortdurend Noordwaarts. Wel bleven de Boeren het hem en generaal GATACRE lastig maken — maar met dat al hadden zij aanzienlijk terrein verloren, hoewel de Boeren eerst later het ware besef van die daad kregen. Later, te laat, zou men schrijven: „Aanstaande geschiedschrijvers en deskundige beoordeelaars zullen oordeelen, in hoever die toenmalige terugtocht strategisch te rechtvaardigen was en of een, misschien stoutmoedige, doch veelbelovende, marsch naar Nauwpoort en De Aar, zooal geen noodzakelijke plicht, dan toch een gewenschte zet op het militaire schaakbord geweest ware."[2]

Zeker, daar waren fouten gemaakt. Het is gebleken, dat, wat de Colesberg-linie betreft, generaal SCHOEMAN hier een taak vervulde, waarvoor hij niet berekend was. Wij hebben vroeger gezien, hoe hij zich door àltoos weifelen en aarzelen gewichtige stellingen liet ontnemen, en daarmede de kans liep van omsingeld te worden. Ook, hoe hij steeds naliet den Coleskop, vlak bij het centrum zijner positie, te bezetten, zoodat hij vandaar telkens door generaal CLEMENTS bestookt werd.

Maar eigenlijk bleek heel de inval een fout te wezen. De Boeren hadden erop vertrouwd en gerekend, dat de opstand algemeen zou worden. Dat geschiedde volstrekt niet. Wij

---

[1]) Vandaar loopt immers een spoorweg Westwaarts naar 't hoofdstation De Aar, aan de lijn van Kaapstad naar het Noorden gelegen. De eerstgenoemde spoorweg, de samensmelting der lijnen van Port Elisabeth en Port Alfred, is de kortste verbinding met de Zuidkust der Kolonie.

[2]) Correspondentie van 't oorlogsveld, d.d. 8 Maart 1900, aan De Volksstem (van Pretoria).

kunnen de redenen hiervan op deze plaats nog niet nagaan — slechts zij hier gewezen op den kalmen aard der Afrikaanders — voor Nederlanders zeker niet vreemd — en op het gemis aan een leider, die aller vertrouwen en sympathie bezat, die onbewust door allen als de leider aangewezen werd. Het gevolg was, dat in het begin van Februari ongeveer 2000 Kaapsche Boeren te Stormberg stonden, onder den bekwamen generaal OLIVIER, en bij Colesberg... ongeveer 200 à 300 Koloniale burgers, in plaats van 3000, zooals den burgers uit de Republieken eenmaal verzekerd was. Men versta ons wel: zonder hier eenig oordeel te vellen over toestanden, beloften en berekeningen, constateeren wij het feit, dat de Boeren zich bedrogen zagen in hun verwachtingen omtrent den inval in de „ou' Kolonie"....

En tòch... en tòch: in den aanvang van Februari — wij gewaagden er vroeger van — was de Hooge Commissaris, Sir ALFRED MILNER, zeer bevreesd voor een algemeenen opstand van de Kaapkolonie![1]) De opperbevelhebber, Lord ROBERTS, geloofde, dat er aan de Kaap zelve onder de regeering of haar ambtenaren mannen gevonden werden, die de Boeren middellijk of onmiddellijk steunden: „de openbare dienst aan de Kaap is niet vrij van mannen, die uit genegenheid voor den vijand misschien geheimen zullen uitbrengen, en de aanvoerders der Boeren nog op andere wijze belangrijke hulp verleenen." De vrees van Sir ALFRED MILNER werd er in den loop der maand niet minder op. Omstreeks half Februari bracht ze er hem toe — ook hierover schreven wij reeds — tot den opperbevelhebber het verzoek te richten den grooten inval in den Vrijstaat uit te stellen, om eerst met de Kolonie af te rekenen... Anders duchtte hij alles kwaads van het te zeer van troepen ontblooten der Kolonie. Doch Lord ROBERTS ging daar niet op in en verwachtte juist van zijn opmarsch den terugtocht der Boeren uit het Noorden der Kolonie. Intusschen: het feit, dat beide hooge

[1]) Uit de Ambtelijke rapporten van Lord ROBERTS.

autoriteiten den toestand aldaar zoo weinig optimistisch inzagen, bewijst maar al te helder, hoe veel in de Kolonie gedaan had kunnen worden ten gunste der Boeren-zaak! En — hoe bitter weinig is er toen inderdaad verricht!...

Wij mogen daar echter den verschillenden hoofdmannen der federalen volstrekt geen verwijt van maken. Zij deden wat in hun vermogen was om het welslagen hunner onvermoeide pogingen te verzekeren.

IA. Bij Colesberg.

Toen het in 't begin van Februari duidelijk werd, dat generaal Schoeman's positie hachelijk was, werd generaal De la Reij naar de Kolonie gezonden; hij, die bekend stond als bij uitnemendheid geschikt om een schijnbaar verloren zaak tot een goed einde te brengen.

Generaal De la Reij kwam en spoedig had hij den toestand overzien. Van nu aan kregen de Engelschen met een geduchten tegenstander te doen — terwijl intusschen hun inval in den Vrijstaat begonnen was, die anders alle beschikbare troepen, ten Zuiden der Oranjerivier gelegerd, had kunnen gebruiken. [1])

Er werd in die dagen overal en voortdurend scherp gevochten. [2]) De Engelschen trachtten de veroverde posities om Colesberg te behouden; generaal De la Reij ze te heroveren. Ook nu weer was het de Johannesburgsche politie, die een
6 Febr. 1900. Colesberg. voornaam aandeel in den strijd had. Reeds den 6en Februari kwam generaal De la Reij Oostwaarts van Colesberg met den vijand in botsing, toen hij trachtte in de richting van Rensburg op te rukken. De Engelschen vielen hem aan en vuurden met 2 kanonnen op de burgers. Na een poos

---

[1]) Zoo waren het troepen van Colesberg, die onder kolonel Hannay den 11en Februari het gevecht bij Wolvenkraal met de Boeren van generaal De Wet leverden.

[2]) „Er werd stoutmoedig voorwaarts gerukt, den vijand overal verslaande en verdrijvende. In korte opeenvolging hadden de gevechten bij Zaaifontein, Potfontein, Polfontein en Achtertang plaats, waarbij onze verliezen verbazend gering waren, doch de vijand veel leed en zeer veel gevangenen en groote krijgsvoorraad in onze handen vielen." Van Lier, De Johannesburgsche politie enz., N. R. Ct. van 25 Jan. 1901.

tegen dat geschutvuur dekking te hebben gezocht, gaf generaal De la Reij last de stukken te bestormen! De Engelschen kregen toen gelegenheid er met hun kanonnen van dóór te gaan, vóór de Boeren door 't moeilijk terrein hen bereiken konden. Toch hadden de Engelschen nog ernstige verliezen geleden.

Drie dagen later had een belangrijker gevecht plaats: het gevecht bij Hanglip, ten Z. O. van Colesberg, op 9 Februari. Weer was de bedoeling van generaal De la Reij den Engelschen rechtervleugel om te trekken. Ook het Boerengeschut, waaronder vrij zware stukken,[1]) bond den strijd aan met de Engelsche kanonnen, die lyddiet-granaten wierpen. Ook bombardeerde het hun hoofdlager bij Colesberg. Den ganschen dag duurde de strijd, waarin de Boeren-generaal poogde zijn vleugels vooruit te schuiven, om halvemaansgewijze de Engelsche posities te omsingelen. En werkelijk slaagde de beweging in die mate, dat de Engelschen genoodzaakt werden al hun stellingen op te geven, tot vlak bij hun kamp toe. De infanterie bestond op de linkerflank uit de West-Australiërs, de Wiltshires en de Berkshires, op de rechterflank uit de Worcesters; de cavalerie uit een regiment lansiers. Heel het leger stond onder generaal Clements, die genoodzaakt was zoowel ten W. als ten Oosten van Colesberg uit zijn meest vooruitgeschoven posities terug te trekken. Dat was het eerste succes van generaal De la Reij op dit terrein, waarbij medewerkten de generaals Schoeman, Lemmer — later zoo beroemd om zijn terugtocht! — en Grobler, voor een deel met commando's, die van Stormberg te hulp gezonden waren.

9 Febr. 1900. Hanglip.

Den volgenden dag hadden de Boeren vóór alles de door den vijand verlaten posities te bezetten. Aldus geschiedde, hoewel de operatie moeilijker uit te voeren was, dan zij leek, omdat het terrein zoo uitgestrekt was. Immers liep de linie van een eind ten Westen van Colesberg tot een eind ten Zuidoosten van die stad.

[1]) Armstrongs, die te Colenso dienst gedaan hadden, Maxim-Nordenfeldts en een houwitser, die in December '99 door de Engelschen bij Ladysmith beschadigd was.

versterking" naar Rensburg gezonden, waar zij bij aankomst geen Engelschen meer gevonden hadden en dus besloten den volgenden morgen weder op te breken. Intusschen waren de Wiltshires het slachtoffer van het terugtrekken der andere troepen. Na een verlies van ongeveer 60 man aan dooden en gewonden geleden te hebben, gaf zich de rest, een 160 man, aan generaal SCHOEMAN gevangen.

Generaal CLEMENTS, die gedurig terrein verloor, kwam zoodoende te Arundel terecht, vanwaar hij nu beletten moest, dat de Boeren zich weer, als in December des vorigen jaars, met een omtrekkende beweging naar Nauwpoort, het gewichtige kruispunt, zouden begeven. Zoo scheen den 15^{en} Februari een zegetocht der Boeren naar het hart der Kolonie te beginnen, onder den wakkeren generaal DE LA REIJ, en de toestand der Engelsche colonne's, teruggedrongen tot in het Zuiden van het belangrijke district Colesberg, scheen zeer benard.....

Helaas werd aan al dat schoons plotseling en onverwachts een einde gemaakt door het ontzet van Kimberley en den terugtocht van generaal CRONJÉ. Welhaast zouden de Engelschen aan de Modderrivier den spoorweg van de Kolonie naar den Vrijstaat bereiken!.... Dat ware het doodvonnis voor de Boeren in de Kolonie, die alsdan van den terugtocht werden afgesneden!....

I^{B}. BIJ STORMBERG.

Vóór wij gaan zien, hoe zich de invallers in de Kolonie onder die omstandigheden gedroegen, behooren wij een enkelen aanval te behandelen van de Boeren, die in het Oosten waren binnengerukt: De Boeren van Stormberg, zooals zij kortweg genoemd werden.

Zij mochten er zich op beroemen het verst binnengedrongen te zijn — en de meeste volgelingen te hebben geworven. Sedert het begin des jaars bezetten zij Dordrecht en, Westwaarts daarvan, Molteno en Cijphergat. Toch had er op

het einde van Januari vanwege generaal GATACRE, die daar nog 't opperbevel voerde, een beweging plaats gevonden naar het Westen, naar Steijnsburg, waardoor de Engelsche colonnes van West en Oost, van Colesberg en Stormberg, voeling met elkaar kregen. Vervolgens was door de 6e divisie het Westwaarts aan den spoorweg gelegen Theebus bezet en aldus de linie der Engelschen dwars door de kolonie heen voltooid.

Daarmede was de reeks min of meer gewichtige gebeurtenissen op het oorlogsterrein om Stormberg en Dordrecht voor een paar weken gesloten. Zoo roerig het in het begin van Februari om Colesberg was, zoo rustig hielden beide partijen zich om Dordrecht. Alleen 7 Februari had een aanval der Boeren op het Engelsche kamp te Penhoek plaats. Zij waren daartoe zoowel van Stormberg als van Dordrecht opgerukt, vielen Engelsche voorposten te Sterkstroom aan en rukten toen op het kamp los. Hoewel een patrouille van BRABANT's Horse — de bandieten-bende! — met de Boeren in botsing kwam, hoewel de Boeren-artillerie het kamp bombardeerde, moesten de Boeren terugkeeren, daar de vijand met behulp van zware kanonnen, maxims en een gepantserden trein hun te machtig was.

7 Febr. 1900 Penhoek.

De tijding van Lord ROBERTS' inval in den Vrijstaat.

Daar kwamen de eerste berichten van den ommekeer, dien in den Vrijstaat de zaken genomen hadden! Men vernam, met welk een overweldigende krijgsmacht Lord ROBERTS over Jacobsdal naar de Modderrivier marcheerde. Is het te verwonderen, dat zijn opmarsch de Engelsche colonnes in de Kolonie met nieuwen moed bezielde, doch den Boeren grooten schrik aanjoeg? De Boeren waren immers — men denke aan de Tugela-gevechten — zeer bevreesd voor aanvallen in den rug en daarvoor bestond thans gereede aanleiding.

Reeds enkele dagen later bleken de Engelschen vaardig om van het onverwacht welslagen in den Vrijstaat gebruik

te maken. Zoowel bij Colesberg als bij Dordrecht traden zij aanvallend op. Generaal DE LA REIJ bij Colesberg werd den 20en Februari aangevallen.... Reeds den 17en Februari waren BRABANT's Horse met de Boeren bij Dordrecht in botsing gekomen.....

II. DE LAATSTE GEVECHTEN.

Colesberg. De Boeren bij Colesberg waren den 17en van Rensburg en de omstreken van Arundel Westwaarts teruggetrokken en hadden zich opnieuw ten Zuiden van Colesberg gelegerd, waar de bereden infanterie hen, bij Rietfontein, op den 20en Februari aanviel. Eigenlijk waren daar al van den 15en af schermutselingen geweest, die den laatsten dag tot een scherp gevecht leidden. De Engelsche ruiters toonden ware doodsverachting en bestormden het zware kanon der Boeren tot op 400 M. Toch moesten zij met zwaar verlies afdeinzen.[1])

20 Febr. 1900. Rietfontein.

Dordrecht. Bij Dordrecht ging het anders. Daar waren de Engelschen, die een aanvallende beweging der Boeren in hun rug bij Molteno bemerkten, met een groote macht en een batterij geschut den ganschen dag met de burgers in gevecht en dwongen dezen verscheidene posities op te geven. Zoo moesten dezen terugtrekken van Dordrecht naar het Westen en 18 Februari rukte generaal BRABANT met zijn cavalerie Dordrecht binnen. De Boeren werden daarop door hem verder Noordwaarts gedreven.

Colesberg. Wat generaal DE LA REIJ betreft, deze bleek niet van zins zich door generaal CLEMENTS in zijn stellingen bij Colesberg rustig te laten aanvallen. Den 22en Februari trok hij uit en bezette, in de nabijheid van het Engelsche kamp,

---

1) Een officier van de Johannesburgsche politie moest zich bijna den geheelen dag met 11 man in een nekje verdedigen tegen 600 Engelschen met 3 kanonnen. Toch ontkwam hij met slechts 1 gewonde!

posities ten Z. en ten O. van Arundel. Met het aanbreken van den dag door den vijand opgemerkt, viel deze met alle wapens de Boeren aan. Van twee zijden door kanonvuur bestookt, hielden dezen het dapper tot den avond uit en beantwoordden het vuur, tot zij in den rug, waarschijnlijk door troepen van Nauwpoort, werden aangevallen. Toen werd de positie der burgers onhoudbaar en waagden de Engelschen opnieuw een poging om de Boeren-kanonnen te stormen. Maar zij hadden niet met den eersten den besten tegenstander te doen.... Generaal DE LA REIJ sloeg ze met zware verliezen terug! 22 Febr. 1900. Arundel.

Twee dagen later, 24 Februari, werd er opnieuw gevochten: nu tusschen Kuilfontein en Rietfontein, ten Zuiden van Colesberg. Generaal CLEMENTS trachtte de Boeren uit hun stellingen te drijven, wat hem vooral door de hevige uitwerking van hun maximvuur niet gelukte. Het oprukken van de cavalerie en de veldartillerie door de vlakte had, als overal en altoos, tal van offers aan de Engelschen gekost, die weer terugtrokken — voor de derde maal in vier dagen tijds. In waarheid! wij kunnen ons voorstellen, dat vele Boeren in de vaste overtuiging leefden — een hunner heeft het verklaard — opnieuw op Nauwpoort te zullen aanrukken... en nòg verder de Kolonie in: want daar leende het bergachtig terrein zich nog veel beter voor der Boeren vechtwijze!.... 24 Febr. 1900. Kuilfontein.

Dienzelfden dag had in 't Oosten, in de nabijheid van Dordrecht, een belangrijk gevecht plaats: met recht heeft men het genoemd: Dordrecht.

de(n) tweede(n) aanval op Stormberg. [1]

„Een verkenning" — heette het, nadat de aanval mislukt was — „van de stellingen der Boeren". Inderdaad was het een geregeld gevecht, waaraan werd deelgenomen door: 2 batterijen geschut, verscheidene afdeelingen bereden 24 Febr. 1900

[1] Het gevecht werd geleverd ten Oosten van den spoorweg; de eerste aanval, de (mislukte) verrassing van generaal GATACRE, op 10 December '99, vond plaats ten Westen ervan.

en onbereden infanterie, de verkenningsrijders van kapitein De Montmorency, vrijwilligers, Kaapsche politie, een gepantserden trein — terwijl zelfs een muziekkorps medeging! Onder wiens bevel dat legertje stond, is ons niet bekend; misschien van generaal Gatacre, hoewel deze in die dagen weinig op den voorgrond trad — met reden. Wellicht ook was kapitein De Montmorency de leider.

In 4 colonnes rukte de troepenmacht van Molteno Noordwaarts, zich in een lange linie van Oost naar West uitspreidend in de randjes boven het „dorp". Nog was men een eind weegs van de Boeren-stellingen, waar generaal Olivier zijn mannen oordeelkundig geposteerd had. De Engelschen plantten geschut op de bergen en vingen aan met een kanonnade, die na een poos overstemd werd..... door een zwaar onweder. Intusschen knetterde aan den rechtervleugel der Engelschen reeds geweervuur. Alleen de onbereden infanterie was in gevecht; behalve de uitgelezen, bereden verkenners van kapitein De Montmorency — een uitmuntend, kranig aanvoerder, wiens 70 ruiters, flinke schutters, op een kopje geschaard stonden — waren de overige cavalerie-afdeelingen in reserve achter de randjes gebleven. Het onweer barstte met geduchte woede over Boer en Brit los. Donder, hagel, regen, bliksem en storm veroorzaakten een geweldige verwarring — en dichte duisternis. Doch de Boeren waren van dien schrik het eerst bekomen en bestonden een waagstuk, zooals zij het later, véél later in dezen oorlog, zoo vaak zouden bestaan: zij renden, 25 man sterk, door het open veld op De Montmorency's verkenningsrijders los. Dat „storm jagen" duurde tot op 30 pas van den vijand! Toen stegen zij af, de Mausers knetterden en het gedonder van de kanonnen — ook die der Boeren — en het gekraak van de geweren mengden zich in het alles overheerschend gedruisch van den storm. De Boeren vuurden onverschrokken voort[1]) en de Engelschen trokken inderhaast terug — zonder dat de

[1]) Van beide kanten werd verzekerd, dat één burger bij de bestorming van het kopje 7 Engelschen neerschoot! „De klippen vóór hem werden blauw geschoten."

reserve zich in den strijd gemengd had. En dat, terwijl de troepenmacht nauwlijks halverwege het Boeren-lager gekomen was! .... Wel mocht het leger zich verzamelen en met de muziek vooraan terug naar het dorp marcheeren! Of zou die stuitende vertooning met opzet hebben moeten dienen om de nederlaag te bemantelen? Want dat was het zeker en de verliezen waren niet gering. Hoevelen gedood of gewond waren, valt niet nauwkeurig op te geven, maar 't kan niet weinig geweest zijn.[1]) Ook waren een aantal Engelschen gevangen genomen. De dappere aanvoerder der verkenningsrijders, kapitein De Montmorency, was gesneuveld en, onder andere officieren, een overste van de vrijwilligers-artillerie. De Boeren telden één doode en 6 lichtgewonden.

Dien eigen dag bezette generaal Brabant Jamestown, ten Noordoosten van Stormberg.

III. De terugtocht.

Zoo waren dus de Boeren in de Kolonie gedurende Februari gestadig vooruit en achteruit gedrongen; zelfs de bedreiging van Lord Roberts' opmarsch had — naar het uiterlijk te oordeelen — geen merkbaren invloed op hun bewegingen uitgeoefend, dank zij in de eerste plaats generaal De la Reij's optreden. Op den 24en Februari was er voor de Engelschen derhalve nog weinig stof tot dankbaarheid over hun succes in de Kolonie..... tenminste, het scheen zoo..... In werkelijkheid was het anders.....

Kimberley was ontzet, generaal Cronjé achtervolgd en aan den linkeroever der Modderrivier „vastgekeerd". Generaal De la Reij werd naar Bloemfontein ontboden, om zijn talenten aan te wenden tot ontzet van den ingeslotene.

---

[1]) Een ooggetuige uit Molteno namelijk zegt welsprekend: „het getal dooden is nog niet bekend. Ze zeggen 21 gedood en gewond. Dan is het nog zeer voorspoedig afgeloopen".... Ja, dat was het dan zeker!

Onmiddellijk verliet hij de Colesberg-linie[1]) en ging naar de hoofdstad van den Vrijstaat om er instructies te vragen. Met zijn beste commando's zou hij den bedreigden held te hulp snellen. Daartoe moesten ook de Colesberg-stellingen haar aandeel leveren, geen gering aandeel ook, want zij waren — voorzeker een belangrijk voordeel in de gegeven omstandigheden! — veel spoediger en gemakkelijker naar de Modderrivier over te brengen dan de burgers uit Natal. Dus werd zonder dralen het bevel tot terugtrekken gegeven en „als een donderslag overviel den meesten onzer op Zondag 25 Februari het plotseling bevel op te pakken en Noordwaarts te trekken. Menigeen dacht aan een slechte grap; maar zij, die 's morgens ter kerke of voor andere doeleinden in Colesberg geweest waren, wisten wel beter." Het onverwachte bevel veroorzaakte bijna een paniek — evenals in Natal — zoodat de terugtocht naar Norvalspont, waar de prachtige spoorbrug over de Oranjerivier de verbinding met den Vrijstaat onderhield, „een vrij haastig karakter" droeg. Gelukkig was ook hier in generaal GROBLER de man aanwezig, in staat om op kalme, bekwame wijze den aftocht der commando's te dekken. Met den dag groeide het aantal burgers, dat zich bij Norvalspont verzamelde, aan, hoewel honderden, de uitgelezen afdeelingen, reeds onmiddellijk per spoor naar den Vrijstaat werden overgebracht. „De onverzadelijke Modderrivier-posities namen dagelijks lange trein-ladingen — o. a. de Johannesburgsche en Pretoria-politie — uit ons midden weg." [2]) De overigen werden achtereenvolgens de rivier overgebracht, waarmede de laatste dagen van Februari verliepen. Toch bleven hier en daar nog verspreide afdeelingen der Boeren in het veld staan, die o. a. de streek rondom Rensburg verlieten. De plaats zelf werd den 27^{en} door generaal CLEMENTS bezet, die den volgenden dag het door de Boeren ontruimde Colesberg binnen trok.....

---

[1]) Het wil ons voorkomen, dat het gevecht bij Colesberg op 24 Februari reeds geleverd is zonder generaal DE LA REIJ.

[2]) Correspondentie van 't oorlogsveld, d.d. 8 Maart 1900, aan de Volksstem.

Generaal LEMMER.

Intusschen was het ontzet van generaal CRONJÉ onmogelijk geworden. Immers, 27 Februari had hij zich moeten overgeven, vóór generaal DE LA REIJ, die in Bloemfontein was opgehouden, zich met zijn keurbenden ter plaatse had kunnen bevinden... Die slag werkte terug op de burgers ten Zuiden van de Oranjerivier; het ontzenuwde min of meer de commando's, die nog in de Kolonie stonden. Wat zou hun lot wezen? Zoo vroeg men angstig in de republieken en overal, waar men met kloppend hart de elkaar zoo snel opvolgende gebeurtenissen gadesloeg. Geen nood! Daar was een bevelhebber opgetreden, die „op bewonderenswaardige wijze en met ongeëvenaarde kalmte zijn troepen stap voor stap Noordwaarts leiden zou, geen hoefijzer in den steek latende, geen bundel voeder verbrandende, geen patroon verliezende".[1]) Die man was generaal LEMMER, een Lichtenburger, Transvaler en districtgenoot van generaal DE LA REIJ. Hij had de roemrijke gevechten aan de Westergrens medegemaakt en was sedert de eerste maanden van 1900 naar de Colesberg-commando's gezonden. Na generaal DE LA REIJ's vertrek trad hij op den voorgrond, toen hij de plaats ging innemen van den weifelenden generaal SCHOEMAN, wien eindelijk ontslag verleend was. Generaal LEMMER kreeg het opperbevel over de Oostelijke en centrale strijdmachten in de Colesberg-stellingen. Voorwaar, hij kon hier geen roemruchte daden bedrijven, toen zijn beste commando's werden weggenomen en de opmarsch van Lord ROBERTS — nà Paardeberg — het finaal terugtrekken uit de Kolonie noodzakelijk maakte. En toch werd hij beroemd, opeens en voor goed, door de wijze, waarop hij de commando's toen naar de Oranje-rivier wist te leiden — waar hij stand hield nog dagen lang, aan den Zuidelijken oever, tegen de met kracht opdringende Engelschen, die óók wilden meedoen aan den eindelijk tot uitvoering gekomen tocht door 's vijands land!...

[1]) Uit een levensschets, verschenen in de N. R. Ct. van 19 December 1900 na het sneuvelen van generaal LEMMER.

Eindelijk!... En nu mede optrekken!... Maar generaal LEMMER dwong ze daarmede nog te wachten... Met welk een spijtige verrassing moest generaal CLEMENTS in de eerste dagen van Maart, toen Lord ROBERTS zijn marsch naar Bloemfontein hervat had, het feit erkennen, dat er nog Boeren bij Norvalspont lagen — onnoozele Boeren, die vast niet begrepen, dat zij groote kans liepen van twee zijden te worden ingesloten!...[1])

Dezelfde ervaring deed generaal GATACRE bij Stormberg op. Ook daar waren inderdaad nog Boeren, die zich onder generaal OLIVIER, nog wel met geschut, in de bergen ophielden, hoewel de Engelsche veldheer — waarschijnlijk tot zijn verlichting — kon melden, dat dezen op den terugtocht waren naar Aliwal Noord.

Afscheid van de „ou' Kolonie."

6 Maart 1900. Met dat al, het beleid en de heldenmoed van de wakkere generaals LEMMER, GROBLER en OLIVIER konden den aandrang der Engelschen om de Oranjerivier over te gaan, slechts eenige dagen — reeds een belangrijk oponthoud! — weerstaan. Generaal CLEMENTS tegenover de generaals LEMMER en GROBLER, generaal BRABANT tegenover generaal OLIVIER, rukten gestadig naar het Noorden op, bezetten plaats voor plaats en dwongen eindelijk de Boeren over de rivier te gaan. Het eerst gingen de Colesberg-commando's. Dinsdag 6 Maart gingen de laatste treinen over de fraaie, 1400 voet lange, spoorbrug bij Norvalspont en een paar uur later vloog de brug door middel van enkele kisten dynamiet over een lengte van 500 voet in de lucht.... Evenzoo verging het de nog fraaier wagenbrug van Colesberg, meer Westwaarts gelegen, en eenige dagen later de spoorbrug bij Bethulië, in

[1]) Intusschen kwam generaal DE LA REIJ, ondanks den hoogst ernstigen toestand in den Vrijstaat, voor een paar dagen naar Norvalspont om er orde op de verwarde zaken te stellen — een gevolg van de opeenhooping van burgers, die terugkeerden. Zoo regelde de een den gang van zaken en hield de ander in dien tijd de Engelschen tegen!

welks nabijheid generaal OLIVIER, komende van Aliwal Noord,[1]) gelegerd was....

Wij mogen niet verder gaan. Later zullen wij beschrijven, hoe de vernieling dier beide spoorbruggen Lord ROBERTS zeer belangrijk nadeel heeft toegebracht; hoe de Boerengeneraals, aan den Noordelijken oever der Oranjerivier gelegerd, den Engelschen opnieuw den doortocht betwistten, door ze te beletten de driften te doorwaden! Evenzoo, hoe de bezetting door Lord ROBERTS van Bloemfontein, op 13 Maart 1900, het ernstig gevaar van totale afnsijding voor de, eenige duizenden burgers tellende, commando's in het Zuiden van den Vrijstaat in het leven riep. Eindelijk, hoe generaal LEMMER en de zijnen toen hun wijdvermaarden, in de geschiedenis van dezen oorlog volstrekt éénigen, terugtocht naar Winburg aanvingen. Dat alles verwerve later onze warme belangstelling en waardeering. Hier volge ten slotte een enkel woord, dat eenvoudig doch niettemin welsprekend de stemming der terugtrekkende burgers weergeeft, toen zij de spoorbruggen hadden „opgeblazen": „De slag van de explosie was ons finale afscheid van de ou' Kolonie, waar helaas ook een aantal onzer burgers rusten, wier leven echter, ondanks onzen terugtocht uit het met zooveel dapperheid veroverd gebied, niet vergeefs is gegeven."... . Neen, waarlijk niet! De tweede inval in de Kaapkolonie, van December 1900, zou dat — hoe weinig kon men het in Maart vermoeden! — zonneklaar bewijzen!....[2])

BELEG VAN MAFEKING. V.

Gewagende van de eerste maanden van den oorlog, toen de Boeren op een bijna onafgebroken reeks overwinningen

[1]) De spoorweg — een zijlijn — van Burgersdorp naar Aliwal Noord gaat niet verder Noordwaarts en kruist de rivier dus niet. Wel is er een gewone brug: de Frere-brug.

[2]) Zooals wij vroeger reeds eenmaal verklaarden, zullen wij den opstand in de N. W.-districten der Kaapkolonie later in zijn geheel behandelen. Jammer genoeg is die opstand een plaatselijke gebleven en dus afzonderlijk te beschrijven.

konden bogen, schreef eenmaal een maandblad te onzent:[1] „Alleen, dat Kimberley met RHODES, Ladysmith met het leger van WHITE, Mafeking met den onaangenamen BADEN-POWELL niet vielen, was oorzaak van teleurstelling.” Daarop volgden echter veel grooter teleurstellingen: Kimberley met RHODES werd ontzet, het beleg van Ladysmith, waarin het leger van generaal WHITE, braken de Boeren op — en dan de capitulatie van Paardeberg! Alleen Mafeking „met den onaangenamen BADEN-POWELL” bleef belegerd... of eigenlijk mocht men het geen belegeren noemen! We moeten zelfs eerlijk bekennen — men duide het ons niet ten kwade! — dat er in heel het beleg, ja in den „onaangenamen” kolonel BADEN-POWELL, iets komisch lag, dat — als overal en altijd in de wereld — voor eenige afwisseling zorgde. In het beleg iets komisch.... maar eigenlijk was de zaak te ernstig, dan dat wij er die waardeering aan mochten geven! Inderdaad, hoe betreurenswaardig, dat de Boeren, evenmin als in Januari, eenige poging deden om „het dorp” te nemen, doch in hun rustige rust om Mafeking volhardden! Hoe jammer, dat ook hier niet de rechte man aanwezig was! Immers, generaal SNIJMAN bezat geenszins de bekwaamheden, die hier vereischt werden. De stad werd ingesloten gehouden, uit den treure met enkele stukken geschut gebombardeerd, dan eens hier, dan eens daar — en daarbij bleef het. Van ernstige pogingen om de stad stormenderhand te nemen, werd niet gerept; uitvallen behoefden niet te worden afgeslagen, want ze werden niet beproefd.... en zoo bleef Mafeking, tot bespotting eigenlijk van de Boeren-krijgsmacht, het uithouden — ook in Februari.

Van heel de maand valt er geen gebeurtenis van eenig gewicht te vermelden — uitgezonderd op het einde van Februari. De belangrijke ommekeer, in die dagen overal elders op het oorlogsveld waar te nemen, noopte eindelijk de belegeraars op 24 en 25 Februari tot een krachtigen aanval. Hier althans zou maandenlange inspanning niet

[1] Neerlandia, orgaan van het Algemeen Nederlandsch Verbond, van Maart 1900.

vergeefsche moeite blijken, zoo hoopten de Boeren. Juist tegenover de algemeene ontmoediging kon de val van Mafeking bemoedigend werken! Doch het mocht zoo niet wezen. De aanval werd door de Engelschen afgeslagen: dat is al, wat wij ervan kunnen melden, daar verdere bijzonderheden ons ontbreken of — ons al te onbetrouwbaar voorkomen. Want, wèl kunnen we vermelden, dat in die dagen typhus en andere ziekten ook in deze belegerde veste woedden, zoodat er veel dooden en nog meer zieken waren, en de toestand er derhalve niet rooskleurig uitzag. Doch verdacht komen ons — en met reden! — de getallen voor, die voor de Boeren-verliezen bij dezen aanval door hun vijand binnen Mafeking werden opgegeven. In die opgaven school iets vermakelijks, daar ze waarschijnlijk moesten dienen om de kameraden een sprekend bewijs te leveren van de krijgshaftigheid van kolonel BADEN-POWELL's geduchte ijzervreters![1])

En ook is het vermakelijk te lezen, hoe het er in die dagen te Mafeking uitzag. Eigenlijk zou het juister zijn te spreken van: onder Mafeking. Want letterlijk ieder had zich toen een woning onder den grond uitgegraven en een verslaggever gaf daarvan een aanschouwelijke beschrijving — misschien overdreven, zelfs ten deele verdicht — doch in ieder geval niet onaardig. „Overal staan gebouwen in puin. Overal kunt ge groote hoopen aarde zien, met openingen als konijnenholen. Boven deze kazematten zijn gewoonlijk aanplakbiljetten, waarop geschreven staan de titels der eigenaren en hun bezigheden. Achter het editeurskantoor van de Mafeking Mail is een onderaardsche letterzetterskamer, die door den dapperen editeur gebruikt werd, totdat een granaat in zijn drukkerij viel en een heele kast letters tot pastij maakte. Wij zijn flink op weg om een onderaardsche stad te worden.

[1]) Er zouden 40 Boeren gedood of gewond zijn. Dat vond „B. P." misschien nog niet eens veel. Want in een zijner rapporten (opgenomen in de Ambtelijke rapporten van Lord ROBERTS) zegt hij, dat alleen in October en November 287 Boeren gedood en 800 gewond zijn! En dan moet men weten — de opgave is uit hoogst betrouwbare bron — dat er gedurende het geheele beleg, niet meer dan 28 Boeren gedood en 50 gewond zijn! Dat is van October '99 — Mei 1900 Zie Neerlandia van Februari 1901.

Somtijds kruipt een bezoeker uit een naburige kazemat tusschen de granaten door en brengt ons een visite." En dan wordt aan het slot — zeker ter opvroolijking — nog medegedeeld, hoe tuk de Kaffers in de stad op.... granaatwonden waren: één had er eens een glas brandewijn mee opgeloopen... „die had ook altijd geluk", zei een ander... men begrijpt de rest.... Hadden wij geen gelijk met te zeggen, dat men in Mafeking onder den invloed van kolonel BADEN-POWELL de zaken van den vroolijken kant opnam — er althans den schijn van aannam?[1]) Maar met dat al bleef de commandant een hoogst „onaangenaam" man, die de Boeren van allerlei leelijks bleef betichten — en ze door Kaffers trachtte dood te schieten.....

Pogingen tot ontzet door overste PLUMER.

Ook daarvan valt niet veel te verhalen: de Engelschen slaagden er niet in, zich een doortocht van het Noorden uit naar Mafeking te slaan. Een paar malen leidden overste PLUMER's bewegingen tot botsingen met de Boeren, die aan de Westergrens, ten Noorden van Mafeking, ter bewaking gelegerd waren. Zoo leed hij den 7en Februari, in een treffen met commandant SAREL ELOFF, een nederlaag, die hem op ettelijke dooden en gewonden, welke hij moest achterlaten, te staan kwam. Doch ernstiger verliezen leed hij den 12en Februari bij den aanval op een fort der Boeren, bij Ramoetsa. Met ongeveer 350 man van het Rhodesia-regiment poogde hij, vóór zonsopgang, het fort te verrassen. De Boeren, onder kapitein VON DALWIG, waren echter op hun hoede — ongewone bewegingen hadden de wachten gewaarschuwd — en losten, bij het eerste teeken van onraad, een salvo op den naderenden vijand, van wien terstond een

[1]) Ook later verloochende kolonel — toen generaal — „B. P." zijn aard niet. Eenige maanden later, te Johannesburg, stapte hij zelfs ergens het tooneel op en ging er tot groote voldoening der soldaten lustige liedjes zitten zingen! „Ik ben overtuigd, dat velen niet willen gelooven, wat ik hier vertel, maar het is de zuivere waarheid, en de Britsche generaal is vreeselijk populair — niet 't minst als hij zingt!" (Correspondentie uit Pretoria, van einde November 1900, aan de N. R. Ct.)

officier doodelijk getroffen neerviel. Na enkele minuten was de strijd voorbij en zond de artillerie den vluchtelingen nog een paar granaten na. Later op den dag werden — wel een bijzonderheid! — de gewonde Engelschen op verzoek van hun chef tegen eenige Boeren-gevangenen (te Derdepoort) ingewisseld; een ruil, waarbij de Boeren het best voeren: de Engelschen toch waren voor hun leven verminkt — zegt een ooggetuige! Hun geheele verlies bedroeg ongeveer 30 man. Veertien dagen later, 26 Februari, slaagde de overste er eindelijk in, het dicht bij Ramoetsa gelegen Krokodilpoel te bezetten. Het was door de Boeren ontruimd — wij veronderstellen, omdat zij hun mannen elders beter gebruiken konden.

24

SLOT.

TERUGBLIK. VREDE?.... HEERLIJK VERTROUWEN.

Zoo naderen wij dan het einde onzer beschrijving van het eerste tijdvak van den Oorlog. Van nu aan veranderde de strijd van karakter. Hij werd voortaan gevoerd op het eigen grondgebied en reeds in den beginne werden de republieken allerzwaarst getroffen. „Het ontzet van Ladysmith vond plaats op 27 Februari, Amajubadag, den dag, die op onze kalenders als een Feestdag met roode letters was aangeduid. Negentien jaren lang had onze vijand gewenscht de herinnering aan dien dag verbonden uit te wisschen en hij heeft dat schitterend en venijnig gedaan. Sedert dien tijd zijn wij vernederd en verkleineerd geworden. Onze val was groot. Voor het eerst was er een algemeene paniek. De twee Republieken, die, daartoe geforceerd, het gewaagd hadden een machtig rijk den oorlog aan te doen, voelden zich onder den zwaren slag wankelen." [1])

Wie wordt niet — ook nu nog — droevig gestemd, als hij bedenkt, hoe de Boeren zelven ten deele oorzaak van dien ommekeer waren? Het volgende geeft daarvan een zeer juist beeld. [2]) „De belegering van Ladysmith werd geleid door Commandant-generaal JOUBERT, een man, wiens vaderlandsliefde zeer ten onrechte in twijfel is getrokken, een organiseerend talent van ongemeene soort, maar toch iemand, wien het aan voortvarendheid en geestkracht ontbrak... In de Kaapkolonie stond commandant SCHOEMAN, die stellig door zijn weifelen en stilzitten groote schuld heeft, dat de burgermacht daar zoo weinig voortgang maakte. Om Kimberley en tegenover METHUEN stond CRONJÉ, een bekwaam tacticus, een dapper man, maar voor den „grooten oorlog", dien hij daar te voeren had, niet geschikt en te eigenzinnig om naar raad te luisteren! De belegering van Mafeking was

---

[1]) VAN WARMELO, Mijn commando- enz.

[2]) Uit: Het jaar 1900. Buitenlandsch Overzicht. (N. R. Ct. van 30 December 1900.)

in handen van generaal SNIJMAN, die overvloedig bewezen heeft daar niet op zijn plaats te zijn."

„Het stilzitten van de Boeren, het niet gebruik maken van de overwinning, het toelaten, dat de vijand zich telkens na een nederlaag herstelde en zich rustig tot een grooten slag voorbereidde — lag echter niet aan het verkeerde inzicht van hun aanvoerders alléén, maar sproot voort uit de geheele opvatting, die de Boeren van den oorlog hadden. De goede stelregel, in Europeesche legers dikwijls verwaarloosd, dat het leven der manschappen niet meer dan noodig in gevaar moet worden gebracht, had bij hen geleid tot een zóó groote beduchtheid voor de veiligheid van de burgers, dat een krachtige handeling tot het behalen van een groot voordeel aldoor uitbleef."

Het gemis aan tucht onder de burgers, van gehoorzaamheid van de lagere officieren aan de hoogere, en van samenwerking tusschen de commandanten, had dikwijls schromelijke gevolgen. Telkens mislukten plannen, omdat de officieren van hun manschappen een gevaarlijk werk niet gedaan konden krijgen; slechts een minderheid nam vaak aan 't gevecht deel, terwijl de meerderheid zich buiten schot hield; of een welberaamde aanval moest worden opgegeven, omdat een commandant, op wiens hulp gerekend werd, niet opdaagde. De krijgswet bedreigde onwillige burgers wel met straffen, maar zij werden niet toegepast, en als een officier iets van zijn mannen gedaan kreeg, was het zijn persoonlijke invloed, die het had uitgewerkt"....

Goddank, dat heel veel in den vervolge anders werd. Zooals wij bij de beschrijving van volgende gebeurtenissen zullen opmerken: een andere geest was er in de Boeren gevaren.... Evenwel — niet een geest van dollen moed, van wanhopige vertwijfeling, die nu ineens tot alles-wagen dreef. Na de eerste dagen van paniek en moedeloosheid, keerde het rustig vertrouwen op Gods hulp in hun rechtvaardige zaak weder. Hoe eenvoudig-kloek spreekt daarvan het korte bericht, dat Staatssecretaris REITZ den 5[en] Maart

te Pretoria uitgaf: „De Regeering is verzekerd, dat deze gebeurtenissen de burgers niet zullen ontmoedigen in de verdediging hunner onafhankelijkheid en in hun samenstaan als één man. De strijd heeft tot dusverre getoond, dat de Republikeinen zich het recht hebben gewonnen een onafhankelijk volk te zijn. Deze nederlaag zal ons niet doen bezwijmen in den strijd voor onze geliefde rechten, en het geloof blijft, dat, wat ook gebeure moge, de Heer nog regeert"....

En toch wilden de Boeren den strijd niet noodeloos voortzetten! Zij deden dien 5^en^ Maart een poging, om — nu Engeland kon meenen de gedurende vier maanden geleden nederlagen hersteld te hebben door het welslagen van eenige weken — tot vrede te geraken, onder erkenning van hun onafhankelijkheid en van straffeloosheid voor Britsche onderdanen, die zich bij hen hadden aangesloten. Maar de Engelsche regeering, 11 Maart antwoordende, weigerde „in de onafhankelijkheid van de Z. A. Republiek of van den Oranje-Vrijstaat toe te stemmen".[1]) Toe te stemmen!.... Voelt men den dolkstoot van den Markies van Salisbury?....

Welaan dan!

„Liever géén leven dan een leven zonder een vrij land!" had President Kruger, de eerwaardige, kort vóór 't uitbreken van den oorlog, gezegd.[2]) Het was in dezelfde dagen, dat President Steijn, de nobele, de onvergetelijke woorden sprak:

„Onze zaak is recht. Ik heb het geloof, niets geschiedt zonder den wil van den Allerhoogste en dat Hij, die onze vaderen zoo wonderbaarlijk

[1]) Zie bijlage II.

[2]) Aangehaald in: Prof. Dr. J. te Winkel, Waar het om gaat in Zuid Afrika. Haarlem, 1899.

heeft geholpen, zich over ons zal ontfermen. Ieder geval, Zijn wil geschiede!"...[1]) En de Boeren, die zich tot den heiligen strijd opnieuw aangordden, zij mochten zich óók de woorden herinneren van dien braven patriot, generaal JOUBERT, uit den jare 1879:

„Maar ik zie op een Hooge Hand boven ons, en indien Engeland zoo sterk was, dat het mij tot stof kon vermorzelen, dan zou ik, met Hare hulp, liever vermorzeld worden dan mijne vrijheid op te geven."[2])

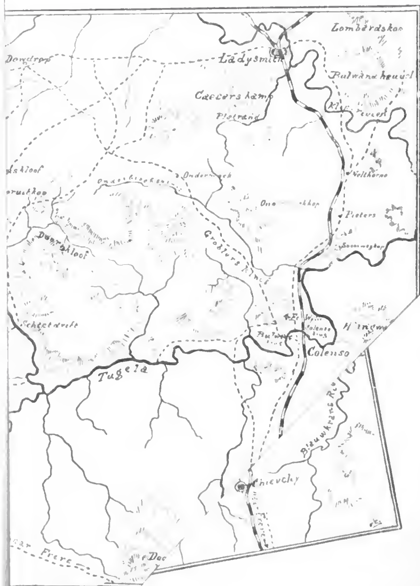
EINDE.

---

[1]) Aangehaald in: W. F. ANDRIESSEN, De rol van den Oranje-Vrijstaat in den Oorlog van Zuid-Afrika, Gids, van Juni 1901.

[2]) Na den dood van generaal JOUBERT, in Maart 1900, in herinnering gebracht door Neerlandia, van April 1900.

A-STELLINGEN.

BIJLAGEN.

Vertaling van blz. 81—84 uit:

„*The Official Correspondence between the Governments of Great Britain, the South African Republic and the Orange Free State, which preceded the War in South Africa.* Compiled from the Blue books by DR. G. B. CLARK, M. P. — London, Reeves, 1900.[1])

Van
den STAATSSECRETARIS (der) Zuid-Afrikaansche Republiek aan den BRITSCHEN AGENT, (te) Pretoria.

MINISTERIE VAN BUITENLANDSCHE ZAKEN, PRETORIA,
9 October, 1899.

MIJNHEER, — De regeering van de Zuid-Afrikaansche Republiek voelt zich gedrongen de regeering van Hare Majesteit de Koningin van Groot-Britannië en Ierland nogmaals te verwijzen naar de Londensche Conventie van 1884, gesloten tusschen deze Republiek en het Vereenigd Koninkrijk, welke in Artikel XIV zekere met name genoemde rechten verzekert aan de blanke bevolking van deze Republiek, te weten: „Alle niet-inboorlingen, welke zich gedragen

1) „*De officieele briefwisseling tusschen de Regeeringen van Groot-Brittannië, de Zuid-Afrikaansche Republiek en den Oranje-Vrijstaat, welke den oorlog in Zuid-Afrika voorafging. Uit de Blauwboeken verzameld door Dr. G. B. Clark, lid van het Parlement.*

naar de Wetten der Zuid-Afrikaansche Republiek, (*a*) zullen volle vrijheid hebben, met hun gezinnen te komen, te reizen of te verblijven in elk gedeelte van de Zuid-Afrikaansche Republiek; (*b*) zullen gerechtigd zijn huizen, fabrieken, pakhuizen, winkels en erven te huren of in eigendom te hebben; (*c*) mogen hun zaken drijven hetzij in persoon of door middel van alle agenten, welke het hun goeddunkt te gebruiken; (*d*) zullen aan geen andere algemeene plaatselijke belastingen — wat betreft hun persoon of eigendommen, of hun handel of nijverheid — onderworpen zijn dan aan die, welke zijn of zullen worden opgelegd aan de burgers van de genoemde Republiek". Onze Regeering wenscht verder op te merken, dat de bovengenoemde de eenige rechten zijn, welke Harer Majesteits Regeering in de bovengenoemde Conventie voor de Uitlanders-bevolking van deze Republiek heeft bedongen, en dat alleen schending van die rechten aan die Regeering recht kon geven tot diplomatiek vertoogen of interventie; terwijl verder de regeling van alle andere vragen betreffende de positie of de rechten van de Uitlanders-bevolking onder de genoemde Conventie overgedragen is aan de Regeering en de Volksvertegenwoordiging van de Zuid-Afrikaansche Republiek. Onder de vraagstukken wier regeling uitsluitend valt onder de bevoegdheid van de Regeering en den Volksraad behooren ook die van het stemrecht en de vertegenwoordiging in deze Republiek. Ofschoon derhalve het uitsluitend recht van onze Regeering en den Volksraad tot regeling van dat stemrecht en die vertegenwoordiging onbetwistbaar is, heeft onze Regeering toch goedgevonden op vriendschappelijke wijze over het stemrecht en de vertegenwoordiging met Harer Majesteits Regeering te beraadslagen, zonder evenwel eenig recht daartoe van de zijde van Harer Majesteits Regeering te erkennen. Onze Regeering heeft ook, bij de samenstelling van de bestaande Stemrecht-wet en het Besluit betreffende de vertegenwoordiging, voortdurend deze vriendschappelijke beraadslagingen voor oogen gehouden. Van de zijde van Harer Majesteits Regeering echter heeft de vriendschappelijke aard van deze

beraadslagingen plaats gemaakt voor een meer en meer dreigenden toon; en de gemoederen van het volk van deze Republiek en van geheel Zuid-Afrika zijn in beroering gebracht, en een toestand van buitengewone spanning is geschapen, waar Harer Majesteits Regeering zich niet langer wilde neerleggen bij de Wetgeving betreffende het stemrecht en het Besluit betreffende de vertegenwoordiging in deze Republiek, en ten slotte, in Uw nota van den 25en September 1899, alle vriendschappelijke gedachtenwisseling over dit onderwerp afbrak, te kennen gevende dat zij er nu toe moest overgaan haar eigen voorstellen voor een afdoende regeling te formuleeren. Onze Regeering kan in genoemde kennisgeving van Harer Majesteits Regeering niets anders zien dan een nieuwe schending van de Londensche Conventie van 1884, welke aan Harer Majesteits Regeering niet het recht voorbehoudt tot een eenzijdige regeling van een vraagstuk, dat uitsluitend tot de binnenlandsche zaken van onze Regeering behoort en reeds door haar geregeld is.

Op grond van den gespannen toestand en het daaruit voortvloeiend belangrijk verlies voor en de onderbreking van zaken in 't algemeen, welke veroorzaakt werden door de briefwisseling over het stemrecht en de vertegenwoordiging in deze Republiek, heeft Harer Majesteits Regeering onlangs aangedrongen op een spoedige regeling en ten slotte, door Uwe tusschenkomst, aangedrongen op een antwoord — binnen acht en veertig uren (later eenigszins gewijzigd) — op Uw nota van den 12en September, beantwoord door de nota van onze Regeering van den 15en September, en op de nota van den 25en September 1899; waarop andere vriendschappelijke onderhandelingen werden afgebroken en onze Regeering de kennisgeving ontving, dat het voorstel voor een afdoende regeling binnenkort gedaan zou worden; maar, ofschoon deze belofte nog eens herhaald werd, heeft tot nu toe geen zoodanig voorstel onze Regeering bereikt. Reeds, toen de vriendschappelijke briefwisseling nog werd voortgezet, werd een groote vermeerdering van troepen door Harer Majesteits Regeering voorbereid, welke troepen in de nabijheid der grenzen van

onze Republiek werden opgesteld. Acht slaande op gebeurtenissen in de geschiedenis onzer Republiek, welke het niet noodzakelijk is hier in herinnering te brengen, voelde onze Regeering zich genoopt, die krijgsmacht in de nabijheid der grenzen te beschouwen als een bedreiging van de onafhankelijkheid der Zuid-Afrikaansche Republiek, daar zij niet bewust was, welke omstandigheden de aanwezigheid van zulk een krijgsmacht in Zuid-Afrika en in de nabijheid van haar grenzen konden wettigen. In antwoord op een desbetreffende vraag, gericht aan Zijne Excellentie den Hoogen Commissaris, gewerd onzer Regeering tot haar groote verbazing de bedekte aantijging, dat van de zijde der Republiek een aanval op Harer Majesteits koloniën werd voorbereid, en tevens een geheimzinnige toespeling op aanstaande mogelijkheden, waardoor zij versterkt werd in haar vermoeden, dat de onafhankelijkheid van onze Republiek bedreigd werd. Als maatregel van verdediging was zij daarom genoodzaakt een gedeelte van de Burgers der Republiek naar de grenzen te zenden, om zoo noodig tegenstand te bieden aan dergelijke mogelijkheden. Harer Majesteits onwettig ingrijpen in de binnenlandsche Zaken van onze Republiek, in strijd met de Conventie van Londen van 1884, veroorzaakt door de buitengewone versterking van troepen in de nabijheid der grenzen der Republiek, heeft aldus een onduldbaren toestand in 't leven geroepen, waaraan onze Regeering zich — in het belang niet alleen van onze Republiek, maar ook van geheel Zuid-Afrika — verplicht gevoelt zoo spoedig mogelijk een eind te maken, en zich geroepen en verplicht gevoelt, ernstig en met nadruk aan te dringen op een onmiddellijke beëindiging van dezen staat van zaken, en aan Harer Majesteits Regeering te vragen, haar de verzekering te geven:

(a) Dat alle punten van onderling verschil geregeld zullen worden langs den vriendschappelijken weg van scheidsgerecht, of welke andere vriendschappelijke weg overeengekomen mag worden door onze Regeering en die van Hare Majesteit.

(b) Dat de troepen op de grenzen van de Republiek onmiddellijk zullen worden teruggetrokken.

(c) Dat alle troepen-versterkingen, welke na den 1en Juni 1899 in Zuid-Afrika zijn aangekomen, binnen een passenden tijd, met onze Regeering overeen te komen, zullen worden verwijderd, met wederkeerige verzekering en waarborg van de zijde onzer Regeering, dat geen aanval op of vijandelijkheden tegen eenig deel der bezittingen van de Britsche Regeering door de Republiek zullen worden ondernomen, gedurende de verdere onderhandelingen binnen een later door de Regeeringen overeen te komen tijdperk. Onze Regeering zal in overeenstemming daarmede bereid zijn de gewapende Burgers van de Republiek van de grenzen terug te trekken.

(d) Dat Harer Majesteits troepen, welke nu in volle zee zijn, in geen enkele haven van Zuid-Afrika zullen worden aan land gezet.

Onze Regeering moet aandringen op een onmiddellijk en toestemmend antwoord op deze vier vragen, en verzoekt Harer Majesteits Regeering dringend, een antwoord in dien geest te geven vóór of op Woensdag 11 October 1899, vóór 5 uur 's namiddags. Zij wenscht hier verder bij te voegen, dat in geval, tegen haar verwachting, binnen dien termijn geen bevredigend antwoord door haar ontvangen wordt, zij tot haar diep leedwezen verplicht zal wezen de handelingen van de Regeering van Hare Majesteit te beschouwen als een formeele oorlogsverklaring, voor de gevolgen waarvan zij zich niet verantwoordelijk zal beschouwen, en dat, in geval verdere troepen-bewegingen binnen genoemden tijd plaats hebben in de richting van onze grenzen, onze Regeering gedwongen zal zijn óók dat als een formeele oorlogsverklaring te beschouwen.

Ik heb (de eer te zijn) enz.,

F. W. REITZ.

Staatssecretaris.

Van den Heer CHAMBERLAIN aan den Hoogen Commissaris, Sir ALFRED MILNER.

(Verzonden 7.30 n.m., 10 October 1899.)

[*Telegram.*]

10 October. N⁰. 7.

De Britsche Agent moet, wanneer hij het antwoord op de eischen van de Regeering der Zuid-Afrikaansche Republiek overhandigt, zeggen, dat — daar die Regeering in haar missive verklaard heeft, een weigering om haar eischen in te willigen als een formeele oorlogsverklaring te zullen beschouwen — hij de opdracht heeft gekregen zijn paspoort te vragen.

Van den heer CHAMBERLAIN aan den Hoogen Commissaris, Sir ALFRED MILNER.

(Verzonden 10.45 n.m., 10 October 1899.)

[*Telegram.*]

10 October. N⁰. 8.

De Regeering van Hare Majesteit heeft met diep leedwezen de besliste eischen van de Regeering der Zuid-Afrikaansche Republiek, vervat in uw telegram van 9 October N⁰. 3, ontvangen. Gij zult de Regeering van de Zuid-Afrikaansche Republiek als antwoord wel willen mededeelen, dat de voorwaarden, gesteld door de Regeering der Zuid-Afrikaansche Republiek, van dien aard zijn, dat de Regeering van Hare Majesteit het onmogelijk oordeelt ze te overwegen.

(Vertaling [1]).

Van
DE STAATS-PRESIDENTEN van de Zuid-Afrikaansche Republiek en den Oranje-Vrijstaat aan Z. E. Lord SALISBURY, te Londen.

[*Telegram.*]

Bloemfontein, 5 Maart 1900.

Het bloed en de tranen van de duizenden, die door dezen oorlog geleden hebben, en het vooruitzicht van al het zedelijke en stoffelijke verderf, dat Zuid-Afrika nu dreigt, maken het voor beide oorlogvoerenden noodig, zich kalm en als voor het aangezicht van den Drieëenigen God, af te vragen: waar zij om vechten en of beider doel al deze vreeslijke ellende en verwoesting rechtvaardigt? Uit dien hoofde en met het oog op de beweringen van verschillende Engelsche staatslieden, dat de oorlog begonnen is en gevoerd wordt met het bepaalde doel, Hr. Ms. gezag in Zuid-Afrika te ondermijnen, en een van Hr. Ms. Regeering onafhankelijk bestuur in geheel Zuid-Afrika in te stellen, achten wij het onzen plicht, plechtig te verklaren, dat deze oorlog alléén begonnen is als een maatregel van verdediging tot vrijwaring van de bedreigde onafhankelijkheid der Zuid-Afrikaansche Republiek, en alléén voortgezet wordt om de onbetwistbare onafhankelijkheid van beide Republieken als souvereine

[1]) Naar den volledigen, door Lord SALISBURY in het Hoogerhuis voorgelezen, tekst der gewisselde telegrammen. (N. R. Ct. van 14 Maart 1900.)

internationale Staten te verzekeren en te handhaven en de verzekering te erlangen, dat die onderdanen van H. M., die met ons aan dezen oorlog deelgenomen hebben, niet het minste leed zal wedervaren aan lijf of bezit. Op deze voorwaarden en op deze voorwaarden alléén, verlangen wij, nu gelijk in het verleden, den vrede in Zuid-Afrika hersteld te zien, en een einde gemaakt aan het kwaad, dat nu over Zuid-Afrika heerscht, terwijl er, indien Hr. Ms. Regeering besloten is de onafhankelijkheid der Republieken te vernietigen, ons en ons volk niets overblijft dan op den ingeslagenen weg tot het einde toe te volharden, in weerwil van de overweldigende overmacht van het Britsche rijk, vertrouwende dat God, die het onuitbluschbaar vuur der vrijheidsliefde in het hart van ons en onze vaderen heeft gelegd, ons niet verlaten zal, maar Zijn werk in ons en onze nazaten zal vervullen. Wij hebben geaarzeld deze verklaring eerder voor Uwe Excellentie af te leggen, omdat wij vreesden, dat, zoolang het voordeel aldoor aan onze zijde was en onze legermacht verdedigende stellingen ver in de Britsche koloniën bezet hield, een zoodanige verklaring het eergevoel van het Engelsche volk zou kwetsen; maar, *nu het prestige van het Britsche rijk door het gevangen nemen van een onzer legers geacht mag worden hersteld te zijn,*[1]) en nu wij daardoor gedwongen zijn geworden andere stellingen, welke onze legers bezet hielden, prijs te geven, is dat bezwaar opgeheven. Wij kunnen nu niet langer aarzelen, Uw Regeering en Uw volk tegenover de geheele beschaafde wereld duidelijk te zeggen, waarom wij vechten en op welke voorwaarden wij bereid zijn den vrede te herstellen.

---

1) Wij spatieeren.

Van
Lord SALISBURY aan H. E. de STAATS-PRESIDENTEN van de Zuid-Afrikaansche Republiek en den Oranje-Vrijstaat.

[*Telegram.*]

Londen, 11 Maart 1900.

Ik heb de eer, de ontvangst te erkennen van het telegram van U Edelen, dd. 5 Maart, uit Bloemfontein, waarvan de strekking hoofdzakelijk is te vragen, of Hr. Ms. regeering de „onbetwistbare onafhankelijkheid" van de Z. A. Republiek en den Oranje-Vrijstaat als „souvereine internationale Staten" wil erkennen, en aan te bieden om op die voorwaarden den oorlog te eindigen.

In het begin van October l.l. heerschte er vrede tusschen de Koningin en de twee Republieken onder de Conventies, welke toen golden. Er was een discussie gevoerd gedurende enkele maanden tusschen Hr. Ms. regeering en de Z. A. Republiek, waarvan het doel was, herstel voor zéér ernstige grieven,[1])

---

[1]) Niet lang geleden verscheen in Engeland een boek, waarin een kostelijke bijdrage voor den — trouwens genoegzaam bekenden — ernst dier „grieven" geleverd werd. De schrijver was vroeger mijnwerker te Johannesburg en vocht, na 't uitbreken van den oorlog, in het korps RIMINGTON's Guides mede. Bedoelde zinsnede luidt vertaald als volgt: „Wat de uitlanders en hun grieven betreft, ik zou geen meter willen rijden of een schot afvuren om al de grieven, die er verzonnen zijn, op te heffen. De groote meerderheid der uitlanders, d. z. de delvers en werklieden op den Rand, hadden geen grieven. Ik weet, waarover ik spreek, want ik heb onder hen gewoond en gewerkt. Ik heb gezien, hoe Engelsche kranten van hand tot hand gingen, en schaterlach na schaterlach oprees over de telegrammen van de Times aangaande die kostelijke grieven. Wij lazen de Londensche bladen om uit te vinden wat onze grieven waren. En dikwijls werden zij toegeschreven aan oorzaken, waar wij zelfs nooit van gehoord hadden." (Captain L. MARCH PHILLIPPS, With RIMINGTON. London, Arnold, 1901.)

waaronder Engelsche ingezetenen in de Z. A. Republiek leden, te verkrijgen. In den loop van deze onderhandelingen had de Z. A. Republiek, bij weten van Hr. Ms. regeering, aanzienlijke wapeningen getroffen, en de laatste had dientengevolge stappen gedaan om te zorgen voor daarmede overeenkomende versterkingen van de Engelsche garnizoenen van Kaapstad en Natal. Geen inbreuk op de rechten, door de Conventies gewaarborgd, had er tot dusver van Engelsche zijde plaats gehad. Plotseling verklaarde de Z. A. Republiek, na twee dagen tevoren een beleedigend ultimatum uitgevaardigd te hebben, den oorlog aan Hare Majesteit, en de Oranje-Vrijstaat, met wien in het geheel niet van gedachten was gewisseld, deed een gelijken stap. Onmiddellijk werd een inval gedaan in Hr. Ms. gebied door de twee Republieken; het beleg werd geslagen om drie steden binnen de Britsche grens; een groot gedeelte van de twee koloniën werd afgeloopen met groote vernietiging van eigendom en leven, en de Republieken maakten er aanspraak op, de bewoners van Hr. Ms. gebied te behandelen alsof dit gebied ingelijfd ware bij een dezer Staten. In voorziening van deze handelingen had Transvaal vele jaren lang op enorme schaal een militairen voorraad opgestapeld, die alléén bestemd kon zijn om gebruikt te worden tegen Engeland. U Ed. maken eenige opmerkingen van negatieven aard over de oogmerken waarmede deze toerustingen werden gemaakt. Ik acht het niet noodig de kwesties te bespreken, die gij opgeworpen hebt. Maar het gevolg van die toerustingen, met groote geheimzinnigheid bewerkstelligd, is geweest, dat het Britsch rijk gedwongen werd, een inval het hoofd te bieden, die het rijk een kostbaren oorlog en het verlies van duizenden kostbare levens bezorgd heeft. Deze groote ramp is de straf geweest, die Groot-Brittannië ondergaat, omdat het in de laatste jaren berust heeft in het bestaan van de twee Republieken.[1])

---

[1]) Wij spatieeren.

Met het oog op het gebruik, dat de beide Republieken gemaakt hebben van de positie hun geschonken, en de rampen, welke hun ongeprovoceerde aanval over Hr. Ms. gebied heeft gebracht, kan Hr. Ms. regeering op U Ed.'s telegram slechts antwoorden met te zeggen, dat zij niet bereid is, in de onafhankelijkheid van de Z. A. Republiek of van den Oranje-Vrijstaat toe te stemmen.[1])

Verbetering.

Blz. 50. Niet generaal LOUIS BOTHA heeft in den eersten vrijheidsoorlog meegestreden en werd toen gewond — doch generaal LUCAS MEIJER. (Zie FRED. ROMPEL, Uit den tweeden Vrijheidsoorlog.) Die zinsnede moet dus vervallen.

[1]) Wij spatieeren.

RREIN IN ZUID-AFRIKA.

